

Obadiáš [= ctitel Hospodinův]. Karafiát v 2Pa 17,7, zatím co Kral. mají všude *Abdiáš. Neopravil však znění tohoto jména i jinde, na př. v nadpisu knihy prorocství Abdiášova! Běžný kralický tvar jména navazuje na řecké *Abdeiu*, jež předpokládá původní hebrejské *'abdišá* [= služebník Hospodinův] místo *'óbadjá* [= ctitel Hospodinův].

Obal, syn Jektana, zakladatele jektanských kmenů arabských [Gn 10,28]. V 1Pa 1,22 se jmenuje Ebal.

Obávati se *Bázeň.

Obcování. Obcovati. Těmito slovy překládají Kral. několik různých hebr. a řeckých výrazů, jež znamenají jednak chování, způsob života [Ž 37,14; 119,1; Ga 1,13; Ef 4,22; 1Tm 4,12; Žd 13,5.7; 1Pt 1,15.18; 2,12; 3,2.16], jednak obecnství, spojení, styk, účast na něčem [1S 26,19; Př 22,24; J 4,9; 2K 6,14; F 1,5], jednak pohlavní styk [Lv 18,20.22n; 19,20 a j.] a konečně občanské právo, občanství [F 3,20 = máme svou vlast v nebesích a tvoříme zde na zemi kolonii nebeských občanů]. Zvláštní je případ Ef 3,9. Tam Kraličtí ve svém řeckém textu [t. zv. receptu, viz *Nový Zákon, odst. 6 a 7] četli *koinónia* = obecnství. V původním znění však stálo *oikonomia*, což znamená správu, uspořádání, v užším slova smyslu řád spásy. Žilka překládá: »Přinést jim světlo o tom, jaká je nová správa tajemství skrytého od věků v Bohu«. Hejčl-Sýkora srozumitelněji: »Objasniti všem, jak bylo uskutečněno to tajemství od věků skryté v Bohu«. »Obcování v evangeliu« [F 1,5] může znamenat buď »míti účast na hlásání evangelia« [jež podepřeli svým darem, zasláným Pavlovi?] nebo vroucí, nikdy nepřerušenu věrnost k evangeliu. *Obecnství. *Společnost. *Tovaryšiti se. *Účastenství, účastník, účastníci se. x x

Občerstvíti, též očerstvíti ve významu posilniti, potěšiti [Jr 8,18; Fm 7].

Obdarování. V Ef 4,7 jde o překlad řeckého *dórea*, v Ř 12,6 je to *charisma*, ale v obou případech jde o *duchovní dary, dary milosti, které uděluje v různé míře Kristus k budování církve.

Obdržení [Žd 6,18] má význam pevného uchopení, dosažení. Hejčl-Sýkora překládá: »Abychom se pevně drželi naděje«, Žilka: »Abychom dosáhli naděje«.

Obdržeti (dědičně) *Dědic, dědictví.

Obec [stč. = sbor, shromáždění, stát, obecný lid]. Iz 14,31 překládají Kral. dnes už nesrozumitelně: »Aniž bude, kdo by stranil z obcí jeho«. K slovesu »stranil« připomínají, že hebr. má »samotný byl« a k výrazu »obcí«

přidávají výklad: »houfů neb pospolnosti«. Orelli překládá: »Nikdo se neztratí z jeho [válečných] houfů«, t. j. z pevně uzavřených řad ukázněného vojska, jež se nezadržitelně žene kupředu [sr. Iz 5,27]. - O. ve Sk 19,39 znamená zákonitě shromáždění lidu.

Obecnství. Řecké *koinónia*, které Kral. v 1J 1,3.6.7 překládají slovem o., tlumočí jinde výrazy společnost [Sk 2,42; 1K 10,16; F 2,1; 3,10; Fm 6], účastenství [1K 1,9; 2K 13,13], *obcování [2K 6,14; F 1,5], tovaryšství [Ga 2,9], sdílnost [2K 9,13; Žd 13,16] a konečně i sbírka [R 15,26; 2K 8,4]. Podobně i sloveso *koinónein* překládají obcovati [R 15,27; 1Tm 5,22; 2J 11], býti účasten [1Pt 4,13], míti účastnost [Žd 2,14], sdělovati [R 12,13], sdíletí [Ga 6,6], udělití [F 4,15]. Tato překladová bohatost nám umožní pochopiti význam a obsah pojmu o.

Koinónia znamenala jednak spoluúčast na něčem, podílnictví, spolupracovnictví, jednak nejužší životní společenství, jako je na př. v manželství a p., kde jde o pospolitost tělesnou i duchovní. Řekové znali také pospolitost s božstvy, zvláště v kultu, kdy se účastníci stali spolustolovníky bohů. Plato ovšem mluví nezávisle na kultu o o. s božstvem jako o nejbláženější a nejvyšší pospolitosti. Ve SZ není nikdy tohoto pojmu užito o o. s Bohem. Jen s modlami je možno »se tovaryšit« [Oz 4,17], »přiučastnit« [Iz 44,11], ale vůči Bohu je možno být jen služebníkem. I při obětních slavnostech se Izrael raduje pouze »před Hospodinem« [Dt 12,12], jí »před Bohem« [Dt 12,7.18], i když ví, že v obětech uzavírá Bůh s lidem smlouvu. Vědomí odstupu od Boha panuje v celém SZ. Lidé mezi sebou mohou mít o., mohou si být navzájem tovaryši [hebr. *chábér* Kaz 4,10; Ez 37,16.19; Iz 1,23], přáteli [Pis 8,13], účastníky [Ž 119,63], ale ne s Bohem. Ani u Iz 41,8 není užito výrazu *chábér*, když se mluví o Abrahamovi jako o příteli [= milovníku] Božím. Ne že by Izrael neprožíval blízkost Boží, ale ostýchal se pro tuto blízkost užiti výrazu, který označuje blízkost mezi lidmi. Pojmy »služebník« i »smlouva« zdůrazňují víc nerovnost a odstup než pojem o. Teprve hellenistický Žid Filón Alexandrinský užívá pojmu o. i o vztahu člověka k Bohu.

NZ, jak je patrné z přehledu v čele tohoto článku a jak by se ještě patrněji ukázalo, kdybychom vypočetli všechny složeniny a odvozeniny kmene *koinón-* a příbuzných kmenů, užívá těchto výrazů nejen pro styk člověka s člověkem [L 5,7.10 překládají Kral. jako tovaryš], nýbrž převážně pro o. mezi křesťany, jež má svůj základ ve společném účastenství

[516] **Obecný-Obededom**

na Kristu a jeho darech. Křesťané společně mají podíl na milosti Boží [F 1,10], na evangeliu [1K 9,23 sr. F 1,5 *Obcování], na zaslíbeních [Ef 3,6], na budoucí slávě [1Pt 5,1], na tělu a krvi Kristově při Večeři Páně [1K 10,16n], na Duchu sv. [F 2,1; 2K 13,13], dokonce i na božské přirozenosti [2Pt 1,4], a ovšem na Kristu [1K 1,9; Žd 3,14]. Toto nejuzší spojení s Kristem je názorně vyjádřeno obrazem vinného kmene a ratolestí [J 15] a těla Kristova [Ř 12,5; 1K 12,12nn]. Při tom jde nejen o spoluúčast na Kristu ve smyslu Pavlova pojmu »v Kristu«, nýbrž i na účast s Kristem na jeho utrpení a smrti [F 3,10; snad i 1K 1,9 a Žd 3,14 sr. 2K 1,5,7; Ko 1,24] a ovšem i vzkříšení a slávě [Ř 6,4n.8; 8,17; 2K 7,3; Ef 2,5n; Ko 2,12n; 3,1; 2Tm 2,11n; 1Pt 4,13]. Toto vzájemné sdílení je oboustranné: i Kristus má účast na našem životě [Žd 2,14. 17n; 4,14nn]. Nejjasněji je tato myšlenka vyjádřena v 1J 1,3, kde se mluví dokonce i o o. s Otcem. Mezi SZ a NZ došlo totiž ke vtělení [inkarnaci] Kristovu, takže nz pisatelé mohou užítí výrazu, jemuž se SZ vyhýbal, aniž upadli v nebezpečí bezbožné neuctivosti. O. s Bohem je možné jen v Kristu a skrze Krista.

Toto společné podílnictví na Kristu a jeho darech, styk s Kristem, jakož i spoluúčast s Kristem na utrpeních a slávě a Kristova účast na našich slabostech vede nutně k proměně života člověka [1J 1,6], a zvláště k o. křesťanů mezi sebou. Projevuje se láskou a jednotou [J 17,21nn; Ef 4,1-4; Ř 15,5], vzájemným pochopením a službou [1J 1,3,7; 1K 1,9n; 10,17; F 2,1-5]. Je to o., jež vyvolává Duch svatý [Kral. »účastenství Ducha« 2K 13,13] a jehož základem je láska Kristova [J 13,13nn.34]. Odtud to množství výrazů, vytvořených s předlohou spolu- [spoluvězeň Ř 16,7; spoluslužebník Ko 1,7; 4,7; Zj 6,11; spoluměšťan Ef 2,19; spolurytíř F 2,25; spolunásledovník F 3,17; spoludědic a spoluúčastník Ef 3,6; spolu trpět 1K 12,26; spolu se radovati 1K 12,26; F 2,17n; býti spolupotěšen Ř 1,12; spolupracovati F 4,3; spolu se vzdělávati Ef 2,22 a p.]. V řečtině je těchto výrazů víc, než je patrné z českého překladu, a mnohé jsou utvořeny teprve NZ-em, takže je jasné, že jde o pospolitost, která je něčím jedinečným a novým.

Vnější výrazem tohoto o. byl t. zv. křesťanský koinonism jeruzalemského sboru, který se projevoval v zespolečenštění hmotného majetku [Sk 2,42nn; 4,32nn], v práci pro druhé [Sk 6,1-6; 9,36.39] a ve sbírkách, jež Pavel s oblibou nazývá *koinónia* [Ř 15,26; 2K 8,4; 9,13., Kral.: sdílnost, sr. Žd 13,16]. Neboť i sbírka je výrazem hlubšího o. mezi sbory [Ř 15,27; sr. 2K 8,9; Ga 6,6]. *Koinónikos* v 1Tm 6,18 překládají Kral. »snadní, t. j. ochotní, pohotiví k udílení,« Žilka: »sdílní« o lidech, kteří se rádi dělí s druhými o své.

Obecný [stč. = obyčejný, prostý, všední, veřejný, společný]. Ve SZ označení prostého lidu na rozdíl od knížete [Lv 4,27] nebo pový-

šeného [Ž 49,3; Iz 2,9; Ez 23,42], příslušníka nerozlišeného množství [2Kr 25,11] nebo řemeslnického stavu [? Jr 52,15]. Hebr. tu užívá různých výrazů. »Obecná silnice« [Nu 20,19] = hlavní silnice. »Obecné užívání« [Dt 20,6] souvisí už s druhým významem pojmu o. ve smyslu profánní, nezasvěcený. Ovoce se totiž smělo jísti až pátého roku po štípení stromu nebo zasazení révy [Lv 19,23nn]. Jasný je tento význam v 1S 21,4; Ez 42,20; 48,15. O kulticky nečistých rukou mluví Mk 7,2; o kulticky nečistých zvířatech [Kral. obecný] Sk 10,14n; 11,8n.28. Křesťanství ovšem tento názor zásadně přemohlo [Ř 14,14 sr. v. 2]. O. ve smyslu společný Tt 1,4; Ju 3. Zvláštní pozornosti zasluží Sk 2,44; 4,32,

kde je kreslen »náboženský komunismus lásky« [Troeltsch] jeruzalemského sboru. Jde tu jednak o pokračování pospolitostního života, který vedli učedníci za dob pozemského pobytu Ježíšova [L 8,1-3; J 12,4nn; 13,29], jednak o výraz lásky, vyvolané ve věřících Duchem svatým. Nešlo tu o právní socialisaci majetku ani o závazné sborové zřízení [sr. Sk 5,4; 4,36n], nýbrž o důsledek bratrské lásky, jež vedla k tomu, že »nikdo nepokládal nic ze svého majetku za vlastní« [Žilka Sk 4,32], a k ochotě zřít se v duchu Ježíšově pozemských statků [L 12,33; 14,33] ve prospěch potřebných [Sk 2,45; 4,35] a nespolehání na majetek [Mt 6 19-25].

Obéd [= uctívající bohoslužebně].

1. Syn Bozův a Rut Moabské [Rt 4,13]. Z rodokmenů Rt 4,21; 1Pa 2,12; Mt 1,5; L 3,32 jde najevo, že O. byl otcem Jesse = Izai.

2. Potomek Jarchy, egyptského otroka Sesanova a dcery Sesanovy, potomka Jerachmeele, prvorozeného syna Ezronova z pokolení Judova. O. byl vnukem Zabady, který je jmenován mezi udatnými rytíři Davidovými [1Pa 2,34-38; 11,47].

3. Vrátný chrámu, syn Semeiáše, prvorozeného Obededomova [1Pa 26,4-7].

4. Otec Azariášův [2Pa 23,1], setník, spojenec Joiadův ve vzpouře proti Atalii.

Obededom [= klanějící se, sloužící Edomovi nebo Edom slouží]. - 1. O. Gittejský [2S 6,10-11], rodem z levitského města Gat Rimmon [Kral.: Getremmon Joz 21,25n], přiděleného čeledi Kahat v pokolení Manassesově. Bydlel někde mezi Kariat-jeharim a Jerusalemem. Vypravuje se, že truhla Hospodinova byla zatím uložená v domě O-a Gittejského, když byla nešťastně přenášena z domu Abinadabova do Jerusalema. Po 3 měsících byla slavnostně dopravena na Sión [2S 6,10-12; 1Pa 13,13n; 15,25]. Byl-li tento O. levitou, pak byl patrně totožný s

2. O-em, synem Jedutunovým [1Pa 16,38] z čeledi Merari. Byl vrátný u truhly Boží [1Pa 15,18.24]. Zúčastnil se přenosu truhly Boží do Jerusalema [1Pa 15,24]. On a jeho potomci v počtu 62 patřili k těm, které David ustanovil ke službě stánku u j. brány [1Pa 26,8.15] a u zásobíšť pokladů. Tuto službu zastávali ještě v době Amaziášově [2Pa 25,23n].

3. Levita druhého pořadí [1Pa 15,18], který se zúčastnil přenosu truhly Boží do Jerusalema a později byl jedním z hudebníků na loutny a harfy [1Pa 15,21; 16,5].

Obejití, jítí okolo, otočiti se. O slunci [1S 11,9; Neh 7,3; Ž 19,7]. Ab 2,16 mluví o kalichu Boží odplaty [sr. Ž 75,9; 51,17,22; Jr 25,15], který byl dosud podáván druhým, obcházel druhé, konečně však bude podán, obejde i k Babylonu.

Obestření [1K 11,10], doslovně »moc« [Žilka: »znak mužovy moci«, nejde-li tu o chybný překlad aram. slova, jež znamenalo »závoj«. Závoj je tu obrazem provdanosti a tudíž nadřazenosti mužovy. Andělé, kteří jsou neviditelně přítomni křesťanské bohoslužbě, byli svědky stvoření prvňích lidí [sr. Jb 38,7] a tudíž i správného poměru ženy a muže. Mohli by svědčítí proti ženám u Božího soudu, kdyby usuzovaly svou podřízenost [katol. výklad]. Jiní vykladači mají neprávem na mysli Gn 6,2, jiní myslí na ochranu proti zlým andělům [amulet]. Ještě nikomu se nepodařilo toto záhadné místo uspokojivě vyložit, ale Kittelův Theolog. slovník k NZ se kloní ke katol. výkladu a má za to, že tu jde prostě o závoj.

Obezřítí [Mk 3,34] = ohlédnouti.

Obezřítí se [Mk 9,8] = ohlédnouti se, rozhlédnouti se.

Oběť patří k nejstarším a nejvšeobecnějším projevům náboženského života. Její podstatnou známkou je snaha působiti na božstvo, aby utvrdilo a rozmnožilo život, po případě snaha doprovoditi modlitbu účinným prostředkem a vyjádřiti pocity díků a vděčnosti. Bible svým vypravováním o oběti Ábelově a Kainově naznačuje, že obětní bohoslužbu předpokládá už ve druhé lidské generaci, aniž se nějak snaží vyložití její původ. Konstatuje prostě fakt, že oběť byla zjevem, vyskytujícím se už na počátku lidských dějin. Ze všeobecného rozšíření obětní činnosti i u národů odloučených od ostatní kultury soudí katolictví bohoslovci na to, že člověku je vrozen zvláštní obětní pud, kdežto orthodoxní protestantští bohoslovci minulého století pokládali obětní činnost za něco tak odporujícího přirozenému lidskému rozumu, že po pádu prvňích rodičů v ráji bylo obětováno teprve na přímý rozkaz Boží. Je

Obejití-Oběť [517]

patrné, že v obou případech rozhodují dogmatické předpoklady.

Úvahy o tom, jaký smysl měla o-i v době vzniku – tedy v dobách předhistorických – jsou více méně theoretické. Dnes stojí v popředí dvě theorie, z nichž první tvrdí, že všechny o-i lze vysvětliti jako svátostné obecenství mezi kmenem a s ním pokrevně příbuzným božstvem, kdežto druhá usiluje naopak o to, aby dokázala, že v době historické u kořene všech o-i [aspoň ve SZ] leží myšlenka daru. Obě theorie jsou podporovány některými skutečnostmi: 1. Na touhu po obecenství s božstvem prostřednictvím o-i by ukazovalo obětní hodování. Část obětního zvířete stráví božstvo [po případě jeho zástupci kněží], část snědí obětující. Božstvo i obětující jsou syceni tímž prostředkem života, touž potravou; jejich příbuznost vzájemná a tedy i vzájemná závaznost se utvrzuje anebo znovu zakládá. Manipulace s krví [kropení oltáře anebo obrazu božstva a obětujících] měla snad stejný smysl. Ale při výkladu manipulace s krví musíme být opatrní: zdá se totiž, že krev jako nositel života byla spojována s kultem mrtvých jak v babylonské, tak v řecké a snad i ve starohebrejské literatuře [Ex 24,8; sr. Dt 21,1—9; snad i krevní rituál při první slavnosti pascha (fáze Ex 12,7.13) nebo rituál »červené jalovice« (Nu 19,9n)]. Proto snad byla krev vylévána na zem, aby se vplla do podsvětí, a na oltář, aby vnikla do dutého vnitřku, kde sídli podzemní bůžkové, snadno později zaměnění za duchy zemřelých. Kananejské oltáře byly většinou duté a věřilo se, že jsou osídleny duchy [sr. Zj 6,9-10, kde se mluví o duších mučedníků, sídlících pod oltářem]. Jisto je, že tato theorie o krvi, obětované nikoli božstvu, ale zemřelým, by vysvětlila i mnohé dosud nevysvětlené a jinak nevysvětlitelné prvky ve SZ, které byly ustavičnou prací kultických škol všelijak rétušovány, když už hrubý názor byl nepřijatelný. Všeobecné jméno pro tuto o. obecenství bylo *zebach* [poražení dobytka].

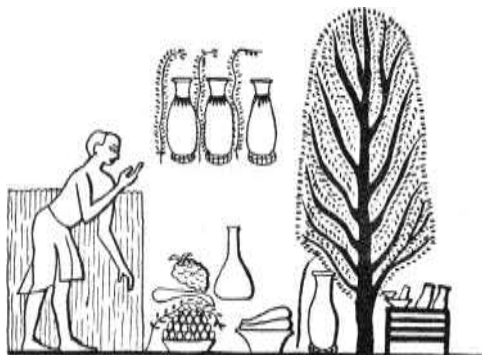
Pro druhou theorii mluví o-i, jež byly na oltáři cele spáleny [odtud jméno *ólá* = zápal nebo *káli* = celopal 1S 7,9], takže o nějakém obecenství na podkladě společného pokrmu

Assyrský reliéf z Chorsabadu představuje krále obětujícího před chrámem božstva kadidlo, úlitbu a zvíře.

[518] Oběť

nelze mluvit. Jde tu patrně o dar. Jako dary byly přinášeny prvotiny všech věcí, jež nějak projevovaly život, od prvorozeného člověka až do prvotin z úrod. O-i byly pokrmem božstva a jako takové darem, který měl za účel naklonit božstvo člověku. Zdá se však, že o. je počín tak složitý, že při nejmenším nutno předpokládati oba zmíněné prvky při každé o-i už proto, že žádný druh o-i nebyl přinášen

Oběť prvotin pod posvátným stromem (ašerou) božstvu, které sídlí ve stromě. Malba z egyptského hrobu v Beni Hassan.

samojediny, nehledě k jiným pohnutkám, jež byly také přítomny [smíření s božstvem, zpřítomnění božstva, zničení pro božstvo, odřeknutí se ve prospěch božstva atd.].

Samo sebou se rozumí, že největší vliv na utváření obětních teorií mělo rozličné pojetí božstva. Bylo-li božstvo chápáno jako náladová bytost, jež svou přízeň nebo nepřízeň projevovala v případných nevysvětlitelných vítězstvích nebo porážkách kmene, úrodě nebo neúrodě, pak o. byla buď prostředkem vděčnosti nebo úplatkem anebo dokonce magickou silou, jež sama nějak působila na božstvo; bylo-li božstvo chápáno jako majitel země, staly se o-i povinnými dárkami; stalo-li se božstvo nejvyšším zákonodárcem, proměnily se o-i v pokuty nebo zadostučinění s více nebo méně právními pozadím. Vysvitla-li někde božská všemohoucnost a soběstačnost, pak byly o-i výrazem vděčnosti a poslušnosti. Byl-li chápán Bůh jako bytost svatá, stala se o. prostředkem očisťování. Bůh, nenávidící hřích, bude patrně potřebovat o-i smíření. Myšlenka zástupné smrti u o-i mohla vzniknouti při o-i prvorozených, kteří mohli být vykoupeni zvířetem. Dějiny nám ukazují, jak různý názor na božstvo i o-i souvisí jak se sociálním složením národa a se státním zřízením, tak s náboženskou a mravní vyspělostí těch, kteří obětují.

1. O. ve SZ-ě.

Z neobvyklejších jmen pro o-i ve SZ-ě jsou tyto: a) věci svatosvaté [*k'dášim* Nu 18,8n], jež zahrnují nejen obětní zvířata, nýbrž

i dary jako desátky, které vůbec nepřišly do styku s oltářem; b) o-i ohnivé [*'iššé* Lv 7,35; Dt 18,1] jsou o., jež nějak přišly do styku s oltářním ohněm, takže příležitostně i »chleby předložení«, které přicházely do styku s ohněm jen prostřednictvím kadidla, byly nazývány o-i ohnivou [Lv 24,7.9]. Je zajímavé, že jméno této o-i se vyskytuje více než 60krát v t. zv. kněžském kodexu [část Levitika]. Jinak je zmínka o ní jenom v Dt 18,1; Joz 13,14; 1S 2,28, což ukazuje, že tento výraz patří do okruhu Levitika; c) o. suchá [hebr. *minchá*], původně označení »darů« nejen božstvu, ale i králům, tedy poplatků, pocta [1S 10,27; Am 5,25], později jméno o-i rostlinných [Gn 4,3; Lv 2,1n]; d) t. zv. *korbán*, jež je ve SZ překládáno prostě o. [Lv 7,38] nebo dar [Nu 7,3; Lv 2,1.4]. Jméno toto se vyskytuje pouze v Lv., Nu a u Ez [40,43].

Zvláštní jména pro o. chtěla naznačiti, jak bylo zacházeno s obětním darem, zda byl prostě spálen na oltáři nebo zda obětní zvíře bylo rituálně poraženo před spálením, zda obětním darem bylo sem a tam pohybováno nad oltářem, zda byly přinášeny denně anebo jednou za čas, a co měly za účel. Podle toho možno rozeznávat:

- a) o-i dobrovolné [*n'dábá* Lv 23,38], viz o. zápalná;
- b) o-i chvály [*tódá* Lv 7,12], viz o. pokojná;
- c) o-i mokré [*nesek* = úlitba Lv 23,18], viz o. suchá;
- d) o-i ohnivé [*'iššé* Ex 29,18];
- e) o-i pokojně [*š'lamim*], jimiž člověk vyjadřoval svůj vlastní dík nebo své zvláštní přání. V čem se lišila od obvyklé o-i, jejímž účelem bylo obecenství, není dosti zřejmo. »Při této o-i tuk, bránice, ledviny a ocas byly spáleny; pravé plece a hrudí zůstalo kněžím; ostatní maso ti, kdož přivedli o., jedli, s potěšením hodující, Bohu za pokoj a opatrování i vítězství nad nepřáteli děkovali, odkudž o. pokojná, vítězná, díkyčinění i odměnná slove. K ní když připojena byla o. suchá, slula židovsky *tódá*, t. j. o. vyznávání, chvály a děkování« [Kral. Lv 3; 7,12]. O. pokojná časem úplně zatlačila o. obecenství [*zebach*];

Oběť prvotin z úrody ovoce, obilí, vína, z chleba, ptactva a masa. Dvě kněžky přinášejí papyrovou třtinu, hrozny, voňavky, chléb a pór (!), T. zv. pohřební hostina z hrobní malby v Thébách.

e] o. sem i tam obracení [*t^enúfá* Lv 7,30]. Tento obřad obracení a »vzhůru pozdvižení« [Ex 25,2] byl neodlučitelnou součástí o-i pokojných. »Hrudí sem i tam obracení a pravé plece vzhůru pozdvižení« jsou svatou věcí Hospodinu. Proto je smějí jísti pouze kněží. Ostatní maso z obětního zvířete požívají obětující. O. byla přinášena v druhý den přesnic: obětován byl snopek, prvotiny žně a zároveň roční beránek bez poskvrny. O letnicích [t. j. po sedmi týdnech] byla obětována nová o. suchá, dva bochníky z nové mouky zároveň s o-i zápalnou, a sedm beránek ročních bez vady. I tyto věci se směly sem i tam obracet. O obřadu se zmiňují tato místa: Ex 29,24-28; Lv 7,30-34; 8,27; 9,21; 10,14n; 23,10.15.20; Nu 6,20; 18,11.18 a j. Záležel v tom, že se pohyby k oltáři a od oltáře naznačovalo, že o. náleží Hospodinu, ale je jím postoupena jeho služebníkům, kněžím. Miklík má za to, že šlo o obracení ke čtyřem světovým stranám. Touto součástí pokojných o-i měla být uznána nejen Boží svrchovanost a jeho právo nad stvořením, nýbrž i vyjádřena touha člověka o obecenství s Bohem;

f] o. suchá, hebr. *minchá* popsána v Lv 2 a 6,14-23, skládala se z bělné mouky nekvašené, soli a oleje. Byla obvyčejně provázána o-i mokrou, vínem, jehož část byla vylita na oltář, zatím co ostatek náležel kněžím. Suchá o., kterou přinášeli kněží, byla cele spálena. Význam její vyjádřen je slovy Davidovými v 1Pa 29,10.14. Byla výrazem uznání Boží vznešenosti a lidské nízkoosti. O-i suché byly přinášeny s obětmi zápalnými. Samy o sobě se nevyskytovaly, leda šlo-li o prvotiny žně a sklizně,

g] o. večerní [*minchá há ereb* Ezd 9,4] je oběť zápalná, obětovaná denně večer vedle obdobné ranní; před zajetím je známa toliko ráno [Ex 29,28; Lv 6,12];

h] o. vzhůru pozdvižení [hebr. *t^erúmá* Ex 25,2]. Viz o. sem i tam obracení; obřad záležel v tom, že kněz vložil jednotlivé části masa do rukou obětujícího, podložil své ruce a pozdvihl všechno k nebesům;

ch] o-i za hřích a za vinu [hebr. *chattá't* a *'ášám* Ex 29,14 a Lv 5,15] náležely k o-em svatosvatým [Lv 6,25; 10,17]. Obřad o-i za hřích je popsán v Lv 4. O. za vinu je úzce spojena s o-i za hřích, nevíme však přesně, čím se obě o-i liší [Lv 14]. O. za hřích byla o-i jednak pravidelnou, jednak mimořádnou. Pravidelně byla přinášena za celý »národ« o velikonocích, letnicích, novměsících, o slavnosti troubení a slavnosti stánků [Nu 28,15-29,28], zvláště však jednou do roka v den *očišťování [Lv 16]. Slavnostně bylo při tom provedeno kropení krví. Nejvyšší kněz při své vlastní o-i za hřích kropil sedmkrát krví před oponou svatyně a sedmkrát za shromáždění lidu. Nato pomazal krví rohy oltáře. O. za hřích byla pravidelně přinášena za kněze a levity při jejich posvěcování [Ex 29,10-14.26]. Mimořádná o. za hřích byla přinášena a] za hříchy z nevědomosti [Lv 4] ; b] pro odeprání svědectví [Lv 5,1.6.8] ;

c] pro dotknutí se těla nebo věci nečisté [Lv 5,2.3; 12,6-8; 14,19-31; 15,15.30; Nu 6,6-11.16]; d] pro zrušení přísahy [Lv 5,4]. Zdá se, že tato o. vstoupila do popředí zvláště v poexilní době.

O-i za vinu byly vždy mimořádné: a] pro svatokrádež z nevědomosti [Lv 5,15-16];

b] pro nevědomé přestoupení [Lv 5,17.19];

c] pro oklamání bližního, nátisk, podvod, falešnou přísahu [Lv 6,1-6]; d] pro zprznění otrokyně bližního [Lv 19,20-21]; e] při očišťování malomocného [Lv 14,12] a nazarejského [Nu 6,12]. Proti svévolnému hříchu nebylo žádné o-i [Nu 15,30].

i] o. zápalná [hebr. *'ólá*]. Je to označení o-i, jež byla cele spálena na oltáři; kouř stoupající z o-i vzhůru byl nazýván vůní příjemnou Hospodinu. Nejprve se tato o. uvádí v Gn 8,20 jako o. díkůčinění po potopě; ale teprve zákonem Mojžíšovým stala se tato o. pravidelnou. Její obřad je popsán v Lv 3-8. Veřejné zápalné o-i byly tyto: a] denní zápalná o. [Ex 29,38-42; Nu 28,3-8]; b] sobotní o-i zápalné [kromě denních Nu 28,8.10]; c] o-i při slavnostech novměsíce, třech výročních svátcích, v den smíření,

Zápalná oběť podle malby na starořecké váze. Jeden kněz páli na oltáři kus masa napichnutý na vidlici, druhý se modlí se současným prováděním úlitby vína nebo oleje.

při slavnosti troubení [Nu 28,11-29,39]. Soukromé o-i zápalné, ustanovené pro svěcení kněží [Ex 29,15n; Lv 8,18], pro zrušení slibu nazarejského [Nu 6]. O-i dobrovolné z volů nebo drobného dobytka [Lv 1,2], t. j. ovcí neb koz, a to samce bez vady, bývaly obětovány při různých slavnostech [Nu 7; 1Kr 8,64]. Postup a obřad byl tento: zvíře, určené k o., bylo postaveno před svatyní. Ten, jenž obětoval, položil ruku na jeho hlavu na znamení ztotožnění se zvířetem. Pak bylo obětní zvíře na severní straně oltáře

[520] Oběť

zabito. Zatím, co kněz kropil krví zvířete na oltář, stáhl obětující kůži zvířete, rozsekal na kusy, střeva a nohy umyl. Kněz položil potom to vše na dříví na oltáři i s hlavou a tukem a cele vše spálil [Lv 1-5]. Význam tohoto spálení je celé oddání Bohu.

Záleželo i na tom, jaký byl vztah k *oltáři: 1. Některé o-i byly odváděny přímo kněžím jako dávka na jejich vydržování, a to buď po určitém obřadu nebo bez tohoto obřadu, nikoli však ve vztahu k oltáři. 2. Jiné byly kladeny před oltář, ale pak odevzdány kněžím [Dt 26,1-11]. 3. Jiné byly poráženy ve svatyni a pak teprve zčásti spalovány na oltáři, zčásti snědeny jednak kněžím, jednak obětujícími laiky. 4. Jiné byly částečně spáleny ohněm, částečně snědeny kněžím, nikoli laiky [o-i za hřích a za vinu]. 5. Konečné o-i, jež byly cele spáleny na oltáři [o. zápalná, celopal].

Materiál obětní se skládal hlavně z věcí, jež bylo možno jísti a jež sloužily k obživě člověka [Lv 1-7; Nu 7 a 31]. Někdy mohly býti obětovány i těžké stříbrné misky [Nu 7], ovšem jen jako přídavek rostlinných a zvířecích o-i; někdy i zlaté náramky [Nu 31,50]. Zvláštní obětní třídu tvořily prvotiny plodin, zvířat a lidí. V době sz mohli býti prvorozenčí zvířat i lidí vykoupeni pevně stanovenou částkou peněz.

Den *smíření se stal zvláště v době po-exilní jedním z nejdůležitějších obřadních dnů židovské obce [Lv 16 sr. Ex 30,10 »den očišťování«; Lv 23,27-32; 25,9; Nu 29,7-11; v NZ »půst« Sk 27,9]. Byl slaven 10. dne sedmého měsíce. Nejvyšší kněz zabil volka k očištění svému i své rodiny. Za hříchy lidu zabíjí jednoho ze dvou kozlů, určeného losem. S krví těchto zvířat provede očištění, smíření [kappará] a to a) ve stánku úmluvy, b) ve svatyni svatých a c) na oltáři. Ve svatyni svatých za oponou, kam smí vejít pouze v tento den smíření, kropí jednou t. zv. slitovnici a sedmkrát kolem ní. Oltář potřel krví na rozích a pak prstem sedmkrát pokropí oltář. Potom vloží obě ruce na hlavu druhého kozla, vyzná nad ním hříchy Izraele, vloží je na jeho hlavu a potom člověk, k tomu určený, vyžene kozla na poušť ke knížeti zlých duchů, Azazelovi. Pak svlékne nejvyšší kněz lněná roucha, umyje se vodou, obleče obyčejné kněžské roucho a obětuje o. zápalnou za sebe i za lid. Tím je očištění tohoto dne ukončeno.

2. Smysl sz oběti.

Několik sz pojmů a vypravování naznačuje smysl sz o-i, jaký v různých okruzích náboženských jim byl připisován. V době sz nejméně asi platil názor, že o. je »uklidňující vůně« pro Boha [Gn 8,21: »vůně příjemná«; 1S 26,19], ačkoli pro okruh Levitika je každá o. vůně uklidňující [Lv 1,9.13.17; 8,21.28; 23,18; 26,31] vyjma o. za hřích a za vinu [výjimka v Lv 4,31 prý vznikla omylem opisovačů], což by ukazovalo na to, že o. za vinu a za hřích neměly uklidňovat Hospodina! Ezechiel spo-

juje výraz »vůně příjemná« pouze s o-mi modlám [Ez 16,19; 6,13; 20,28] jen s jedinou výjimkou [Ez 20,41].

Že i v Izraeli byly o-i považovány za dary, je patrné nejen z toho, že je bylo možno vykoupiti stříbrem, nýbrž zvláště z toho, jak proroci bojovali proti o-em. Nejpřetnější je to u Mí 6,6-8, kde prosvítá populární názor, že o. je darem, jenž má tím větší vliv na Boha, čím je cennější pro člověka věc obětovaná [lidské o-i, sr. 2Kr 3,27].

V náboženském okruhu, kde se věřilo, že všecko pochází od Boha [1Pa 29,14], staly se oběti výrazem vděčnosti za dary a skutky Boží [Dt 26] a prostředkem sociálního soucítění [Dt 16,10-11]. V okruhu Deuteronomia byla o. spíše slavnostní příležitostí k projádření radosti než darem a usmiřováním Boha. Radovati se před Hospodinem bylo totéž jako jísti před Hospodinem nebo obětovati [Dt 26,11 sr. 16,16n].

V okruhu Levitika měly o-i jiný smysl. Jejich účelem bylo zachovati a obnovovati »svatost« Izraele [Lv 17-26]. Proto v tomto okruhu stojí v popředí o. za hřích a za vinu. O. za vinu byla přinášena zvláště v případech, v nichž šlo o takové zasažení do práv božských nebo lidských, jež bylo možno vyplatiti penězi. V tomto případě musel hříšník vyplatit nejen zadrženou hodnotu, zvětšenou o jednu pětinu, nýbrž i přinésti o. [Lv 5,14-16]. Při tom bylo pamatováno na to, aby o. měla určitou hodnotu. O. za hřích byla prostředkem rituálního očištění [na př. po dotyku s mrtvolou]. Sloveso, jež doprovázelo tuto o., značí v češtině »odhřešiti«. Je příznačné, že jak o. za hřích, tak o. za vinu byla omezena na okruh, v němž kněžský systém byl plně vybudován [Ez 40,39; 42,13; 44,29; 46,20; 43,19 - 25; 44,27; 45,17-25; Ezd 8,35; Neh 10,34; 8,7; Lv 6,18.23; 5,15.18.19.25; 6,10; 7,1-2. 5.7.37; 14,12.13; 19,21; Nu 6,12; 18,9]. Obě o-i se shodovaly v tom, že obětující neměl na nich žádného podílu. Část byla obětována na oltáři, ostatní připadly kněžím [Ez 44,28n]. V okruhu Ezechielově nebyl jasný rozdíl mezi oběma o-mi.

Od o-i za hřích a za vinu očekávaly kruhy Levitika především kultické očištění. Toto očištění očekávaly však i od o-i zápalné [Lv 1,4 sr. Ez 45,15-17], od skopce, jenž byl zabít, uvařen a sněden při posvěcování kněží [Ex 29,31-33], od obřadu se dvěma vrabci k očištění od malomocenství [Lv 14,53], od kouře kadidla, vzatého z oltáře [Nu 16,46], od pállotu, který musel zaplatiti každý Izraelec jako výkupné za svůj život [Ex 30,15], od ozdobných předmětů nebo vzácných kovů [Nu 31,50], Finesova horlení pro Hospodina [Nu 25,13], krve vražedníkův [Nu 35,33], všech o-i [Ez 45,15-17], krve kterékoliv o-i [Lv 17,11]. Z toho můžeme soudit, že nejde o hřích v našem slova smyslu, nýbrž skutečně jen o hřích kultický, už proto ne, že se působnost o-i nevztahovala na hříchy smrtelné, úmyslné [Ž 19,13n], na něž jediným trestem bylo vyhla-

zení z prostředku lidu Božího [Nu 15,30n; Dt 17,12]. Je důležité si připomenouti, že žádná ze sz o-i nevede nutně k pojmu zástupného utrpení nebo zástupného nesení trestu. Vkládání rukou na hlavu zvířete neznamenal vždycky přenášení hříchů, ježto by pak obětní zvíře nemohlo býti pojídáno kněžskými a obětujícími. Jediné přenášení hříchů prostřednictvím vkládání rukou bylo možno předpokládati u kozla, který byl po ceremonii vyhnán na poušť ke knížeti d'áblů *Azazelovi. Nebyla to o. Už ta okolnost, že obětní systém sz byl určen pro vyvolený lid, jemuž platila Boží zaslíbení a spasení Hospodinovo, by nás měla vésti k tomu, že při o-ech nešlo o to, jak získati Boží milost, nýbrž o to, jak ji udržet. O-i nepřinášely „vykoupení«, nýbrž byly přinášeny těmi, kdo už stáli ve smlouvě s Bohem, a pouze utrzovaly milost Boží. O-i sz jsou prostředky milosti nebo svátostmi SZ.

3. Prorocká polemika proti obětem.

Uprostřed organisované obětní bohoslužby, jak se s ní setkáváme v Lv, Dt a u Ez, působí prorocké kázání proti o-em jako něco nesourodého. Důvody proti obětnímu řádu, které můžeme vytyčit z prorockého kázání, lze shrnouti takto:

a) o-i jsou výrazem lidské pýchy, jež byla prorokům nesnesitelná. Člověk se opovazuje přinášeti Bohu dary! Sr. Iz 1,10-17; Mi 6,6-8 s Dt 16,16!

b) Proroci byli přesvědčeni, že obětníci přinášením o-i slouží nejvíce sobě [obětní hodování Jr 7,21];

c) prorocké kruhy cítily, že o-i a obětování souvisely s místními kultury kananejskými. Proto znovu a znovu zdůrazňují, že obětní systém nebyl zaveden Mojžišem [Am 5,25n; Jr 7,22];

d) to, co prorocké kruhy žádaly ve jménu Božím, byly jednoduché nábožensko-mravní povinnosti, vyplývající ze známosti Boží. Bůh odpouští i bez o-í! I Ezechiel, v jehož knize se octla ustanovení o o-ech v budoucím chrámu, docela jasně věří v odpouštění bez o-í: Ez 18,21n. Souvisí to jistě s poznáním pravé podstaty hříchu, s poznáním Boha jako stvořitele a svrchovaného Pána. O-i k odstranění hříchu a viny nestačí. Je třeba Božího zázraku, aby hřích vůbec zmizel [Jr 31,33; Iz 32,15; 44,3; 59,21; Ez 11,19n; Jb 3,1n]. Nová smlouva přinese proměnu nejen přírody [Iz 11,6-8; 4,3; Jl 4,18], nýbrž i člověka [Iz 65,20; Za 8,4; Iz 25,8; 4,2-6] a jeho hříšné přirozenosti. O-i v tomto novém řádu nemají vůbec místa, leda o. v přeneseném slova smyslu jako sebeobětování [Iz 53], jež vede současníky k pokání. Dotýkáme se tu otázky utrpení Mesiášova. Iz 53 neobsahuje příslušné obětní výrazy; ani v. 6 a 7 není nutno vykládat obětní terminologii. V. 10 pak je tak porušen, že jeho překlady se naprosto rozcházejí. Nadto není tento verš v NZ vůbec citován!

I ve zpěvníku druhého chrámu [žalmech] se mluví o o-j spíše ve smyslu přeneseném než původním. Žalmy vůbec mluví velmi málo

o kněžích a jejich činnosti [Ž 115,9,12; 118,3; 132,9,16; 133,2]. Zpěv žalmů při kultu je tu a tam pokládán za důležitější než o. nebo aspoň za nejdůležitější část o-i [Ž 50,8-23; 69,31-32; 51,18n]. Souvisí to s tím, že jádrem žaltáře jsou t. zv. žalmy královské, kde ovšem žalmista-král jako zástupce Boží na zemi pochopitelně stál nad běžnou praxí obětní. A ostatní žalmy více nebo méně se přizpůsobily literárně právě žalmům královským. Proto to někdy vypadá dokonce tak, jako by šlo o polemiku proti o-em [Ž 40,6nn; 50,7-15]. Zato se užívalo slova o. ve smyslu přeneseném [Ž 50,8-15; 119, 108; 141,2]. To odvracelo pozornost od o-i kultické. Tomuto směru napomohla hellenistická literatura židovská tou měrou, že v době Ježíšově kultická zbožnost značně vyvětrala. Zato se mluví o zástupné zbožnosti a zástupném utrpení. Ježíš navazuje především nikoli na obětní řád sz, nýbrž na o. v přeneseném slova smyslu [Iz 53].

4. Obětní terminologie v NZ.

Není sporu o tom, že NZ užívá obětní terminologie sz, když mluví o smrti Kristově [J 1,29; Ř 3,24n; 1Pt 1,18n; Zj 5,6-9], ale je otázka, zda tato terminologie není víc spojena s myšlenkou výkupného z otroctví [Mk 10,45] než s o-i za hřích. I Ř 3,24n; 1Pt 1,18n; Zj 5,6-9 lze opravdu takto vykládat. Připomenutá skutečnost, že Iz 53,10 není ani jednou NZ-em citována, ač je jinak citována téměř celá kapitola, je jistě příznačná. A kde je citována, jde o o. v přeneseném slova smyslu jako o sebeobětování. Příznačné je i to, že NZ na osmi místech srovnává život a činnost pravých věřících s obětní činností sz kněží: Ř 12,1; 1Pt 2,5; Ř 6,19-23 [tedy sebekázeň a sebeobětování Bohu!]. I svou apoštolskou činnost srovnává Pavel s přinášením o-i: F 2,17 [sr. 2Tm 4,6; Ř 15,16] [sr. Ř 12,1]. Dokonce i sbírku Filipských [F 4,18] nazývá Pavel o-i. Má zřejmě na mysli o. zápalnou [Ex 29,18]. Podobná myšlenka je v Žd 13,15.

Smrt Ježíšova je srovnávána s o-i v Ef 5,2. Ovšem, jde tu o to, co mají dělat efezští křesťané. Mají milovat jako Ježíš, t. j. vydati sebe samé v lásce. Je to ilustrováno výrazy »dar a o. Bohu u vůni rozkošnou«. V 1K 5,7 se mluví o Kristu jako o *beránku velikonočním, obětovaném za nás. Ale i zde je souvislost příznačná. Šlo o hříšníka v Korintě, k jehož vyloučení neměl korintský sbor dosti odvahy. Pavel nařizuje vyloučení. A aby svému rozkazu dal patřičný důraz, zdůvodnil jej ilustrací ze SZ o velikonočním beránku. Snad ho k tomu přiměla i blízkost velikonoce. 1K 5,7 je narážka na Ex 12,19; 13,7. Kristus je podle Pavla náš beránek velikonoční. Jím nastala doba nové svobody. Ale tato svoboda zavazuje k vyčištění všeho pohanského a nečistého. Nevykládá se tu význam smrti Ježíšovy, už proto ne, že beránek nebyl o-i za hřích. Také mu nebyla přikládána moc smírující nebo očišťující.

Chceme-li pochopiti obětní terminologii

[522] Obětující-Obchod

v ep. Žd, musíme mít na paměti, že byla psána lidem, kteří ke křesťanství přistoupili z židovství a procházeli dobou náboženského zvládnění: Kristus nepřicházel, ač byl toužebně očekáván na základě apoštolského kázání. Křesťanství bez kněze a obětního rituálu se zdálo čtenářům epistolou jakoby prázdné. Proto pisatel epistolou hledá důkazy o tom, že Kristus učinil svým dílem konec nutnosti sz o-i. Má na mysli den smíření. Při tom je si vědom, že sz o-i nebyly s to odstraniti skutečné hříchy [Žd 9,9; 10,14.11], že Bůh o-i nechtěl [Žd 10,5nn], že jsou jen připomínkou hříchů [Žd 10,3] a že jsou s to v nejlepším případě přinést jen kultickou čistotu [9,13], ale zdůrazňuje, že to, co nebyly s to vykonat sz o-i, vykonal Kristus [Žd 9,14]. Celé srovnání smrti Kristovy s o-mi má smysl kontrastu, ne srovnání. A nadto je přesvědčen, že Zákon byl jen »stínem budoucího dobrého« [Žd 10,1]. Stánek podle Ex 25,40; 26,30 byl zhotoven podle nebeského modelu, který byl zjeven Mojžíšovi. A právě tento nebeský originál má na mysli [Žd 9,24], když staví Krista jako velekněze v protiklad k pozemskému veleknězi: Kristus je Syn [kap. 1], jeho kněžství je věčné [7,23n] podle řádu Melchisedechova [5,10; 6,20]. Pozemský velekněz musel obětovat nejen za hříchy druhých, ale i za své hříchy [5,3]. Kristus nevesel do svatyně [pisatel tu myslí na svatyni svatých] udělané lidskou rukou – pouhé to napodobeniny té pravé –, nýbrž do samého nebe, aby se zjevil před tváří Boží v náš prospěch [Žd 9,24 Žilkův překlad]. Do této svatyně vstoupil oponou svého těla [10,19nn], t. j. svou smrtí na kříži, kterou prolomil omezení pozemského života. Jeho pozemský život je tu myšlen jako opona, jež mu na čas bránila v dokonalém obecenství s Bohem. Tato opona byla roztržena jeho smrtí. Velekněz musel vystupovati do svatyně svatých každého roku. Učinnost krve, kterou kropil slitovnicí, nevydržela déle než dvanáct měsíců, a také to nebyla krev jeho, ale krev zvířat. Kristus však se zjevil jednou na konci věků, aby svou sebeobětí zrušil hříchy [9,25n]. A konečně smrt Kristova způsobila to, co nemohla způsobiti žádná o. Jediný, kdo směl vstoupit do pozemské svatyně svatých, byl velekněz. Ale Kristus otevřel do nebeské svatyně »novou a živou cestu«, kterou mohou jít všichni, muži, ženy, Židé i pohané [10,19nn], jen když přijdou s opravdovým srdcem v plné jistotě víry.

Kristovo dílo je tedy víc než o. On sám je *slitování [hilasmos] Boží, jak to vyjadřuje 1J 2,2, kde Kral. vsunuli slovo o. právě tak jako v 1J 4,10 [v některých vydáních však je tato vsuvka kursivou, aby bylo zřejmo, že v řeckém textu není]. »Slitování« má tu význam odstranění hříchů jako viny vůči Bohu, jež věřícímu umožňuje »pevně doufání v den soudný« [1J 4,17; 2,28] a projevuje se láskou k bratřím [1J 7,7.11.20n]. Ježíš Kristus není

jen zvěstovatelem Božího odpuštění, nýbrž inkarnací jeho slitování [1J 4,9n]; je smířením nejen pro svou smrt [1J 5,6; sr. 3,16; 1,7], ale pro svůj život [J 6,35; 11,25; 14,6] a zmrtvýchvstání [1J 2,1].

Sr. hesla: Krev Kristova, Očištění, Smírc, Smíření, Večeře Páně, Beránek.

Obětující, obětník [Kaz 9,2; Mal 2,12]. Původně směl v Izraeli obětovat otec jako hlava rodiny [Gn 8,20; 22,13], ano, zdá se, že obětníkem mohl být každý, kdo byl oprávněn účastnit se kultu [Gn 4,3n; Sd 6,18nn]. Teprve vznikem stálých svatyní vznikli i stálí obětníci. *Kněz, *Levita.

Obhoření [Iz 3,24], doslovně: vypálená znamení na čele zajatců, jež jednou pro vždy zničí krásu.

Obchod [stč. = zaměstnání, stav, živnost, Gn 34,10; 46,33; Jon 1,8] v době před zjetím babylonským se týkal hlavně produktů hospodářských; Izraelci se živili dobytkařstvím [Gn 46,23] a polním hospodářstvím. Olej prodávali do Egypta [Oz 12,1] a Fénicie [Ez 27,17]; víno, pšenici, ječmen dováželi z Fénicie [2Pa 2,10; Ez 27,17]; rovněž kadidlo a med, víno a kůže, ovoce a myrha a písek pro sklářství byly předmětem izraelského o-u [Ez 27,17; Gn 43, 11]. Příznačná je poznámka v 1S 13,19, že za Saula nebylo v Izraeli kováře. Ještě za Šalomouna bylo nutno povolati cizí řemeslníky ke stavbě královského paláce a chrámu. Náznaky průmyslu můžeme viděti v Př 31,22.24; 1Pa 4,21 [koberec, kment, šarlat, plátno a j.]. I hrncářství kvetlo v Palestině za všech dob.

Dováženy byly tyto produkty: »prostěradla« z Egypta [Př 7,16], slonovina z Ethio pie, koně z Egypta, dále železo, dříví, zlato a stříbro. Potraviny byly dováženy v době neúrody. Jinak snad bylo obilí i vyváženo. Vyváženy byly i mohutné duby bazánské [Ez 27,6]; zato bylo dováženo dřevo cedrové a jehličnaté [2S 5,11], později vzácnější látky, slonovina [Am 3,15] a různé koření [Iz 60,6]. U proroků najdeme narážky na spekulace s obilím [Am 8,4-8; Mi 6,10; Př 11,26].

Za Davida byla stanovena jakási »daň z obratu«, jež byla ovšem i za Šalomouna a jeho nástupců [1Kr 10,14-15]. Šalomoun učinil s Chiramem, králem tyrským, obchodní smlouvu [1Kr 10,22], jež ho opravňovala i k zámořskému o-u [sr. 1Kr 9,26n; 10,22; 22,49n]. Kupoval koně v Egyptě a prodával je Amorejčům a Hetitům [1Kr 10,28n]. Zdá se, že soukromým kupcům bylo zakázáno obchodovati s koňmi. Miklík připomíná, že je to u Židů první pokus o státní monopol. Totéž se snad týkalo i zlata [1Kr 9,28].

Hlavními obchodníky byli Tyrští [Iz 23; Ez 27], kteří obchodovali s Jerusalemskými, převážejíce zboží od moře přes Palestinu do Indie a naopak. V době Nehemiášově [Neh 3,32; 13,16-22] po návratu ze zajetí byly v Jerusalemě obchodní čtvrti a ulice. Jinak byl pěstován obchod pouliční. Nejvíce se prodávalo o výročních slavnostech v Jerusalemě. Izraelská říše měla tu výhodu, že všechny

obchodní cesty na východ a do Egypta táhly jejím územím. Mojžíšův Zákon zdůrazňoval správná závaží a míry s odůvodněním, že Bůh nenávidí každý podvod [Lv 19,35nn; Dt 25,13-16].

Po zajetí babylonském a zvláště po vyvrácení Jerusalema stali se Židé lidem speciálně obchodnickým. Zdá se, že právě babylonské zajetí tu znamená hluboký přelom v duši lidu, jemuž pozdější izolování Židů od všech národů silně napomáhalo, takže časem se u nich vyvinula jejich zvláštní povaha, vyznačující se přirozenou chytrostí, zálibou v cestování a odporem proti tělesné práci a namáhavému povolání.

Původně byl o. jen výměnný. Později se platilo nejčastěji stříbrem, které bylo odvažováno kameny [Dt 25,13] nebo olověným a cínovým závažím [Za 4,10; 5,7]. Ještě později se prodávalo za »peníze« různé podoby. Je možné, že »ovce« v Gn 33,19 byly takovými penězi, jež měly podobu ovcí. Větší koupě byly uzavírány před svědky [Gn 23]. O kupní smlouvě čteme v Jr 32,7. *Kananejský.

Obil [snad poháněč velbloudů] Izmaelský, který měl na starosti Davidovy velbloudy [1Pa 27,30].

Obilí [Kral. stě.: obilé]. Nejznámějšími druhy v Palestině byly pšenice, ječmen, špalda [druh pšenice] a proso [Ex 9,32; Dt 8,8; Iz 28,25; Ez 4,9]. O. bylo v Palestině zjevem tak obecným, že rčení: »obilí a víno« bylo označením pro všechny plodiny země [Gn 27,28; Dt 7,13]. Ječná zrna se jedla i syrová [Dt 23,25; sr. Mk 2,23]. Jinak bylo ječmene užíváno jako pícniny. »Sedm klasů ze stébla jednoho« [Gn 41,22] nebylo zjevem v Egyptě tak neobyčejným. Víceklasá stébla ječmene jsou dodnes ukazována v Palestině. Pšenice byla ukládána v domácnostech pro běžnou potřebu [2S 4,6]; také byla uschovávána ve vyschlých cisternách [2S 17,19]. Za časů Šalomounových bylo zemědělství v Palestině tak pokročilé, že obilí bylo vyváženo do Tyru na výměnu za jiné zboží [Ez 27,17 sr. Am 8,5]. »Hojnost obilí« tvoří část Jákobova požehnání [Gn 27,28]. Podle Am 8,6 vyděračští obchodníci prodávali i obilné plevy, jež byly obyčejně vyhazovány.

Obilnice, skladiště obilí [Gn 41,56; Jl 1,17; Am 8,5], ale v Oz 9,1n jde o mlat, *humno, na němž se odbývala nemravná kananejská modloslužba. Mzdou je míněna mzda nevěstiči [Mi 1,7].

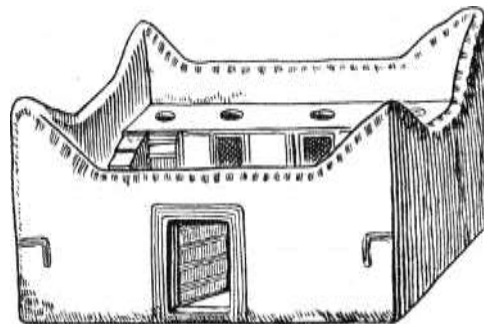
Obláčeti se, oblékati se. *Oděv.

Oblak je ve SZ jednak nositelem deště, zvláště přicházel-li ze západu [2S 22,12; 1Kr 18,44 sr. L 12,54; Jb 26,8; 37,11; 38,8-9; Kaz 11,3 sr. Sd 5,4; Ž 77,17n], jednak obrazem lidské nestálosti ve slibech [Oz 6,4], takže jsou podobni o-u bez vody [Ju 12]. Ale i lidská pomijitelnost je připodobňována o-u [Jb 7,9; 30,15; Oz 13,3 sr. Jk 4,14] právě tak, jako lidská pýcha [Př 25,14; Jb 20,6; Iz 14,14]. Rychlost o-u je obrazem spěšnosti, se kterou podmanění národové přinášejí poplatky do Jerusalema [Iz 60,8].

Prívětivost králova je připodobňována osvěžujícímu o-u [Př 16,15]. Hospodin zahladí přestoupení Izraele jako oblak [Iz 44,22]. Bůh je vyšší než o-y [Jb 30,15] a jeho věrnost, milosrdenství a pravda sahají až do nejvyšších o-ů [Ž 36,6; 56,11].

Jako u všech starověkých národů, tak také u Izraelců byl o. pojat do mythologických představ. Ale Bůh na rozdíl od názorů pohanického okolí byl Pánem také o-ů [1Kr 17,1; 18,1.44nn; Iz 5,6; Jr 10,13; Jb 26,8; 36,27.29; 38,9]. Husté oblaky tvoří Hospodinu stánek [Ž 18,12 sr. 2S 22,12]. O-ů užívá jako vozů [Iz 19,1; Ž 104,3 sr. Sd 5,4n] nebo jako prachu svým nohám [Na 1,3]. Sám vystupuje z o-ů [Ez 1,4.28] a jejich hustota je tak velká, že Jb 22,13n vyslovuje pochybnost, zda je Bůh s to vidět vše, co se děje na zemi, a Pl 3,44 má obavy, že pro o-y nemůže k Bohu proniknouti modlitba. Ale Ž 18,13 se těší, že Boží blesk, nádhera a jas rozptylují o-y. O. naplňuje chrám jako okraj Božího roucha [1Kr 8,10n; 2Pa 5,13n; Ez 10,3n sr. Iz 6,1]. Sláva obklopuje postavu Boží v podobě o-u [Ez 1,28]. Zvláště den Hospodinův bude dnem »oblaku a mrákoty« Jl 2,2; Sof 1,15; Ez 34,12; 38,9 sr. *Ž 97,2]. Také »podobný synu člověka« t. j. mesiáš ztělesňující Boží vládu na zemi, přichází s »nebeskými o-y« [Dn 7,13]. Snad i za 2Kr 2,1-11 stojí představa ohnivých o-ů [sr. Gn 5,24], i když to není výslovně řečeno.

Zvláštního významu nabývá o. v dějinách lidu smlouvy ve SZ. Už Gn 9,13nn tuto okolnost naznačuje, ale teprve během putování po poušti je oblakový sloup symbolem Božeho ukazovatele cesty a průvodce [Ex 13,21n; Nu 10,34; 14,14] nebo Boží ochrany [Ex 14,19nn sr. Ž 105,39]. Při každém zvláštním zjevení Božím sestupoval oblakový sloup na stánek úmluvy nebo na vyznačenou osobu [Ex 16, 10; 33,9n; 34,5; 40,34; Lv 16,2; Nu 11,25; Dt 31,15 sr. Ž 99,7] a dával znamení k dalšímu tažení [Ex 40,36n; Nu 9,15-23 sr. Ž 78,14].

Hliněný model obilnice z egyptského hrobu. Představuje menší typ sýpky, jaké bývaly v každém městě. Vzadu je vidět násypné otvory a okénka pro vybírání obilí.

[524] Obléci-Obleviti

Přítomnost Boží byla znázorněna o-kem při vydání Zákona [Ex 19,16; 24,15nn; Dt 5,22]. Izrael čekal, že v době mesiášské bude toto znamení Boží přítomnosti obnoveno [Iz 4,5].

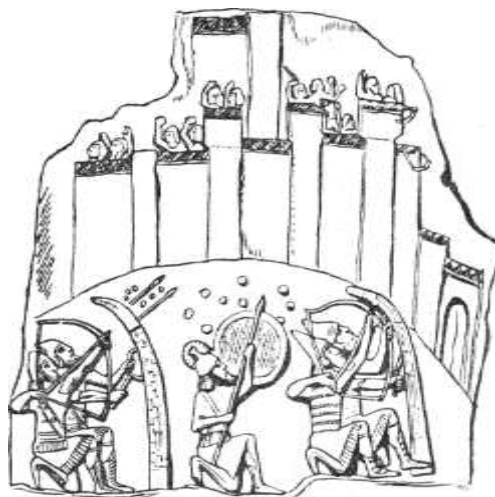
V NZ čteme o o-u při proměnění Ježíšově [Mk 9,7]. O. zastěňoval Ježíše, Mojžíše a Eliáše, takže učedníci, kteří stáli mimo tento o., »slyšeli hlas z o-u« [Mt 17,9; L 9,34]. Učedníci si byli vědomi Boží slávy a blízkosti. Proto se báli [Mt 17,6]. O. byl odpovědí na návrh Petřův [Mt 17,4]; je obrazem Božího stánku s lidmi [sr. Zj 21,3; Ž 27,5], který je uskutečněn právě v Ježíši Kristu. Motiv o-u se vyskytuje také při nanebevstoupení Ježíšově [Sk 1,9; sr. L 24,51; Mk 16,19, kde o o-u není řeči] a při předpovědi jeho druhého příchodu [Mk 13,26; 14,62; Mt 24,30; 26,64; L 21,27]. Jde tu o navázání na Dn 7,13. sr. Zj 1,7; 14,14-16. Ovšem, o-y jsou doprovodem i nanebevstoupení věřících při druhém příchodu Kristově v slávě [1Te 4,17; Zj 11,12]. O. je také oděvem andělů [Zj 10,1]. Je to symbol přítomnosti nebeského světa a obraz obecnství, které Bůh nabízí a uskutečňuje v Ježíši Kristu.

Svrázným způsobem vykládá Pavel onen o., pod nímž prošli Izraelci mořem. Vidí v tom předobraz křtu v Krista a výstrahu, že svatostná milost není s to zachránit všechny [1K 10,1-12], žije-li člověk starým životem.

Obléci, obléci se, oblečen. *Nahý. Už ve SZ se mluví o oblečení v roucho spasení [Iz 61,10 sr. 2Pa 6,41]. Tohoto obrazuje plně užito v NZ. Učedníci Ježíšovi mají být oblečení mocí s výsosti, t. j. Duchem svatým [L 24,29]. Pavel touží po tom, aby byl oblečen nebeským tělem [2K 5,2n sr. 1K 15,53n], vyzývá, aby křesťané oblékli křesťanskou zbroj [Kral. »odění světla« Ř 13,12; sr. Ef 6,11,14], pancíř víry a lásky a lebku naděje spasení [1Te 5,8], milosrdenství srdce [Kral.: »střeva milosrdenství« Ko 3,12] a nade vše Krista [Ř 13,14; Ga 3,27]. Ve výroku Ga 3,27 je oblečení Krista popisem toho, co se s člověkem stává při křtu; i jinde jsou náznaky, že obraz oblečení souvisí se křtem [Ko 2,11-12; 3,10]. Snad už od počátku se křtěnci po křtu odívali novým rouchem, což je ovšem doloženo teprve z pozdějších dob staré církve. Bylo to obrazem toho, že je křtem uváděn v novotu života [Ř 6,4], a to na základě toho, že je vštípen v Krista, pravého nového člověka, ano nového Adama [Ko 3,10; Ef 4,24; sr. 1K 15,45]. Oblečení Krista je tedy obrazným vyjádřením toho, co se jinak nazývá prostě »býti v Kristu« [na př. 2K 5,17; Ga 3,28 a j]. Křesťan je v Krista oblečen tím, že uvěří a pokřtí se [Ga 3,27; Ko 2,11], ale přítomnost Krista vždy znovu a znovu oblékat, dokud je v těle. *Oděv. xx

Obléhati, oblehnouti. Města, opevněná hradbami, musela být ve válce obléhána, aby byl zamezen přísun potravy [2Kr 6,24n] a jiných pomocných zdrojů. První starostí oblé-

hájících bylo zbavit město vody. Kolem obléhaného města byly nakupeny hliněné náspy [Dt 20,20], vyztužené poraženými stromy. Tyto náspy dosahovaly výše až poloviny hradeb. Sloužily k umístění bořících *beranů, z jejichž střech byly vrhány hořící látky na obléžené město [Ez 4,2]. S náspů stříleli také

Senacheribovi lučistníci, krytí štíty (pavézami), obléhají město (Jerusalem?). Reliéf ze Senacheribova paláce v Kujundžiku.

lučistníci a prakovníci, zatím co jiní bojovníci přikládali k hradbám vysoké žebříky na ztečení města. K trhání hradeb sloužily železné háky na dlouhých provazech [2S 17,3]. Brány byly často zapáleny [Sd 9,52], Assyřané a později Rekové užívali při obléhání pojízdných věží, jimiž se co nejvíce přiblížili k hradbám a v nestřeženém okamžiku mohli na ně vtrhnouti po padacím můstku. Bič I., 327 připomíná, že Alexander Veliký při obléhání Tyru užil prý věží 50 m vysokých. Ovšem, že obléhání se snažili proti takovým nástrahám čeliti všemi prostředky. Ezechiáš na příklad dal zasypati studně, ležící kolem Jerusalema, aby nepřítel neměl vody [2Pa 32,3-5]. Pobořené hradby byly ihned spravovány. Výpady z města bylo překáženo nepříteli ve stavbě náspů. Na obléhající byly házeny kameny [Sd 9,35; 2S 11,21], vrhány šípy a oštěpy a zapálené pochodně [2S 11,24; 2Pa 26,15]. Bylo-li město dobyt, bývalo často srovnáno se zemí [2Kr 14,13] a posypáno solí na znamení, že má zůstat na věky pusté [Joz 6,26], obyvatelstvo ve starších dobách bez ohledu na pohlaví a stáří vyhubeno [Joz 6,21.24; 8,24-29; 10,22-27; 2Kr 15,16] nebo odvedeno do otroctví. Ovšem podle Dt 20,10-20 byla pro Izraelce stanovena určitá omezení.

Obléknouti. *Obléci. *Oděv.

Obleviti, oblevovati = popustiti, pole-

viti. V bibli vesměs v záporu ve smyslu nepouštět, nepolepovat [Rt 3,18]. K Jb 29,24 připojují Kral. tento výklad: »V takové jsem vážnosti u nich byl, že i když jsem co pod žerem mluvil, neměli to za žert. Ve vážnosti mne [hebr. světla obličej mého] nezamítali.« Jiní vykladači chápou smysl tohoto místa takto: »Usmál-li jsem se na ně, pokládali to za takovou laskavost a blahosklonnost, že se jim zdály až neuvěřitelné. Nikdy nezachmuřili mou tvář tím, že by odporovali mým názorům anebo se stavěli proti mně«. Hebr. slovník Gesenius-Buhl překládá: »Světlo mého obličej nezkalili.«

NZ v Kral. znění tak překládá řecký výraz [enkakein], který je mimo řeckou bibli jen řídce doložen a jehož přesný význam není zcela zajištěn, takže jen ze souvislosti lze vystihnouti jeho smysl. L 18,1 dává podle souvislosti radu učedníkům, aby místo všech výpočtů o konci světa neustávali, nebyli unaveni v modlitbách [Žilka: »Nutno se modliti bez omrzení«]. V podobném smyslu užívá výrazu Pavel v 2K 4,1, když mluví o povinnosti služby, kterou z milosrdenství Božího přijal a v níž »neztrácí mysli« [Žilka], »nemalomyslní« [Hejčl-Sýko-ra], »nepolepuje« [Grundmann]. Žádnou špatností se nedá apoštol odvrátit od této služby. Ga 6,9 a 2Te 3,13 vyzývají sbory, aby bez ustání, bez ochabnutí činily dobré. Tentýž řecký výraz překládají Kral. v Ef 3,13 jako »nehynouti«, t. j. neochobovat v jaci, neklesati na mysli.

Obléztí [Lv 13,41; Ez 29,18] = zplešatětí.

Obležení. *Obléhati.

Oblíben, oblíbení, oblíbiti. Tak překládají Kral. hebr. a řecké výrazy, které jinde tlumočí slovy libovati si [1S 18,22], zamilovati si [Ž 44,4], míti libost [Ž 102,15; 147,11; 2K 12,10], líbiti se [Sd 17,11; Mal 2,17], laskavě přijmouti [Gn 33,10], *zalíbiti se [Ž 68,17 sr. Mt 12,18; L 12,32; Ga 1,15; Ko 1,19; 2Pt 1,17], dobře se zalíbiti [Mt 3,17; 1K 10,5], příjemný [Iz 56,7; Jr 6,20], přívětivost [Ž 5,13; Př 16,13], přízeň [Dt 33,23], dobrá líbeznost [Ž 30,6,8; 69,14; Iz 60,10], dobře líbezná vůle [Ž 145,16], dobrá vůle [L 2,14], libost [Est 9,5], vůle [Dn 8,4; 11,3], láska [Př 8,35; 12,2; 18,22]; milost [Ž 51,20]; z dobré vůle [Lv 19,5; 22,19n] a p. Všecky tyto výrazy, z nichž některé budou osvětleny v samostatných heslech, ukazují, že jde o projevy vůle, spojené s *libostí, příjmností, takže mohou u Boha označovat milostivé rozhodnutí, úradek. Kral. v Ž 40,19 překládají tentýž výraz jako »ráčiti«. Jazykozpytci tvrdí, že synonymem těchto slovesných pojmů je vyvoliti, adoptovati, jde-li o Boha [Nu 16,5,7; Dt 12,5, 14; 1Pa 28,6; 29,1]. V záporu může označovat nechtění [Sd 11,17; 19,10,25].

V NZ jde o překlad slovesa *eudokein* a substantiva *eudokia*. Kral. překládají sloveso většinou *zalíbiti se [Mt 3,17], za dobré vidětí [Ř 15,26], a subst. dobrá *vůle [L 2,10], dobře libá vůle [Ef 1,5] a pod. Ve smyslu uznati za

dobré, rozhodnouti se jest chápati sloveso oblíbiti v Ř 15,27, jež se vyskytuje i ve v. 26, přeložené Kral. »za dobré vidětí«. Podobně je tomu v 2K 5,8, kde jde o volbu, rozhodnutí mezi dalším životem na zemi nebo smrtí. Hejčl-Sýkora překládá: »Jsmé sice plni důvěry, ale chtěli bychom se raději vystěhovati z těla«. V Žd 10,6,8 jde o citát ze SZ [Ž 51,18 sr. 40,7]. 2Te 2,12 překládá Žilka: »Nalezli zálibu v nespravedlnosti [sr. 2Pt 2,15]. Práví-li Pavel F 1,15, že někteří káží Krista z oblíbení, myslí tím na jejich dobrou vůli, čisté smýšlení [»z lásky« F 1,17] na rozdíl od těch, kteří zvěstují Krista »ze závisť a řevnivostí« [Kral.: *navzdoru].

Kral. přeložili také jiné řecké výrazy slovesem oblíbiti, na př. Sk 16,3 [»toho oblíbil sobě Pavel«, doslovně: »Pavel chtěl ho vzíti na cestu«], v 1Te 2,4 jde o oblíbu na základě vyzkoušení a tedy o uznání za hodné. Bůh zkoumá [Kral.: libuje] srdce. Žilka překládá: »Byli jsme od samého Boha vyzkoušeni, aby nám bylo svěřeno evangelium, a tak mluvíme, ne jako bychom se snažili zalíbiti lidem, ale Bohu, který zkoumá naše srdce«. O jiné sloveso jde v 1Tm 1,4 ve smyslu všimati si, dbáti na něco [ve Sk 16,14: pilně rozsuzovati; Tt 1,14: šetřiti]. »Řeč oblíbení hodná« [1Tm 1,15 sr. 4,9] = uznání, přijetí hodná je zvěst, že Kristus přišel na svět, aby hříšné spasil, a že zbožnost je užitečná ke všemu. *Líbeznost. *Líbiti se. *Libovati si. *Vůle.

Obličej, tvář. Tak překládají Kral. aramejské *naf* [Dn 2,46] a hebrejské *af* [= nos Gn 3,19; 19,1; 24,47!; Neh 8,6 a j.], *ajin* [= oko 1Kr 20,41; 2Kr 9,30] a *pánim* [= obličej, tvář ve většině případů]. Zakrytí tváře bylo výrazem zármutku [2S 19,4] nebo úcty [Ex 3,6; 1Kr 19,13; Iz 6,2]; z Mk 14,65 jde prostě o zakrývání očí [sr. Jb 9,24]. Padnouti na tvář je výrazem orientální úcty [Gn 17,3; Lv 9,24; 1S 20,41; 25,23; 1Kr 18,7]. Plíti na tvář je znamením nejvyššího pohrdání [Nu 12,14; Dt 25,9; Mt 26,67]. Orientálec ovšem ve skutečnosti plil na zem, ale řekl při tom: »Plíj ti na tvář«. Opadlá tvář je výrazem nelibosti [Gn 4,5], zatvrdit tvář znamená zatvrzelost v hříchu [Př 21,29; Jr 5,3]; pošmuřit tvář = znešvařovat tvář při postu [Mt 6,16]. Obracet se tváří k Bohu = míti k němu správný poměr [Jr 2,27; 32,33], odvrátit tvář = zapomenout [Ž 51,9 sr. 90,8], zavrhnout [Ž 132,10]. Vidětí tvář = býti připuštěn na př. před krále nebo vládce [Gn 33,10; 43,3,5; Est 1,14]. Obrátit tvář na někoho = přízniv býti [1Kr 2,15]. Před tváří = před [Dt 8,20; Mk 1,2 sr. Ex 14,25].

Zvláštní pozornosti zasluhují tyto výrazy ve vztahu k Bohu. V pohanství šlo skutečně o doslovné vidění tváře božstva ve svatyních, kde stála modla, jež byla zpřítomněním božstva. Snad také u Izraelců lze najít stopy tohoto názoru ve výrazech »ukázati se před tváří Boží« [Ex 23,15,17; 34,23n; Ž 42,3],

[526] **Obloha-Obnovení**

»modlití se tváří Hospodinově« [1S 13,12], »hledati tvář« [Ž 27,8n], »viděti Boha tváří v tvář« [Gn 32,31; Fanuel = tvář Boží, sr. Sd 6,22], ale už Babyloňané užívali těchto výrazů v obrazném smyslu. Což teprve Izraelci, kteří měli zakázáno zobrazovat Boha [Ex 33,20]! V přeneseném slova smyslu »ukázat se před tváří Boží« = přijít do svatyně [Ex 32, 17; 34,23n; Dt 16,16 a j.], setkatí se s Bohem, »přijít k audienci« [sr. Gn 43,3.5; 44,23.26; Ex 10,28n; 2S 14,24.28.32]. »Spařovat tvář« = mítí nejužší modlitební spojení s Bohem [Ž 17,15 sr. 11,7], který dává pomoc a utěšuje svou přítomností. »Hledati tvář Hospodinovu«, »kofiti se tváří Hospodinově«, »ponižovat se před o-em« = modlití se [2S 21,1; Ž 27,8; 105,4], činit pokání [Oz 5,12; 2Pa 7,14; Za 7,2; 8,21n; Mal 1,9; 2Pa 33,12; Dn 9,13]. »Osvítiti tvář nad někým«, »obrátití tvář k někomu«, »pozdvihnouti o. nad někým« = obnoviti milostivý poměr [Nu 6,25n; Ž 4,7; 67,2; 80,4.8.20; 119, 135; Dn 9,17]. Osobní styk s Bohem je vyjadřován větou »Hospodin mluví tváří v tvář« [Ex 33,11 sr. Dt 12,8; 34,10 o Mojžíšovi; Dt 5,4 sr. Ez 20,35n o Izraelovi]. Před tváří Boží, t. j. přítomností Boží nikdo nemůže uniknout [Ž 139,7]. Tvář Boží ovšem může znamenat také pohromu [Ž 34,17; 1Pt 3,12; Zj 20,11].

Z tohoto obrazného pojetí se snad vymyká Ex 33,14n, kde se mluví o tom, že tvář Hospodinova má předcházeti Izraele. Patrně tu jde o něco, v čem byla zřetelná přítomnost nadsvětého Boha; snad o truhlu úmluvy, jež také »předcházela« Izraele [Nu 10,33]. Je známo, že truhla měla význam trůnu Božího mezi dvěma cheruby. Když pak truhla úmluvy zmizela ve svatyni svatých, vzniklo obrazné rčení o tváři Boží.

Zajímavý je výrok Jákobův k Ezauovi: »Viděl jsem tvář tvou, jako bych viděl tvář Boží« [Gn 33,10]. Podle toho Boží laskavá tvář se obráží ve tváři člověka, jedná-li milostivě tak jako Bůh. Je to ojedinělé místo ve SZ.

V NZ se vyskytují výrazy o., tvář v podobných obrazech jako ve SZ. Tvář udává směr, cíl, úmysl [L 9,53]; přítomnost někoho [Sk 3,13.20; 2K 2,10; 8,24; Zj 6,16; 12,14; 22,11], před níž anebo kvůli němuž se něco děje [L 2,31]. »Před tváří« může znamenat prostě před [Mt 11,10; Mk 1,2; L 1,76; 7,27 sr. 9, 52; Žd 9,24; Ju 24]. »Viděti tváří v tvář«, t. j. osobně se setkatí [Sk 20,25; Ko 2,1; 1Te 2,17; 3,10], viděti pravou skutečnost [1K 13,12]. Podle 2K 4,6 poznal Pavel slávu Boží na tváři Kristově, který se mu zjevil před Damaškem, zatím co satan oslepil mysl nevěřců [2K 4,4], takže slávu ve tváři Kristově neviděli. Sláva, tvář = přítomnost Boží [Mt 18,10; Žd 9, 24; Zj 22,4]. Někdy řecké *prosōpon* [= obličej] překládají Kral. výrazem osoba [2K 1,11] nebo způsob, postava [Jk 1,11], neboť tvář, vzezření je to, co charakterisuje člověka [Mk 12,14; L 20,21; Ga 2,6; Ju 16] nebo věc [Mt 61,3; L 12,56].

»Na tváři země« [Sk 17,26] = na povrchu země, na zemi.

Obloha. *Nebe, nebesa.

Obloupiti = oloupiti [Ex 3,22; Lv 19,13]. L 10,30 doslovně: do naha vysvléci [sr. 2K 5,4; Ko 3,9]. – V Ko 2,15 ve smyslu odzbrojiti. Kristus odzbrojil svou smrtí na kříži moci světa, které ho přivedly na kříž [1K 2,8], a vystavil je na pranýř [Kral. »na odivu, zjevně«, Zilka: »Vydal je veřejnému posměchu«] svým zmrtvýchvstáním. Ko 2,8 užívá řecký NŽ slovesa, jež znamená »odvésti jako kořist« do otroctví [bludu]. Zilka překládá: »Aby vás nikdo za sebou nestrhoval filosofii, která je prázdným klamem«, Hejčl-Sýkora: »Ať vás nikdo neošálí světskou moudrostí«.

Obluda = marnivé zjevení, příznak, přelud, strašidlo, fantom [Mt 14,26; Mk 6,49].

Oblysení = lysina, pleš [Lv 13,42].

Obmeškati = zanedbati [Sk 20,27], promarniti čas [Ex 21,19]. Obmeškávati = zdržovati se, býti zdoluhavý [2Pt 3,9].

Obmezení = mez, hranice [Ez 43,12].

Obmysl [stč. = důvtip] ve smyslu úklad [Pl 3,60n].

Obmyslnost = obratnost, úsudek, obezřetnost [Dn 8,25].

Obmýšleti = zamýšleti, připravovati [Neh 6,2; Ž 35,4; Př 12,20; Iz 32,7; Jr 38,4; Žd 11,40]. »Láska neobmýšlí zlého« [1K 13,5] = nepřemýšlí o zlém, nepočítá zlo, jež nám bylo způsobeno, nepěstuje vzpomínky na utrpěné křivdy.

Obmyt, obmýti. Nz křest je přirovnáván ke sz kultickému obmývání [Nu 31,23; Ez 16,4], jež už ve SZ bylo symbolem obmývání od hříchu [Ž 51,4; Jr 4,14]. Křesťané se dali ve křtu omýti od hříchu [1K 6,11 sr. Sk 22,16]. Smrt Kristova je předpokladem účinnosti křtu [Ef 5,25n; sr. Ko 2,12] skrze slovo, jež vede k posvěcení a znovuzrození [Tt 3,5]. *Umývati.

Obnažiti se, obnažování, obnažovati = svléknouti do naha, odkrývati [Gn 9,21; Ex 32,25; Lv 18,6; Iz 47,2 a j.], uvéstí v potupu [Iz 3,17; Jr 49,10; Jl 1,7]. Ab 3,13 mluví o obnažení základu domu, t. j. o zničení domu od střechy až po základ. »Hrdlem« je tu snad míněna nejspodnější část zdi, nemínil-li se tu skála [toto slovo má v hebr. tytéž souhlásky jako hrdlo], na níž dům stojí. Sof 2,14 mluví o obnažení cedroví; t. j. paláce budou tak zničeny, že bude vidět i cedrové taflování, jež bude vydáno na pospas živlů. »Obnažování« [Ezd 4,14] = královo zneuctění nebo poškozování. »Hlas Hospodinův obnažuje i lesy« [Ž 29,9] = lesy se stávají holé, víchr z nich dělá mýtiny.

Obnovení, obnoviti (se), obnovovati (se). *Nový, novota. Ve smyslu znovuzřízení [2Pa 15,8; Iz 1,26; 61,4], učiniti novým, změnití [Ž 51,12; 104,30], osvěžití [Ž 103,5; Pl 5,21]. Podle Žd 6,6 je nemožné, aby ti, kteří odpadli od Krista a tím jej vydali v posměch a jakoby znovu ukřižovali, nabyli příležitosti k novému počátku, t. j. k novému pokání. Div, kterým se stává člověk novým stvořením

[2K 5,17 sr. Ga 6,15], se neopakuje. Nový člověk, vnitřní člověk, k jehož stvoření došlo oním divem, se však obnovuje den ode dne [2K 4,16; sr. Ko 3,10], zatím co zevnitřní [= zevnější] člověk útrapami pozemského života odumírá. Toto obnovování vnitřního člověka působí Duch svatý [Tt 3,5; R 8,9-13]. Právě proto, že Duch sv. přebývá ve věřícím křesťanu, může Pavel vyzývat k obnovování mysli, t. j. k myšlení a chtění [R 12,2; Ef 4,23; Ko 3,10] a k mrtvení pozemských údů, smilstva, nečistoty atd. [Ko 3,5], aby dokázal, že patří novému věku, novému lidstvu.

Oboječek [Jr 27,2], pouto, okov [sr. Iz 52,2; »svazek« Z 2,3; 107,14; 116,16].

Obojek znamená někdy otvor v oděvu pro hlavu a krk [Jb 30,18]. Otvor v kněžském rouchu má být vyztužen látkou, aby byl pevný a netrhal se [Ex 28,32].

Obor [stč. = houf], hebr. 'am = lid [Sof 1,11]. *Kupec.

Oboření, stč. = zboření, zničení; zbořenina, ruina [Iz 30,13].

Obořiti se, stč. = vrhnouti se [Gn 19,9; Ex 19,22; 1S 4,19; 22,17; 1Kr 2,29; Jb 20,22; Mt 7,25; Sk 7,57], přivaliti se [L 6,48], shluknouti se [jako stádo k útoku Sk 14,5 sr. Mt 8,32, hnáti se], skočiti [Sk 19,16], ale také zbořiti se, padnouti [Joz 6,5,20; Iz 3,8]. Jde tu o různé hebr. a řecké výrazy.

Obot [= kožený vak na vodu?], tábořiště Izraelců při pohoří moabském [Nu 21,10; 33,43n], dnešní oasa el-Veiba.

Obr. 1. Hebr. *n'filim* v Gn 6,4 jacísi polobohové, vynikající mocí a pověstí. Může se při tom mysliti na pravěké lidi, o nichž v pověstech zůstala stopa, anebo na výklad o původu siláků, mezi něž patřili synové Enakovi [Nu 13,34]. Mnozí se domnívají, že v Gn 6,4 jde o pád andělů, o němž se děje později zmínka v apokryfní židovské literatuře a v Ju 6 a v 2Pt 2,4.

2. Hebr. *š'fá'im*, často nepřekládáno a užito ho co jména vlastního pro označení předkananejských ras v Palestině. Bible je umísťuje do míst, odkud pocházejí největší a nejbohatší pravěké nálezy. Podle některých badatelů byli původci ohromných stolic a nakupených kamenných ploten [t. zv. dolmen], jež snad byly hroby. [Hebr. *š'fá'im* označuje též duše zemřelých!]

Po prvé o nich čteme v Gn 14,5. Chedorlamer a jeho spojenci je porazili v Astarot Karnaim. Vytlačeni z východu, usadili se na západní straně Jordánu [2S 21,15nn; 1Pa 20,4-8] a v městech filištínských [Joz 11,22]. Z nich prý pocházel i Goliáš. Po Refaimských, poblíž Jerusalema a na území pokolení Efraimova je pojmenováno »údolí Refaimské« [2S 5,18; 1Pa 14,9; Iz 17,5]. Některé jejich čeledě se usadily v úrodném údolí jihozápadně od Jerusalema, tři dokonce v Hebronu [Kirjat-Arba]. Z jejich kmenů jsou vypočítáváni Enakové [Nu 13,33-34; Joz 5,13], jimž Moabští říkali Emim [Dt 2,11]; Amonitští je nazývali Zamzomim [Dt 2,20]. Snad jsou

totožní se Zuzimskými v Gn 14,5. Jeden z těchto o-ů., král *Og, přebýval v Bazánu [Joz 13,12; Dt 3,11,13]. *Peklo.

Obrácen, obrácení, obracetí (se), obrátiti (se). Tyto výrazy mají v bibli rozmanitý význam: otočiti [Z 78,26; Ab 1,9]; otočiti se [2Pa 29,6; Z 114,3; Mt 7,6;9,22; L 7,44; J 20,14; Sk 9,40; Zj 1,12]; proměnit [Gn 50,20; Ex 17,17; Dt 23,5; Jb 17,12; Z 30,12; 64,10; 66,6; 69,11; 78,44; 114,8; Jr 48,9; J 16,20; Sk 2,20; 2Pt 2,6; Zj 11,6]; zahnat [Z 6,11; 9,18; 35,4; 56,10]; v nic obrátiti = zničiti [Jb 5,12; 6,18; 14,19; Z 33,10; Iz 41,11; Sk 5,36]; získavati [2S 15,6; Sk 5,37; 20,30]; seslati, vrátiti [Dt 28,60; 2S 16,8; Neh 4,4; Z 94,23; Mt 26,52]; navrátiti se [Jr 11,10; Ga 4,9]; uchýlití se [Sd 19,11nn; Rt 1,16; 1S 14,7; L 19,7]; věnovati pozornost, dbáti na někoho, věnovati se [2Kr 18,7; Jr 15,19; Sk 13,46; 2Tm 4,4]; útočiti [řečí Jb 32,14]; hledati pomoc [Iz 19,22; Jr 3,10]; upřítí [oči Z 34,16; tvář Nu 6,26; Jr 44,11; zřetel Iz 45,22]; odvrátiti se [pro hanbu Pl 1,8] a pod.

O-ni ve smyslu náboženském zahrnuje v sobě vše, co SZ vyžaduje a pokládá za osobní odpověď člověka na Boží pozvání k osobnímu obecenství a nabídku odpuštění: pokání a vyznání hříchů [Lv 5,5; 16,21; Nu 5,7 sr. 1S 7,5n; Jl 2,12-14 a zvl. v žalmech, na pf. 25,7; 32,5;51,6nn], hledání Boha [2S 21,1; Iz 55,6; Oz 5,6,15; Am 5,4; Sof 2,3]; ponížení před Bohem [Lv 26,41; 1Kr 21,29; 2Kr 22,19; 2Pa 7,14; 12,6], upření srdce na Boha [1S 7,3], obměkčení srdce [2Kr 22,19], půst, stud, roztržení roucha, kvílení, spaní na zemi a p. [1Kr 8,47; 21,27; Iz 46,8; Oz 7,14], učít se, dobře činit a přestat zle činit [Iz 1,16n sr. Z 34,15; 37,27], poslouchat [Iz 1,19], polepšit se [Jr 7,3; 26,13], naklonit srdce k Hospodinu [Joz 24,23], učinit si nové srdce [Ez 18,31], obřezat srdce [Jr 4,4; sr. Dt 10,16], zorat ouhor [Jr 4,3; Oz 10,12], obmýti srdce [Jr 4,14], umýti se a očistit se [Iz 1,16] a p. Ve všech těchto výrazech jde o nejnvtitnější účast toho, jež hledá odpuštění.

Všecky tyto opisy pravého postoje člověka k Božimu nabídnutí spásy jsou obsaženy v hebr. výrazu *š'ub* [obrácení, vrácení] a v jeho odvozeninách. Jde o návrat poddaného, který se vzbouřil proti svému pánu, nebo o návrat nevěrné ženy k svému muži, tedy o odvrácení od dosavadního životního směru a současně o obrat, návrat k Bohu [Joz 24,23; 1S 7,3; 1Kr 18,37].

Zvláště proroci [Am 4,6.8nn. 11] a mezi nimi na předním místě Ozeáš [Oz 3,5; 5,4; 6,1n; 7,10; 14,2n] a Jeremiáš, jimž byla zjevna Boží láska jako záchranná, spasitelná moc, tvořící nové srdce, užívali rádi tohoto výrazu. Vědomí Boží lásky vedlo k hlubšímu poznání hříchu a k nutnosti naprostého životního obratu. Předním úkolem proroků je podle Jeremiáše [Jr 23,14,22; 25,4n; 26,3; 35,15; 36,3,7] výzva k rozhodnutí srdce pro Boha,

[528] Obracetí sem-Obraz

[Jr 25,5 sr. 3,21]. Jeremiáš je si ovšem vědom toho, že i toto rozhodnutí pro Boha, k němuž ve svých kázáních vyzývá, je možné jen slitováním Božím [Jr 31,18-20] a stvořením nového srdce [Jr 24,7; 31,31nn; sr. 15,19; 17,14; 1Kr 18,37].

Podobně je tomu i u t. zv. druhého Izaiáše, u něhož je jasné, že obrácení k Hospodinu je odpovědí na Boží vykoupění [Iz 43,23nn; 44,22; 53,1-6; 55,7]. Známkou toho, že si dal člověk Bohem posloužit k obrácení, je vstup do svědecké služby Boží [Iz 41,9,26n; 42,19; 43,10.12.21; 44,8.21.26; 45,23-25; 48,6]. Obrácení není sice podmínkou spásy – spása je ne podmíněným darem Božím – ale spása není možná bez svobodného a vědomého přitakání k Boží milosti [sr. podobnoství Ježíšovo o člověku, který neměl roucha svatebního Mt 22,1-14]. Proroci trvají na obojím: na svobodném rozhodnutí Boží svrchovanosti i na ochotném přitakání se strany člověka.

Ezechiel měří o. konkrétně na odvratu od model a ohavností života [Ez 14,6 sr. 11,18; 20,7] a na zachování Božích ustanovení [Ez 18,21.27.30n; 33,14]. Podobně i Dt 4,39n; 30,2.10 [sr. 2Kr 17,13]. Přes tuto konkrétnost však neztrácí bible vědomí, že nejde jen o jednotlivé činy, ale o nové srdce a nového ducha [Ez 18,31], o obřezání srdce [Dt 10,16], jež je dílem Božím [Ex 11,19; 36,26nn; sr. Dt. 30,6], za něž nutno prosit [1Kr 8,33.35.47, sr. Sd 10,10; Lv 26,40]. Některá místa pak zřejmě ukazují na »poslední dny«, jež přinesou pravé obrácení [Dt 4,30; Ez 36,25nn; sr. 11,19; 37,24].

Ovšem v konkrétním vypočítávání určitých známek o. spočívalo jakési nebezpečí, zvláště v době, kdy se zbožnost soustřeďovala na Zákon, takže hledání Hospodina se rovnalo horlivému studiu Zákona [Z 119,2.10] a odpadnutí od Hospodina znamenalo odpadnutí od Zákona [Neh 9,29; 2Pa 12,1]. Zvláště pak rozdělení lidu na »zbožné« a »bezbožné«, při čemž »zbožní« necítili potřebu obrácení [Mt 3,7], mohlo přispět k tomu, že se zapomínalo na podstatu o.: návrat celého člověka, obrat srdce k Bohu. Toto nebezpečí je patrné zvláště v apokryfní literatuře židovské a v kasuistických předpisech rabínských.

Hebr. výraz *t^ešúbá* [šúb] je překládán v řeckém NZ výrazem *metanoia*, jež Kral. všude tlumočí pojmem *pokání. Ale nejde tu jen o vnitřní, duchovní změnu, hnutí mysli, lítost, změnu smýšlení, nýbrž, jak ukazuje SZ, o základní, radikální obrat v celém životě, který je přiměřenou odpovědí na obrat v situaci člověka, nastalý příchodem, po př. přiblížením království Božího. Je to odvrat od všeho, co člověka zdržuje a poutá na cestě k Bohu, a rozhodný obrat k Bohu v celé poslušnosti. Jde tu o obrat, který se týká celého člověka, nejen jeho nitra [Mt 12,33nn; Mk 7,15], ale potom i všeho jeho počínání [Mt 18,23-35; L 19,1-10]. Jde o novou orientaci

celého života, z níž roste víra jako rozvinutí obrácení k Bohu [Mk 1,15; Sk 11,21; 26, 18 sr. L 22,32]. Ježíš mohl účinněji volat k pokání než Jan Křtitel [Mt 3,2] a ovšem než proroci, kteří o-ni viděli v eschatologických dálavách, kdy Bůh dá nové srdce, protože v něm bylo eschatologické království Boží přítomno jako Boží nabídka a požadavek.

Řecký výraz *epistrefein* překládají Kral. v NZ slovem obrátiti, odvrátiti se a p. Jde tu většinou o obrat z falešného směru k Bohu ve smyslu *metanoia* [L 1,16.15; Jk 5,19n; 1Pt 2,25 sr. J 12,40; Iz 44,22; 55,7]. U pohanů [Sk 15,3] jde prakticky o odvrat od model a obrat k Bohu [Sk 14,15; 15,19; 1Te 1,9], od moci ďábelské a temnosti k světlu [Sk 26,18], u Židů od nepravosti [Sk 3,26] ke Kristu [Sk 9,35; 11,21; 2K 3,16]. Někde jsou spojeny oba výrazy: pokání a obrácení [Sk 3,19]. Že jde nikoli jen o vlastní rozhodnutí, ač ne bez vlastní osobní účasti, [člověk se vůči Boží nabídce a ponoukání může zatvrdit: Mt 13,15; Mk 4,12; Sk 28,27 sr. Iz 6,9n; Mt 23,37], je vidět na formulaci Sk 5,31; 11,18; R 2,4; 2Tm 2,25 a zvláště 1Pt 2,25: »obrácení jste ku pastýři duší svých« [sr. Pl 5,21; Mal 3,17n; Ez 34,16]. S obrácením souvisí shlazení hříchů [Sk 3,19; 26,18; Jk 5,20], protože o. znamená návrat z odcizenosti a vzdálenosti od Boha [1Pt 2,25] do obecenství s Bohem skrze Krista [sr. 2K 3,14-18].

Praví-li se u L 1,17, že Jan Křtitel »obrátil srdce otců k synům« [Mal 4,5n], myslí se tím sotva jen návrat pokoje do rozvrácených rodin [Mk 9,12], nýbrž spíše naplnění prorockví z Iz 29,22n a 63,16. Praotcové se nebudou muset stydět za své nábožensky degenerované potomky; neboť přijetím Krista bude navázáno spojení věřících s patriarchy [Godet].

Obracetí sem i tam. *Obět.

Obradovati, stč. = radostí naplniti, potěšiti [Z 30,2; Jr 20,15].

Obrátiti [se]. *Obrácen, obrácení.

Obraz. Izrael měl zakázáno jakékoli zobrazování Boha [Ex 20,4.13; Lv 26,1; Dt 27,15]. Souviselo to jednak s vírou v duchovnost Boží, již se nelze zmocnit ani myšlenkově, ani obrazově, jak naznačují místa, mluvící o vidění [Ex 24,9n; Iz 6,1nn] nebo slyšení Boha [Dt 4,15n], kde postava Boží vůbec není popisována, jednak s vírou, že Bůh je Stvořitelem všeho viditelného, takže přírodní živly jsou přesně od Boha odlišeny a nemohou ho zpřítomnit [1Kr 19,11n; Iz 40,12-18]. Bůh se rozhodl »přebývat v mrákotě« [1Kr 8,12] a je tudíž nezobrazitelný. Ani zlaté tele nebylo patrně o. Božím, nýbrž pouze jakýmsi trůnem a podnoží právě tak jako truhla úmluvy, jež symbolisovala Boží duchovní přítomnost. Zobrazování Boha je výrazem neposlušnosti a svéradnosti [Oz 8,4n; 11,1n; Am 5,26].

Prorocká kázání ovšem naznačují, že Izrael nedovedl vždy zůstat v mezích bezobrazového kultu [Iz 10,11; 17,8; 27,9; 45,16; Ex 6,4; 7,20; 23,14; Oz 10,1n; Mi 5,13]. I když nezobrazoval Hospodina, přece jen se

neubráníl poskytovat pohostinství kultu cizích božstev [Oz 13,2] dokonce i v chrámu jerusalemském [2Pá 33,15; Jr 8,19], ale oficiální kult Hospodinův, pokud můžeme soudit ze SZ, zůstal vždy bezobrazový. Zvěrokruh a souhvězdí na chrámové oponě byly jen umělecké symboly, nikoli zobrazení Boží. Mosaiky, nalezené v mimopalestinských synagogách a znázorňující sluneční vůz s Heliem, jistě nebyly míněny tak, že by měly představovat nějaké sluneční božstvo. To jediné, co se umělci v těchto synagogách odvážili znázornit, je ruka Boží v obraze obětování Izáka a Ezechielova vidění [Ez 8,3] jako symbol Božího jednání. Ne nadarmo popisoval druhý Izaiáš se šířavým posměchem zhotovování model [Iz 44,12-21], takže se zdá, že u poexilního židovstva bylo nebezpečí i pokušení zobrazovatí Hospodina překonáno.

V důsledku Ex 20,23 se pozdní židovstvo ostýchalo znázorňovat i člověka. Bylť přece obrazem Božím! Ovšem, jak už bylo řečeno, setkáváme se i s výjimkami, ale po pravidle jen k znázornění Božího jednání s lidmi. Je jistě příznačné pro palestinské poměry, že ani Herodes Veliký, ani římsí prokurátoři v Palestině se neodvážili raziti mince se svými obrazy nebo s obrazy římských císařů. Teprve nástupci Herodovi, zvl. Herodes Filip, neostýchali se raziti na mincích obraz svůj i císařův. To pohoršovalo Židy také proto, že šlo o symbol pohané nadvlády, ale hlavní důvod byl náboženský. Na mincích byly totiž také obrázky pohaných chrámů a nápisy, jež musely urážet náboženský cit [»božský« císař, sr. Mk 12,16]. Je známo, že Pilát pro zuřivý odpor lidu musel odstranit obrazy císařovy na vojenských standartách v Jerusalemě, zatím co lid židovský v synagogách alexandrinských – dokonce s dovolením mistodržitelovým – stavěl – aspoň na čas – o-y císařovy. Klanění o-ům panovníků bylo jasně odsouzeno v Dn 3,5nn, kdy bylo vynucováno syrskými panovníky. Do podobné situace se dostali křesťané, když císařové vyžadovali pro své obrazy božskou úctu. »Obraz šelmy« = obraz císařův [Zj 13, 14n; 14,9.11; 15,2; 16,2; 19,20; 20,4].

Také první křesťanská církev důsledně zachovávala zákaz Ex 20. Teprve v 2. a 3. stol. docházelo v katakombách ke kreslení křesťanských symbolů a symbolických postav [zvl. dobrého pastýře] a konečně i k zobrazování Ježíše a jeho učedníků. Teprve pak byla rozvířena na synodách otázka, je-li podobné zobrazování přípustné. Pro porozumění některých míst NZ je třeba si uvědomit, že anticému člověku, zvláště Řekovi, nebyl o. jen podařenou nebo nepodařenou napodobeninou věci, jakýmsi jejím stínem, nýbrž přímo jejím jádrem, podstatou, na níž má věc sama bytostní podíl. Svět [kosmos], ale i člověk je v tomto smyslu o. Božím. Má podíl na jeho podstatě. Tak je rozumět na příklad Žd 10,1, kde SZ je označován jen za »stín budoucích hodnot« [Žilka], nikoli za sám o. [»jejich podstatu«, Hejčl-Sýkora]. Je jen nutným předobrazem

Obraziti-Obřezání [529]

milostí doby mesiášské. Podobně Ř 1,23: Kral. výraz »podobenství obrazu člověka atd.« znamená napodobenina o-u, t. j. originálu, za nějž pohané vyměnili »slávu Boží« [= Boha sr. Z 106,19n], čímž má být zdůrazněna nesmyslnost a odpornost modlářství. Nejde v něm ani o originál, nýbrž o pouhou napodobeninu! Mluví-li 2K 4,4; Ko 1,15 o Kristu jako o o-u Božím, míní se tu podobně jeho rovnorodost s Bohem [sr. F 2,6; J 14,9; 12,45], jeho synovství. V Kristu si pořídil Bůh o. kvůli nám, abychom na něm viditelně poznali, co koná a žádá. Zároveň je ovšem Kristus i obnovením a uskutečněním toho obrazu Božího, k němuž je stvořen Adam, ale z něhož svou vinou vypadl. Kristus je tedy i zjevením pravého určení člověka.

I v některých jiných místech, kde mluví o *člověku [oddíl 3], navazuje Pavel přímo na Gn 1,27. Tak podle 1K 11,7 je muž o. a sláva Boží, z něhož odvozuje, že muž si nemá »zavíjetí« [pokrývati] hlavy. Ale i tento o. je něco nedokonalého, zemského; křesťan očekává, že jednou ponese o. nebeského [1K 15,49], kdy se staneme Kristovými bratřími, takže se budeme podílet na jeho podstatě [R 8,29]. Toto připodobnění o-u Božího Syna je cílem Božího předzvědění a předzřívání, čímž se v pravdě uskuteční Gn 1,27 jako »svoboda slávy synů jeho« [R 8,21; 2K 3,18]. O., ve který má být křesťan proměněn, je sláva Boží a Kristova. Jde o oblečení nového člověka [Ko 3,10], který bude vpravdě o-em Božím. Toto oblékání nového člověka začíná ovšem už na této zemi [sr. Ko 3,5.8.9; 2K 3,18]. *Obléci.

Obraziti, udeřiti, hebr. doslovně: dotknouti se [Gn 32,25]. Téhož hebr. výrazu je užito na př. Gn 3,3; Ex 19,12; Ez 17,10 a j., kde Kral. překládají dotknouti se.

Obroditi se, stě. = uroditi se [Ž 4,8].

Obřezání, obřízka je zvláštní, ne výhradně izraelský, obřad náboženský, jemuž se museli podrobit mužští členové kultického společenství. Je známa od prastarých dob u Egyptanů, Arabů, Habešanů, Kafrů a jiných afrických kmenů, dnes u australských domorodců a některých domorodců jihoamerických. Ač Mohamed nepojal o-u do koránu, patří přece mezi mohamedánské zvyklosti. Dokonce i habeští křesťané doposud zachovávají obřad o-y. Obřad záležel v odříznutí předkožky na pohlavním údu. U mimožidovských národů byla o. znamením toho, že mladík je považován za příslušníka kmene a může vstoupiti ve sňatek. U Izraelců byla znamením příslušnosti k vyvolenému lidu [smlouvy] a nároku na Boží zaslíbení. Obřad prováděl obyčejně otec dítěte nebo některý Izraelec, dokonce někdy i matka [Ex 4,25] pazourkovým nožem, později byl k tomu ustanoven člověk, jenž mívával službu v chrámu nebo synagogách. Také pazourkový nůž ustoupil noži kovovému.

Původ obřadu je jistě prastarý a souvisel u pohanů s kultickými zvyklostmi při pohlav-

[530] Obsáhnouti-Obuv

ním dospívání chlapců. U Izraelců byly obřezávány děti. Bible připisuje tento obřad jednak nařízení Božímu Abrahamovi [Gn 17,10-14], jednak Mojžíšovi [Ex 4,25-26] na svědectví smlouvy s Bohem, podle níž byl potomkům Abrahamovým zaslíben Mesáš. Podle Lv 12,3 [sr. L 1,59; 2,21] měl být každý chlapec osmého dne obřezán; to platilo, i když osmý den připadl na sobotu [J 7,22.23]. Podle Joz 5,5-9 se zdá, že na poušti děti obřezávány nebyly. Teprve po usazení v zemi nabyli obřad o. všeobecné platnosti. Podléhali mu i otroci doma zrození nebo koupení [Gn 17,12-13.23nn], cizinci, kteří se chtěli zúčastnit slavnosti fáze [Ex 12,48]. Zdá se, že bylo zvykem dávat dětem při obřízce jméno [L 1,59].

Ve SZ se mluví obrazně o neobřezaném, t. j. zatvrzelém srdci [Lv 26,41; Dt 10,16; 30,6; Jr 4,4; 9,26 sr. Ř 2,28n], neobřezaných uších [Jr 6,10]. »Neobřezaný«, »neobřezanec« znamenalo totéž co pohan [Gn 34,14; Sd 14,3; 15,18; 1S 17,26.36; 31,4; 2S 1,20; 1Pa 10,4; Ez 28, 10; 31,18; 32,19-32; Ga 2,7], zatím co »obřízka« v době nz bylo označení židovské náboženské i národní pospolitosti [Ř 3,30; 4,9.12; Ef 2,11; Tt 1,10; v řeckém textu i na jiných místech, na př. Ga 2,8; Ko 4,11, kde Kral. mají: Židé].

N.
V době nz byl sveden boj o o-u. Zvítězilo Pavlovo stanovisko, podle něhož pohané, kteří uvěřili v Ježíše Krista, nejen nejsou vázání obřadním zákonem Mojžíšovým [Sk 15], nýbrž ani nespíjí chtít víru a křest doplňovat o-ou [Ga 5,2nn]. Pavel uvažoval takto: o. u. Abrahama byla nařízena až potom, kdy byl prohlášen za spravedlivého na základě víry. O. byla pečeti, znamením, t. j. ověřením spravedlnosti [Ř 4,11], jež mu byla přičtena už před obřízku. Není tedy obřízka podmínkou ospravedlnění. Tak se stal Abraham otcem věřících mezi pohany [neobřezanými], tak i věřících ze židovstva ne pro jejich obřízku, ale pro jejich víru v Ježíše Krista. [Viz *Ospravedlnění, 4a].

O. sama o sobě není nic platná [Ř 2,25-29; 1K 7,19; Ga 5,6; 6,15; F 3,5nn]. Také však není sama o sobě překážkou příslušnosti ke Kristu, a proto nemá být odstraňována ani zastírána [1K 7,19]. Pavlovi šlo o obřízku srdce [Ř 2,28n], kterou uskutečňuje Kristus [Ko 2,11] a teprve činí z člověka pravého Izraelce i bez vnějšího znamení [F 3,3].

Křesťanský křest nenavazuje přímo na o-u, nýbrž spíše na židovský »křest«, jenž doprovázel přijetí proselytů do náboženského společenství. Přesto je Ko 2,11-12 křest uveden v těsný vztah k o-ce. »Obřezání Kristovo«, o němž je zde řeč, je možná přímo označením křtu jakožto úkonu, který nastupuje na místo židovské o-y. Možná však, že je to vztah složitější. »O. Kristovo« může totiž být též označením Kristovy smrti. Na kříži Kristus svlékl své pozemské tělo [»tělo svého masa«; Kralické tělo hříchů je překladem pozdější vsuvky do

původního textu], a tím otevřel cestu k novému životu. Vstupujeme na tuto cestu tím, že se při křtu stáváme účastníky Krista, zejména jeho obřízky, t. j. smrti. Proto se i křest může nazvat obřízku, arci o-ou ne rukou učiněnou.

X X

Obsáhnouti, obsahovati. Tak překládají Kral. ve SZ dva hebr. různé výrazy, jež znamenají jednak o. v dnešním slova smyslu [pojmuti, zahrnouti 1Kr 8,27; 2Pa 2,6; 6,18], jednak odměřovati, vyměřovati [jiní: obklopovati]. Ž 139,3 chce říci, že tak jako si lidé při podnikání delší cesty předem vyměřují délku denního pochodu [Kral.: chození] a místa noclehu [Kral.: ležení], tak Bůh vyměřuje jednotlivé úseky našeho života. V NŽ je tak přeloženo řecké *katalambanein* [J 1,5] = uchopiti, zmocniti se, přemoci, přistihnouti, ale také pochopiti. Tmě hříšné neznámosti Boha a odvrácenosti od něho se nepodařilo pohltiti a potlačiti to světlo, jež od věků vychází ze Slova, Krista. Zároveň však má čtenář vyrozumět, že tma lidské hříšnosti a slepoty není schopna postihnout a pochopit světlo, jež je v Ježíši Kristu dáno světu, pokud není tato slepota vyléčena zášahem Ducha. x x

Obtěžovati, obtížení(y), stč. = zatěžovati, přitěžovati, těžším činiti, zatížit; potížit učiniti; urážeti; obtíž, břemeno. V Kral. překladu celkem srozumitelné. Jen s Iz 58,6, kde se mluví o »snopcích obtěžujících«, má dnešní čtenář potížit, neví-li, že snopek se dostal do Kral. textu přes Vulgátu, která tu má fasciculum = svazek. Hebr. výraz označuje pouta na jhu. Heger právem překládá »provazy« [bezpráví]. V Poznámkách Kral. vysvětlují: »Břemena těžká, manství a v službu podrobení nesnesitelné, čímž nad míru častokrát lidé jedni druhých obtěžují proti Božím příkazáním« [sr. Lv 25,39; Dt 15; Neh 5,2]. »Obtěžovati srdce« [1S 6,6; Ex 7,14; 8,32; 9,7.34; 10,1.20] = zatvrzovati [sr. Ex 8,15]; »o. ucho« [Iz 59,1; Za 7,11] = býti nedoslýchavý, tupý, zacpávati ucho [Iz 35,15]. Podobně o obtížených, unavených, ospalých očích [Mt 26,43; Mk 14,40; L 9,32].

Mluví-li L 21,34 o obtížených srdcích, nemyslí se tu ve smyslu Ex 7,14 na zatvrzelost, nýbrž na otupělost z alkoholu a starostí o živobytí. – U Mt 11,28 máme velké pozvání Ježíšovo, obracející se na »pracující a obtížené«, t. j. na ty, kteří jsou zatíženi neunesitelnými břemeny farizejských ustanovení [Mt 23,4], jež nevedou k pokoji duše. Metla Zákona jim nedá odpočinout. Ježíš nabízí jiné jho, jež nezatěžuje. – V 2K 5,4 mluví Pavel o tom, že v pozemském těle jsme obtíženi [= sklíčení těžkým břemenem]; myslí tu patrně na úzkosti před smrtí, ačkoli ví, že závědek Ducha, který má, ručí za to, že bude oblečen v nesmrtelné tělo [2K 5,1.5]. Jiní toto těžko srozumitelné místo vykládají tak, že tu Pavel myslí na beztělnost existence v mezidobí mezi smrtí a posledním soudem, která ho leká.

Obuv. Podnebí v Palestině vedlo k tomu, že chudí lidé chodili většinou bosky. Známý

byly dřevěné nebo kožené opánky, upevňované řemínky. Tyto opánky mohly nabýti podoby střeviců [Pís 7,1]. Na obelisku krále assyrského Salmanasara III. jsou zobrazeni vyslanci krále Jehu s nízkými botkami, vyběhajícími v zahnutý roh [asi plátěný]. Vešlo-li se do domu nebo zasedalo-li se ke stolu, byly opánky sundávány [sr. L 7,38; Sk 12,8]. V bohatších domech mivali služebníky, kteří hostům pomáhali při rozvazování a zavazování řemínků u o-i a za pány ponášeli o. i na cestách [sr.

Obveselovati-Obydlí [531]

řanovu v Ef 6,15. Navazuje tu na Iz 52,7. Jde o plnou pohotovost ke zvěstování evangelia, jež potřením satanských moci přináší pokoj. Možná, že měl Pavel na mysli i římské legionáře, kteří nosili polobotky se silnou podešví a dirkovaným svrškem.

Obveselovati *Veseliti se.

Obviňován, obviňování, obviňovati. Tak překládají Kral. dva hebr. a tři řecké výrazy

Různé tvary starověké obuvi. 1 — 3. Egyptské sandály kněžské a královské. 4 — 5. Assyrská válečná obuv. 6. Assyrský královský sandál. 7. Perský královský sandál. 8. Pozdně perská jezdecká bota. 9. Hetejská vojenská obuv. 10. Babylonský královský sandál. 11 — 14. Řecké sandály a holenice. 15. Římský sandál. 16—17. Římská vojenská holenice a sandál. Podle Layarda a Woermannova.

Mt 3,11; Mk 1,7; L 15,22; J 1,27]. Také na posvátných místech se nesměla nositi o. [Ex 3,5 sr. Sk 7,33; Joz 5,15]. Není divu, že ve výpočtu kněžského oděvu nejsou vypočítávány opánky. Kněží vykonávali chrámovou bohoslužbu bosky. Váleční zajatci byli ovšem zbařování o-i a šatů [2Pa 28,15; Iz 20,2nn]. Boso se chodilo i na znamení smutku [2S 15,30; sr. Ez 24,17.23]. Podle Rt 4,7n bylo starodávným zvykem při uzavírání koupě nebo směny nebo nějaké smlouvy vyměňovati o. Také v levirátním právu měl střevíc důležitou úlohu: vdova, s níž nechtěl příbuzný mrtvého, bezdětného manžela uzavřítí sňatek, zula mu střevíc a plivla do tváře [Dt 25,9n]. Vrhnutí na někoho nebo něco o. znamenalo zabratí to anebo učiniti z něho otroka [Ž 60,10]. Je nesnadné uspokojivě vysvětlit různost nařízení Ježíšových při vyslání učedníků: podle Mt 10,10; L 10,4; 22,35 zakázal bráti s sebou o. a hůl, podle Mk 6,9 to však přikázal. Ježíš ovšem žádal na učednících, aby brali s sebou jen to nejnütnější. Cestovatelé tvrdí, že delší cesty v Palestině nebylo možno podniknouti bez nějaké o-i. Upozorňuje se také na to, že rabíni dovolovali i truchlícím nositi o. za městem. Není však vyloučeno, že znění Mt [zápověď o-i] má na mysli ne tak vlastní cestování jako misijní vystoupení učedníků: při něm se měli přizpůsobit pravidlům o vstupu na posvátnou chrámovou horu, na kterou podle Mišny nesměl nikdo vstupovat obut a s holí. Tím měli učedníci dát najevo, že zvěst evangelia je projevem posvátné přítomnosti, jejímž znamením je chrám. — Pavel mluví o o-i obrazně, když popisuje výzbroj [*odění] křes-

řtých významových odstínů: Za 11,5 mluví o svévolnosti pánů, kteří nejsou voláni k odpovědnosti přesto, že mordují ovce Hospodiny, jako by se nijak neprovinili [Kral. »aniž bývají obviňování«, hebr. *'ášam*]. U Jb 6,25 a v Ž 50,8 je užito slovesa *jákach* = zasazovati se o právo, přiti se, činiti výčitky, kárati.

V NZ má J 16,8 řecké *elenchein*, jež neznamená pouze kárati, usvědčovati, veřejně vystaviti, nýbrž někoho usvědčit z hřichu a vyzvat k pokání [sr. Mt 18,15; Tt 1,13], vésti od hřichu k pokání. Duch sv. přivede svět k poznání, že nevěra v Krista je hřichem. Jde o výchovnou kázeň, kterou prostřednictvím Ducha provádí vyvýšený Kristus na své církvi [Zj 3,19]. Kraličtí tentýž řecký výraz překládají nejčastěji trestati [Mt 18,15; Ef 5,11; 1Tm 5,20; 2Tm 4,2; Zd 12,5; Jk 2,9]. Staročeské »trestati« však znamenalo spíše »kárati«. *Katégorein* = obžalovati před soudem [Sk 25,16 sr. Mk 3,2; 15,3; L 11,54; 23,10.14] anebo před svědomím [R 2,15]. Třetí sloveso, které Kral. překládají o., je *memfesthai* — činiti výtku, vytýkati [Zd 8,8]. Komu nelze činiti výtky, je bez úhony [v řečtině má slovo tentýž kořen Zd 8,7; F 3,6].

Obyčej [stč. = zvyklost, způsob, zvyk]. Ve smyslu právo [*mišpát*] v 1S 8,9-17; ve smyslu požadavky 2Kr 17,25. Jinak vystačíme s naším výrazem zvyklost, zvyk. »Podle obyčeje« = podle zvyku [L 22,39; Sk 25,16], »míti o.« = navyknouti si [Zd 10,25]. O kulturních o-ích [řádech] mluví J 19,40; L 1,9; 2,42; Sk 15,1; 16,21; 26,3; 28,17]. Kral. někdy překládají ustanovení [Sk 6,14; 21,21].

Obydlí = bydlíště, místo přebývání

[532] **Obývati-Očišťování**

[Jb 18,15; Ž 26,8; 76,3; 132,14; Iz 32,18 a j.]. Zajímavý je Kral. překlad Ezd 9,8. V hebr. je »dal nám hřeb, kolík«. Míněn je kolík, jímž se upevňuje stan, takže stojí pevně. *Stavitelství.

Obývati = pohlavně obcovati [Nu 5,13; Dt 22,22; 1S 2,22; 2S 11,4 a j.], ale také přebývati, bydlet [Ž 65,5].

Obzvlášť, obzvláště, obzvláštěně = stranou [2Kr 15,5], mimo houf [Gn 21,28n; 30,40; Sd 7,5], o samotě [Za 12,12; L 9,18], na jiném místě [J 20,7], v podrobnostech, dopodrobna [Zd 9,5]. »Pojďte vy sami o.« = pojdte stranou [Mk 6,31], »obzvláštěně jedni druhých oudové« [R 12,5] = každý jednotlivec údem jeden druhého.

Obžalovati *Žalobník.

Obžerný, stč. = hltavý, žravý [Iz 56,11].

Obžerství, stč. = nadměrné jedení, pití [L 21,34].

Obživiti, stč. = oživit, opět přivést k životu [opak: usmrtiti]. O Bohu: Dt 32,39; 1S 2,6; 2Kr 5,7; 1Tm 6,13. Zákon nemůže dát život, nemůže o. [Ga 3,21], ale Bůh, který obživuje mrtvé [R 4,17], může o. i smrtelná těla yěfících pro přebývajících v nich Ducha [R 8,11] a skrze Krista [1K 15,22]. Obživiti = křísiti mrtvé [J 5,21; sr. 2K 1,9 s R 4,17]. I Kristus byl obživen Duchem [1Pt 3,18]. Toto vzkříšení Kristovo je zárukou našeho vzkříšení [Ko 2,13; Ef 2,5n], jehož předjímku okoušíme už nyní [J 5,21; 6,63; 2K 3,6]. Druhý Adam se stal duchem oživujícím na rozdíl od prvního, od něhož jsme přijali pouze živočišnou duši [1K 15,45].

Obživující [1K 15,45] *Obživiti.

Ocel, ocelivý. Tak překládají Kral. hebr. *n^cchóšet, n^cchúšá, náchúš* [Jb 41,18; Jr 6,28; 15,12; Ez 1,7 a j.], jež ve skutečnosti znamenají bronz. O. byla ve SZ neznáma. Jediné místo, kde by mohlo jít o o., je Na 2,3 [kde Kral. hebr. *p^cládá* překládají pochodem], ale i zde vyslovují badatelé pochybnosti.

Ocet, hebr. chómes — kyselé víno [Nu 6,3; Rt 2,14; Ž 69,22; Př 10,26; 25,20], méněcenný lidový nápoj v horkých krajinách, utišující žízeň a horečku. Bylo obyčejně míšeno s olejem a vodou. Chléb býval namáčen do této tekutiny [Rt 2,14]. Vojáci mívali o. jako samozřejmý příděl. Ježíšovi na kříži byla podána houba, nassátá octem, k utišení žízně [Mt 27,48], ne k prodloužení bolesti. Potupa spočívala však v tom, že »král židovský« je napájen méněcenným nápojem. Tak se naplnila předpověď Ž 69,22 o neviněm trpícím. Zahn vidí v podání octa Ježíšovi prostředek k udržení plného vědomí při umírání. O. s myrhou, který byl podáván odsouzeným před popravou k otupení mysli, Ježíš odmítl [Mk 15,22n; Mt 27,34].

Očekávání, očekávati. Trpělivé vyhlížení Boží pomoci a jeho spasitelných činů je ve SZ vyjadřováno výrazy o. na Boha, který s Izraelem uzavřel smlouvu. Ne nadarmo je

Bůh nazýván nadějí Izraelovou [Jr 14,8; 17,13], od něhož lze očekávat milosrdenství a dokonalé vysvobození [vykoupení Ž 130,5-8]. Izrael a zbožný jednotlivec proto očekává na Hospodina ve všech těžkostech a úzkostech života [Ž 9,19; 25,3.5; 37,9.34; 39,8; 62,6; Mi 7,7]. Toto vyhlížení Boha a jeho činů je zvláště živé tam, kde jde o realizaci dávných slibů, podle nichž budou uskutečněny Boží cíle se světem i s Izraelem [Ab 2,3; Iz 25,9; 49,23; 51,5]. Kdo takto očekává na Boha, nedá se mást nepřátelskými silami; nabývá naopak nové síly [Ž 27,14; Iz 40,31; 49,23] a vytrvá v naději, že Bůh své cíle uskuteční.

V NZ se soustřeďuje o. na Krista a jeho příchod [2Te 3,5]. Toto o. vede k *trpělivosti a vytrvalosti. *Čekati. Zde jen doplňkem k tomuto heslu upozorňujeme na jemný rozdíl mezi nadějí [*elpis*] a očekáváním [*apokaradokia*] ve F 1,20 a R 8,19. Naděje je zdůvodněná, křesťanská jistota [R 8,24] toho, co přijde, o. je tu neurčité vyčkávání a vyhlížení všeho tvorstva i křesťanů, kteří dosud trpí pod protibožskou mocí tohoto eonu.

Očerstvení, očerstvovati = občerstvení, občerstvovati ve smyslu posílení, potěšení [Sd 19,22; Rt 4,15; Ž 23,3; Př 17,22 a j.].

Očišťování, očišťovati. Podle výpočtu míst v české Biblické konkordanci překládají tak Kral. pět hebr. kořenů: 19krát *thr*; 13krát *kpr*, 12krát *cht*; 5krát *zkh*, 4krát *nkh*. Nejvýznamnější z nich jsou *cht*, doslovně od-hřešiti [Ex 29,36; Lv 8,15; 14,52; Nu 8,21; 19,9; 12,13.19; 31,19n; Ez 43,20.23; 45,18; tentýž kořen má výraz pro *oběť za hřích] a *kpr*, o jehož původním významu nebylo doposud dosaženo jednoty mezi badateli. Někteří se domnívají, že jde o příkrytí [Gn 32,20, kde Kral. mají ukrotiti tvář = příkryji tvář jeho darem; Gn 20,16 mluví Kral. o »zástěně očí«; sr. Jb 9,20], jiní o smazání, vymazání, potírání, v přeneseném slova smyslu smíření. Tentýž kořen překládají Kral. také jako výplata [Ex 21,30; Nu 35,31n], vyplacení [Ž 49,8-9; Jb 33,24; Iz 43,3.4], dokonce i úplatek [1S 12,3; pocta Am 5,12], nejen očistiti, očišťování, očištění [Ex 29,33; 30,10; Lv 1,4; 9,7; 17,10; Nu 16,46; Dt 32,43; 2Pa 30,18; Ž 65,4; Př 16,6; Iz 27,9; Ez 16,63; 45,15]. Sloveso *kpr* překládají také spokojiti [= uspokojiti, příznivě nakloniti 2S 21,3], ukrotiti [Gn 32,20; Ex 32,30; Př 16,14], sejmouti vinu [Dt 21,8], býti milostiv [Ž 79,9; Jr 18,23], odpustiti [Iz 22,14; Ž 78,38], shladiti [= zahladiti Iz 6,7] a p. Už tyto překlady ukazují, že se od kultického očišťování obětmi [1S 3,14] a jinými prostředky, z nichž zvláště krev měla význačnou úlohu podle pravidla krev za krev, život za život [Lv 17,11; *Oběť, odstavec o dni smíření], postupovalo k vědomí, že je třeba mravně náboženského očištění [Ž 51,4n; Iz 1,15n; Jr 33,8], jež může způsobit jen Bůh [Ž 19,13n; Jb 10,14; Jl 3,21]. *Čistý. *Nečistota. *Smíření. *Umývati.

V NZ máme několikrát zmínku jednak o kultickém očišťování po porodu [L 2,22], před

jidlem [J 2,6 sr. Mt 23,25n], po uzdravení z malomocenství [Mt 8,2-3; 10,8; 11,5; Mk 1,44], jednak o mravně náboženském očištění, jež bylo spojováno se křtem [Ef 5,26; 2Pt 1,9 sr. J 3,25n] a zvláště se smrtí Ježíšovou [Tt 2,14; Žd 1,3 sr. 2,17, kde se myslí na velekněžskou úlohu Ježíšovu; 1J 1,7nn]. Nejde tu jen o kultické očištění [Zd 9,13n.22n], nýbrž o zneškodnění hříchu. Proto Pavel místo kultického výrazu o. užívá raději výrazu posvěcení [1K 1,30; 1Te 4,3.7] a spravedlnost [R 6,19] tam, kde jde o dílo Kristovo. Jen když vyzývá křesťany k opuštění bezbožnosti anebo vyloučení bezbožníka, uchyluje se ke kultickým výrazům [1K 5,7; 2Tm 2,21].

Podle J 15,2n [sr. 13,10] je očištění věřících způsobeno obecenstvím s Kristem [sr. 1J 1,6n; 2,10; 3,6] skrze jeho slovo [J 17,14nn]. To ovšem neznamená, že věřící už nezápásí s hříchem [1J 1,7nn; 2,1nn; J 13,10n], ale Kristus po obmytí křtem, t. j. po zapojení do sebe, denně čistí, obmývá hříchy ne k smrti [J 15,2 sr. 1J 5,16] u toho, kdo si dá jím posloužit [J 13,6-11].

Ve Sk 15,9 je očištění srdce výslovně spojeno s vírou [sr. Žd 10,22; 1J 3,3], což se v celém NZ mlčky předpokládá.

Odcizen, odcizený [stč. = odloučený, oddělený]. Tímto výrazem je vyjadřován stav pohanů, kteří nepatří k lidu Božímu, Izraeli, kteří však nyní v Ježíši Kristu byli učiněni účastníky nového lidu Božího, církve [Ef 2,12]. Jinde se tímto slovem vystihuje obecně stav lidí, kteří jsou svým hříchem odloučeni od pravého života v Bohu [Ef 4,18; Ko 1,21].

Oddísti se. Jb 8,18 překládají Kral. pro nás dnes nesrozumitelně: »Bývá-li zachvácen z místa svého, až by se ho i odečtlo: Nevidělo jsem tě«. Sloveso *káchaš*, které Kral. překládají o. se, překládají jinde lháti [Oz 4,2], klamati [Za 13,4], zapíratí [Gn 18,15], takže lze Jb 8,18 překládat: »Je-li smeten z místa svého, zapře jej: Nevidělo jsem tě.« Samo místo se bude stydět za strom tak bezcenný a chatrný, že jej zapře.

Oddán, oddaný [stč. = určený, ustanovený], ve smyslu určený, vydaný, odsouzený [k smrti, na př. Ž 102,21, kde se v hebr. textu mluví přímo o synech smrti, nebo Př 31,8, kde má hebr. text: synové pomíjení; Ez 31,14], půjčený, propůjčený [1S 1,28; 2,20], oddělený [o Nazarejských, kteří se zavázali slibem Nu 6,2 sr. Oz 9,10], přidělený [Dt 4,19], ale také ve smyslu našeho »věnovati se«, oddati se něčemu celým srdcem [2Pa 11,16; Ž 119,38; Oz 9,10]. Zvláštní význam má hebr. *cherem*, které Kral. také překládají o. [Lv 27,28n; Nu 18,14]. Jde tu o věci prokleté, určené k zničení, »vyvrácení z gruntu« [Nu 21,2n; Dt 13,15; 20,17; Joz 6,21; 1S 15,3], zasvěcené zkáze kvůli Bohu. *Proklati.

V NZ ve smyslu určený [na smrt, odsouzený, 1K 4,9] vydaný [»k mučení« 2Pt 2,4. Žilka překládá: »Svrhl je do propasti temna Tartaru (pekla) a vydal, aby tam byli hlídáni

Odcizen Odděliti [533]

k soudu«; Hejčl-Sýkora: »Vydal (k mučení) temným propastem, aby byli drženi k soudu«; ve smyslu oddaný celým srdcem [Sk 17,16. Ale Žilka překládá správněji: »Město je samá modla«; Hejčl-Sýkora: »V našem městě je plno model«].

Oddávání [Pís 3,11] jest posvěcení sňatku manželského. Stopy žehnacích formulí můžeme viděti v Gn 24,58.60. Svatební průvod je popsán v Ž 45,15 [sr. Mt 9,15; J 3,29; Jr 7,34; Zj 18,23; Mt 25,1n]. Svatební hostina byla obvyklým zakončením svatebních obřadů: Gn 29,22; Sd 14,10. Odmítnouti pozvání na svatbu bylo vypovězením přátelství [Mt 22,1-14 sr. J 2,1n]. Svatební hostina trvala někdy až sedm dní [Gn 29,27; Sd 14,15]. Zdá se, že Píseň Šalomounova je sbírkou svatebních písní, jejichž původ nutno hledati v kultických slavnostech a ne v milostné lyrice. Připomíná silně ještě i dnešní svatební písně syrské. Do dnešního dne ženich a nevěsta na východě hrají krále a královnu, kterým přátelé postaví trůny na mlátě a zpívají písničky k jejich chvále. Ovšem, nesmíme zapominat, že svatební obřady mají na východě podnes kultický význam a že tedy v Písní Šalomounově šlo původně o božské nebo aspoň královské zasnuby. Tak pochopíme, že se Pís oclá v bibli. Vždyť i NZ mluví o poměru Krista k církvi v obraze manželství [2K 11,2; Ef 5,22-28]!

V prvotní křesťanské církvi nebylo pro sňatek žádného předpisu, ale rozumělo se samo sebou, že tato životní změna měla býti posvěcena modlitbou, díkůčiněním a prosbou [1Tm 4,4n]. Snoubenci přišli společně do shromaždiště bohoslužebného, a když prohlásili ochotnou vůli k uzavření sňatku, přijali požehnání od biskupa. Později předcházela oddávací řeč, podání pravic, výměna prstenů a po oddávkách zpěvy. Teprve v pátém století byly k platnosti sňatku zákonem předepsány církevní oddávky.

Odděliti [se], v původním smyslu: stanovití hranice, meze, odloučení navzájem [Gn 1,4.7; 13,9.11.14; Ex 8,22; Lv 20,24; Joz 18,20; 2Pa 33,8; Ezd 10,11; Jr 15,19; Mt 13,49; 25,32; 2K 6,17 a j.], zvláště ve smyslu kultickém o tom, kdo anebo co je určeno výhradně ke službě Boží nebo jinak pro Boha [Ex 13,12; Nu 8,14; Dt 10,8]. Jde-li o činnost Boží, lze mluvit o vyvolení k určité službě [Ř 1,1] od samého početí [Ga 1,15]. Někteří vykladači v Pavlově řeckém *aförismenos* [Ř 1,1 »oddělený«] vidí narážku na farizejství [hebr. *páriš* = »oddělený«, Sk 23,6]. Pavel byl i jako křesťan farizeus – oddělený, ale na jiném základu a v jiném smyslu. Neoddělil se sám, nýbrž byl oddělen Ježíšem Kristem ke službě evangelia [Sk 13,2]. Ovšem i věřící, které Bůh oddělil pro sebe [sr. 1Kr 8,53], mají tomuto Božímu činu přitakat tím, že se sami budou oddělovat ode všeho, co je určeno k záhubě [2K 6,17; 2Te 3,6; sr. Iz 52,11; Jr 51,45; Šk

[534] Oddíl-Oděv

2,40; 19,9], ne však od spoluvěřících, byt' byli původu pohanského [Ga 2,12].

U Mt 24,51 má o. význam rozčtvrtiti, rozseknoti. Byl to starověký trest pro zradu a nevěrnost [sr. Sd 19,29; 20,6; 25,12.31; 1Pa 20,3; L 19,27; Zd 11,37].

Oddíl, úděl, los [Ž 17,14; v Jb 20,29; 27,13 a j. překládají Kral. tentýž výraz slovem podíl].

Oded. 1. Otec Azariáše proroka, který žil v době kralování Azova v Judstvu [2Pa 15,1]. 2. Prorok Hospodinův v Samaří za vpádu krále Pekacha izraelského do Judstva [2Pa 28,9nn]. Když se setkal s vojskem Pekachovým, jež přivádělo množství judských zajatců, vyzval – ještě i s jinými proroky – jménem Božím vůdce vojska, aby zajatce poslal zpátky. Setkali se s takovým porozuměním, že zajatci byli oblečeni, nasyceni, opatřeni mezky a dovedeni až do Jericha, kde byli propuštěni.

Odeprítiti se [stč. = brániti se], ve smyslu zřeknouti se, zapřítí [Sk 3,13n] odmítnouti [Sk 7,35].

Odevstávati = pošinouiti se, pohybovati se, odstávati [Ex 28,28; 39,21].

Oděnc = zbrojnoš, ozbrojený silák [Sd 7,11; 1S 14,7.14; 16,21; 31,4-6; L 11,21].

Odění [stč. = zbroj sr. Ez 32,27; 39,9n; Nu 32,20n.27]. Pavel v přeneseném smyslu mluví o o. křesťanského bojovníka, jež je sice s to zbořiti hradby [Kral. ohrady 2K 10,4], ale není tělesně, hmotně, nýbrž duchovní [2K 6,7]. Každý křesťan má své údy propůjčít Bohu za zbraně [Kral.: odění; Žilka: nástroje] spravedlnosti [Ř 6,13] a světla [Ř 13,12; sr. 1Te 5,8]. Jde o poslední boj mezi Bohem a satanskými mocnostmi, na něž má křesťan podíl. Podobně je tomu v 1Pt 4,1, kde jsou křesťané vyzýváni, aby se vyzbrojili tímž smýšlením, jakým byl vyzbrojen Kristus. Ovšem, zde nejde o útočnost, nýbrž o utrpení bez odporu, o odumření hříšným žádostem.

Výraz celé odění, které Pavel popisuje v Ef 6,11-13, je překladem řeckého panoplia, k němuž patřily štít, meč, dva oštěpy, helmice, kovové pláty na ochranu noh, pancíř na ochranu prsou a břicha, dobré boty a p. Také Izraelci znali tyto zbraně [štítů různé velikosti 2S 1,21; 8,7; Jr 46,3; helmice (lebky) Ez 23,24; 27,10; pancíře 1S 17,38; Jr 46,4; plechovice na nohy 1S 17,6; meče, kopí, luky a praky 1S 17,5nn.45.51]. Také Hospodin je obrazně popisován jako válečník v plné zbroji [Iz 42,13; 59,17; Ž 35,1-3 sr. Iz 34,6; Ez 21,9; Ž 7,13n; Zj 1,16; 2,12.16; 6,2; 19, 11-21] k naznačení toho, že Bůh vynaloží celou svou spravedlnost, aby svému lidu – a tím celému světu – přinesl spásu a potřel všecko, co se mu staví na odpor [Ž 89,17; 98,2; 145,7; Iz 5,16].

Všimněme si podrobněji jednotlivých částí zbroje křesťanského těžkooděnce. Především tu jde o pás pravdy [Ef 6,14 sr. Iz 11,5]. Pavel má na mysli spíš kalhotovou zástěru římského

vojáka, zhotovenou z volných nebo sešitých pruhů, než pás, jaký nosili vojáci v době, kdy nebyl ještě nošen pancíř. Pravdou minili starší vykladači spolehlivost, opravdovost, evangelium jako ztělesnění nejvyšší pravdy, novější vykladači Boží skutečnost, kterou je věřící chráněn tak jako voják svou zástěrou. Jako by Pavel řekl: »Spolehněte na to, že Bůh je s vámi; opásejte se touto spolehlivou skutečností« – Dále tu jde o pancíř spravedlnosti. Starší bojovníci nosili kožené, kovem pobité brnění, jež chránilo prsa, břicho i záda; později šlo o celokovové brnění nebo železnou kroužkovou košili anebo brnění z kovových plátek, jež mělo tu nevýhodu, že bylo příliš těžké [brnění Goliášovo vážilo podle 1S 17,5 60 kg!]. Bylo výsadou šlechty [1S 17,38; 1Kr 22,34], později je prý měl i u Izraelců každý voják [2Pa 26,14; zbroj železná u Jb 20,24]. Spravedlností tu myslí Pavel *spravedlnost před Bohem nebo od Boha, již dosahuje křesťan vírou v Krista [Ř 3,22]. Ta chrání před útoky zlých mocí [Ř 8,38n]. V 1Te 5,8 mluví Pavel o pancíři víry a lásky. – *Obuv pohotovosti k evangeliu pokoje [Ef 6,15]: křesťan má být vždy připraven ke zvěstování evangelia, jež přináší pokoj. – Štít víry [Ef 6,16]. Štítů bývaly různé velikosti a různého tvaru, od štítu, chránícího celé tělo [1Kr 10,16; 2Pa 9,15; braň v 1S 17,7.41] až po kruhovitý nebo čtvercový lehký štít dřevěný, potažený kozí [Kral. překládají nedůsledně štít i pavéza; toto: Sd 5,8; Ž 35,2; Ez 23,24]. Spojení věřícího s Bohem skrze víru zneškodňuje i ohnivě šípy ďáblovy [sr. 1J 5,4; 1Pt 5,9]. Dále *lebka [= příkrývka lebky, prilba] spasení. Lebka bývala kožená, později kovová [1S 17,38; 2Pa 26,14], připevněná řemínky kolem krku nebo pod bradou a chránící hlavně zátylek a hlavu. Iz 59,17 označuje v obrazném smyslu Boha jako toho, jenž má lebku spasení, když se chystá k soudu světa a vysvobození svého lidu. Obraz vyjadřuje Boží spasitelnou vůli. Pavel užívá téhož obrazu o věřících, při čemž myslí na už přijatou, ale také na konečnou spásu [1Te 5,8], jež posiluje v boji proti temným mocnostem. Pavel se zmiňuje ještě o *meči Ducha [slovu Božím], sr. Žd 4,12.

Oděv. Způsob, jak se lidé v různých zemích a dobách odívali a jak svůj oděv ozdobovali, řídil se vždy podnebím, mravem, výrobou a způsobem života. První, nejjednodušší oděv byl podle biblické zprávy zhotoven z listí stromu [Gn 3,7] v podobě jakési zástěry. Zvířecí kůže poskytovala trvanlivější látku [Gn 3,21]. Eliáš nosil plášť z kůže se srstí [vlnou] ovčí anebo některého jiného zvířete. Byl to vlastně kožich [hebr. *'adderet* 1Kr 19,13.19 sr. Joz 7,21; Jon 3,6, kde je tak označen královský plášť]. S úřadem prorockým byl pravidelně spojen zvláštní šat ze srsti [Ža 13,4; Mt 7,1.5]. Kožichy z ovčí kůže jsou dosud obvyklou součástí oděvu na východě. Izraelci dovedli zhotovovati i houně z předené ovčí vlny a kozí srsti [Ex 26,7; 35,6]. Proto pastýřské rodiny již záhy chovaly stáda ovcí

a koz pro vlnu [Gn 38,12]. Egypťané užívali látek vlněných i bavlněných, národově východní dávali přednost vlně, teprve později hedvábí. Jemných vlněných látek užívali Římané. Izraelci se naučili od Egypťanů zhotovovat dílo kmentové, plátěné a snad i bavlněné [Lv 13,47]. Užívání látek ze smíšeného

Pečetní váleček z Ur. Bůh měsíce Sin přijímá prosebníka (krále Ur-Engura) a jeho manželku. Za ruku jej vede bohyně. Dobový kroj asi kolem r. 2400 př. Kr.

materiálu, vlny a lněné příze, bylo zakázáno [Lv 19,19; Dt 22,11]. Barva izraelských oděvů byla většinou přírodní, barva užitě látky. Není známo, kdy se Izraelci naučili barvířství. Josef nosil suknicí proměnných barev [Gn 37,3,23], t. j. sukénky s rukávy sahajícími až po kotníky, nejde-li tu o obradní roucho kněžské. Nejčastěji se mluví o barvě bílé, purpurové, šarlatové a modré. Dělení šarlatu se ujal patrně záhy. Barevné látky přicházely hlavně z ciziny [Sof 1,8], zvláště z Fénicie. Ale jen bohatí lidé a vysocí hodnostáři užívali příležitostně šarlatu, kmentu a zlatohlavu. Kroje východních národů si dochovaly svůj původní ráz do dnešního dne. Moderní arabský oblek podobá se starému izraelskému. Skládá se

Zlatá plaketa z Lagaše. Královna (?) prosí trůnící bohyni. Ukázka šatů z pozdní assyrské doby.

Odhnísti se [535]

z vrchního těžšího a teplejšího a ze spodního lehčího šatu, jichž se užívalo podle rychle se měnící teploty různých krajů. Šat bohatých se lišil od šatu chudých jen honosnější výpravou. Oděv mužů se podobal oděvu žen; ženám bylo zapověděno nošení hole, pečetního prstenu, zbraně a jiných ozdob a přívěsků; mužům bylo zapověděno nositi kroj ženský [Dt 22,5]. Uvedeme některé druhy starobylých oděvů i jejich části:

1. *Kuttónet* [řecky *chitón*], překládané do češtiny slovem sukně nebo roucho, byla pod statná část obleku, podobná naší košili [rubá- ši sr. kutna!]. Původně byla bez rukávu a sahala pouze po kolena; později byla s rukávy a sahala až po kotníky, takže při práci nebo spěchu musela být podkasána [přepásána 2Kr 4,29]. Nosili ji muži i ženy. Zhotovována byla z vlny, bavlny nebo lnu [Ex 37,23.31-33; Lv 10,5; 2S 15,32; Iz 22,21; Jb 30,18]. Kdo měl na sobě jen tuto košili [tuniku], nazýval se někdy nahý [1S 19,24; Iz 20,2; 58,7; Mt 25,36; J 21,7]. Tunika byla přepásána pasem koženým [2Kr 1,8; Mt 3,4] nebo lněným [Jr 13,1], za nímž se nosila dýka [Sd 3,16], váček s penězi [Mt 10,9], někdy kalamář [Ez 9,2n].

2. *Sádn*. Lněné roucho, oblékané na holém těle jako košile [Sd 14,12.13]; Mk 14,51 překládají Kral. příslušný řecký ekvivalent slovem »roucho lněné« [po nahém těle]. Podobně Mt 27,59; Mk 15,46 [»plátno«].

3. *M^e'il* byla svrchní tunika nebo plášť, delší než spodní *kuttónet*. Natahovala se přes hlavu. [Ex 28,31nn]. Nosili ji kněží [Ex 28,31nn], králové [1S 24,4n], proroci [1S 28,14], hodnostáři a bohatší lidé [Jb 1,20 »roucho«], někdy i mládež [1S 2,19 »suknička«], nejde-li tu už o odznak kněžského dorostu. Kde je zmínka o dvou suknicích [L 3,11], myslí se jednou rozhodně *m^e'il*. Cestovatelé v době Ježíšově nosili obvykle dvě sukne. Ježíšovým učedníkům to bylo zakázáno [Mt 10,10; L 9,3].

4. *Simlá*, obvyčejný zevní oděv, skládající se ze čtyřhrého volného pláidu nesešivaného, na rameni spínaného sponou. V noci nahrazoval příkrývku [sr. Ex 22,26n] a dalo se ho použít i jako nuše [2Kr 4,39]. Ve čtyřech rozích tohoto oděvu nosili Izraelci prýmy [třapce Dt 22,12], aby se tak lišili od pohanů [Mt 23,5 »podolek«]. *Simlá* je překládáno brzy oděv [Gn 9,23], brzy roucho [Sd 8,25], brzy šaty [Ex 12,34], brzy sukne [2Kr 4,39].

5. *Mitpachat* jistý druh šály, výhradně ženský šat [Ioktuška Rt 3,15; Iz 3,22].

6. *R^e'díd*, rouška, svrchní šat žen [Iz 3,23; Pís 5,7], domácí oblek.

Odhnísti se [stč. = hnětením odloučiti, otláčiti]. Hebr. *básak* se čte pouze v Dt 8,4 a Neh 9,21. Překládá se obvykle otěci, naběhnouti, rozbolavěti, což by se stalo, kdyby sandály popraskaly nebo byly prošlapány [sr. Dt 29,5].

[536] Odhrožovati-Odplata

Odhrožovati [Ezd 4,4] = odstrašovati.

Odházeti, odejítí. »O. po božích cizích« je term. techn. pro odpadlictví od Hospodina. Míněna jsou tu procesí za modlamí [Dt 4,3; 6,14; 28,14; Sof 1,6 sr. Gn 4,16; Ž 53,4; 78,57; Jr 5,23; Mal 3,7; ale také J 12,11; 6,66n; Ju 11]. »O. podle způsobu všech lidí« = zemřítí [Joz 23,14; 1Kr 2,2; sr. Jb 36,20; Kaz 5,15; Iz 57,1]. I Ježíš svou smrt nazývá odchodem, ale je si vědom, že odchází k Otci [J 14,3; 16,7] a že jeho spasitelné dílo bude pokračovat [J 14,3]. »O. za ziskem« [Ez 33,3] = hnátí se po zisku. »O. po těle cizím« [Ju 7] = smilnití.

Odchod ve smyslu smrt [2Pt 1,15]. Téhož řeckého výrazu je užito v L 9,31, kde Kral. mají: smrt.

Odchovati = kojítí, odkojítí [Ex 2,7,9; 1S 1,22], odstavití, t. j. pečovatí o dítě tak dlouho, až může být odstaveno [1Kr 11,20], vychovatí [Oz 9,12]. V každém z těchto případů je užito jiného hebr. významu.

Odítí (se) *Odění, *Oděv.

Odíva [stč. = div, podívaná]. Na odivu = veřejně, provokativně [Nu 25,6], ale také »na posměch«, doprovázený hvízdáním a pískáním [Jr 18,16; 19,8; 25,18]. V NZ je příslušný řecký výraz u Mt 1,19 přeložen: »v lehkost uvéstí«, t. j. vydatí veřejně pohaně při soudním projednávání. Ko 2,15 mluví o tom, že Bůh vítěznou smrtí Kristovou, jež končila vzkříšením, »vedl na odivu«, t. j. vydal veřejnému posměchu nepřátelské mocnosti, jež se domnívaly triumfovat nad Kristem.

Odjítí [Sk 20,29], odchod, odcestování.

Odkrýtí 1. o nahotě [Lv 20,11; Dt 22,30; Jr 13,26; Ez 16,37; 23,10]; 2. o hlavě [Lv 21,10; Nu 5,18; Iz 47,2]; 3. o hříchu ve smyslu odhalení, vyjeviti [Jb 20,27; Pl 4,22; Oz 2,10].

Odloučítí = oddělití [Gn 30,35; Iz 30,22; 56,3; R 8,35.39].

Odloučítí se = oddělití se [Jr 6,8; Ez 23,18.22].

Odložen, odložený, odložiti. Tato slova mají v biblí různý význam. Chleby odložené [1S 21,6], t. j. vzaté ze stánku, když na jejich místo byly položeny čerstvé. – Ve smyslu odstraniti, opustiti [Ez 45,9; Jb 27,5]. – Sporný je význam Ž 88,6. Hebr. výraz, který tu Kral. překládají »odložen«, znamená »svobodný, osvobozený od daní a závazků« [sr. 1S 17,25]. Smysl je snad ten, že s mrtvým už nemá Bůh co dělat, je pro něho vyřízen. Na něho už nemyslí.

V NZ jde ve 2Tm 4,8 o korunu [věneč] spravedlnosti, která čeká na Pavla v den posledního soudu, protože je pro něho připravena od Boha a tudíž naprosto jistá [sr. Ko 1,5]. Ve smyslu »určení« v 1Pt 2,8. Žilka překládá: »Narážejí naň [na kámen, Krista], protože nevěří slovu; k tomu byli také určeni.« – 2Pt 3,7 mluví o nebesích a zemi, jež jsou pthesaurovány«, uloženy, schráněny pro oheň posledního soudu.

Odměna. Mt 16,26 [= Mk 8,37] myslí na výkupné, náhradu, směnu za člověka [sr. Jb 28,15; Ž 49,8] a zdůrazňuje svrchovanou vážnost Božího soudu, jemuž propadne celý člověk [sr. L 9,25], nerozhodne-li se zapřítí sebe a jítí za Kristem. Pak už nebude možno dáti žádné výkupné. Ostatní místa, jež mluví o odměně, najdeš v hesle *Odplata.

Odměnití se = splatiti [1Te 3,9].

Odměnný = vzájemný [1S 20,17].

Odmítati. Ve smyslu odstraniti, odkliditi [Ž 119,119]; ve smyslu: zřítí se, odřeknouti se [2K 4,2, kde Žilka překládá: »Zříkáme se tajností, za které se lidé stydí«. Hejčl-Sýkora: »Odřekli jsme se nečestného tajnůstkářství«].

Odmladnoutí, státi se svěžím [Jb 33,25]. U Mt 24,32 [= Mk 13,28] je tak přeloženo řecké slovo, jehož se užívá o změkčených pupencích před vyražením do listu. Žilka překládá: »Když jeho větev už šťavnatí«. Hejčl-Sýkora: »Když jeho ratolest již omládné«.

Odmluviti = přestati mluvití, domluvití [Jb 21,3; 42,7; Mk 16,19].

Odolamitský *Híra, *Adulam.

Odpirati = stavěti se na odpor. Ježíš Mt 5,39 žádá na učednících, aby »neodpirali zlému«, t. j. člověku, který je udeří ve tvář, odejme majetek v soudním sporu podle Mt 5,40 [podle L 6,29 jde snad o lupiče] nebo nutí k nějaké službě. Ve všech těchto případech dává Ježíš svým učedníkům pokyn, aby učinili více, než se zlý odvažuje žádat. Uvážíme-li, že všechny tyto případy se týkají toho, kdo nám osobně ukřivdil, komu stojíme tváří v tvář jako osobnímu nepříteli, snadno se uvarujeme domněnky, že Ježíšovi jde o odpirání jakémukoli zlu. Jde o zlého člověka, který mne osobně napadl a kterého jako učedník Ježíšův mám povinnost získat a při tom se osvědčit jako ten, který se pro Ježíše a jeho spasitelnou moc dovedl zřítí všeho, i svého práva a svého já, a tak nabyl naprosté nezávislosti a svobody na vnějších věcech. Tim, že neodpirám zlému člověku, odzbrojuji jej. Zlo se tím odhalí v plné nahotě a snad tím přivedu protivníka k poznání hříchu. Je to poslední a neúčinnější prostředek k vyburcování jeho svědomí [sr. Mt 18,15nn, kde jde o nápravu, získání člena církve]. Ježíš sám naplnil příkaz »neodpírejte zlému« svou smrtí na kříži, jež se stala spasitelnou mocí. Tak se stává neodpirání zlému u učedníků Kristových spoluúčastí na jeho utrpení. Nikoli právo, ale získávající láska má být normou jednání těch, kteří uvěřili v Krista [R 12,21].

Odplata. Víra v osobního spravedlivého Boha, který řídí svět a je ručitelem za spravedlnost ve světě, silně podepřela u starých Izraelců přesvědčení, jež můžeme pozorovati u všech starověkých národů, že mezi činy člověka a jeho životními osudy je příčinná souvislost. Od samého počátku se shledáváme v biblí s vírou v odplatu [Dt 7,10; 32,41; Sd 1,7; Rt 1,7; Ž 54,7; 63,13; 79,12; Př 13,13 a j.] jak pokud jde o jednotlivce, tak pokud jde o národy a jejich dějiny. Bůh nezapomíná na

krivdy [Gn 18,20nn; 19; Sd 9,23nn] a provinění a odpor proti jeho úradkům [1S 15,1-3]. Celé vypravování o lidském pravěku [Gn 2,4-11,9] je postaveno pod zorný úhel odplaty za neposlušnost. Při tom Boží odplata nezasahuje pouze vinníka, ale všechny, kteří jsou s ním spojeni až do třetího a čtvrtého pokolení [Ex 20,5]. Myšlenka o-y má podtrhnout závažnost hříchu a víru v mravní řád světa, jehož Bůh je vládcem [Jr 51,56; Ez 17,19; 22,31].

Zvláště u proroků, kterým byla zjevena svatost Boží [Iz 6,5], je přesvědčení o o-ě za hřích tak silné, že předpovídali Boží soud nejen nad Izraelem, ale nad všemi národy [Am 1,3-2,16]. Ani myšlenka vyvolení lidu nezjasnila očekávání této chmurné budoucnosti. Právě naopak: proto, že Bůh vyvolil Izraele a má k němu osobní poměr, musí jej trestati ze všech jeho nepravostí [Am 3,2; 5,1nn; 8,7]. Poslušnost nebo neposlušnost rozhoduje o budoucnosti jednotlivců i národů.

Ovšem, s myšlenkou o-y je zvláště u proroků pozdější doby spojena i myšlenka slitování a odpuštění u těch, kteří se odvrátí od zlého [sr. Gn 3,17-19 s Ž 128,2; Gn 3,16 s 1Tm 2,15]. Už Ex 20,6 mluví o Božím milosrdenství nad tisícími pokoleními těch, kteří ho milují a ostříhají jeho přikázání. Zvláště proroci Jeremiáš [Jr 18,1-8] a Ezechiel se zabývali otázkou kolektivní odplaty, na kterou naráží už Gn 18,25. Ez 18,20 dochází k závěru, že »duše, kteráž zhřeší, ta umře. Syn neponese nepravosti otcevy, aniž otec ponese nepravosti synovy«. Kající hříšník má naději [Ez 18,21nn]. Bůh nemá zalíbení ve smrti hříšníka, ale chce, aby se obrátil a byl živ [Ez 33,11].

Na druhé straně rostla také myšlenka na Boží odměňování těch, kteří se ho bojí [Gn 26,4n; Ex 19,5,8; 15,25n], zvláště v okruhu Deuteronomia [kap. 28 sr. Lv 26] a knih Paralipomenon, jež jsou psány s hlediska odměny za dobré a odplaty za zlé [sr. Př 11,21. 31; 19,17; 26,27; Ž 1; 11,5-7; 34,17nn; 37,25nn; 112]. Někde to vypadá dokonce tak, jako by vše záleželo na člověku, jak s ním Bůh musí jednat. Bázeň Boží se mohla stát prostředkem k dosažení pozemského blaha [Jb 1,9].

Proti tomuto poblouzení bojuje kniha Jobova, která dovozuje, že Boží jednání s člověkem nelze měřiti podle schématu hřích-odplata, pobožnost-odměna, nýbrž že je nutno mlčky podrobit se svatému a svrchovanému Bohu. A Ž 73,25n dochází k závěru, že obecnství s Bohem je víc než jakákoliv odplata na nebi nebo na zemi, zatím co Kaz 8,14 se resignovaně smiřuje s očividnou skutečností, že to na světě nechodí podle lidských přání a lidských měřítek spravedlnosti.

V době pozdního židovství si z tohoto problému pomohli tak, že o-u přesunuli z tohoto pozemského života do života budoucího, který začne zmrtvýchvstáním a soudem. Tehdy odmění Bůh zásluhy zbožného člověka a odplatí bezbožníkům [sr. Dn 12,1nn]. Zvláště knihy Enochova a 2 Ezdrášova staví na lidských

zásluhách, jež v mesiášském království budou připočteny k dobru přes to, že některé rabínské spisy vyzývají, aby člověk nepracoval pro Boha jako otrok, jenž počítá s odměnou. Ale tyto ojedinělé hlasy nezmohly veřejné mínění, že Bůh je zde k tomu, aby spravedlivě odplácel dobré nebo zlé činy člověka podle zásluhy. Při tom však židovství nikdy nedospělo k jistotě spásy, protože neznalo milost Boží a nedovedlo na ni spolehnout.

V NZ se také shledáváme s myšlenkou odplaty. Tak na př. Mt 6,19-21 [= L 12,33n] mluví o pokladu, uloženém v nebi, který jednou bude vyplacen zvláště tomu, kdo se i v pronásledováních osvědčí jako věrný učedník Ježíšův [Mt 5,12 = L 6,23] nebo pro Ježíše se dovede vzdát svého majetku ve prospěch chudých [Mk 10,21 = Mt 19,21 = L 18,22]. Mnohá podobenství a různé výroky ukazují týmž směrem [Mt 20,1-16; 24,45-51; Mk 9,41; 10,28 sr. Mt 19,27n; 5,46; 6,1.2.5.16; 10,41n; L 6,35], při čemž o. je chápána buď jako odměna za určité počínání [Mt 6,14; 10,32.39; Mk 9,41nn] nebo náhrada za to, co bylo ztraceno [L 14,8-11]. O. je ve všech těchto případech táz [království nebeské, Mt 20,9nn]. Na této zemi je ovšem učedníkům uložen boj a utrpení [Mk 8,34nn] až na jedinou výjimku Mk 10,29n, podle níž věřící najdou náhradu v církvi, která je předjímkou a závdavkem království nebeského, jež jednou přijde s posledním soudem a s konečnou odplatou za dobré i zlé [Mt 7,2; 10,28; 11,20-24; 13,40n; 18,8n.23.35; 23,37-39; 25,31-46; Mk 12,9; L 13,1-5; 16,9].

Ježíš však a evangelia nepřijímají židovský názor o záslužnictví, jež by se dalo vyjádřiti slovy: »Jaký čin, taková odměna«. Neboť spravedlivá o. by znamenala jen odsouzení, protože jediný, kdo je dobrý, je sám Bůh [Mk 10,18. 26n sr. Ř 3,22-24]. Bůh jim není jen spravedlivý soudce, ale také milosrdný, milostivý, štědrý Otec [Mt 6,1.4.6.18; 25,34], který ovšem od člověka žádá poslušnost a věrnost, ale odměňuje nikoli podle zásluhy, nýbrž podle své neskonale milosti a dobroty, takže jeho odměna je nesrovnatelná s lidským počínáním [Mt 25,21.23 sr. 24,47; Mk 10,29n; L 6,38]. Lidem ovšem, kteří by rádi měřili přesně podle zásluhy, je tato velikost Boží dobroty nepochopitelná a provokující, jak ukazují podobenství o dělnících na vinici [Mt 20,1-16] a o marnotratném synu [L 15,28-32]. Právě tato podobenství překonávají všechno lidské záslužnictví evangeliem o nezasloužené lásce Boží, jež ve své svatě svrchovanosti přijímá a odměňuje každý, byť nedokonalý projev lidské poslušnosti. Bůh je Pánem, vůči němuž všechny právní nároky na odměnu Ježíš odmítá [L 17,7-10]. Bohu se člověk nemůže ničím odplatit [sr. Ž 116,12n, kde jedinou »odplatou« je vzít kalich mnohého milosrdenství Božího]. Sloužit Bohu je prostou povinností bez ohledu na odměnu. Při tom však Ježíš vy-

[538] Odplata

zdvihuje, že se »zalíbilo Otcí dáti vám království« [L 12,32]. Tak nesmírný dar si nelze ničím zasloužit ani vysloužit. Kdo se o to pokouší, nepochopil velikost nezasloužitelné Boží dobroty a sebe sama z ní vylučuje. Proto Ježíš blahoslaví chudé duchem, kteří si jsou vědomi toho, že nic nemohou dát, protože nic nemají [Mt 5,3], a děti, které si dají dát království Boží [Mk 10,15]. Nesmíme také zapomínat na to, že všechna křesťanova mravnost plyne z jeho členství v království Božím, jež se v Kristu vlomilo do světa [Mt 12,28], že tedy učedník Ježíšův žije ze síly, jež mu byla dána, takže myšlenka záslužnosti je vyloučena.

Tato skutečnost byla propracována zvláště u Pavla, který sice užívá židovské terminologie o odměně a odplatě [R 2,1-11; 14,10nn; 2K 5,10; Ga 6,7n; Ef 6,8], o kterou sám usiluje [1K 9,24-27; 2K 5,9] a jiné k témuž úsilí vyzývá [F 1,10], ale jeho učení o »ospravedlnění« vylučuje všechno záslužnictví, takže očekává »odplatu podle milosti«, ne podle dluhu [R 4,4]. Neboť křesťan podle Pavla žije silou nové skutečnosti [Ko 1,13], jež byla dána Ježíšovou smrtí a zmrtvýchvstáním a projevuje se Duchem svatým, z něhož plyne všechna křesťanská mravnost jako charisma [Ga 5,22; F 2,13; Ko 1,22]. Tim je jakákoliv myšlenka na zásluhu vyloučena [F 4,13 sr. 1K 15,10] a všechna chloubá vyprázdněna [R 3,27]. I věčný život je milost Boží [R 6,23]. To však nikterak nevylučuje křesťanovo úsilí žít vírou opravdu v poslušnosti a v síle Ducha. Podle tohoto úsilí, podle ovoce Ducha, bude křesťan, souzen [1K 3,13nn; Ko 1,10; 1Te 1,3 sr. R 3,8; 6,1; Ef 4,25; 5,8n]. Přesto však křesťan může nadějně očekávat soud a může mít jistotu, že se stane dědicem království Božího [1K 15,50; Ga 5,21] a slávy Kristovy [R 8,18; Ko 3,4], protože už nyní je omilostněným dítětem Božím [R 5,9n; 8,31-39 sr. F 1,6; Ef 2,5], vyvoleným dokonce »před ustanovením světa« [Ef 1,4.11] a vybaveným závdavkem budoucího dědictví [Ef 1,13n]. Ale právě proto spása není ze skutků a nemůže být jimi zasloužena [Ef 2,8; 2Tm 1,9; Tt 3,5].

Ještě důkladněji než u Pavla je vymýcen u Jana každý náznak, že by bylo možno dosáhnouti nějakých statků od Boha jako odměnu za záslužné počínání na zemi. Život věčný je už v předjímce obsahem pozemského života znovuzrozeného věřícího [J 6,39n; 47,50; 8,51; 11,25], styku s Bohem se nelze dopracovat vlastním úsilím [J 6,44 sr. 3,3.6]. Vše, co věřící koná, je z darované moci Boží [J 1,12.16 sr. 1J 2,6.11], protože jen ten, kdo se z Boha narodil, je schopen »činiti spravedlnost« [1J 2,29] a ani jinak činiti nemůže [1J 3,9n; 5,18]. Také soud a odsouzení začínají na této zemi [J 3,18] pro toho, kdo neuvěřil v Krista, a poslední soud bude jen závěrečným aktem tohoto stálého soudu, který nastal příchodem Ježíšovým [J 5,29nn.40; odsouzení Zj 11,18; 14,10.15nn; 16,1nn. a j. plná blaženost Zj 2,7.

10.17.26; 3,4nn. 10.12.20; 7,15nn. a j.]. Při takovém pojetí je každá myšlenka na nějakou zásluhu vyloučena, i když ve Zjevení jsou zdůrazňovány »skutky« [Zj 2,9; 20,12n; 22,12 sr. 14,13] zvláště učedníků [Zj 7,9-17; 15,2-4] a asketů [Zj 14,4], kteří vytrvali ve věrnosti [Zj 2,13; 13,10]. Ale ani ve Zjevení nejde o záslužnictví a nějakou vyslouženou odplatu, nýbrž o veřejné přiznání Boží k těm, kteří byli zaneseni do knihy života od ustanovení světa [Zj 17,8] za kněží a krále [Zj 1,6; 5,10], i když toto jejich poslání na světě bylo skryté.

Ani v poapoštolských spisech nz nejde o záslužnost v židovském slova smyslu, i když je v nich hojnější než ve spisech apoštolských užito židovské terminologie, připomínající schéma: zásluha-odměna, zvláště tam, kde jde o výzvu k věrnosti a vytrvalosti uprostřed pronásledování. Tak ve Sk 10,42; 17,31; 24, 15.25 se mluví o posledním soudu, ale věřící, jež popisují Skutky, jsou živi z daru Ducha sv. [Sk 1,5; 2,1nn; 5,32; 8,15; 15,8; 19,1-6], takže ani tu nelze počítat na nějaké zásluhy. »Dílu s posvěcenými« lze dosáhnouti jen věrou [Sk 26,18]. I když epištola k Židům hrozí soudem odpadlým křesťanům [Žd 10,27.29] a věřícím a věrným slibuje odpočinutí Boží [Žd 4,3], spásu Boží [Žd 9,28] a království Boží [Žd 12,28], přece jen ví, že křesťan žije »Duchem milosti« [Žd 10,29] a »moci věku budoucího« [Žd 6,5], takže jen na základě této nepochopitelné milosti může vybizet čtenáře k smělému doufání [Žd 4,16; 10,19nn]. Ani Jakub, u něhož by se daly očekávat židovské tendence, když zdůrazňuje skutky a povzbuzuje vyhlídkou na »korunu života« [Jk 1,12] a zdědění Božího království [Jk 2,5], nezapomíná, že základním předpokladem všeho křesťanského života je znovuzrození »slovem pravdy« [Jk 1,18] a že skutky jsou jen důsledkem živé víry [Jk 2,14-17], jež se osvědčuje nejen v pravé modlitbě [Jk 1,6], ale i v radosti z utrpení [Jk 1,2n] a v kázni jazyka [Jk 3,1nn]. Jakubovi jde o víru ve skutečích. Jen v tichosti vsádky slovo může spasiti duše [Jk 1,21] skrze Ducha, přebývajícího ve věřících [Jk 4,5]. Tim je i u Jakuba přemoženo židovské skutkaření. Podobně je tomu i 1Pt, 2Pt a Ju, jež vyzývají čtenáře k věrné vytrvalosti v době pronásledování a bludařských nebezpečí odkazy na budoucí slávu [1Pt 1,7.11; 4,13; 5,1], požehnání [1Pt 3,9], povýšení [1Pt 5,6] a nového nebe [2Pt 3,13]. Ale i tu jde o »znovuzrozené« [1Pt 1,3; 2,2], »povolané« [1Pt 3,9], čímž je všechna zásluha v židovském slova smyslu zbavena účinnosti. 2Pt 1,3n výslovně zdůrazňuje, že vše, což přísluší k životu a pobožnosti, nám bylo z božské moci darováno, což právě věřícím umožňuje, aby se snažili o bezúhonnost [2Pt 3,14]. Ju 20n pak ukazuje, že víra, Duch sv. a láska Boží. jsou zárukou věčného života.

Mluví-li tedy NZ o odplatě, vypůjčuje si jen formu židovského myšlení, ale naplňuje ji takovým obsahem, že toto myšlení překonává. [Podle H. Preiskera v TWNT, IV]. *Mzda.

Odpočinouti, odpočinutí, odpočívati.

Tyto výrazy mají v bibli několikery význam. Především může jít o oddech od práce, ustání od díla, ustání od námahy [Mk 6,31; 14,41; L 12,19; Zj 4,8; 14,11], Tak čteme o Bohu, že odpočinul sedmého dne [Gn 2,2], čímž je odůvodněna *sobota, den odpočinku i pro člověka [Ex 20,11; 31,17; 35,2] a zvíře ve službách člověka [Ex 23,12] a »sobotní odpočinutí« každého sedmého roku [Lv 25,4]. S tím souvisí odpočinutí ve smyslu osvěžení [Gn 18,4; Ž 55,7; Př 29,17], takže Kral. totéž slovo, jež znamená o-i, překládají také potěšiti [1K 16,18], občerstviti [Fm 7,20], počerstviti [2K 7,13]. Odpočinouti může znamenat také čekati, posečkati [Zj 6,11].

Velmi často se mluví o o-i ve smyslu klidu, pokoje od nepřátel [Ex 33,14; Dt 3,20; Joz 1,13-15; 21,44; 2S 7,11; 1Kr 8,56; 1Pa 22,9, 18; 2Pa 14,6]. Hospodin je původce tohoto odpočinutí [Ex 33,14], které má Izrael zaslíbeno v zemi Kananejské [Dt 12,9], bude-li poslušen [Dt 28,58-68; Ž 95,11; Neh 9,28; Jr 6,16]. »Zaslíbená země« se stala symbolem o-i i tehdy, když jí bylo dosaženo a ukázalo se, že Hospodin pro hříchy lidu o-i odepřel. Proroci očekávají novou zaslíbenou zemi [Iz 14,1-3; Jr 31,1-9; Ez 34,11-15. 22-31].

O-i může znamenat i klid srdce [Jr 45,3], zbaveného úzkosti a strachu, jež marně hledají bezbožní [Iz 57, 20n] a jemuž se vzpírají [Iz 28,12]. Někdy pak o-i je označením smrti [Jb 3,13-17; Iz 57,2]. Jindy se mluví o o-i jako o místě přebývání, pobytu, domova [Gn 49,15; Rt 3,1; 1Pa 28,2; Iz 11,10; 66,1 sr. Sk 7,49]. Sión je místem o-i pro Hospodina [Ž 132,8-14]. Jde tu o protiklad ustavičného putování po poušti [Nu 10,33-36]. Chrám byl postaven mužem pokoje, Šalomounem [1Pa 22,9]. Práví-li se o někom, že na něm o-i duch [Hospodinův] nebo pokoj, znamená to, že na něm spočinul na čas nebo trvale [Nu 11, 25n; Iz 11,2; L 10,6; 1Pt 4,14].

V NZ slibuje Ježíš o-i duším těch, kteří přijdou k němu, stanou se jeho učedníky [vzítí jho = stát se učedníkem] a budou se od něho jako tichého a pokorného srdcem učit [Mt 11,28.30 sr. Jr 6,16]. Jde tu o výsledek spasitelného díla Kristova, jež přináší nejen o-i od marného usilování o vlastní spravedlnost na základě předpisů Zákona [pracující a *obtěžení], ale i ukojení hladu duše. Přítomnost království Božího v Ježíši Kristu činí z příkazání nikoli břemeno, ale »rozkošné jho«.

Také Žd 3,7-4,11 popisuje spásu, jež přišla v Kristu, pojmem o-i. Rozkaz, který byl dán Jozuovi [Joz 1,13], aby vedl Izraele do zaslíbené země, do odpočinutí, nebyl usku-tečněn vstupem Izraelců do Kanánu pro nevěru [Ž 95,8-11]. Splnění tohoto rozkazu zůstalo novému Jozuovi-Ježíšovi, jenž měl uvést nový lid Boží k nebeskému Jerusalemu [Žd 12,12; sr. 11,10.16], v němž je skutečné o-i Boží, připravené od ustanovení světa [Žd 4,3nn]. Kristus to skutečně učinil. Pro člověka přišlo nové »dnes« [Žd 3,7.13.15; 4,7n] a jeho

Odpočinouti-Odpouštění [539]

povinností je »snažit se vjíti do tohoto o-i« [Žd 4,11], nepořizovat se a nedat si překážet nedověrou. O-i tu má tentýž smysl jako v Mt 11,28-30, ale je chápáno eschatologicky v plném významu slova. Jde nikoli jen o přítomný klid a uspokojení hladu duše, ale o »svátek lidu Božího« [Žd 4,9], o konečný cíl vyvolených [sr. Zj 14,13].

Odpolu, stč. = na polovic, zpola [Neh 13,24; L 10,30].

Odpor, odporný, odporovati. Tak překládají Kral. několik hebr. a řeckých výrazů, jejichž slovesný význam je zápasiti, bojovati [Gn 30,8 sr. Sk 5,39; Ř 7,23], příti se [Jb 13,6; Ž 38,15], hádati se [Iz 45,9; Jr 12,1; Oz 2,2] a j. V 1Tm 6,20 jde o protimluvy, spory gnostického učení. »Na odpor« = naopak [1Kr 13,21], vzpurně [Pl 1,18], proti [Ř 16,17; 1Tm 1,10]. »Odporný« = naproti postavený, protivící se, protivný, vzpurný, bezbožný [2S 19,22; Ž 5,11; 139,24 a j.], opačný [Mt 14,24; Sk 27,4], zvláště o skutečnostech, jež stojí proti sobě v nesmiřitelném protikladu jako na př. tělo a Duch [Ga 5,17], tedy nepřátelský [Ko 2,14], nevraživý [1Te 2,15], odbojný [Sk 5,39, kde řecké sloveso mluví přímo o bojování proti Bohu]. Odporující = potírající, bojující proti [Ř 7,23]. Odporování = odpor, vzpoura [Ju 11].

Odpouštění, odpustiti, odpuštění. Ve SZ máme tři hebr. výrazy, jež Kral. tak překládají: *kipper* [znamenající pravděpodobně »přikrytí«, které Kral. překládají *očistiti Dt 21,8; Ž 65,4, odpouštění Ž 78,38; shladiti = zahladiti, vymazati Jr 18,23, býti milostiv Ž 79,9 a j.], *násá'* [= zdvihnouti, nésti, na př. nepravost, Ex 28,43; Nu 14,33; Kral. překládají odpouštění Gn 50,17; Ex 34,7; Nu 14,18; Ž 32,5; Iz 2,9, prominouti Oz 1,6, zprostiti Iz 33,24 a j.] a *sálach* [kmen nejistého významu, souvisící snad s ass. pokropiti, skropiti. Jde o naprosté prominutí Jr 31,34; 33,8. Kral. překládají odpustiti Nu 30,6; Dt 29,20; 1Kr 8,50; Jr 5,1; 50,20, býti milostiv Ex 34,9; Jr 31,34, nevážití 2Kr 5,18 a j.]. Všechny tři slovesa je užíváno v přeneseném slova smyslu o odstranění hříchu, který je buď přikryt [sr. Ž 32,1; 85,3, kde je užito slovesa *kissá* = přikrytí], vymazán [Kral. hebr. výraz *máchá* překládají shladiti = zahladiti Iz 43,25; 44,22; sr. Ž 51,3.11], takže netvoří překážku mezi Bohem a člověkem, nebo je prostě prominut. Prvního [*kipper*] a třetího [*sálach*] z těchto výrazů se užívá jen o Bohu [2Pa 30,18; Ž 78, 38], druhého o Bohu i o člověku.

SZ je vcelku přesvědčen, že Bůh je Bohem odpouštějícím [Ž 65,4; 78,38; 103,3.8-14; Jr 36,3; Mí 7,18], jehož milosrdenství se lze dovolávat [Neh 9,17; Ž 79,9]. I Kain ví o tom, že Bůh odpouští, ale domnívá se, že jeho nepravost je neodpustitelná [Gn 4,13]. Ž 103,3 [sr. Ž 107,17.20; Oz 14,4] srovnává odpuštění s uzdravením. Ž 103,12 se vzdálením nepravostí [sr. Iz 38,17]. Jedinou podmínkou od-

[540] **Odpověď'-Odtrhnouti se**

puštění je modlitba za ně a pokání v podobě rozhodnutí napravit hřích [Joz 24,19n; 1Kr 8,35.49; Jr 5,1], návratu k Bohu [2Pa 7,14; Ž 86,5; Př 28,13 sr. Oz 6,1]. *Oběti byly symbolickým doprovodem odpuštění, jehož bylo dosaženo pokáním. Tentýž význam měla náhrada způsobené škody člověku. Byl to symbolický výraz pokání [Lv 6,2-7]. Tak učil obřadní zákon vážně počítat s hříchem. Proto proroci tak nesmlouvavě vystupovali proti obřadům, za nimiž nebyla změna srdce. V NZ jsou výrazy o. překládána tři řecká slovesa a jejich odvozeniny: *apohúein* [původně o kultickém umývání, očišťování, L 6,37], *charizesthai* [= býti milostiv, milostivě darovati, 2K 2,7.10; 12,13; Ef 4,32; Ko 2,13; 3,13] a *afnéai* [= odeslati, propustiti, dovoliti, opustiti, upustiti od něčeho, nechat na pokoji, prominouti. Mt 18,27.32; Mk 2,5nn a j.]. Nejčastěji je tak přeloženo toto poslední slovo a příslušné substantivum. Jde téměř vždy o o-í Boží. I NZ je přesvědčen, že člověk je odkázán na toto odpuštění [Mk 1,4], bez něhož nemůže před Bohem zůstat [Sk 8,22; Jk 5,15]. Tohoto o-í dosáhne tenkrát, prosí-li za ně a je-li sám ochoten odpustit [Mt 6,12. 14n; 18,21-35; Mk 11,25; L 17,3n]; jinak řečeno: uzná-li sám nad sebou platnost Božího soudu ve vyznání hříchů [Sk 19,18; Jk 5,16; 1J 1,9 sr. Mk 1,5] a pokání [L 24,47; Sk 2,38; 5,31; 8,22; Žd 6,1.6]; NZ se liší od SZ a židovství tím, že se mu o-í stalo jistotou v Ježíši Kristu. Ježíš sám jako reprezentant Boží [Mesiáš] odpouštěl hříchy k údivu a pohoršení farizeů a zákoníků [Mk 2,5nn] a nz církev zvěstovala o-í skrze něho [Sk 13,38], v jeho jménu a pro jeho jméno [L 24,47; Sk 10,43; 1J 2,12], z jeho pověření [Mt 16,19; 18,18; J 20,23]. Ujištěním o tomto o-í byl křest [Sk 2,38] a Večeře Páně [Mt 26,28]. O-í souvisí těsně se smrtí Ježíše Krista [Ef 1,7; Ko 1,14 sr. Žd 9,22], jímž se vlomilo do tohoto světa království Boží s jeho dary, z nichž o-í zaujímá přední místo [L 1,77n; 4,18]. V tom smyslu je o-í veličinou eschatologickou. Pavel nahrazuje výraz odpuštění, jenž se u něho vyskytuje pouze několikrát [Ř 3,25; Ef 1,7; 4,32; Ko 2,13; 3,13 a sz citát Ř 4,7], pojmem *ospravedlnění, Žd také pojmem *očistiti a *posvětití, Jan také pojmem *slitování [1J 2,2; 4,10] a j. Tyto všechny pojmy ukazují a odkazují na čin Boží v Ježíši Kristu, který obnovuje celého člověka. Ovšem, na Boží odpuštění se nesmí spoléhat v tom smyslu, že by se tím oslaboval a znevažoval zápas proti hříchu a pokušení. Proto NZ obsahuje také varování, že je také hřích, který nebude odpuštěn. Je to rouhání proti Duchu svatému [Mt 12,31n; Mk 3,28-30 a L 12,10. *Hřích. Nový Zákon 2]. Také 1J 5,16 mluví o hříchu k smrti, t. j. o zatvrzelosti, jež umrtvuje člověka tak, že není schopen pokání. Bez pokání pak není odpuštění možné. Kdo se pak vzepře Duchu sv., není schopen pokání.

Ježíš vyzývá učedníky, aby odpouštěli vždycky bez jakéhokoli omezení, je-li přítomna ochota k pokání [Mt 18,20nn; Mk 11,25n; L 6,37; 7,47; sr. Ef 4,32; Ko 3,13].

Odpověď' ve smyslu obrana, apologie [1K 9,3 sr. F 1,17; Kral. mají ve 2K 7,11 »omluvu«, F 1,7 »obraňování« (= obrana), 1Pt 3,15 »vydání počtu« (=hájití se)].

Odpovídající se soudem, t. j. s úsudkem [Př 26,12]. U Mal 2,12 jde o učitele a žáka [Kral. »bdící a odpovídající«].

Odpovídání v 2Tm 4,16 ve smyslu obhajoba.

Odpovídati ve smyslu hájití se, L 12,11; 21,14; Sk 24,10 mají Kral. o., Žilka dnes srozumitelněji »hájití se«; ve Sk 19,33 mají Kral. »dátí zprávu« = hájití se, pronést obhajovací řeč. Totéž řecké slovo překládají Kral. vymlouvati se [Ř 2,15; 2K 12,19].

Odpuštění. *Odpouštěti.

Odrézati ve smyslu odstraniti J 15,2, V Ga 5,12 je užito jiného řeckého slovesa [*apokoptein*], jež znamená vyklestiti. Pavel tu mluví o těch, kteří znepokojují sbor požadavkem obřizky i pro bývalé pohany, s takovým rozhořčením, že volá: »Kéž by se dali ti, kdož vás uvádějí ve zmatek, i vyřezati!« [Hejčl-Sýkora]. Nejde tu jen o odloučení od sboru, jak se domnívali reformační vykladači [i Žilka překládá: »Ať se sami odríznou!«], nýbrž o to, že obřizka bývalého, v Krista Ježíše uvěřivšího pohana je v očích apoštolových stejným odloučením od pravého lidu Božího, jakým by bylo vykřeštění, které podle Dt 23,1 vylučovalo ze shromáždění. K porozumění toho je třeba vědět, že v Galatii byl rozšířen kult bohyně Gybely, v němž sebevykřeštění tvořilo vrcholný akt odevzdání božstvu.

Odsouditi, odsouzení. *Souditi, soud. *Potupovati.

Odstoupení = odpadnutí, odvrácení ve smyslu politickém i náboženském [sr. Dt 11,16; 1S 12,20; Ž 119,118; Jr 2,19; 17,5; 32,40; Žd 3,12]. 2Te 2,3 předpovídá, že s příchodem nebo před příchodem »člověka nepravosti« nastane úplný odpad některých křesťanů od víry ke lži a nespravedlnosti [2Te 2,11n sr. Mt 24,11n; L 8,13].

Odstup to! Významem totéž, co naše »Bůh chraň! Bůh uchovej!« »To není možné!« »Naprosto ne!« [Gn 18,25; 44,17; Joz 22,29; 1S 14,45; 2S 20,20; Mt 16,22; L 20,16; 1K 6,15; Ga 3,21; 6,14]. Jindy je tentýž řecký obrat v Kral. bibli přeložen prostým »Nikoli« [Ř 3,4.6.31; 6,2.15; 7,7.13; 9,14; 11,1.11; Ga 2,17]. Bývá to po pravidle v takových místech epistol, kde apoštol prudce odmítá zdánlivě správné, ale ve skutečnosti zcela zvrácené důsledky z některé své věty.x x

Odstupovati. *Odstoupení.

Odsuzovati. *Souditi.

Odtahovati, stč. – protahovati, odkládati [Dn 2,8].

Odtrhnouti se [od města] = vzdáliti se [Sd 20,31; 1S 20,29], vzbouřiti se, odstoupovati

[1S 25,10], oddělovati se, tvořiti sekty [Ju 19].

Održeni = *odstoupení, odcizení [Nu 14,34. Jiní překládají: »Poznáte, že jsem se odcizil od vás«].

Održeny v Lv 22,24 znamená vyřezané. Obětovati se směla jen nezkomolená zvířata.

Odušení, stč. ottušenie = odlehčení, potěšení, potěcha, útěcha [2S 14,17; Pl 3,49].

Oduřavěti, stč. = otěci, opuchnouti, naběhnouti [Jb 16,16].

Odvarovati, stč. = odstraniti, odkliditi [Oz 2,2].

Odvozovati, stč. = odváděti [Ex 5,5; Př 19,27].

Odvracení, stč. = nepřátelství, odpor, *odstoupení [Jr 2,19; 3,22; 14,7; Oz 11,7; 14,4].

Ožehnatí [stč. = žehnutím zahnutí, odvrátiti]. Hebr. má v Iz 47,11 *kófer*, které Kral. jinde překládají »záplata« [Př 6,35]. Jde tu o smíření darem, obětí, jež však nebude nic platná, protože bídu neodvrátí, nezažehná.

Ofel [= pahorek], návrší, na němž byl založen starý Jerusaleem, biblický Jebuz-Sion, který se táhne od hory Moria na severu, podle údolí Kidron na straně východní a končí na jihu u rybníka Siloe. Na srovnané skalnaté plošině severně Ofelu, na humně, jež koupil David od Ornana [Aravny] Jebuzejského [2S 24,13-24; 1Pa 21,25], vystavěl Šalomoun chrám a hrad. Na východ je příkrá stráň k údolí Kidron, na západě se Ofel sklání k úžlabině Tyropoiónské. Jotám, král judský, stavěl »mnoho na zdi Ofel« [2Pa 27,3] a Manasses obehnal Ofel vysokou zdí [2Pa 33,14]. Podle Neh 3,26; 11,20n byl Ofel sídlem levitů. Když za Ezechiáše byl stavěn vodovod, musel býti Ofel prokopán. Tam, kde kdysi stával chrám Šalomounův, pyšní se dnes mešita Omarova s mešitou El Aksa.

Ofir. 1. Jedenáctý v řadě synů Jektanových, vnuk Heberův [Gn 10,29; 1Pa 1,23]. 2. Krajina, jmenovaná ve SZ [1Kr 9,28; 10,11n; 22,49; 1Pa 29,4]. Odtud dal Šalomoun dopravovati na lodích, zbudovaných v Azion-gaber [přístav nedaleko Elat na rameni Rudého moře], zlato, stříbro, dříví, algumim, slonovou kost, drahé kamení, opice a pávy. Není jisto, kde toto Ofir asi leželo; víme jen, že výprava do Ofir trvala tři roky [1Kr 10,22]. Někteří badatelé míní, že jde o východní pobřeží Afriky, jiní zase mluví o sz. pobřeží Indie při ústí Indu, odvozuje jméno Ofir od indického pastýřského kmene Abhira. Zlato z Ofir bylo velmi jemné a čisté a stalo se proto příslovečným [Jb 22,24; 28,16; Iz 13,12; 1Pa 29,4].

Ofni [hebr. *chofni* = plná hrst?].

1. Jeden ze synů Elí, kteří za svého zestárlého otce vykonávali posvátné kněžské povinnosti v Sílo. Jejich hrubé násilnosti a vydírání [1S 2,12-17] přivodily nelibost lidu, zlehčily úřad kněžský i oběti Hospodinovy [1S 2,22.26-29]. Nemravnosti, páchané při stánku úmluvy [sr. Am 2,7-8], jimž starý Elí nedovedl zabrániti, vyvolaly dvojí předpověď zkázy Elího domu:

Odtržení-Ohavnost [541]

nejprve nějaký neznámý prorok, potom Samuel [1S 2,27-34; 3,11-14] zvěstovali Elímu a jeho synům zkázu. Toto proroctví se naplnilo ve válce s Filištinskými: oba synové padli, když doprovázeli archu úmluvy do nešťastného boje [1S 4,10-11], truhla Boží se dostala do rukou Filištinských a Elí, dovědév se o tom, byl raněn mrtvicí.

2. O. [hebr. psáno jinak než 1.], *'ofni*, nějaké místo na území pokolení Benjaminova [Joz 18,24], snad dnešní Džifná [starověká Gofna] na silnici ze Samaří do Jerusalema, asi 5 km sz od Bethel.

Ofra [hebr. *'ofrá* = laň, nebo vesnička?].

1. Město v pokolení Benjaminově [Joz 18,23; 1S 13,17]. Podle Jeronýma leželo 8 km východně od Bethel. Je to asi nynější malá vesnička el Tajbé na vrcholu pahorku východně od Bethel. 2. O. Joasa Abiezeritského v pokolení Manasses [Sd 6,11] nedaleko Sichem [Sd 9.1.5], rodiště a působiště Gedeonovo [Sd 6,15.24] a jeho pohřebiště [Sd 8,32].

3. O., syn Meonataiův [1Pa 4,14], z pokolení Judova.

Og, amorejský král v Bázan [Joz 12,4n; 13,12], který vládl nad 60 městy. Amorejští bydleli sv. od Moabských na horním toku potoka Jabbok. Hlavním městem jejich bylo Rabat Ammon. Og byl posledním představitelem kmene *obrů Refaimských [Dt 3,1-13], které Mojžiš hned po porážce Seona v bitvě u Edrei porazil a vyhladil [Nu 21,32-35; 32,33; Dt 3,14]. Podle podání měl Og železné [podle některých badatelů spíše kamenné, čedičové lože, ač právě v tomto kraji byla bohatá naleziště železa] lože, t. j. sarkofág, který podle Dt 3,11 byl 4.36 m dlouhý a 1.94 m široký. Neznamená to ovšem, že Og byl tak veliký. Sarkofágy králů bývaly obyčejně mnohem větší než pochovaný král, aby byla vyzdvížena nadlidskost panovníka.

Oham, král hebronský, jenž se přidal ke konfederaci králů, namířené proti Jozuovi. Byl však poražen, zajat a popraven [Joz 10,1-27].

Oharek, to, co ohořelo, kousek opáleného dřeva, knotu [Ex 25,38; Nu 4,9; 1Kr 7,50; 2Kr 25,15].

Ohava stč. = ohyzda, šereda, mrzkost, hanba, zohavení [na př. na těle Lv 24,19.20].

Ohavnost. *Ohava. *Mrzkost. Kral. tak překládají čtyři hebr. výrazy a jeden řecký [*bdelygma*]. Hebr. jsou: nejčastěji *to'ěbá* [Gn 43,32; Lv 18,20; Dt 14,3; Iz 1,13; v Gn 46,34 »mrzkost«, *šekes* [term. techn. pro zapovězená kulticky nečistá zvířata Lv 11,10-13.20.23.41. 42; Iz 66,17; »nečistý« v Lv 7,21; »ohyzný« u Ez 8,10], *šikkús* [téměř vždy o modlářství [1Kr 11,5.7; Ez 5,11; Za 9,7], *piggül* [term. techn. pro obětní maso, jež nebylo snědeno v předepsané době Lv 7,18; 19,7; Ez 4,14].

Primitivní člověk měl přirozenou ošklivost a posvátnou hrůzu přede vším, co nějak souviselo s cizími kulty [Ex 8,26 sr. Dt 17,1] a

[542] Ohel Oheň

neznámými silami. Egypťané na př. si ošklivili společně stolování s Izraelci [Gn 43,32] a pastýři stáda jim byli mrzkostí [Gn 46,34]. Izraelci měli v ohavnosti některé národy a vylučovali je ze své pospolitosti. O některých národech však je výslovně přikázáno, že je v ohavnosti mítí nemají [Dt 23,7]. Zákaz některých zvířat jako nečistých souvisel původně patrně s tím, že tato zvířata byla předmětem pohanického kultu [Dt 14,3-20; Iz 66,17]. Tak se poněmáhlu výraz o. stal výrazem pro vše, co nějak souviselo s modlářstvím, a o. se stala souznačným jménem pro modlu [Dt 32,16n; Ez 5,9.11; 6,9]. Sloužití cizím bohům = o. [Dt 13,13nn], jež musí být vyhlazena [Dt 20,17n] jako věc proklatá [propadlá Bohu], i s lidmi, kteří se jí dopouštějí [Dt 13,5.17; 17,4n]. To se týká zvláště kultických rytin [Dt 7,25n; 27,15 sr. Ex 20,4]. To, co je o-i, co se oškliví Hospodinu, musí mít v o-i i člověk, který má s Bohem smlouvu [Ezd 9,1.11.14; Ez 44,6n; Mal 2,11; Jr 8,7.12]. O. označuje tedy každou modlářskou praxi [2Kř 21,2nn; 23,13; Ez 8,6-18].

»O. zpuštění« [Dn 11,31] hebr. *šikkús m^esómém*, pohrdlivé označení božstva *ba'al šamajim* = Pán nebe], »o. hubiči« [Dn 12,11], t. j. modla, která budí ošklivost a přináší zrušení [sr. Dn 9,27] v člověku a je symbolem odporu proti kralování Božím, byla vykládána ve vztahu k nařízení *Antiocha Epifana z r. 168 př. Kr., podle něhož byly zakázány denní oběti v jeruzalémském chrámě a vnesen měděný oltář, na němž bylo obětováno Jupiterovi [Dn 11,31; IMak 1,54; 6,7; 2Mak 6,2]. Proroctví Dn se vztahuje ovšem na mesiášskou dobu [Dn 9,27] a na boj kralovství Božího a jeho konečné vítězství.

O. jako modlářská bohoslužba byla spojena ovšem i s pohlavní nezřízeností, zvláště s kultickou prostitucí [Dt 23,18; Jr 13,27; Ez 16,16nn]. Pohlavní nezřízenost je mrzkostí a o-i Hospodinu [Lv 18,6-23]. Tak se poněmáhlu o. dostává do oblasti ethické [Př 6,16-19 sr. Dt 25,13-16; Jr 4,1n; Ez 11,18nn; Am 6,8; Ž 5,7; 119,163; sr. Jb 15,16, kde je o. opakem toho, co odpovídá zákonu Hospodinovu] a konečně i estetické [ošklivý, zoškliviti], a o-i je vše, co se protiví vkusu a mravní přirozenosti člověka [Př 8,7; 16,12; 13,19; 24,9; 29,27; sr. Dt 22,5] a ovšem především mravním požadavkům Božím [Př 3,32; 11,1.20; 12,22; 15,8n.26; 17,15; 21,27].

Mk 13,14 [= Mt 24,15] je citátem z Dn 12,11. Míněn je tu Antikrist [sr. 2Te 2,3n]. Ovšem, významná poznámka [patrně opisovačova] »Kdo čteš, rozuměj« [Mt 24,15] měla asi politický smysl. Obvykle se vykládá na císaře Caligulu, který r. 40 po Kr. nařídil postavit svou sochu do jeruzalémského chrámu. Jen smrt Caligulova tomu zabránila. Ale i 2Te 2,3n byla vztahována na římského císaře. – Podle R 2,22n nestačí mít pouze v o-i modly a přitom přestupovat Zákon Boží [sr. Tt 1,16].

Koflík o-i v Zj 17,4n je obrazem neřestí, spojených s pohanstvím. Ale do svatého města nevejde nic »působícího ohyzdnost« [Zj 21,27 sr. 21,8, kde je užito v řečtině téhož výrazu, překládaného jinde »ohavnost«], t. j. žádné pohanství. – V jiném smyslu je užito o. u L 16,15, kde lidská pýcha a samospravedlnost je před Bohem o. Bohu se pyšní protiví a Bůh se protiví pyšným [sr. 1Pt 5,5].

Ohel [= stan], syn Zorobábelův [1Pa 3,20].

Oheň byl pokládán za symbol přítomnosti Hospodinovy [Ex 3,2; 19,18; Dt 4,11] a nástroj jeho moci [Lv 9,24; Sd 6,21; 1Kř 18,23n; 1Pa 21,26; 2Pa 7,1]. Znamenal buď pomoc nebo zkázu [Gn 3,24; Ex 13,21n.24; Nu 14,14; Neh 9,12.19]. Jako symbolu přítomnosti Boží bylo o-ě užíváno k posvátným účelům [Gn 22,6 a všechna místa o zápalné *oběti]. V době zřízené bohoslužby nesměl být vzat o. leč s oltáře [sr. Zj 8,5], jinak to byl »o. *cizí«. Pro takové užívání cizího o-ě byli potrestáni Nadab a Abiu smrtí o-m Hospodinovým [Lv 10,1-2; Nu 3,4; 26,61]. O. na oltáři nesměl být uhašován [Lv 6,9-13]. U pohanů se symbolický význam o-ě zvrhl v uctívání [2Kř 16,3; 21,6; Jr 7,31; Ez 16,20n]. I nebeská tělesa byla uctívána jako božstva [Iz 27,9 sr. Dt 17,3].

Podle Ex 35,3 [sr. Ex 16,23] nesměl býti o. rozdělán ani v domácnosti v den sobotní. Podle Ex 22,6 [sr. Sd 9,15; 15,5] každý, kdo při pálení trní zavínil o. na poli, musel nahradit celou škodu.

O-ě bylo užíváno též obrazně: řeč nešlechtníků ničí jako o. [Př 16,27 sr. 26,21], ale i prorokova slova se mohou stát o-ěm [Jr 5,14]. Tim spíše je o-ěm slovo Hospodinovo, jeho hněv, horlení a prchlivost [Dt 32,22; Ž 79,5; 89,47; Iz 30,27; Jr 20,9; 23,29; Ez 36,5]. Hospodin je »o. sžirající« těm, kteří ho provokují [Dt 4,24; 9,3; Žd 12,29]. O. je také obraz slávy nebeského světa [2Kř 2,11; 6,17] a svatosti Boží [Iz 10,17], v jejíž blízkosti neobstojí nečistý [Iz 33,14]. I Boží soud je přirovnáván k přečišťujícímu nebo ničícímu o-i [Ž 17,3; Iz 48,10; 66,15n; sr. Iz 1,25; Za 13,9; Mal 3,2; Mt 3,12]. Na koncilu ve Florencii [r. 1439] schválila církev na základě 1K 3,15 učení o spáse skrze očištcový o. Ale neprávem. Neboť o., o němž je zmínka ve v. 15, je totožný s o-ěm z v. 13, jenž znamená prostě zničení. Tak jako v 1Pt 3,20 se mluví o těch, kteří byli zachováni »u vodě« [doslovně: »skrze vodu«], tak i v 1K 3,15 se mluví o těch, kteří v o-i soudu zachrání holý život, nikoli však dílo, jež bude zničeno.

I v NZ je tedy o. obrazem Božího soudu, speciálně gehenny [Kral. *peklo, Mk 9,43.45.47n], jež je připravena [Mt 25,41] těm, kteří neobstojí při posledním soudu po zmrtvýchvstání [Mt 10,28; 13,42.50; L 12,5 sr. Zj 19,20; 20,10.14n]. Obraz pekelného o-ě má vyburcovat svědomí k bázni před hněvem nebeského soudce [Mt 10,28], jehož odsudek [Mt 23,33] je právě odsudkem *hněvu

[Mt 3,7]. Pekelným o-ěm bude trpěti i ten, kdo uráží svého bratra nadávkami [Mt 5,22 sr. *Blázen 3]. Proto má člověk raději všecko obětovat, aby se vyvaroval hříchu, než aby propadl Božímu odsudku [Mk 9,43nn]. Snad s tím souvisí i Mk 9,49, kde je sůl spojována s ohněm. Každá suchá oběť musela být osolena [Lv 2,13]. Smysl tohoto místa by byl snad ten, že učedníci se stávají obětí Bohu přijatelnou tím, že procházejí ohněm protiventství; srovn. i souvislost Mt 5,13 s 5,12. Ovšem, věta »vše-liká oběť soli bude osolena« je pouze v kodexu D [*Nový Zákon].

I činnost Ducha sv. je přirovnávána k o-i anebo s o-ěm těsně spojována. Podle Mt 3,11 bude Ježíš křtít Duchem sv. a o-ěm. Co se tímto křtem míní, vysvětluje nejlépe v. 12 [sr. Mal 4,1]. Je to soud, rozdělení pšenice od plev a spalení plev. Ježíš bude znamenat pro věřící křtem Duchem svatým, pro nevěřící odsouzení. Jiní toto místo vykládají tak, že oheň je zde obrazem očistné síly, jež ničí hřích [Mal 3,2]. Jan Křtitel tím naznačuje, že jeho křest nemá očistné moci, ale Ježíš moci Ducha bude o-ěm očišťujícím i spalujícím. Ve Sk 2,3 je dar Ducha sv. spojován s rozdělenými jazyky jako o. Zilka překládá: »Objevily se jim jazyky, jež se dělily jako plameny«. Hejčl: »I ukázaly se jim jakoby ohnivé jazyky; a rozděly se tak, že se posadil na každém z nich jeden«. Jde tu jen o přirovnání nepopsatelného úkazu k plamenům, snad k plamenům zápalné oběti.

Nepokoj, rozkol, rozdělení jsou také přirovnávány k o-i v L 12,49nn, kde křest a o. stojí vedle sebe jako symboly toho, co má přijít ještě za života Ježíšova [sr. v. 51-53] před křtem jeho utrpení [sr. Mk 10,39]. Ježíš ví, co ho čeká, a přece si přeje, aby už přišel tento o. i křest. V 1Pt 4,12 je o utrpení a pronásledování mluveno jako o o-i.

Ohlásiti, ohlašovati. *Kázati, *Zvěstovati.

Ohlásiti se, stč. = ozvat se, odpovídati, dáti najevo svou mysl [1Kr 17,24; 2Pa 12,12; Jr 7,27].

Ohledati, ohledovati [stč. = hledě zkoumati, obezřítí, prohlédnouti]. Kral. tak překládají na šesti místech [Gn 31,32; Neh 2,13. 15; 7,3; Pl 3,40; Sof 2,1 a 2K 13,5] pět různých hebr. výrazů a jeden řecký. Až na Neh 7,3, kde jde o upevnění závory [ohledejte = dejte závory], znamenají všechny ostré pozorování, důkladnou prohlídku, zkoumání. Nejistý je význam hebr. slovesa kořene *kšš* [Sof 2,1]. Snad znamená sebrati se, jít do sebe, zkušovat sebe, zkoumat se podobně jako 2K 13,5.

Ohlídání se v Ž 69,4 znamená čekání, vyhlížení.

Ohlídati se v Př 6,35 znamená míti ohled [podobně jako »ohlédati se« v Gn 45,20; Jb 36,21; Ž 74,20; Jr 47,3].

Ohnivý. *Had. *Jezero. *Oheň. *Potok. *Šíp. *Vůz.

Oholití (se). *Holič.

Ohrada [stč. = ohrazení, plot, hradba,

zákop, val, ohrazené místo]. Může jí být i trnitá houština [Kral. »ohrada« 1S 13,6], v níž se ukrývali Izraelci před Filištinci. Obvykle se však myslí na hradby nebo valy [Joz 11,13; Př 24,31; Jr 48,18 a j.]. Vyzývá-li Za 9,12, aby se »vězňové« [zajatci] vrátili k ohradám, myslí se tu na ochranu Boží [sr. v. 14n a Jr 16,19]. Ve 2K 10,4n mluví Pavel o duchovních zbraních, jež jsou s to vyvracetí o-y, t. j. pevnosti rozumu, pýchy a duchovní neposlušnosti.

Ohrnouti rámě, ruku, t. j. vykasati rukávy k práci, hotoviti se k dílu. Jde tu o symbol energického jednání. O Bohu: Iz 52,10. O proroku: Ez 4,7. Prorok nemá nečinně přihlížet k obležení Jerusalema.

Ohyzda, ohyzdnost [=mrzkost, ohavnost, nečest, hanba], opak ozdoby, něco, co budí ošklivost [Iz 22,18; Oz 4,18; sr. Iz 14,19; 64,6; Ez 8,10], odpor [Tt 3,3; 1Pt 4,3; Žj 18, 2; 21,27]. Podle 1K 11,14 je o. [= potupa] muži nositi dlouhé vlasy. Pavel se tu dovolává zdravého úsudku Korintřanů, kde patrně na rozdíl od starých Gallů a Germánů bylo zvykem mužů míti krátké vlasy. Ne dost šťastně odvozuje tu mravní předpis z přírody. Jk 1,21 překládá Zilka: »Odložte každou špinu, která bují ze zloby«. Ve Žj 21,8,27 jde o narážku na modlářské necudnosti. *Ohava, ohavnost.

Ochotně, ochotnost, ochotný. Ve stč. znamenají tato slova podle okolností veselost, bodrost, čilost, vlídnost, úslužnost, přívětivost, laskavost, hbitost, takže ochotně může mít význam: s chutí, hbitě, vlídně, úslužně, laskavě, vesele. Biblické o-ě, o-st, o-y může mít všechny tyto odstíny významu. K vyjádření ochoty, pohotovosti, úslužnosti si hebr. pomáhá zvláštěm seskupením slovesných tvarů téhož slovesa, čímž se jeho význam zesiluje, zatím co v češtině nutno vložit slovo ochotně [Ex 2,18; Nu 8,24; Dt 15,10]; sloveso *nádab* znamená dobrovolně [Kral. ochotně] něco činiti, tedy: bez nucení [proto: ochotný v srdci, Ex 35,5,22; Sd 5,9; 1Pa 29,9,17]. »Mluvíti ochotně« [2S 19,7], doslovně: mluvíti k srdci. »Mysl ochotná« [1Pa 28,9], t. j. taková mysl, která má na něčem zalíbení. »Být ochotný v zákoně« [2Pa 31,4] = vytrvat, zesílit se v provádění zákona. Ochotná tvář [Jb 33,26] znamená vlastně tvář rozjásanou, rozradostněnou. Sloveso *chánan* [= býti milostiv, slitovati se], které Kral. v Př. 26,25 překládají »ochotný« [v řeči], nás vede k dalším dvěma hebr. výrazům, překládaným Kralickými slovem ochotnost, z nichž první [*no'am* Ž 90,17] znamená příjemnost, utěšenost [o cestách života Př 3,17; o Bohu: Ž 27,4, kde Kral. překládají »okrasa«], přátelskou přízeň. Druhý [*rásón*] je označením radostné laskavosti, milostivé přízně a dobré vůle [Př 19,12].

Mluví-li Pavel o ochotném dárci [Žilka: »Bůh miluje toho, kdo dává radostně« 2K 9,7], myslí především na radostnost při dávání

[544] Ochozat-Oko

[sr. Ř 12,8, kde Žilka správně překládá: »Kdo prokazuje milosrdenství, ať to činí radostně«]. Kdo sama sebe vydal Bohu [Ř 12,1] a zná milost Ježíše Krista, jehož chudobou zbohatl [2K 8,9], ten bude umět dávat radostně [2K 9,8], bez reptání [1Pt 4,9n], ne pro mrzký zisk [1Pt 5,2], ale z dobré vůle a bez dlouhého rozmýšlení. Bude se v tom podobat Bohu, jenž dává všem upřímně [Kral. ochotně] a bez výčitek [Jk 1,5]. – Jiný význam má výraz »ochotně« v 2K 9,6. Je tu protikladem skouposti, takže řecký výraz *ep'eulogias* je tu možno překládati »bohatě«, plným rukama. Žilka překládá: požehnaně.

Ochozat [hebr. ^achúzat = majetek], přítel krále gerarského, Abimelecha, jeden z těch, kteří přišli uzavřít s Izákem mírovou smlouvu [Gn 26,26].

Ochoziáš [hebr. ^achazjá = Hospodin se zmocnil].

1. Ochoziáš [2Kr 9,29], šestý král judsky, syn Jehoramův a Atalie, dcery Amri, krále izraelského, vnuk Achabův. V 2Pa 21,17 slove Joachaz, v 2Pa 22,6 Azariáš. Když nastoupil vládu, bylo mu 22 let [2Kr 8,26]. Údaj v 2Pa 22,2 snad znamená, že O. byl nejprve spoluvládce nemocného otce a že teprve ve 42 letech se stal samostatným králem. Byl pod vlivem své matky Atalie. Jeho příbuzenství s domem izraelským ho svedlo k tomu, že pomáhal svému strýci Joramovi, králi izraelskému, ve vojně s Hazaelem, králem syrským v Rámot Galád. Joram byl v bitvě raněn a odjel se léčit do Jezreel. O. se navrátil do Jerusalema a po uspořádání svých věcí zajel do Jezreel, aby navštívil svého nemocného strýce. Jehu ho pronásledoval, dopadl ho v Samaří [2Pa 22,9]. Byv raněn při pronásledování lidmi Jehuovými, zemřel v Mageddo [2Kr 9,27] r. 842 př. Kr.

2. Ochoziáš, osmý král izraelský, syn Achabův a Jezabel, který nastoupil na trůn r. 854 [1Kr 22,40]. Jeho panování bylo krátké [pouze dva roky 1Kr 22,52]. Spojil se s Jozafatem, králem judským, k lodní výpravě pro zlato do *Ofir, ale lodi ztroskotaly v Aziongaberu. Ke druhé výpravě se Jozafat na pokyn prorokův nedal pohnout [1Kr 22,49n; 2Pa 20,35-37]. Ale ani v druhém podniku neuspěl. Moabští totiž odepřeli odváděti povinný poplatek 100.000 ovcí a 100.000 beranů s vlnou [2Kr 1,1; 3,5 sr. Iz 16,1]. Dříve než mohl Ochoziáš učiniti náležitě přípravy k potřebnému tažení, přišel v Samaří k vážnému úrazu [2Kr 1,2]. Ve své nemoci vzýval Belzebuba, Mušího *Bále, boha akaronského, kterého vzývala také jeho matka. Chtěl poslati zvláštní poselstvo do filištinského města Akaron, aby ve svatyni Belzebubově byl učiněn dotaz po jeho zdraví. Ale prorok Eliáš ho odvrátil od tohoto úmyslu a oznámil mu, že brzy zemře [2Kr 1,2-17]. Nemoha sám úřadovati, přibral si svého bratra Jorama k vládě [2Kr 1,17; 3,1]. Rok nato se vzdal trůnu [853],

a nepozdraviv se ze své nemoci, zemřel podle proroctví Eliášova.

Ochran [= ztrápený?], otec Fegiele z pokolení Asserova [Nu 1,13].

Ochránc v Ga 4,2 znamená poručníka nedospělého syna [jinde totéž slovo překládají Kral. šafář Mt 20,8 nebo úředník L 8,3]. V 1Tm 4,10 překládají Kral. řecké *sótér* [= Spasitel] výrazem o.

Okénko [Př 7,6]. *Okno.

Oklamati. *Klam, klamati. V Ga 6,7 je užito řeckého slovesa *myktérizein* [= krčiti, ohrnovati nos; LXX má toto sloveso na př. v 1Kr 18,27; 2Kr 19,21; 2Pa 36,16: posmívati se«, Př 1,30; 12,8; 15,5.20 »pohrdati«]. Je to výraz pro pohrdání Bohem, jeho milostí a jeho vůlí; toto pohrdání se projevuje nikoli především slovy, nýbrž celým životním zaměřením [nechozením podle Ducha Ga 5,25]. Žilka proto překládá: »Neoddávejte se klamu – Bohu se nelze vysmívat«; Hejčí-Sýkora: »Bůh nestrpí posměchu«.

Oklamavatelný = klamavý, šalebný, záłudný [Ž 33,17; Př 23,3; 31,30; Jr 15,18].

Oklamávati. Tak překládají Kral. po každé jiný hebr. výraz; všechny však se shodují v tom, že jde o lež, šizení [Lv 19,11], útisk [Lv 25,17], zradu [Př 26,19] a podvod [Jr 9,5]. Také v NZ je tak překládáno po každé jiné slovo. Ve smyslu odpirati se jeden druhému, zkracovati jeden druhého 1K 7,5; ve smyslu přelstítí, podváděti 1Te 4,6; ve smyslu sama sebe klamati Jk 1,22.

Oklejovati. *Klí.

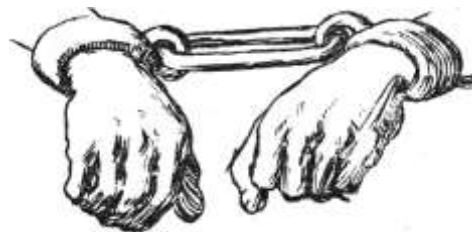
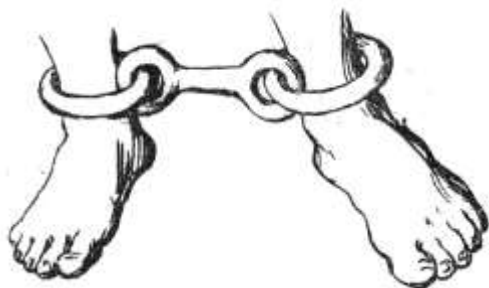
Okno. Na rozdíl od běžného typu orientálních domů [Gn 26,8], jež měly o-a jen do dvorů, mívaly izraelské domy někdy o-a i do ulice [Sd 5,28]. Domy, postavené na městských zdích, měly o-a s vyhlídkou do kraje [Joz 2,15; 2K 11,33]. Byly to otvory asi 50 x 50 cm nebo menší, vytvořené kamennými kvádry, uzavřené obyčejně dřevěným mřížováním [2Kr 1,2; Pis 2,9; ponejvíce v ženských komnatách, harémech], jež nebylo lze otvírat, nebo také s otvácími okenicemi [zvl. v Sýrii; sr. Gn 8,6; 2Kr 13,17; Dn 6,10]. V zimě bývala o-a potažena průsvitnou látkou nebo opatřena okenicemi s malým otvorem pro světlo [Př 7,6]. Sklo bylo příliš vzácné, aby se ho užívalo k zasklívání. Ve 2Kr 9,30 se mluví o okně královského paláce v Jezreelu poblíž brány. Jde tu patrně o jakýsi balkon, z něhož mohl král přihlížet k přehlídkám a pod. [sr. Jr 22,14]. Jerusalemský chrám měl o-a, jež se rozšiřovala dovnitř. Šlo tedy o jakési výklenky [1Kr 6,4].

Oko. Jako nejvzácnější a nejvýraznější orgán člověka, který prostředkuje jeho styk s vnějším světem a prozrazuje často i jeho smýšlení, bývá o. synonymem člověka [Dt 19,13.21; Jb 7,7; Ž 54,9; sr. Mt 21,42; L 19,42; Ř 3,18; Ga 3,1]. Také výraz »najítí milost před očima« = najítí u někoho milost [o člověku Gn 33,8; o Bohu Sd 6,17]. »Oči Hospodinovy patří« = Bůh patří, všímá si, pozorně sleduje buď s přízní nebo s odporem [Dt 11,12;

Ž 33,18; 34,16; Př 15,3; Am 9,8]. Přitom je si SZ vědom toho, že toto patření Hospodino-
 novo je jiného rázu než vidění člověka [Jb 10,4]. »Skrývati oči« = odvracet se, ne-
 dbáti [Iz 1,15]. Pravi-li člověk, že jeho oči
 patří k Hospodinu, chce říci, že očekává na
 Hospodina, vyhlíží pomoc od něho, touží po
 něm [Ž 25,15; 119,82.123; 123,2; 141,8;
 145,15]. Někdy je o. výrazem duchovního
 chápání, poznávací schopnosti [Nu 14,14;
 Ž 115,5; Kaz 2,14; Iz 6,10; 43,8; 44,18;
 59,10]. Jb 42,5 praví, že o Bohu jen slyšel od
 druhých, nyní však bylo otevřeno jeho du-
 chovní o., takže plně chápe moc a moudrost
 Boží i ze stvoření, na druhé straně i svou
 bezmocnost a nerozum [sr. Ž 13,4; 19,9;
 Př 29,13]. O. prozrazuje pýchu [»oči vysoké«
 Ž 18,28; 101,5; Př 6,17; 21,4; 30,13; Iz 2,11;
 5,15], záłudnost [»mhourati o-m« Př 10,10; sr.
 Ž 10,8; Př 16,30], posměch [Př 30,17], lakotu
 [Př 23,5; 28,27; Jr 22,17], smyslovou žá-
 dostivost [Gn 39,7; Jb 31,1.7; Př 23,33;
 Iz 3,16 sr. Ez 24,16.21.25], závist [doslovně:
 »zlé oko« Př 23,6; 28,22], ale i dobrotivost
 [doslovně: »dobré oko« Př 22,9]. Někdy je o.
 totéž jako pohled, pohledění [Pis 4,9].
 »Pohledme sobě v oči« = pohledme si do
 tváře, postavme se k boji [2Kr 14,8.11],
 zlořečiti v oči = tváří v tvář, do očí [Jb 1,11;
 2,5]. »Pozdvihnouti oči« = pozorně, upřeně
 se dívati [Gn 13,10; 18,2; 22,4; Dt 24,2;
 1S 6,13; Iz 51,6; Ez 8,5; L 6, 20; 16,23;
 J 4,35; 6,5], někdy s dávkou drzosti [Iz 37,23]
 a smělosti [L 18,13]. »Pozdvihnouti oči
 vzhůru« = modliti se [J 11,41].

NZ označuje o. za *svíci těla [Mt 6,22 nn],
 t. j. za zprostředkovatele světla pro člověka.
 Myslí se tu na světlo poznání, jež se ve SZ
 přisuzuje srdci. Jestliže o. ztratilo svou vni-
 mací schopnost, není-li »*sprostné« [opak
 »nešlechtného«, »zlého«, sr. Př 22,9; 23,6;
 Mt 20,15; Mk 7,22, nejde-li tu jen o protiklad:
 zdravý-nemocný], pak se celý člověk po
 mravní a náboženské straně octne ve tmě [sr.
 Ř 1,18nn; 1J 2,11]. Proto Ježíš vyzývá L 11,35
 učedníky, aby si uchovali »světlo v sobě«, t. j.
 aby své vnitřní oko upírali k pokladu v nebi
 [Mt 6,19nn sr. Ko 3,1n]. 1J 2,16 ví, že o.
 dráždí a svádí ke hříchu [sr. 2Pt 2,13;
 Mt 5,29; 18,9; Mk 9,47].

»Otevřítí oči« [Sk 26,18] může znamenat

Železná pouta podle assyrských nálezů v Kujundžiku a Chorsabadu.

Okolek-Okurka [545]

také »dát duchovní porozumění, duchovní
 poznání« [Ef 1,18], ne zrakové vidění v těles-
 ném slova smyslu [L 24,16.31]. Člověk může
 tělesně vidět, a přece nechápat, nerozumět
 [Mt 13,15; Mk 8,18; J 12,40; Sk 28,27;
 Ř 11,8.11 sr. Dt 29,2-4; Ž 69,24; Iz 29,10];
 mohou mu chybět náboženská i mravní
 měřítká [sr. Zj 3,18].

Na rozdíl od SZ se velmi málo mluví v NZ
 o očích Božích [1Pt 3,12; Žd 4,13]. Jde při
 tom o citáty ze SZ [Ž 34,16]. *Viděti.

Okolek = obruba, olemování, lemovka
 [Ex 25,24; 28,32; 38,4; Jr 52,21], ale také
 oklika [Kaz 1,6].

Okov = okované vědro, jimž se vytahuje
 voda ze studny [Nu 24,7; Iz 40,15].

Okovy = kovová *pouta [Kaz 7,26;
 Iz 52,2; Dn 4,20; L 8,29; Sk 16,26; 26,29].

Okrasa, stč. = co věc neb osobu okrašluje,
 ozdobuje, tedy šperk, ozdoba. »Okrasa starců
 šediny« [Př 20,29]. O. Karmelu jsou lesy
 [Iz 35,2]. O-ou může být Bůh [Iz 60,19].
 Žalmista touží po o-e Hospodinově [Ž 27,4],
 t. j. po jeho přízni, *ochootnosti [Ž 90,17].
 V předcházejícím verši [Ž 90,16] je užito jiného
 hebr. výrazu, jenž znamená vznešenost, ma-
 jestát. Žalmista je přesvědčen, že po dnech Boží-
 ho hněvu nastane obrat: zjeví se opět dílo
 Boží na Izraelovi a na jeho synech bude
 patrný odlesk Boží vznešenosti a velebnosti.
 »Skláněti se Hospodinu v okrase svatosti«
 [1Pa 16,29] = s ozdobou svatosti [Ž 29,2]. Sr.
 Ž 96,9, kde však podle některých překladačů
 je možno čísti: »ve slavné svatyni« [sr. Iz 64,11
 a 63,15, kde jde o nebeský příbytek Boží].

Okrouhle. Židům bylo zakázáno »stříhati
 vlasy hlavy o.« [Lv 19,27], t. j. na místech, kde
 se stýkají vousy s vlasy [sr. pejsy polských Židů,
 *Židoviny]. Jini toto místo vykládají jako
 zákaz vystřihovati proužek vlasů od ucha
 k uchu, jak to dělali někteří arabští kmenové
 k počtě božstva Orotala [sr. Lv 21,5; Dt 14,1;
 Iz 15,2; 22,12; Jr 48,37].

Okršlek, stč. okršlek země = zemská
 koule nebo její povrch. *Svět. *Nebe, nebesa.

Okřídli, stč. = díl ostrova nebo země
 táhnoucí se do moře na způsob křídla [mo-
 derně: kosa], také chobot, zátoka [Sk 27,39].

Okurka, hebr. *kiššu'á* [botan. *Cucumis
 Chate*], hojně pěstovaná v Egyptě a poněkud
 sladší než naše o., *Cucumis sativus* [Nu 11,5].

[546] Okusiti-Oliva

Dodnes je pěstována v palestinských zahradách [sr. Iz 1,8].

Okusiti, stč. = zkouseti, jaké co je chuti [Jb 12,11; 34,3], ochutnati [Mt 27,34; J 2,9], ale i jísti [1S 14,24; 2S 3,35; Jon 3,7; L 14,24; Sk 23,14]. V přeneseném smyslu: vyzkouseti [Ž 34,9 sr. Př 31,18], zakusiti, projít něčím [trápením Pl 3,1; strachem Jb 24,17; zlým Ž 90,15; Jr 44,17; úzkostí Ž 71,20; smrtí Ž 89,49].

V NZ varuje Pavel před předpisy některých bludařů, kteří zakazovali i jen okoušení určitých jídel [Ko 2,21]. Tyto předpisy patří ještě k *živlům světa, kterým křesťané s Kristem odumřeli [Ko 2,20], a nejsou tudíž jimi vázáni.

V přeneseném smyslu mluví 1Pt 2,3 v navázání na Ž 34,9 o ochutnání dobrotivosti Boží při znovuzrození skrze živé tělo Boží [1Pt 1,23nn; 2,2 sr. Žd 6,5]. Jako nově zrozená nemluvíátka okusili křesťané mléka Slova Božího. Jím mají nyní růst jako ti, kterým zachutnalo. Žd 6,4n ukazuje na to, že ti, kteří při svém obrácení [křtu?] zakusili nebeský dar [odpuštění, sr. Žd 5,1nn; 9,24-26] a okusili dobrého Božího slova [= evangelia] a mocí budoucího věku [Žd 6,5], nemohou znovu mít příležitost k pokání, kdyby jednou odpadli. – »O. smrti« [Mk 9,1; J 8,52], t. j. jejích bolestí a hrůz, které za nás »vychutnal« Ježíš Kristus při svém umírání [Žd 2,9].

Okydnouti, stč. = ovrhnouti, poházeti něčím nepřijemným; o lejnech, hnoji, prašivíně, vyrážkách [Iz 3,17].

Olej. Ze všech plodin, které byly ve starověku známy jako olejoplodné, jest v bibli nejčastěji uvedena oliva. O. byl pokládán za jeden z nejdůležitějších výtěžků palestinských žní [Nu 18,12; Dt 6,11; 7,13; 8,8; 2Kr 20,13; Neh 10,39; 13,5; Oz 2,8,22; L 6,6]. Při podzimním česání zralých oliv je třeba velké opatrnosti, aby se neublížilo ratolestem olivy. Proto se třesou buď ručně [Dt 24,20] anebo jsou setřásány lehkými rákosovými hůlkami [Iz 17,6; 24,13]. Peckovité plody se nejprve drtí v moždících nebo ve skalních prohlubních [Jb 29,6], pak se ponoří do vápenné vody, aby poněkud změkly, potom se nohama [Dt 33,24; Mi 6,15] nebo kamenným mačkadlem [válcem] rozmačkají a nato se položí do lýkových košíků, které se na sebe narovnají a potom lisují pákovým lisem; páka se tlačí těžkým závažím. Vytlačený olej prosakuje koši do čistící nádržky, načež se uschovává ve džbánech. V době římské byl znám mlýn na olivy, »kde ve žlabu spodního kamene se břevnem otáčel kolmo k němu jiný kámen« [Bič I, 190]. Olej izraelský byl tak dobrý, že mohl být nabídnut králi egyptskému jako dar [Oz 12,1, kde Kral. mají »mast«]. Šalomoun dával králi tyrskému olej za dodané cedry libánské [1Kr 5,11].

Oleje bylo užíváno rozmanitým způsobem:

1. za pokrm a jako omastku [Dt 12,17; 1Kr 17,12; 1Pa 12,40; Ez 16,13]; 2. k účelům kos-

metickým, potírání těla po lázni, aby vlasům a kůži byla dodána zjemnělá vláčnost [2S 14,2; Ž 23,5; 104,15]; Est 2,12 mluví o oleji myrrovém; 3. k účelům pohřebním: Rekové i Římané pomazávali těla mrtvých a podobně to činili i Židé; 4. k lékařským účelům [Iz 1,6; Mk 6,13; L 10,34; Jk 5,14]; 5. ke svícení [Ex 25,6; 27,20; Nu 4,16; Mt 25,3]; 6. k účelům náboženským [obětním]. Oleje bylo v tomto případě užíváno buď čistého nebo smíšeného s moukou [Lv 2,1,4-7]. 7. Králové, kněží a proroci bývali olejem pomazáni [Ex 30,23-25; 1S 10,1; 16,1,13; 1Kr 1,39; 2Kr 9,1,6]; tento o. byl nazýván svatým [Ž 89,21]; o-em bude pomazán i Mesiáš [Ž 45,7n sr. Žd 1,9]; 8. prvotiny oleje měly být obětovány [Ex 22,29; 23,16; Nu 18,12; Dt 18,4; 2Pa 31,5]. Při vzácnosti a všeobecném užívání oleje není divu, že byly ustanoveny i desátky z oleje [Dt 12,17-18; 2Pa 31,5].

Obilí, o. a víno mají místo také ve sz eschatologických zaslíbeních a hrozbách [Oz 2,22; Jl 2,19,24; Dt 28,38nn; Mi 6,15]. Sem spadá také Zj 6,6, kde však olej a víno jsou vynechány z Božího soudu. Jde tedy o částečnou hospodářskou krizi, která je předpovídána? *Oliva.

Olíbama [= stan vysokosti nebo: můj stan je výsost]. Jedna z žen Ezaueových, dcera Any Hevejského [Gn 36,2]. Dala jméno edomské čeledi [Gn 36,41]. Snad je totožná s Juditou z Gn 26,34. *Ana.

Oliva [*Olea europaea*, hebr. *zajit*, *zajit hašemen*], strom, rozšířený v krajinách kolem Středozemního moře, hlavně v Sýrii a Palestině [Ex 23,11; Joz 24,13; Sd 15,5; 1S 8,14, kde se olivovím myslí na olivové háje, Iz 41,19]. Daří se na vápencovém útvary půdy poblíže teplého, slunného mořského pobřeží. Podle

Oliva. Květ a plody.

2Kr 18,32 se o. dařila i v Assyrii. Podobá se našim stromovitým vrbám, má však listy trvale zelené, vespod stříbrolilé. Kůra olivy je šedo-zelená, hladká. Teprve kůra starých stromů popraskává. Oliva musí být štěpována a ošetřována, aby nezdivočela a nezplaněla [sr. Ř 11,17,24]. Roste zvolna, ale dosahuje vysokého stáří, trpí snadno mrazem, nesnáší zimy. Z peckovitých plodů zvici malých švestek, lisuje se chutný olej olivový [*Olej]. Také zrna pecek obsahují olej. Olivky jsou požívány syrové, když byly předtím ponořeny do solené vody. Jsou česány před úplným uzráním. Po ponoření do vápenné vody, aby změkly a nabyly lepší chuti, nakládají se buď do soli nebo do octa; v této úpravě jsou oblíbeným předkrmem. Lze je požívat i sušené. Hlavně však jde o dobývání oleje z peckovic. Olivy, fíky a révy byly v Palestině základem blahobytu. Dříví olivové je velmi pevné a dá se dobře leštit. V chrámě Šalomounově cherubíní, vrata a dveře byli zhotoveni z dříví olivového [1Kr 6,23.31-33]. Olivové ratolesti byly symbolem pokoje. Poražení, kteří žádali o mír, nesli v rukou olivové ratolesti. Po potopě je symbolicky jmenována nejprve olivová rato-listka jako znamení toho, že Bůh je usmířen [Gn 8,11]. V alegorii, vypravující o volbě krále stromů [Sd 9,8—9] je oliva nejvýznamnějším stromem. Podle žalmistů je oliva znakem síly a prospěchu [Ž 52,10; 128,3; Jr 11,16; Oz 14,6]. Pavel obrazně nazývá pohany »planou olivou« [Ř 11,16-25]. Oliva byla v Palestině nejrozšířenějším stromem.

Nevíme ovšem, zda 'es šemen [= strom oleje] znamená ve SZ vždy o-u [Iz 41,19; Neh 8,15]. Někteří myslí, že může jít také o keřovitou rostlinu [*Elaeagnus hortensis*] se sladce vonícími bílými květy se stříbrošedými zelenými listy, jejíž olej má menší hodnotu než o. olivový. Jiní nevylučují ani nosu.

Olivetská hora [2S 15,30; Za 14,4; Mt 21,1; 26,30; Sk 1,12], arabsky *Džebel et-Túr*, lat. *Olivetum*, jest norský hřbet východně od Jerusalema, táhnoucí se podél údolí Cedron od severu k jihu, jehož nejsevernější část Scopus [dnešní *Karem es-Sajjád*, kdysi nazývána Galilea] dosahuje výšky 828 m, kdežto údolí Cedron [Kidron] proti hoře Olivetské má výšku nad mořem 700 m. Na severu je hora O. oddělena od vysočiny, rozprostírající se na severu od Jerusalema, jen poměrně mělkou proláklinou. Této souvislé vyvýšeniny bývalo dobyvateli Jerusalema výhodně používáno [Alexander Veliký, Titus]. S vrchu Scopu je nádherný pohled na Jerusalem, na poušť Judskou, na údolí jordánské, Mrtvé moře, hory Galádské a Moabské. Na východní straně hory O. leží vesnice Betanie a Betfage [Mt 21,1; Mk 11,1; L 19,29], na západním úpatí hory jest zahrada a jeskyně Getsemany. Od hory chrámové, nad níž vyčnívá 60 m, oddělena jest údolím Kidron. Útvarem jest hora O. křídovým vápencem. Vrchol je plochými proláklinami rozdělen na tři pahorky. Sem se uchýlil David na útěku před Absolonem; zde

Olivetská hora-Oltář [547]

také bylo zvykem modliti se [2S 15,32]. Zde také »stála sláva Hospodinova«, když odešla z Jerusalema [Ez 11,23], zde stanou nohy Hospodina, jenž přispěchá na pomoc svému lidu [Za 14,4]. Ježíš často odcházel na tuto horu [L 21,37; 22,39; J 8,1]; pod horou O. ho vítaly zástupy, když vjížděl do Jerusalema [L 19,37n], na jejím vrcholku plakal nad svatým městem [L 19,41-44]. Odtud také prorokoval zkázu města i chrámu [Mt 24,3; Mk 13,3]. Na horu O. se uchýlil po poslední večeři se svými učedníky [Mt 26,30; Mk 14,26]. Na prostředním vrcholu dala císařovna Helena r. 333 postaviti basiliku Nanebevstoupení Páně nad jeskyní Credo. Basiliku rozbili Peršané r. 614. Místo nanebevstoupení Páně bylo prý poněkud dále na severozápad. Jest dnes označeno malou mešitou. Ve vzdálenosti asi 370 m na sever od mešity je pahorek »Viri Galilaek«, t. j. »muži Galilejští« [Sk 1,11]. Nedaleko od místa nanebevstoupení jsou budovy francouzských karmelitek. Tu prý Ježíš učil své učedníky modlitbě Otče náš. Jz odtud je místo, kde prý Ježíš zaplakal nad Jerusalemem [Dominus flevit! L 19,41-44]. Jižně od budov karmelitánek je pohřebiště, zvané »hroby prorocké«. Jsou vytesány v měkké skále. Ještě mnoho jiných budov pokrývá místa bývalých olivových zahrad. Olivy, po nichž má hora své jméno, jsou zde už pořádku.

Olivka. *Oliva.

Olivová. *Oliva.

Olověný. *Olovo.

Olovnice [Kral. »pravidlo« Am 7,7; »závaží« v 2Kr 21,13; Iz 28,17], kus závaží na šňůře k vyměřování zdi a zajišťování jejich kolmosti. Ve Sk 27,28 se miní zatížený prova-zec na měření hloubky moře.

Olovo bylo známé už ve starověku. Bylo dobýváno na poloostrově Sinajském, nalezeno v Egyptě a do Palestiny podle Ez 27,12 dováženo zámořskými kupci [podle hebr. textu z Taršíše; obvykle se myslí na Tartéssos ve Španělsku, možná však, že v Ez 27,12 jde o maloasijský Tarsus]. Podle Nu 31,22 mezi kořisti, kterou získali Izraelci po porážce Madianců, bylo také o. Pokud byly nalezeny v Palestině olověné předměty, vykazují všechny vlivy cizí. O-a se užívalo ke zhotovování závaží, k zatížení rybářských sítí a k výrobě nápisových destiček [sr. Jb 19,24, kde Job žádá, aby jeho řeči byly vyryty do skály a vyplněny roztaveným olovem pro větší trvanlivost].

Oltář v nejstarších dobách nahrazoval pevně svatyně, jež se začaly stavět mnohem později. Ale ani stále svatyně nebyly myslitelné bez o-e. Původně to bylo jen nápadné, nijak neupravené skalisko [Sd 13,19n a 6,20n] nebo velký balvan [1S 14,33], který byl kdysi považován za sídlo božstva. Byla-li na oltář vylita krev obětího zvířete, dostala se do styku s božstvem, a to stačilo. Neboť ve starověkých obětech šlo o to, poskytnouti božstvu životo-

[548] Oltář

dárné látky, již nejvíce bylo právě v čerstvé krvi. Zavedení ohně na oltář je pozdějšího původu, kdy se už věřilo v nebeská božstva, jež přijímají oběť, vystupující v kouři do výše. Rovněž v pozdějších dobách býval stavěn oltář z několika neotesaných kamenů [neotesaný kámen byl pokládán za živý, nezraňený lidskou rukou] na místo původního oltáře z jednoduchého kamene [Gn 31,46; Ex 20,25]. Řekové a Římané mívali oltáře umělecky vypravené. Oltáře bývaly stavěny na posvátných místech, posvěcených zjevením božstva [Gn 12,7; 13,4.18; 22,9; 26,25; 35,1; Ex 17,15; 24,4; Sd 2,5].

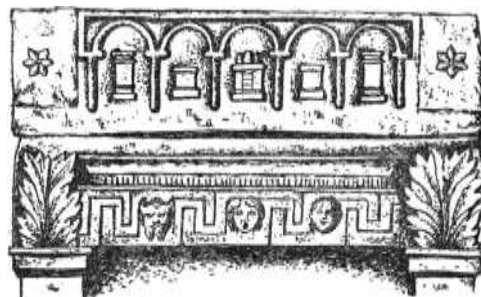
Jiným typem oltáře byl kamenný stůl, jichž se zachovalo i u nás několik na Českomoravské vysočině. I zde rozhodoval názor o oběti jako o sycení božstva. Zajímavý je doklad ze Sd 13,19n a 6,20n. V Palestině bylo podobných oltářů nalezeno velké množství. Jiným druhem oltářů je oltář z hlíny [Ex 20,24], napodobující v miniatuře kopce, jež bývaly považovány za sídla božstev [Dt 12,2]. Někdy i prostá *masséba* [kamenný sloup] zastupovala o. Podle Iz 65,3 někteří navrátilci z Babylona obětovali podle babylonského zvyku na o-ích z cihel, což bylo Izraelcům zakázáno.

První oltář, o němž v bibli máme zprávu, je oltář Noemův, který vztyčil po vyjití z kórábu [Gn 8,20].

V zákonodárství, připisovaném Mojžíšovi, je nařízen pro oběti ve stánku dvojitý druh oltářů: pro oběti zápalné a pro kadidlo.

Oltář pro oběti zápalné ve stánku byl přenosný [Ex 27,1n; 38,1n]; měl tvar čtyřhranu 5 loket [2,62 m] dlouhého a širokého a 3 lokte [1,57 m] vysokého. Zhotoven byl z dříví setím, t. j. snad akátu. Potažen byl mědí. Uvnitř byl dutý [Ex 27,8], aby byl lehčí při přenášení. Teprve na místě byl vyplňován kameny a hlinou. Na čtyřech úhlech byly rohy [Ex 27,2], obložené jovněž mědí; k nim byly přivazovány oběti [Z 118,27]. Při

svěcení kněží [Ex 29,12] a při obětech za hřích [Lv 4,7n] byla krev obětí kropena na rohy oltáře. Rohy oltáře měly význam i jako místo útočiště při určitých druzích provinění [Ex 21,13n; 1Kr 1,51; 2,28]. Proč právě rohy oltáře měly takový význam, není dosud zcela jasno. Někteří se domnívají, že šlo původně o býčí rohy, což mohlo souviset s dobou, kdy na o. byla kladena kůže obětovaného zvířete

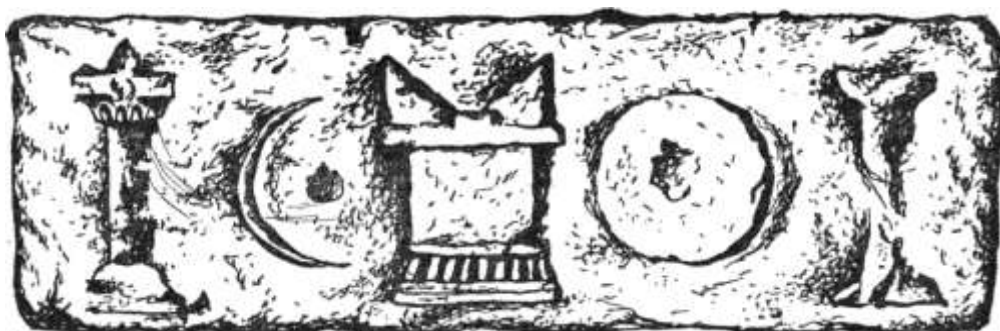

Zbytky naddveřního trámu hauránské svatyně v Zajordánii. Kamenný reliéf zobrazuje pět oltářů. Na prostředním tři posvátné sloupy (*masseby*).

s hlavou i rohy, anebo s nějakým kultem plodnosti. Jiní mají za to, že tu jde o znázornění rohů srpku měsíčního, případně že jde o miniaturu *masseby* [posvátné sloupy]. Ovšem, Izrael měl zakázáno stavět *masseby* [Kral. obrazy, modly Lv 26,1; Dt 16,22; Mí 5,13]. Je příznačné, že o. chrámu Šalomounova těchto rohů neměl. Objevují se až ve vidění Ez 43,15.

Uvnitř oltáře byl rošt se čtyřmi měděnými kruhy, jimiž byly prostrká vány mědi potažené sochory pro přenášení oltáře [Ex 39,39]. Asi uprostřed výšky oltáře byl ochoz pro obětující kněze, vzniklý tím, že spodní polovina o. byla širší.

V chrámě Šalomounově byl oltář hodně větších rozměrů; byl také čtyřhranný, ale

Ozdoba dveřního ostění z Negebu (jižně Palestiny). Zpodobuje dva oltáře (sloupy) k pálení kadidla, uprostřed mezi symboly božstev měsíce a slunce rohatý oltář k zápalům.

o 20 loktech [10,50 m] šíře a délky a 10 loktech [5,25 m] výše [2Pa 4,1]; lišil se také tím, že byl celý z mědi [1Kr 8,64; 2Pa 7,7]. K tomu oltáři vedly schody se třemi odpočívadly. Král Achas se nespokojil s tímto Salomounovým o-em a dal postavit podle vzoru damašského o. ještě větší [2Kr 16,10nn]. Chrám Zorobábelův měl o. z netesaných kamenů [1Mak 4,38.44], vysoký 4,43 m, široký a dlouhý 8,87 m. V Herodově chrámě byl o. z netesaných kamenů, vysoký 6,75 m, dlouhý a široký 22,50 m. Vystupovalo se k němu z jižní strany po mramorovém svahu. O o-i Ezechielově viz Ez 43,13-17.

Podle Lv 6,12-13 měl býti na oltáři udržován stálý oheň na znamení ustavičné bohoslužby.

Umístění oltáře před vchodem do svatyně mělo znázorňovat, že přístup k Bohu má jen hříšník očištěný obětí [Ex 40,29].

Oltář kadidlový, zvaný také zlatý oltář, na rozdíl od oltáře pro oběti zápalné [oltář měděný Ex 38,30], byl pro stánek úmluvy zhotoven rovněž z dříví »setim« a potažen čistým zlatem. Jeho rozměry byly 1 loket [52,30 cm] zděli a zšíři a 2 lokte [1,04 m] zvýši. Jako oltář zápalný měl rohy a kruhy [Ex 30,1-10] a byl postaven ve svatyni před oponou, »za kterou je truhla smlouvy« [Ex 30,6]. Oltář kadidlový v chrámě Salomounově byl z dříví cedrového a rovněž potažen zlatem [1Kr 7,48; 1Pa 28,18]. Oheň na tento o.

Obětní stěla nalezená na Sicílii. Starokanaánský nápis říká, že ji věnoval Chána hen Adambaal k počtě boha Baal-Chamona. Zobrazeny jsou: symbol božstva Měsíce, oltář zápalů s třemi masebami, symbol modlitby, oltář pro kadidlo a obětník.

byl přinášen z o-e zápalného. O zhotovení kadidla viz Ex 30,34.37. Tento o. symbolisoval modlitbu.

Tyto dva o-e byly jedinými oficiálními a stálými o-i [Dt 12,2.5-7]. Zmínili jsme se však také o jiných o-ích [Sd 2,1-5; 6,20-25; 13,15-23] mimo oficiální svatyni. Jozue vystavěl o. na hoře Hébal [Joz 8,30-35 sr. Dt 27,5-8], který byl na čas oltářem všeho Izraele. Zajímavá příhoda se vypravuje v Joz 22,10-34: Dva a půl kmenů izraelských postavilo nad Jordánem »o. veliký ku podivení«, avšak s výslovným připomenutím, že to není o. pro zápal a oběti, nýbrž na připomínku duchovní příbuznosti s ostatním Izraelem. Také prorok Samuel vztyčil o. v Ráma a obětoval na různých místech [1S 7,9.17]. V 1Kr 3,2.4.15; 2Pa 1,3-6 výslovně čteme, že lid i král obětovali na výsostech. Podle Jb 1,5 se zdá, že o. byly zřizovány i v domácnostech. Vykopávky objevily značný počet takových o-ů. Po rozdělení říše čteme, že Eliáš obnovil na Karmélu starý o. Hospodinův [1Kr 18,30.32; 19,10]. Jeroboám ovšem vystavěl v Bethel vzdorosvatyni s novým o-em, což mu bylo vyčteno jako modlářství [1Kr 13,1-10]. V době náboženského úpadku se objevily také v ulicích jerusalemských o. tvoru nebeskému [Jr 44,17.21]. Podobné o-e byly zřizovány na střeších [Jr 19,13; 32,29 sr. 2Kr 23,10nn] a v údolí Hinnom [Jr 7,31; 19,1-13; 32,35]. Patrně po pádu Jerusalema, t. j. po r. 586, postavili Židé, bydlící v horním Egyptě v Elefantině, o. Hospodinu s chrámem, podobně jako to učinili později [ve 2. stol. př. Kr.] Židé v Leontopolis.

V NZ čteme o zápalném o-i u Mt 5,23n; 23,18nn,35; L 11,51; 1K 9,13 [Dt 18,1-3]; 10,18; Zd 7,13; Zj 11,1; o kadidlovém o-i v L 1,11; o jiných o-ích sz kultu u Jk 2,21 [Gn 22,9n]; Ř 11,3; o o-i v nebeské svatyni ve Zj 6,9; 8,3.5; 9,13; 14,18] 16,7; o o-i v přeneseném slova smyslu v Zd 13,10, kde se snad myslí na Večeři Páně, které se nemohou účastnit »služebníci stánku«, t. j. Židé.

Zákoníci ve své kasuistice, kterou se snažili uniknout závaznosti přísahy na oltář, pomáhali si tak, že ten, kdo při přísaze nemyslel na oběť na o-i, není povinen přísahu splnit, protože byla neúplná [Mt 23,18nn]. Ježíš odhaluje toto pokrytectví a ukazuje, že oběť je posvěcena právě tím, že leží na o-i, nikoli naopak, a že přísahat na o. je v každém případě závazné. O. je podle něho jedním z opisů jména Božího, takže přísahat na o. = přísahat při Bohu [sr. Mt 5,34nn]. – »Být účastníkem o-e« [1K 10,18] je formule, kterou hellenističtí Židé opisovali jméno Boží a nejužší poměr k němu. Pavel této formule užívá, aby ukázal neslučitelnost účasti na Večeři Páně a na pohanské obětní modloslužbě.

Zvláštní představu o nebeském o-i má Zj 6,9. Pod ním jsou chovány duše spravedlivých učedníků v mimořádné blízkosti Boží, takže

[550] **Olympas-Onezimus**

je pro ně konečná spása naprosto bezpečná a jistá.

Podle Sk 17,23 spatřil Pavel v Athénách »o. neznámému Bohu«. Nevíme, jak tento o. vypadal. Ale byly nalezeny votivní tabulky s podobnými nápisy v Řecku i v Malé Asii [Pergamu, viz obrázek na str. 47].

Olympas, křesťan v Římě, snad z domácnosti Filologovy [R 16,15].

Omar, syn Elifaza, prvorozeného syna Ezauova, kníže idumejský [Gn 36,11.15; 1Pa 1,36].

Omega, jméno poslední písmeny v řecké abecedě [dlouhé ó] jako jest alfa písmeno první; užívá se ho k označení konce [Zj 1,8. 11.17; 21,6; 22,13].

Omlouvatí [stč. = žalovati na koho, vinití koho, utrhati komu, vyčítati]. Jk 1,5 praví o Bohu, že tomu, kdo prosí o moudrost dává ochotně [= upřímně] a neomlouvá [= nic nevyčítá].

Omluva, stč. = obrana [Sk 22,1; 2K 7,11]

Omri *Amri.

Omrzalý, stč. = protivný, nelibý, mrzutý. Podle Př 30,21-23 se třese [Kral. pohybuje se] země [t. j. její obyvatelé]: pod otrokem, když se stane králem, pod bláznem, který je nasycen [t. j. dosáhne bohatství], a pod omrzalou ženou, když se vdá. Míněna je žena, která zahojkla, protože dlouho žila bez lásky. I když se konečně vdá, užívá svého nového postavení k trápení těch, kteří jí dříve pohrdali.

Omyl = blud, chyba [Iz 44,20].

Omylení = přehlédnutí [Gn 43,12].

Omylný, klamavý, chybující se [o lučišti Oz 7,16; o nedosti bezpečném útočišti Iz 28,17].

On [podle klínových nápisů staré *Ana*, později *Uno* = světlo], hlavní město v Dolním Egyptě asi 10 km sv. od Kahýry. Leželo při východním, Pelusiumském rameni Nílské delty asi 30 km s. od Memfis. Ve starověku bylo nejdůležitějším egyptským náboženským střediskem, kde kvetl kult slunce [odtud řecké jméno města *Heliopolis* = město slunce, a hebr. *Bešemes* = dům slunce, Jr 43,14], k jehož počtě byl vzdělán chrám. Před chrámem stál obelisk 20³/₄ m vysoký. Je zachován do dnešního dne. Plato byl prý žákem tamní kněžské školy, jež byla současně školou lékařskou. Podle Gn 41,45; 46,20 stala se Asenat, dcera nejvyššího kněze Putifera z On, manželkou Josefovou. – *Egypt, 4.

Onam [= silný]. 1. Syn Sabela, syna Seir, knížete hevejského [Gn 36,23; 1Pa 1,40]. — 2. Syn Jerachmeela a jeho druhé manželky Atary [1Pa 2,26.28].

Onan [= silný?], druhý syn Judův s ženou kananejskou, dcerou Sua [Gn 38,4; 1Pa 2,3]. Zdráhal se svému zemřelému bratru zplodití děti, ačkoliv to zákon předpisoval. Proto jej Bůh zabil stejně jako druhého jeho bratra Hera. Zemřeli bezdětní dříve, než se rodina Jákobova vystěhovala do Egypta [Gn 46,12;

Nu 26,19]. Pojem onanie je odvozen z jeho jména.

Ondřej [z řeckého Andreas = mužný], jeden z prvních učedníků Ježíšových [Mt 4,18n; Mk 1,16], bratr Šimona Petra. Byl rybářem z Betsaidy, kde měl se svým bratrem Šimonem dům [Mk 1,29], stal se nejprve učedníkem Jana Křtitele, na jehož svědectví se připojilyk Ježíšovi. Přivedl k němu i svého bratra Šimona [J 1,43]. Neshodu s Mt 4,18n a Mk 1,16, podle něhož byli oba povoláni současně, vysvětlují vykladači tak, že Jan dává zprávu o prvním uvedení obou bratrů k Ježíšovi, ostatní evangelisté mluví však o jejich formálním povolání k trvalému následování. V seznamu apoštolů je Ondřej u Mt 10,2; L 6,14 uveden na druhém místě, ale v evangeliu Markově [3,16; sr. Sk 1,13] až na čtvrtém místě po Petrovi, Jakubovi a Janovi spolu s Filipem. Zdá se, že to bylo pořadí hodnosti mezi apoštoly. V evangeliích se mnoho o Ondřejovi nevypráví [Mk 13,3n; J 12,22], ale tradice uvádí, že kázal evangelium v Kapadocii, Galatii, Bithynii a Skytnii. Prý došel až po Volhu [proto je patronem Rusů]. Na zpáteční cestě podstoupil v Petraei [Achaia] smrt mučednickou na t. zv. Ondřejově kříži, jenž má obě ramena šikmo zkřížená [X]. Také starí Skotové pokládají O. za svého patrona podle pověsti, že loď s jeho ostatky ztroskotala v nyn. zálivu O-ově a že námořníci této lodi přinesli do Skotska evangelium. Město St. Andrews má jeho jméno. Apokryfní knihy uvádějí dva spisy jménem Ondřejovým: Skutky Ondřejovy [Acta Andreae] a Skutky Ondřejovy a Matoušovy [Acta Andreae et Matthiae].

Onen den *Den 2.c.

Oneziforus [= ten, který přináší užitek]. Přítel Pavlův, který podle 2Tm 1,16-18 statečně prokazoval uvězněnému apoštolovi mnoho lásky, když ho všichni ostatní opustili [2Tm 4,16]. V 2Tm 4,19 pozdravuje Pavel Prisky a Akvily a Oneziforův dům. Z toho vznikla pochybnost, zda byl O. v době napsání 2Tm ještě na živu, ježto není osobně pozdravován. Katolíci dokonce odvozují z 2Tm 1,16-18 oprávnění modlitby za mrtvé. Možná však, že všichni členové Oneziforovy domácnosti byli věřícími křesťany a že Pavel nechtěl vypočítávat každého zvlášť. Z 2Tm 1,16-18 jde najevo, že domácnost Oneziforova byla v Efezu. Možná také, že O. byl s apoštolem v Římě, když psal 2Tm. Všecky tyto otázky a dohady souvisí s otázkou pravosti 2Tm. Někteří mají pochybnosti o autorství Pavlově.

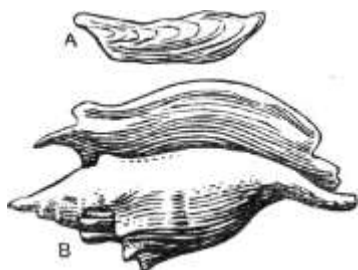
Onezimus [= užitečný], jméno otroka nebo služebníka Filomenova z Kolossis [Ko 4,9]. Ve Frygii, kam patřilo Kolossis, bylo mnoho otroků, takže pocházel-li někdo z Frygie, byl obyčejně považován za otroka. O. utekl svému pánu do Říma, kde doufal, že se mezi četným obyvatelstvem velkoměsta ztratí. Řízením Božím se dostal do styku s uvězněným tam apoštolem Pavlem, který ho přiměl k návratu do Kolossis, ačkoliv sám jeho služeb potřeboval. Napsal *Filemonovi přimluvný

list, v němž prohlašuje, že každou ochotu, kterou Filemon prokáže Onezimovi, bude považovat za osobní úsluhu sobě. S tímto listem nesl spolu s Tychikem i epištolu do Kolossis [Ko 4,7-9].

Oněměti, stč. — ztratiti řeč, státi se němým [Ž 31,19; 39,10; Iz 53,7; Ez 3,26; Dn 10,15; Mt 22,12].

Ono [= silný?], město na území pokolení Benjamin [1Pa 8,12], jež vystavěl nebo přestavěl Semer, syn Elpalův; rovina, jež přiléhala k městu, byla nazvána rovinou Ono [Neh 6,2]; snad je totožná s »údolím řemeslníků« [Neh 11,35]. Někteří z obyvatel tohoto města se navrátili z babylonského zajetí [Ezd 2,33; Neh 7,37]. Snad jde o dnešní *Kefr 'Ana* asi 10 km jv od Joppy.

Onycha [hebr. = *š'chélet*; z řeckého *onyx* — nehet], součást posvátného kadidla [Ex 30,34], vyrobená z drápkovitých mušlí měkkýše [křídlatky]. Při pálení vydává vůni podobnou bobřímú pižmu. Podle starověkých přírodopisců Dioskoria a Plinia voní prý proto, že se

Mušle (B) křídlatky (*strombus*) s nehtovitým víčkem (A). Kralická onycha.

měkkýš [*Strombus Dianae*] živi *nardem. Sbírá se kolem Rudého moře.

Onychin [z řeckého *onyx* — nehet; hebr. *šoharn*] je snad beryl nebo chrysopras. Jiní se domnívají, že jde o onyx, černě a bíle pruho vaný křemen [Jb 28,16; Ez 28,13]. Jeho naleziště je v zemi *Hevilah [Gn 2,12]. Dva o-ové kameny, na každém z nichž bylo vyryto po šesti jménech izraelských kmenů, zdobily velekněžův náramenník [Ex 28,9,12]. Druhý kámen čtvrté řady velekněžova náprsníku byl také z o-u [Ex 28,20]. Podle 1Pa 29,2 nashromáždil David různé drahokamy, mezi nimi o., pro budoucí potřeby chrámové.

Opadnutí, o řece [Jb 14,11], o tváři ve smyslu měniti se [na př. hněvem Gn 4,5n] nebo chřadnutí [Dn 1,10], o slávě [Iz 17,4], o rukou ve smyslu poklesnutí, klesnutí [Jr 6,24; 50,43].

Opálka [stč. = necky, na nichž se přehazuje obilí]. U Iz 30,24 jde patrně o lopatu nebo košatku na přehazování obilí. *Věječka.

Opásati (se) = opatřiti [se] pasem [nebo řemeny a tudíž svázati, v přeneseném smyslu o. silou = posilniti 1S 2,4]. *Oděv na východě, skládající se z dlouhé tuniky, byl opatřen pa-

Oněměti - Opatrně [551]

sem, který býval v noci odkládán. Na cestách nebo při práci byla tunika vykasána a založena za pasem, aby nepřekážela. O. se pak znamená připravit se k práci [L 17,8; Sk 12,8]. U J 21,7 jde o přehození vrchního roucha. J 21,18 předvidá Petrovo mučednictví v následování Ježíše Krista. Odsouzení museli sami vléci příčný trám kříže k svému popravišti a byli ovšem přivázáni řemenem k žoldněři, který je provázal. *Pás.

Opasek, stč. — pás, v němž lze nositi peníze [Mt 10,9; Mk 6,8 sr. L 9,3]. Ježíš chce, aby kázáci učedníci při své činnosti plně spoléhali na Boží péči.

Opatrně, opatrnost, opatrný. Stč. odvozuje tyto výrazy ze slovesa o-patřiti ve smyslu kolem dokola se podívat, takže opatrný znamená rozhlížející se, obezřetný, dbalý, dovedný vyhýbat se překážkám, prozřetelný; opatrnost = prozřetelnost, pozornost, moudrost, rozvážnost, rozšafnost. Všecky tyto významy najdeme i ve SZ, kde Kral. tak překládají při nejmenším čtyři hebr. a jeden aram. kořen. Nejpatrnější je to na výrazech, odvozených z hebr. *bin* [= oddělovati, rozeznávati, tedy pozorovati, dávatí pozor, rozuměti]. Kral. subst. *ř'buná, biná* překládají opatrnost nejčastěji v Př [2,3,6,11; 3,13; 5,1; 19,8; 21,30; *biná*: Dt 4,6; Př 23,4; obyčejně ve spojení s *moudrostí a rozumností Kaz 9,11; Iz 5,21; 29,14: je tedy o. příbuzná s *moudrostí a téměř s ní totožná. Sr. Ž 78,72 »zvláštní o.«; Iz 29,14; Jr 10,12], ale také rozumnost Ez 28,4 [sr. Př 4,5; Oz 14,9 duch osvicený Jb 20,3]. Výraz *chákám* a odvozeniny překládají Kral. obyčejně pojmy moudrý, moudře [Gn 41,33; příliš moudrý Ž 107,43; Př 10,8; 12,15; 15,5; Kaz 7,16; Jr 8,8], ale také o., o-ě [Ex 1,10; 1Kr 2,9, kde nejde o moudrost z Boha]. Odvozeniny slovesa *skl* [= bedlivě pozorovati, rozvažovati, dávatí pozor, rozuměti Dt 32,29; Neh 8,13] překládají Kral. jako »o-ě si počínati« [1S 18,5.14n; Ž 101,2], »vycvičení v opatrnosti« [Př 1,3], opatrný [1S 25,3; 1Pa 26,14], být opatrný [Joz 1,7,8; Př 10,19], ale také »šťastně se věsti« [Jr 23,5] ve smyslu prospívati [sr. Joz 1,7,8]. Jinde tak překládají odvozeniny kořene *řm* [chytrost, lest, úklad, lež, důmyslnost Jb 5,13; Př 1,4; Jr 8,5; 14,14; Sof 3,13; stivý, chytrý Gn 3,1; Jb 5,12; 15,5; Ex 21,14 o zamýšlené vraždě] výrazem o. [Ž 119,118; Př 8,5.12; 12,23; 14,8,15.18; 22,3; 23,9]. Od kořene *chbl* [= chytati smyčkou] je odvozeno hebr. *tachbúlót*, které Kral. překládají opatrná rada [= rozvaha, plán Př 20,18; 24,6], dostatečná rada [Př 11,14], rada [Př 12,5], vtipný [Př 1,5], jde-li o Boha: moudrost [Jb 37,11]. Aram. *ř'ém* [= chuť, vůle, rozkaz, výpověď Dn 3,10; 4,3] překládají Kral. také opatrně [= trefně Dn 2,14]. Přehlédneme-li tento výpočet, uvědomíme si mnoho jemných rozdílů v obsahu výrazů o-ě, o-ý, o-ost, jež však pozornému vykladači Písma neujdou, zná-li hebr. kořen a jeho význam.

[552] Opatření-Opice

Jediné záhadné místo je Ez 17,5, kde Kral. překládají: »[Orlice] vsadila je [semeno] velmi opatrně při vodách mnohých«, a poznamenávají, že v. 13n naznačují, v čem ta opatrnost tkvěla. Většina překladačů však hebr. výraz, který se vyskytuje v bibli jen jednou, tlumočí větou: »[Orlice] vsadila semeno jako vrbu při vodách mnohých«, a vykládají, že orlice = Nabuchodonozor [sr. Jr 48,40; 49,22], semeno té země = Sedechiáš, kterého Nabuchodonozor dosadil místo Jekoniáše. Vrba je volena jako protiklad cedru libánského. Vody mnohé = Judstvo. Sedechiáš byl sice nepatrný, ale mohl prospívat v prostředí, do něhož byl zasazen.

V NZ jde nejčastěji o výrazy *fronéma*, *fronésis*, *fronimos*. V Ř 8,6n mluví Kral. o opatrnosti těla [Žilka: tělesné smýšlení], Pavel tu staví proti sobě lidi, kteří žijí »podle těla«, a touží, nesou se za tělesnými věcmi [snad bychom mohli ve smyslu stč. opatrnost překládati »starost o tělo, opatrování těla«, a lidi, kteří žijí podle Ducha a nesou se za duchovními věcmi [sr. Ga 5,17]. Jedni pracují k nepokoji a k smrti, druzí ku pokoji a životu. »Opatrnost *spravedlivých« [L 1,17; Žilka: »smýšlení spravedlivých«] = opak nevěry, neposlušnosti bezbožných. O-ost v Ef 1,8 [Žilka překládá: rozumnost] snad znamená poznávací schopnost, kterou křesťan proniká tajemství Boží vůle a podle ní také žije, tedy životní moudrost [sr. Mt 7,24]. - »Být o-ý jako had« [Mt 10,16]. Nejlepším výkladem tohoto rčení je podobenství o »vladaři nepravém« [L 16,1-13]. Ježíš tu zdůrazňuje jasný úsudek, bdělost a účelné jednání, aby poslání učedníků na tomto světě nebylo zbytečně poškozeno jejich nemoudrým počináním. Že tu nejde Ježíšovi o nějaké chytračení, je patrné z dodatku o sprostnosti, bezelstnosti holubice. V podobném smyslu snad je rozuměti Mt 24,45; 25,2.4.9, jenže je tu zdůrazněna víc připravenost, hotovost k vydání počtu při příchodu Kristově [Mt 24,42.44]. - »Být o-ý sám u sebe« [Ř 12,16; Žilka: »Nepokládejte jen sami sebe za moudré« sr. 11,25; Př 3,7; Iz 5,21] = být povýšený tak, že člověku je protivná služba mezi níže postavenými [sr. Mt 18,6.10; 25, 40.45]. Když korintští křesťané, kteří se domnívali, že už vešli do Božího království, protože se u nich objevily dary Ducha, začali shlížet na ostatní — i na Pavla — svrchu, napomíná je Pavel sžiravou ironií, když sebe a ostatní apoštoly, plahočící se světem, prohlašuje za blázny pro Krista, Korintské však za moudré [Kral. opatrné] v Kristu [1K 4,10]. Snad tato ironie vyznívá ještě v 1K 10,15, nemyslí-li se tu pouze na prostou úvahu rozumných lidí.

Další řecké výrazy, které Kral. překládají mysl [Mk 12,33], rozumnost [L 2,47; Ko 1,9], rozum [2Tm 2,7], smysl [Ko 2,2], známost [Ef 3,4], ale také opatrnost, opatrný [Mt 11, 25; L 10,21; Sk 13,7; 1K 1,19], jsou *synesis*, *synetos*. LXX jimi překládá hebr. *bin*. Původ-

ně tu jde o myšlenkovou činnost, jež jednotlivé znaky pozorovaného předmětu shrnuje v jediný celek, tedy schopnost bystrého pochopování, chápavost, rozumnost, ostrovtip, soudnost, uvážlivost úsudku [sr. Mk 12,33]. Žilka překládá Mt 11,25: chytrý; L 10,21; Sk 13,7: rozumný; 1K 1,19: rozum rozumných. Slovo kříže je takového druhu, že na ně žádný přirozený rozum nestačí, že nad ním lidský rozum zůstává stát v bezradnosti [Iz 29,14].

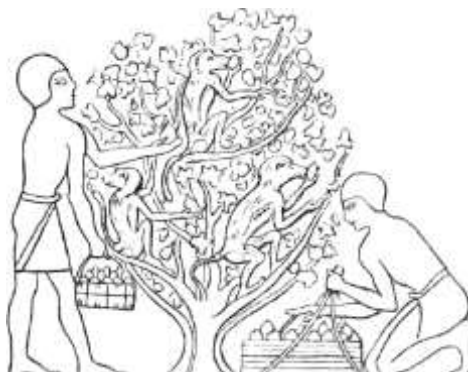
V Ř 13,14 a Sk 24,3 je užito řeckého *pro-noia* = předvídavost, prozíravost, včasná péče, včasné opatření. Kral. Ř 13,14 překládají »pečovat o tělo« [Žilka méně vhodně: »oddávat se tělesným sklonům«]. Řecké *asfalós*, překládané Mk 14,44 »opatrně«, znamená »bezpečně, se všim zajištěním, se všemi bezpečnostními opatřeními«, aby zatčený neunikl. Řecké *akribós*, překládané v Ef 5,15 výrazem opatrně [choditi], je jině překládáno výrazy »pilně« [Mt 2,8; Sk 18,25], »bedlivě« [L 1,3], »dokonale« [Sk 18,26], »jistý, jistější« [Sk 23,15.20], »místný, místnější« [Sk 24,22], »výborně« [1Te 5,2]. Ef 5,15 překládá Žilka: »Dbejte tedy přesně na to, jak žijete«; Hejčl-Sýkora: »Dbejte tedy, jak byste žili pečlivě« [sr. Ko 4,5]. V čem ta pečlivost záleží, je patrné z dalších veršů. Řecké *afρόn* v Ef 5,17 znamená »nerozumný, hloupý, nemoudrý« [sr. L 11,40; 12,20, kde Kral. mají »blázen«; Ř 2,20; 1K 15,36; 2K 11,16.19; 12,6.11; 1Pt 2,15]; řecké *σόφρον* v Tt 1,8; 2,2 znamená rozvážlivý, rozumný, zvláště ve smyslu mravním, takže Kral. totéž slovo v 1Tm 3,2 překládají středně, v Tt 2,5 šlechtný [o ženách; Žilka: počestný].

Opatření, stč. = zaopatření [Est 2,9].

Opatřiti, stč. = postarati se, hleděti si [1K 12,16].

Opatřiti se, stč. = hleděti, aby se zachoval; chrániti se; postarati se o sebe; být opatrný, zajistiti se [1S 19,11 sr. Gn 22,14].

Opice, hebr. *kóf* [šanskrt. *kápi*, řecky *képos*], které dovážel Šalomoun na lodích z Ofir [1K 10,22; 2Pa 9,21], byl snad druh

Opice trhají fíky spolu s česajícími služebníky. Egypťská malba z hrobu v Beni Hassan.

o-c uctívaných v Indii jako božstvo [*Hanuman, Semnopithecus entellus*].

Opíjeti se, opilec, opilství. Staří Izraelci byli celkem prostí a střídmi lidé. Jen při radostných náboženských slavnostech bylo nebezpečí, že bude překročena míra i u prostého člověka, zatím co mezi bohatými vrstvami opilství bujelo zvláště v době náboženského úpadku. Kněžím, vykonávajícím obřadní službu, bylo zakázáno pít vína a jakéhokoli opojného nápoje [Lv 10,9 sr. Dt 29,6], také Nazarejští [Nazirejci] měli zakázány opojné nápoje [Nu 6,3; Sd 13,4; L 1,15]; podle Př 31,4-5 nenáleží pít vína králům a pánům, sedí-li na soudcovské stoličce [sr. Kaz 10,17; Iz 28,7]. Aby se předešlo opilosti, bylo víno mícháno s vodou, zvláště při slavnosti fáze [snad odtud pochází zvyk starokřesťanské církve mísiti víno při Večeři Páně s vodou, sr. Justin Martyr, Apol. 1,65]. Při hostinách bylo zvykem mít správce, kteří dohlíželi na správný poměr vína a vody [sr. J 2,9n, kde je zmínka o obecném tehdy pravidle, že se opilým hostům při hostinách předkládá horší víno. Kral. mají: »když se hojně napili«, Žilka: »když se opijí«, Hejčl-Sýkora: »když se podnapili«]. Zvláště kniha Přísloví varuje před popíjením vína, před kocháním v jeho zářící barvě [Př 20,1; 21,17; 23,20n.29-32 sr. Iz 5,22] a Gn 9,21n byla jistě napsána i pro výstrahu. Bible staví opilství pod prorocký soud [1S 1,14-16; 25,36; Iz 5,11-17; Ab 2,15]. V NZ je o-i v seznamech neřestí, jichž se má křesťan vyloučit [1K 5,11; 6,10 sr. Ř 13,13; Ga 5,21].

V NZ je výstraha před opilstvím zdůvodněna dvěma okolnostmi. Předně poukazem na to, že křesťané žijí od doby zmrtvýchvstání Kristova v novém éonu, novém dni Kristovu, v očekávání jeho druhého příchodu [Mt 24, 45-51; L 12,42-46]. Noc starého éonu pomínula: ve dne je třeba být bdělý a střízlivý [1Te 5,5nn]. Za druhé: křesťané jsou naplněni Duchem; nadšení, jehož příslušníci dionysovských kultů se snaží dosáhnout alkoholem, nepochází u křesťanů z vína [sr. Sk 2,15], nýbrž z duchovního nápoje [1K 10,4], Ducha sv., takže opilost při Večeři Páně narušuje křesťanskou pospolitost [1K 11,21]. Opilství a účast na Večeři Páně a sborovém životě se navzájem vylučují [Ef 5,18nn sr. 1K 5,11; 6,10; Ř 13,13; 1Pt 4,3]. V opilství viděl Pavel nezřízenost [Kral.: prostopášnost].

V přeneseném slova smyslu se mluví o opojení krví. [o krveprolití Iz 34,7 sr. 49,26], nepravosti [Iz 24,20], prchlivosti Boží a hrůzou [Iz 51,21nn; 63,6], Božím soudem [Jr 48,26; 51,39.57], pelyňkem [Pl 3,15]. Iz 34,5 mluví o opojeném meči Božím; myšlen je tu hněv Boží proti Idumejským. Podobně v NZ ve Zj 17,2 se mluví o tom, že obyvatelé země se »zpili vínem smilství«, t. j. pohanskými modloslužbami, při nichž ovšem docházelo i ke skutečné opilosti. Zj 17,6 ukazuje na to, že démonický, Bohu nepřátelský svět je opilý »krví svatých a krví mučedníků Ježíšových«.

Opíjeti se—Opravdový [553]

Opiplati, stč. = omakati, omačkati [Ez 23,3]. *Mačkati.

Opít se *Opíjeti se.

Oplatek, tenký obětní koláč v podobě placky [Ex 29,2.23; Lv 2,4; 8,26]. V Nu 6,19 překládají Kral. totéž hebr. slovo *rakik* výrazem pokruta [= koláček, bochníček], v 1Pa 23,29 koláč.

Opojiti [se] *Opíjeti se.

Opojný *Nápoj.

Opona oddělovala ve stánku úmluvy svatyni od svatyně svatých [velesvatyně]. Byla utkána z modrého a červeného purpuru, ze šarlatu dvakrát barveného a z bílého přesoukaného kmentu [Kral.: hedvábi Ex 26,31n] a ozdobena velkými, vetkanými obrazy cherubínů. Zavěšena byla na čtyřech sloupcích, pobitých zlatým plechem, čtyřmi zlatými kroužky. Čtyři závěsné sloupce měly stříbrné podstavce [na rozdíl od měděných podstavců u sloupců, jež podpíraly vnější oponu stánku u vchodu Ex 27,16nn]. Tato o. se nazývala o-ou zastření [Ex 35,12; 39,34; 40,21], protože zastírala svatyni svatých. Za tuto o-u směl vkročití toliko nejvyšší kněz jednou v roce v den očišťování [smíření Lv 16,2.12-15]. Podobná o. byla i v chrámě Šalomounově [2Pa 3,14] a Herodově; Josephus udává její rozměry na 40 x 20 loket. V den smíření byla i tato opona skropena krví [Lv 4,6.17].

Podle Mt 27,51; Mk 15,38; L 23,45 se o. jeruzalémského chrámu roztrhla právě v tom okamžiku, kdy Ježíš na kříži dotrpěl, jakoby na znamení, že smrt Ježíšova otevřela všem přístup ke svatyni svatých. Žd 6,19; 9,3; 10,20 v této události vidí obraz toho, že Kristovou smrtí byl uvolněn přístup do nebeské svatyně. Kristus jako pravý nejvyšší kněz předešel nás do nebeské svatyně s tím, že budeme za ním následovat. Podle Žd 10,20 je touto roztrženou oponou tělo Ježíšovo. Pisatel tím chce říci, že jedině smrt Kristova otvírá volný přístup k Bohu.

Opovážení, opováziti se, stč. odvážit se, nasaditi život, vydati se v nebezpečí, nedbáti na něco [1Pa 11,19; Pl 5,9; Sd 9,17; 1S 13,12; F 2,30; Žd 12,2].

Opovážlivý, stč. = drzý, smělý, všetečný, svěhlavý, neústupný [Př 7,11].

Opověděný, stč. = ohlášený [2K 9,5].

Opovrci se, stč. = snížit se, zahodit se [2S 6,22].

Opovržen [stč. — zavržený, sklíčený]. Tak překládají Kral. řecké *kataballeisthai* = býti srážen [2K 4,9], Hejčl-Sýkora: »Býváme na zem poraženi, ale ne zahubeni«. V 1K 4,10 je jiný řecký výraz [*atimos*], mající význam »zneuctěný«, »beze cti«.

Opravdový [stč. — pravdivý, skutečný, nezfalšovaný, upřímný, vážný, vytrvalý, stálý]. Tak překládají Kral. na třech místech dva různé řecké výrazy a jednu slovesnou vazbu. V 2K 8,17 jde o Tita, kterého vyzval Pavel, aby navštívil sbor v Korintu. Měl sám

[554] Opřáhnouti-Orel

tuto touhu, ale po výzvě Pavlově »se stal ještě rozhodnějším« [Žilka; Kral.: »jsa opravdový«, Hejčl-Sýkora: »jsa velmi horlivý«]. V 1Pt 4,8 jde o o-ou lásku, kterou si mají křesťané navzájem projevovat zvláště proto, že se »všemu přibližuje konec«. Jde tu o označení ustavičné [Sk 12,5], snažné [1Pt 1,22], horlivé a vytrvalé [L 22,44] lásky, jež jediná může překrýtí hříchy, rozvracející sbor. - U Jk 5,16 jde o usilovnou a tedy působivou modlitbu. Smysl verše je snad ten, že modlitba spravedlivého mnoho zmůže právě proto, že taková modlitba je účinná. Jako příklad uvádí Jk Eliáše. Dovolává se tu nejspíše tradice, neboť 1Kr 17,1nn; 18,1nn neví nic o tom, že by se Eliáš modlil, aby nepršelo.

Opřáhnouti = napřáhnouti, ohnati se [rukou], zvednouti [ruku Jb 31,21].

Opuštění, odejít od koho, zanechat, opomíjet, pomíjet, ale ve stč. také spustit dolů, svést, na př. o zemlených rukou [Kaz 10,18; Jb 4,3; Iz 35,3]. »Býti opuštěn se strany živnosti« [Jk 2,15] = mít nedostatek denní obživy, nemít na denní výživu.

Opuštění *Opuštění.

Oráč, **orati**. Ten, kdo orá, je nazýván oráčem. Toto slovo označovalo ve stč. jednak majitele půdy, rolníka, jednak čeledína, usta-

i proto, že jejich síla byla nepoměrná, takže slabší zvíře tím trpělo. Pluh ovšem byl lehký, takže snadno mohl vyběhnout z půdy. Aby se to nestalo, musel být o. ustavičně hluboce skloněn. Aby se pluh nepoškodil o kamení nebo skryté kořeny, musel být o. stále bdělý a nesměl se ohlížeti [L 9,62]. Teprve zorané a zvláčené pole bylo oséváno. Podle Mojžíšova Zákona měla každá rodina dostati kus půdy, který nikdy nesměl být prodán [Lv 25,13-16.23]. Tento zákon měl zabrániti, aby se půda, jež vlastně patřila Hospodinu [proto bylo nutno odváděti desátky Lv 25,23], nehromadila v jedněch rukou.

Prísloví »orati cizí jalovičkou« [Sd 14,18] znamená užívati cizího úsudku. »Orati nepravost = připravovati půdu pro nepravost, Jb 4,8; Oz 10,13. »Orati po hřbetě« = sužovati, trápati [Ž 129,3].

Oréb [= pustý, vyprahlý], [Ex 3,1; 17,6], jest pohoří pravděpodobně na jižní polovici ostrova Sinai mezi rameny Rudého moře, kde byl vydán Izraelovi Zákon. Lze zde rozeznáti vlastně dvě skupiny hor; na sz vystupuje z jižního předhoří hora Šerbal do výše 2052 m, jež sama má sedm kuželovitých vrcholů. Jv je podle tradice vlastní skupina Sinai s horou *Dzebel Musa* [hora Mojžíšova] 1528 m vysokou a horou sv. Kateřiny 2602 m vysokou, s níž je vyhlídka po celém poloostrově. Která

Zobrazení polních prací v Egypte: Orání, setí, okopávání, tlučení hruď. Vlevo pijící dělník, košík s potravinami, nádoba, mísa s pórem a masem(?). Z Machtiho hrobu v Thebách.

noveného k orání [sr. 2Kr 25,12]. Kain je prvním o-em, zmíněným v bibli [Gn 4,2]. Palestina skýtala mnoho možností pro rolníka, jestliže se jen poněkud přičinil. Podle Iz 28,24nn sám Bůh v zaslíbené zemi naučil vhodným způsobem vzdělávat půdu. Práce to byla těžká a namáhavá. Bible spojuje tuto namáhavost s hříchem [Gn 3,17.19]. Kamenitá půda musela být zbavena kamení [Iz 5,2], trní a hloží muselo být vysekáno a spáleno [Iz 5,24]. Jakmile dešti půda změkla, přistoupilo se k orání, doslovně k »otvirání« nebo »rozškrobávání« půdy jakýmsi *pluhem, jenž byl z kovového ostnu, zasazeného do kolu, zakončeného rukojetí a taženého dobytčetem. Bylo zakázáno užívat při tom různých druhů zvířat současně [na př. vola a osla Dt 22,10], snad

z těchto hor je Mojžíšovým Sinaiem a Orébem, nedalo se dosud zjistiti. Pravděpodobně je, že Sinai a Oreb jsou označení téže hory [Oreb: Dt 1,2.6.19; 4,10.15; 5,2; 9,8; 18,16; 29,1; 1Kr 8,9; 19,8; 2Pa 5,10; Ž 106,19; Mal 4,4; Sinai: Ex 19,11.18.20.23; 24,16; 31,18; 34,2.4.29.32; Lv 7,38; 25,1; 26,46; 27,34; Dt 33,2; Sd 5,5; Neh 9,13]. *Sinai.

Orel [Lv 11,13; Dt 14,12]. V Palestině byly pozorovány čtyři druhy orlů: orel zlatý, orel skvrnitý, orel skalní a orel královský. Jako pták rituálně nečistý byl u Izraelců vyloučen z požívání, kdežto u Římanů a Peršanů pěkné orlí postavy bylo používáno k označení válečných praporů. Bylť o. symbolem slunečního božstva. Když Herodes umístil nad chrámový vchod v Jerusalemě římského orla, dopustil se

asi stejné urážky náboženských citů, jako když Antiochus Epifanes postavil v chrámě oltář Diovi. Není divu, že jej Židé strhli ještě za života Herodesova. Hebrejské slovo *neser* je na dvou nebo třech místech překládáno nikoli slovem orel, nýbrž slovem *sup. *Orlice. Na assyrských sochách božstvo Nizroch [sr. hebr. *neser*] je znázorňováno lidským tělem, ale s hlavou orličí. *Nizroch zápasí se lvem nebo s býkem [sr. 2Kr 19,37; Iz 37,38; Ez 1,10]. O. byl symbolem královské moci [sr. Ez 17,3.7; Dn 7,4].

Oren [= druh sosny nebo cedru], muž z pokolení Judova, z čeledi Jerachmeelovy [1Pa 2,25].

Orfa [= šije], moabská žena, manželka Cheliona, syna Noemi, švakrová Rutina [Rt 1,4.14], která se dala přemluvit, aby zůstala v zemi Moábské, zatím co Rut odešla se svou tchyní do Palestiny [Rt 1,15; 4,10].

Orion [Jb 9,9; 38,31; Am 5,8], největší a nejskvělejší souhvězdí na obloze v Evropě viditelné v zimních měsících. Podle Heise je složeno ze 138 pouhým okem viditelných hvězd; mezi nimi jsou v přímé čáře tři hvězdy druhé velikosti. Celkový počet hvězd, z nichž se skládá toto souhvězdí, je přes 2000. Arabové v něm viděli Nimroda, který pro svoji bezbožnost byl přivázan na oblohu. Dva psi [Sirius a Procyon, Velký a Malý pes] a zajíc v sousedství Orionu doplňují tuto starověkou představu. V klasické mythologii byl O. proslulým silákem, kovotepcem a lovcem. Byl zabit bohyní Dianou a přivázan k obloze. Hebr. *k'sil*, které Kral. překládají O., znamená hlupák, v náb. smyslu bezbožník, drzoun, blázen [sr. Př 1,32; 10,1.18; Ž 49,11; 92,7 a.j.].

Orlice. Dravý pták [Jb 39,30], proslulý rychlým letem [Jb 9,26; Ab 1,8], bystrostí [2S 1,23], velikostí [Ez 17,3.7] a dalekozrakostí [Jb 39,29], stavějící hnízdo na vysokých skalách [Jb 39,28; Jr 49,16; Abd 4]. Bible připomíná mimořádnou péči o. při výchově mláďat: pudí [Kral.: ponouká] je z hnízda, zhotoveného z trní a vystlaného peřím a měkkou travou, tím, že toto peří a trávu vytrhává, když nastává čas, aby samostatně létala, přitom však jim vlastními křídly poskytuje podporu, když jsou unavena [»nosí je na křídlech svých« Dt 32,11 sr. Ex 19,4]. Ž 103,5 pak pravděpodobně navazuje na starou pověst, že o., dosáhnuvší vysokého věku, letí až k slunci, jež jí sežehne křídla. Spadne do moře a vynoří se znovu omládlá. Známá je řecká podoba této představy: pověst o ptáku Fénixovi. Na tutéž pověst snad naráží i Iz 40,31. Možná však, že tu jde pouze o narážku na její dlouhý věk. Mí 1,16 má snad na mysli spíše supu než o-i, ačkoli se ve starověku věřilo, že i o. shazuje peří. Sr. Dn 4,30. U Ez 17,3 je o. symbolem Nabuchodonozora [sr. Jr 48,40; 49,22]. Assyrské božstvo *Nizroch snad vedlo Ezechiela k tomuto symbolismu. *Orel.

Orličátko, orlice [Dt 32,11; Př 30,17]. *Orlice.

Ornan Jebuzejský [1Pa 21,15; 2Pa 3,1],

Oren-Osel, oslátko [555]

hospodář, který Davidovi prodal své humno na hoře Moria pro vzdělání oltáře Hospodino. *Aravna.

Orodování, orodovati = přimluva, přimlouvati se. Podle Ř 8,34 a Žd 7,25 je jednou ze spásitelných činností zmrtvýchvstalého Krista orodování za vyvolené Boží, za ty, za něž Kristus zemřel, takže pro ně není žádné odsouzení možné [sr. Ř 8,1]. Právě proto, že je živ jako věčný velekněz, může vykonávat tuto funkci u Boha [Žd 7,23-27] s odkazem na svou oběť na kříži.

Ortel [z něm. Urteil] = rozsudek, soudní nálezh [Kaz 8,11; Dn 2,13; 4,21; Sk 26,10].

Oruží, stč. = zbraň, zbroj, výzbroj. Za 11,15 se myslí na šat, tlumok a pastýřskou hůl [*berlu].

Osaditi, usaditi [Gn 47,11; 2Kr 17,24], opatřiti posádkou [Gn 3,24], strážiti [Jb 7,12; Jr 51,12; Mt 27,66], osaditi se = usaditi se, usídliti se [Gn 34,10; Jr 49,18].

Osazovati se ve smyslu zakládati [o měsících Ez 36,10].

Oseděti, stč. = sedě vydržeti, zůstat sedět, udržeti se [Za 9,5], ale také vyseděti [vejce]. U Jb 39,14 sami Kral. poznamenávají, že pštros podle hebr. textu vejce z počátku zahřívá, ale nevysedí jich. Nechá je zahřívati v prachu. Sám od nich uteče.

Osedlati *Sedlo.

Osednouti, stč. = usaditi se, zmocniti se [1Pa 4,41].

Osel, oslátko. V hebr. textu je pět různých výrazů k označení osla nebo oslice: 1. *'Arod*, divoký osel [*Asinus onager*], který žije v sv. Africe [na Sahaře] a v s. části Arábie [nyní už velmi vzácně]; je pokládán za předka o-a domácího. Jeho způsob života je básnický popsán u Jb 39,5-8. Král Balsazar žil na čas s těmito divokými osly [Dn 5,21]. - 2. *Pere'* je divoký osel syrský [*Asinus hemippus*], žijící také v Mesopotamii a v s. Arábii [Jb 6,5; 24,5; Ž 104,11; Iz 32,14; Jr 2,24; 14,6; Oz 8,9]. Je menší než *'Arod*. Býval zobrazován na sochách města Ninive. Izmael je v hebr. textu přirovnáván k divokému oslu pro svou lásku k svobodě, divokost a bezohlednost [Gn 16,12, kde Kral. mají »lítý člověk«], kdežto Izachar je přirovnáván k oslu ochočenému - *chámór* [Gn 49,14n]. 3. *Chámór*, domácí osel [*Equus asinus*] barvy hnědé, šedé až černé [Gn 49,14; Ex 4,20; Joz 15,18; 2Kr 6,25]. - 4. *'Atón*, obyčejná oslice domácí. Balám jel na oslici [Nu 22,21-23], Saul hledal oslice svého otce Cis [1S 9,3.5.20], žena Sunamitská jela na oslici k Elizeovi na Karmél [2Kr 4,22.24], David ustanovil zvláštního důstojníka, který měl na péči jeho oslice [1Pa 27,30]. - 5. *'Ajir* překládají Kral. a jini chybně oslátko [Gn 32,15; 49,11; Za 9,9], ale ku podivu také hřebec [Jb 11,12], mezek [Sd 10,4; 12,14], tažný osel [Iz 30,24]. L. Köhler [Kleine Licher, 1945] prokázal, že jde o oslího hřebce [akkadsky *urú*, arabsky *'air*, *'er*]. Kníže pokoje

[556] Osel divoký-Oslaviti

pojede »na oslu, totiž na oslím hřebci« [sr. Gn 49,11, kde jde také jen o jediné zvíře].

O. je dosud nejobvyklejším domácím zvířetem v Palestině [Jb 1,3; 42,12]. Rolník na něm jezdí do práce, oře jím pole, mlátí a svází obilí a jinou úrodu [Neh 13,15]. Dodnes lze spatřit na palestinských cestách skupiny o-ů, nesoucích obilí [Gn 42,26n], dříví [Gn 22,3], potraviny [1S 16,20] a p. O. je stádovým zvířetem, které nerado opouští stádo, i když se toto zaběhne [1S 9,3,20]. Většina lidí v Palestině jezdí na o. [Joz 15,18; 1S 25,20-23; 2S 17,23; 19,26 a j.]; je to pohodlnější a bezpečnější než na koni. Zámožnější vrstvy pěstovaly bílé oslice [Sd 5,10], jež byly dražší než koně. K jízdě se užívalo raději oslic než oslů, ježto byly klidnější [Nu 22,21-33; 1S 9,3; 2Kr 4,22-24]. Pohlavní pud oslicích hřebců je téměř neovladatelný [sr. Ez 23,20]. Dodnes je možno u cest spatřit oslí kostry [Sd 15,16]. Zdechlý o. se nechal prostě ležet [sr. Jr 22,19]. Požívání oslího masa bylo Židům zakázáno, také se ho neužívalo k obětem [Ex 13,13; 34,20], přesto však čteme, že v době hladu »hlava oslova byla za osmdesáte stříbrných« [2Kr 6,25].

V NZ je péče o o., již je porušován doslovně chápaný zákaz práce v sobotu, pro Ježíše dokladem pokrytectví těch, kteří mu vytýkali uzdravování v sobotu [L 13,15; 14,5]. Podle některých vykladačů jde u L 14,5 o syna, nikoli o osla, jak vyplývá ze zpětného překladu tohoto místa do aramejštiny].

Těžkostí působí vykladačům oslátko ve vypravování o mesiášském vjezdu Ježíšově do Jerusalema. Je jisté, že vjezd na oslu je vědomým naplněním věštby Za 9,9. Tímto aktem Ježíš každému chápavému zřetelně vyhlásil, že je mesiášským králem, arcí králem »chudým«, »tichým«, nenásilným. Vjezd je tedy proklamací skrytého mesiášství Ježíšova. Proč se však Mt 21,2nn mluví o dvou zvířatech, o oslici a oslátku? Mk 11,1—11 a L 19,29-30 přece vědí pouze o jediném zvířeti a vyzdvihují skutečnost, že na něm dosud nikdo neseděl, t. j. že ho nebylo užíváno ke všedním pracím. Jen takové zvíře se hodilo k posvátné službě [sr. Nu 19,2; Dt 21,3; 1S 6,7] toho, jenž se »běře [= přichází] ve jménu Páně« [Mk 11,9]. Mt 21,4nn a J 12,14nn navazují na Za 9,9, při čemž J 12,16 výslovně uvádí, že učedníci teprve po oslavení Ježíšově porozuměli, že nevědomky naplnili předpověď u Za 9,9. Při tom Jan vynechává část sz citátu. Mt však mluví o dvou zvířatech: o osedlané oslici a jejím mláděti. Vložili učedníci roucha na obě zvířata anebo jen na jedno, jak se domnívá jeden z rukopisů? Seděl Ježíš na obou zvířatech nebo jen na jednom? Anebo Mt nepochopil Za 9,9, t. j. nevěděl si, že prorocké slovo mluví o oslátku vedle oslice toliko na vysvětlenou, po př. že užívá snad básnické figury paralelismu členů? Současní židovští vykladači však vědí, že u Za 9,9 se mluví pouze

o jednom zvířeti. Odpovědi na tyto otázky jsou rozmanité a sotva kdy se na ně podaří odpovědět plně a uspokojivě. XX

Pro zajímavost ještě připojujeme, že NZ se ve vánoční historii nikde nezmiňuje o o-u v chlévě betlémském. Ale od doby Origenovy je do tohoto vypravování vnášen na základě Iz 1,3. Ve starokřesťanském umění se vyskytuje o. při jeslích betlémských od 4. stol., od 7. stol. pak je trvalou součástí středověkého umění. Pohané zesměšňovali Židy, že prý ve své svatyni mají oslí hlavu, kterou uctívají. Tato pomluva byla později přenesena i na křesťany, jak je patrné z polemik Minutia Felixe a Ter-tulliana. V císařském paláci římském na Pala-tinu byl nalezen do stěny vyškraibaný obraz, pod ním klečící otrok s nápisem: Alexamenos uctívá Boha. Na jiném obrázku je podpis snad téhož Alexemena s připojením »fidelis«, t. j. křesťan.

Osel divoký *Osel.

Osidlo, stč. provaz; oko, smyčka, léčka, lapačka. Tak překládají Kral. dva hebr. výrazy: *mókés* [Ex 10,7; Dt 7,16; Joz 23,13; Sd 2,3; Ž 64,6; Př 13,14 a j.] a *pach* [Jb 18,9; 22,10; Ž 91,3; 124,7; Iz 24,17n; Oz 5,1; 9,4 a j.]. První znamená past všeho druhu, zařízení tak, že se dotykem nástrahy [masa a pod.] uvolní nastražený kámen nebo zaklapovací závora. Mohla jí být i jáma, zakrytá vrstvou trávy. Druhý znamená padací sítku, do níž byli chytáni ptáci, zvířata anebo i lidé [Jb 18,9; Jr 5,26; Am 3,5]. Do válcovitých sítí bývali ptáci vhnáni. Výrazu o. se v bibli užívá i v přeneseném slova smyslu: pohanští obyvatelé a jejich bohové mohou být o-em Izraelovi [Ex 23,33; 34,12; Dt 7,16; 12,30; Sd 2,3; 8,27; Ž 106,36 a j.], rovněž žena může být o-em mužovi [1S 18,21]; o-em může být plný stůl [Ž 69,23 sr. R 11,9], cesta převráceného [Př 22,5], rtové blázna [Př 18,7], kněží, prorok a Efraim [Oz 5,1; 9,8]. Bezbožníci nástrojují o-a [Ž 64,6; 119,110] a p. 2S 22,6; Ž 18,6; Př 13,14; 14,27 mluví o o-ech smrti. Soudný den Kristův přijde jako o., t. j. past na všechny. Octnou se v ní nečekaně [L 21,35], ďábel nástrojuje svá o-a zvláště na pracovníky v církvi, kteří stojí v popředí [1Tm 3,1-7], a na bohaté [1Tm 6,9]. Ti, kdo se protíví učení Kristovu, už byli chyceni o-em ďáblovým, ale trpělivým učení a mírnou výchovou může se podařit ponuknout je k lítosti, aby poznali pravdu, vstřízlivěli a unikli z této pasti [2Tm 2,25n]. Apoštol Pavel ujišťuje korintské křesťany, že svými radami manželům a pannám nechce na ně uvrhnout nějaké o. [Žilka: smyčku] - sami se musí rozhodnout podle svého svědomí [1K 7,35].

Oslátko *Osel.

Oslaven, oslavený *Oslaviti.

Oslaviti, oslavovati, stč. = slavným učiniti, povýšiti, povyšovati, zvelebiti, chváliti. Sz věřící, jemuž Bůh zjevil svou *slávu ve svých spasitelných skutcích a mocných činech, cítil vnitřní nutnost veřejně vyvyšovat tuto slávu a moc. Bůh ovšem sám rozšiřuje tuto

svou slávu, když zvelebují, rozšiřují slávu Izraele [Iz 44,23; 60,9], takže mu dává podíl na své velebnosti [Ž 91,15]; oslavuje se skrze svého služebníka [Iz 49,3], jenž ho poslouchá, ale také skrze své soudy [Ex 14,4.17n; Lv 10,3; Ez 28,22 sr. Iz 5,16; Ez 28,25; 38,16], avšak Izrael byl přesvědčen, že zvyšuje slávu Hospodinovu jednak tím, že se podrobuje jeho vůli a tak uznává jeho svrchovanost, jednak tím, že při bohoslužbách vynáší jeho dobrotu. Celá bible je plná výzev k oslavování Boha [1Pa 16,34; 2Pa 20,21; Ž 33,2; 100,4; 105,1; 136,2n; Jr 33,11] a svědectví těch, kteří se rozhodli oslavovat Hospodina [Jb 40,9; Ž 9,2; 28,7; 35,18; 43,4; 52,11; 56,11; 108,2; 139,14; Iz 12,1; Dn 2,23; 4,31 a j.]. Žalmista je přesvědčen, že je dobré oslavovati Hospodina [Ž 92,2]. Dokonce i pohané budou oslavovati Boha [Ž 45,18; 67,4.6; 138,4 sr. Iz 42,12]. Nebe i země oslavují Hospodina [Ž 89,6 sr. 19,2nn]. Chvála je Bohu dokonce cennější než oběti [Ž 69,31n], je-li provázena upřímností srdce a pravou *bázní [Iz 29,13].

V NZ zvláště u Jana má výraz oslaviti vedle významu zvýšiti slávu [J 12,28; 14,13; 15,8; Sk 19,17; 2Te 1,10.12] také význam dáti podíl, účast na božské slávě [J 7,39; 11,4; 12,16.23; 13,31; 17,1.5; Sk 3,13]. Byti oslaven = mít účast na božské nebo Kristově slávě [Ř 8,17.30 sr. J 17,22.24]. Sláva Mojžíšova [Ex 34,30] je nepatrná, ba nezasluhuje ani toho jména ve srovnání se slávou křesťanského apoštola [2K 3,9n překládá Hejčl-Sýkora: »Vždyť co bylo slavné, nelze po této stránce již zváti slavným proti přenesmírné slávě (nynější)*], jenž přísluhoje evangeliu. - »Radost oslavená« [1Pt 1,8] je důsledkem oddané lásky ke Kristu, který, ač nyní neviditelný, je přítomný víře. A právě tato Kristova přítomnost vyvolává zvláštní radost, jež je výrazem účasti na Kristově slávě. A tato radost je závdavkem konečné radosti při dosažení cíle víry, totiž spásy duší. 1Pt 1,8 lze různě překládat. Žilka: »Toho milujete, ač jste ho neviděli; v něj věřte, ač ho ještě nevidíte, a radujte se nevýslovnou a slavnou radostí, poněvadž se vám dostane cíle víry, totiž spásy duší.« Hejčl-Sýkora: »Jej milujete, ač jste ho neviděli; v něho věříte, ač na něho nyní nepatříte. Věřící pak budete plesati nevýslovnou a slavnou radostí, až dosáhnete cíle své víry: spásy duše.«

Oslepiti = slepým učiniti, zrak odníti. Starověcí vítězové [Filištinští, Ammonitští, Assyrští a Babylonští] vylupovali zajatcům oči anebo je vypichovali rozžhaveným železem [Sd 16,21; 1S 11,2; 2Kr 25,7]. V přeneseném smyslu o duchovním zaslepení [J 12,40; 2K 4,4; 1J 2,11].

Oslice. *Osel.

Oslíčí. *Osel.

Oslýchati, oslyšeti, stč. = odepřítí žádosti, ucha odvrátití [Př 30,7; 1Kr 2,16n; 12, 16; Mk 6,26].

Osnova. *Tkadlec, tkaní.

Osoba, stč. = jednotlivý člověk, indivi-

Oslepiti Ospravedlnění [557]

duum, také postava, podoba, tvář, způsob, ale i úřad, který člověk zastává. Odtud, a ovšem i z hebr. *pánim* [= obličej, tvář] a z řeckého *prosópon* [= vnější vzezření, obličej], pochopíme výraz »přijímati o-u, hleděti na o-u« [Jb 13,8.10; 34,19; Ž 82,2; Př 18,5; 24,23; Mal 2,9], »přijímati tvář, obličej« [Mal 1,8.9] *Ospravedlniti 1. Ježíš se nedá mást při svých soudech vzezřením nebo hodnotou člověka [Mt 22,16; L 20,21; Mk 12,14]. Totéž platí o Bohu [1S 16,7; Sk 10,34; Ř 2,11; Ga 2,6; Ef 6,9] a má platit také o křesťanech [J 7,24; 1Tm 5,21; Jk 2,1.9; Ju 16]. Jinak o. = člověk [Kral. tak někdy překládají hebr. *nefeš* = duše, Ex 12,4, jindy *gulgolet* = lebka Nu 1,18; 1Pa 23,3.24 a j.]. Kral. i řecké *hypostatis* překládají o. [Žd 1,3 Hejčl-Sýkora: »Odlesk jeho slávy a výraz jeho podstaty«, ač všude jinde mají podstatný, *podstata [2K 9,4; 11,17; Žd 3,14; 11,1].

Osobiti sobě, osobovati, stč. = přivlastniti si, přisvojiti si, podmaniti si, vybrati si [Ez 36,5; Žd 5,4n].

Osobný. Doslovný překlad 2K 10,10: »Přítomnost těla«, Žilka: »osobně přítomen«, Hejčl-Sýkora: »osobní vystupování«.

Osobovati. *Osobiti sobě.

Osouti se, stč. = osypati, obklíčiti [Gn 19,4].

Ospanlivost = ospalost [Př 23,21].

Ospravedlnění, ospravedlniti. [1. V Starém Zákoně. 2. V židovství. 3. U Ježíše podle synoptiků. 4. U apoštola Pavla: a) Víra či obřízka? [Ospravedlnění a církev], b) Ospra-

Assyrský král Sargon II. vypichuje oči zajatým nepřátelům, kteří jsou vedeni na provazech protažených kruhy ve rtech. Reliéf z Chorsabadu.

[558] Ospravedlnění

vedlnění v Kristu [christologický základ]. c) Ospravedlnění v soudu [eschatologický obzor]. d) Ospravedlnění v Slovu a z víry [připočtená spravedlnost]. e) Život z víry. f) Ospravedlnění ústředním pojmem Pavlova myšlení. Jeho poměr k smíření, odpuštění, posvěcení, spasení. 5. Ospravedlnění v ostatních typech Nového Zákona.]

1. Ve Starém Zákoně je podkladem sloveso *s-d-q*, většinou v t. zv. kausativním kmenu *hisdiq* = způsobovati spravedlnost. V Kralické bibli se občas setkáváme i s překladem k spravedlnosti přivozovati Dn 12,3, za spravedlivého vysvědčiti nebo vyhlášovati Jb 27,5; Ž 82,3, dopomáhati k spravedlnosti 2S 15,4. Tyto překlady ukazují, že tento pojem svým původem náleží do oblasti soudní. Vztahuje se na soudní výrok, jimž je nalézáno a uplatňováno právo, t. j. zjišťována vina či nevina a buď stanoven trest nebo nařízeno propuštění obviněného. Přitom však uvedené hebrejské sloveso není neutrálního významu, nýbrž označuje rozsudek zprošťující: ospravedlniti znamená »osvoboditi«, zjistiti, že obviněný je nevinen, a dopomoci mu tak k obhájení proti nepravdivé obžalobě [Dt 25,1]. Je ovšem nade vše důležité, aby se toto soudní zjištění dalo opravdu spravedlivě, t. j. podle pravdivě zjištěného stavu věci, nikoli s *přijímáním osob [Dt 1,17; Ž 82,2; Jb 13,8; Př 24,23 a j.]. Soudcové ovšem příliš často nevykonávají svůj úkol řádně, nýbrž »ospravedlňují bezbožného pro dary, spravedlnost pak spravedlivých odjímají od nich« [Iz 5,23; sr. Mi 3,11]. Patří proto k povinnostem a výsadám králů, aby poskytovali ochranu a nápravu proti podobným přehmatům nižších soudců. Takovou ochranu slibuje - byť s neupřímnou demagogií - Absolon 2S 15,4, a tento úkol je »bohům«, t. j. patrně panovníkům s božskými nároky, s výčitkou připomínán Ž 82, 2-4. Zde je jasné patrné, že se tento úkol soudců a králů nevyčerpává formálním zjišťováním skutkové podstaty daného případu, nýbrž že jejich úkolem je obnovovat rovnováhu mezi lidmi, porušenou nadprávím jedněch a odstraněním druhých: mají se zastati bídného a sirotka, utištěného a chudého, vytrhnouti bídného a nuzného z ruky nešlechetných. V pojmu »ospravedlnění« je tedy silná aktivní složka: zjednati nápravu, znovuzřídití, ano utvořiti spravedlnost. Uvedený žalm 82 i jiné výroky však ukazují, že pozemští panovníci plní tento svůj úkol jen velice chatrně. Je tu však Panovník Hospodin, tvůrce a záruka pravdy a spravedlnosti. U něho není přijímání osob [Dt 10,17; Jb 34,19], nelze jej od spravedlivého rozhodnutí odkloniti žádnými dary [2Pa 19,7; sr. Ž 40,7; Mi 6,6-8], on bude souditi zemi a vypořádá se se vši nespravedlností pozemských vladařů [Ž 82, 6-8.] Tato neúplatná spolehlivost spravedlnosti Boží je zkratkově vyjádřena větou: Hospodin neospravedlňuje bezbožného [vinného] Ex 23,7; 34,7, nýbrž spravedlivého 1Kr 8,32;

2Pa 6,23. Hospodinovo ospravedlnění ovšem ještě výrazněji než soudní úloha pozemských vladařů přesahuje pouhé zjištění stavu věci: Hospodin vyvádí spravedlnost [nevinu] na světlo Ž 37,6, jeho ospravedlnění je vyproštěním z ponížení a trápení Iz 50,8, jeho spravedlnost je totožná s vysvobozením, spasením Iz 46,13; 51,5.

Souvisí to s celkovým sz pojetím *spravedlnosti. I v SZ, jako v jiných oblastech a jazycích, vyjadřuje tento pojem přesvědčení, že existuje jistá základní »řádnost« lidského života, jeho přiměřenost řádu společenskému i kosmickému. Toto základní pojetí je v SZ upřesněno tak, že pravý řád je dán *smlouvou, ve kterou Hospodin ze své milostivé svrchovanosti vchází se svým lidem, *Izraelem, jenž touto smlouvou vzniká a je na ní založen. Spravedlivé je tedy to, co je v souladu se smlouvou a s jejím Pánem; vždyť on sám je jediný vpravdě Spravedlivý Ž 7,10.12; 11,7; 145,17 a j. Spravedlnost je tedy v SZ pojmem vztahovým, ve smlouvě Hospodinově založeným. Správný vztah k Hospodinu však nemá člověk konec konců ve svých vlastních rukou. Zalmisté se zajisté dovolávají Boží spravedlnosti i v tom smyslu, aby Hospodin odhalil a prosadil tu spravedlnost, kterou oni sami mají ve srovnání s jinými lidmi [Ž 4,2; 7,9; 31,2; sr. Ž 26,1.6], vědí však přitom, že na to nemají žádného nároku, že je to nakonec vždy projevem Božího milosrdenství, jestliže jim Hospodin dá za pravdu proti protivníkům [Ž 5,7-8; 9,14; 13,5-6 aj.]. Se spravedlností Boží proto těsně souvisí právě jeho *milosrdenství, které je zároveň jeho věrností smlouvě, i jeho *pravda, která je předně spolehlivostí jeho slibů [sr. Ž 25,10; 40,10-11; 57,4; 89,15 a j.]. Nejvýrazněji je to vysloveno Ž 143: kdyby Hospodin chtěl vejít s člověkem v soud, t. j. zjišťovat to, co je dáno v něm samém, nezjistil by u nikoho »spravedlnost«, t. j. soulad se svým řádem [v. 2]. Přesto však je naděje, neboť spravedlnost Hospodinova, již se zalmista dovolává, je totožná s jeho pravdou [1] i s jeho milosrdenstvím [8], t. j. s jeho věrností smlouvě. Základem naděje je tedy důvěra ve vůli i moc Hospodinovu spolehlivě udržet pevnost smlouvy navzdory vši nespolehlivosti lidské.

To je rozvedeno a prohloubeno v některých vrcholných oddílech sz, kde je spravedlnost člověka spjata s jeho poslušností a důvěrou k Hospodinu navzdory všemu, co se jí v životě a ve světě protíví. Abraham uvěřil Hospodinu zaslíbení, že jeho simě bude nesčetné jako hvězdy nebeské, ačkoli ještě neměl žádného syna - a to mu bylo připočteno za spravedlnost [Gn 15,6]. Spravedlivý je ten, kdo dovede čekat na skutky Hospodinovy, čili: spravedlivý je živ z věrnosti Hospodinovy a ze své *víry [Abk 2,4]. Typem takového spravedlivého je Job, který ve svém trpkém údělu, jehož smysl mu byl zcela neprůhledný, sice nařikal a předkládal před obličej Boží své cesty [Jb 13, 15] s velkou naléhavostí, ale přitom nejen

Bohu nezlořečil [2,9-10], nýbrž ani se nedal svést na cestu domněle zbožného lidského ospravedlnování Božích cest, on naopak prostě uprostřed vši své bídy a proti všemu zdání setrval při doufání v něho [13,15], až se dočkal promluvení Hospodinova [38—41], jímž byla potvrzena spravedlnost Boží i vyhlášena spravedlnost Jobova. Na tyto vrcholné směrnice sz nazazuje myšlení NZ o pravém ospravedlnění.

2. V postarozákonním židovství doby Ježíšovy žilo sz dědictví natolik, že spravedlnost byla možná toliko v rámci smlouvy Hospodinovy, na základně vyjití z Egypta, kdy byl vysvoboditelským činem Božím ustaven jeho zvláštní lid, Izrael. Jedině v Izraeli mohl dojít člověk spravedlnosti. Někteří rabínští učitelé velice zdůrazňovali, že každý jednotlivý Izraelec je přímo účasten onoho základního činu Božího milosrdenství a že spravedlnost je Izraelcům dostupná jen v rámci této milosti. Přitom však bylo jasné dvojí: předně, že spravedlnosti nelze dojít mimo Izraele, a za druhé, že i v rámci smlouvy je nutno spravedlnost uskutečňovat, ano získávat osobním plněním *Zákona, který je jádrem smlouvy. Smlouva, v níž byla soustředěna Boží milost, stávala se tu pouhým rámcem, jehož naplnění bylo zůstaveno lidskému úsilí. Člověk sám může a má zachovávat přikázání, konat skutky Zákona a tím si získávat osobní spravedlnost. Postupem doby se zejména ve *farizejském směru vytvořila představa, že na jakémsi nebeském účtu jsou zaznamenány všechny dobré i zlé skutky člověka. Kdo vědomě usiluje o zachování přikázání a u koho skutečně počet a váha zásluh [hebr. *zákút*] převyšuje počet a váhu přestupků, je »spravedlivý«, ten, jehož účet je pasivní a zejména kdo vůbec na sebe nevzal jho Zákona, je hříšník, ano bezbožník, i kdyby vnějšně patřil k Izraeli. Zajiště, ani spravedlivý není bez hříchu, i on je proto odkázán na odpuštění. Ano, někteří rabíni zdůrazňovali, že žádný člověk mimo praotce nemohl a nemůže být jist tím, že jeho nebeský účet má kladný zůstatek. Je proto potřebí stálého bdělého zápasu o spravedlnost i stále kajícínosti a prosby o Boží milosrdenství. Přitom však Boží odpuštění jen jaksi doplňuje jednotlivé nedostatky zbožného člověka. V zásadě dochází člověk ospravedlnění tím, že je údem lidu izraelského a že podle svých největších sil plní zákon, který byl Izraeli dán. Tím také podle názoru některých rabínů spravedliví zjednávají předpoklady, aby mohlo přijít království Boží. V tomto pojetí je založena na jedné straně stálá nejistota farizejského zbožného, zda opravdu patří do řady spravedlivých, kteří smějí doufat v prominutí svých jednotlivých nedostatků, na druhé straně však povýšená výlučnost proti hříšníkům a bezbožníkům, proti »zástupu, který nezná zákona« [J 7,49]

3. Zvěst Ježíšova podle synoptických evangelií navázala na základní sz i židovské pojetí spravedlnosti jako shody a souladu se

Ospravedlnění [559]

smlouvou a vůlí Boží, a přijímala i předpoklad, že na Božím soudu budou spravedliví odděleni od nespravedlivých [Mt 13,49, sr. vzkříšení spravedlivých L 14,14]. Zároveň však Ježíš dal svými činy jasně najevo, že měřítko spravedlnosti a dělítko spravedlivých od nespravedlivých je ve skutečnosti jiné, než jak si je představovala běžná židovská tradice. Nevyhýbal se štítivě těm, kteří nepatřili k lidem spravedlivým svým zachováváním zákona, nýbrž naopak tyto *hříšníky vyhledával a přijímal je do obecenství svého stolu [Mk 2,16; L 15,2]. Neblahoslavil ty, kteří podle svého názoru spravedlnosti dosahují nebo jsou aspoň na správné cestě k ní, nýbrž ty, kteří po ní lačněji a žízni [Mt 5,6]. Když v tom narazil na odmítavou kritiku se strany farizeů, odpověděl překvapujícím, až strohým »nepřišel jsem povolati spravedlivé« [podle původního stručného textu Mk 2,17, viz Žilkův předklad]. Ještě ostřejší je výrok o publikánech a nevěstkách, kteří předejdou farizeje do království Božího [Mt 21,31-32]. Důvod a smysl podobných slov je odhalován v příběhu o ženě hříšnici, které se dostává odpuštění a která je stavěna do protikladu proti sebevědomému, tvrdému farizeovi Simonovi [L 7,36-50], i v příkladném vypravování o farizeovi a publikánovi [L 18,9-14], kde je v závěru, snad patřícím k vykladačským dodatkům evangelistovým, užito i slova »ospravedlniti« [*dikaiún*]. Spravedlivý není tedy člověk sám ze sebe a sám v sobě — nemá v sebe doufat, nemá sám sebe ospravedlňovat L 16,15 - nýbrž jeho spravedlnost spočívá v tom, že dychtivě a kajícně očekává na milosrdenství Boží, které je jeho jedinou nadějí. Ne ovšem že by pokora kajícnikova sama o sobě, snad pro nějakou svou záslužnost, zjednávala mu spravedlnost: L 7,47—48 jasně ukazuje, že základem je slovo odpuštění, které Ježíš ve své plné moci vyslovuje. *Odpuštění hříchů je pojem, jímž se v synoptických evangeliích nejpříznačněji vyslovuje, na čem je založen nový pravý vztah k Bohu [viz Mk 1,4; 2,5-11.15-17; 3,28; soubor podobností L 15; Mt 26,28]. Zároveň je odpuštění i východiskem a pravidlem nového vztahu k bližnímu a tedy srdcem toho, co lze novodobým slovem nazvati Ježíšovou etikou [Mt 6,12.14; 18,21-35; Mk 11,25]. Odpuštění tu není pouhou poučkou, obecnou větou, že Bůh odpouští, nýbrž novou skutečností, kterou Ježíš ve své osobě a ve svém díle přinesl a kterou svým plnomocným slovem udílí. Odpuštění je předním projevem a darem *království Božího, jež Ježíš přinesl jako pravý, byť skrytý Mesiáš Izraele. Takto pojaté odpuštění není ovšem jen druhotným, dodatečným doplněním nedostatků a prominutím jednotlivých poklesků, které se jeví i u spravedlivých, nýbrž je počátkem, východiskem nového života s Bohem a tedy i základem pravé spravedlnosti.

S tím souvisí, že na posledním soudu Božím

[560] Ospravedlnění

budou lidé roztrženi podle toho, jak v životě stáli vůči Ježíšovi, zda ho vyznali či zapřeli [L 12,8-9; Mt 10,32-33]. Nejde tu ovšem jen o vyznání slovní, snad jen o theoretické přisvědčení k nějaké větě o Ježíšovi, nýbrž o přiznání celého života, podle okolností zpečetěné i statečnou pohotovostí k oběti. To je negativně vyjádřeno Mt 7,21-23 [nestačí říkat Pane, Pane...], pozitivně Mt 25,31-46: Syn člověka se přizná k těm, kteří se neokázale, takřka o tom ani nevědouce [sr. Mt 6,3], činem přiznali k nejménšimu z jeho bratří. Nový život v jistotě blízkosti království Božího Ježíšem neseného se tedy nevyznačuje ledabylejším, nýbrž vážnějším a soustředěnějším poslušností vůle Boží, »hojnější spravedlností«, o níž mluví Mt 5,20-48. Nejde tu o roztržité zasluzné skutky, které by bylo možno dát jednotlivě zapisovat na nebeský účet, nýbrž o »dokonalost« čili celost, o celkový soulad s vůlí Boží, jejíž podstatou je láska a milosrdenství [Mt 5,43-48; L 6,36] a jež je zjevena v přiblížení království Božího. Ne nadarmo je oddíl o »hojnější spravedlnosti« podán v rámci kázání na hoře, jehož vstupní blahoslavenství [Mt 5,3-12] zvěstují svrchovaný a lidskými zásluhami nepodmíněný příchod království Božího."

4. Tyto motivy zvěsti Ježíšovy rozvedl apoštol *Pavel, který z nich vytvořil zpracované učení o ospravedlnění z milosti Boží v Ježíši Kristu, přijímané pouhou vírou.

a) Nevedlo ho k tomu především přání mít pokud možno ucelenou myšlenkovou naučnou stavbu, i když jistě Pavel byl myslitelem velké soustavné mohutnosti, nýbrž konkrétní problémy jeho apoštolského vůdcovství. Jak je zřejmé ze Sk 15,1 i z několika Pavlových listů, nejvíce Ga, do misijních sborů přicházeli někteří křesťané z Jerusalema a hlásali, že nezbytnou podmínkou spásy je přijmout *obřízku a zachovávat základní požadavky Mojžíšova *Zákona. Není těžké pochopit, jak tito křesťanští, totiž v Ježíše jako Mesiáše uvěřivší, *farizeové [Sk 15,5] došli ke svému stanovisku. Prostě setrvali při tradiční židovské, zejména farizejské, thesi, že spravedlnosti dojit a tedy před Božím soudem obstát mohou toliko Izraelci [viz svrchu odd. 2]. I podle jejich víry byl arci Ježíš Nazaretský pravým Mesiášem, který přišel naplnit prockou naději. Byl však Mesiášem Izraele. Kdo z pohanů chtěl mít účast na dobrodiních jím přinesených, zejména na budoucím království Božím, musel se úkonem obřízky, v Zákoně předepsaným, přičlenit k Izraeli a vzít na sebe jho Zákona. Jestliže někteří pohané již uvěřili v Ježíše Krista a přijali křest na jeho jméno, byli podle tohoto názoru povinni dát se obřezat aspoň dodatečně. Oporou tohoto farizejského, čili, jak dnes obvykle říkáme, judaistického pojetí byla ta okolnost, že Ježíš, který si byl vědom svého úkolu dovršit starou smlouvu a který vsutku chtěl být Mesiášem

Izraele, za svého pozemského života setrval na půdě Izraele a některými výroky dokonce výslovně odmítal vykročit z jeho mezí [Mt 10,5-6; 15,24]. Přehlíželi ovšem, že Ježíš jinými výroky pro budoucnost otvíral výhled na přímou účast pohanů v království Božím, ano i na zavržení původních »synů« [dědiců] tohoto království, totiž Izraelců [Mt 8,11-12]. Kdyby se bylo uplatnilo stanovisko křesťanských farizeů, bylo by to znamenalo buď zabrdění misijního rozmachu prvotní církve nebo její roztržku. Apoštol Pavel jasně prohlédl tato nebezpečí, a proto se dal do úporného zápasu proti onomu názoru. Nečinil to však z pouhého oportunistického zřetele na vnější jednotu církve a na její misijní úspěchy. Bylo mu jasné, že onen názor je sám v sobě od kořene nesprávný a zvrácený. Vždyť žádá, aby pohan, který v Ježíše Krista upřímně uvěřil, který křtem na sebe vzal jeho jho a připojil se k jeho lidu, ještě tyto skutečnosti Kristova díla doplňoval něčím jiným, totiž právě obřízkou a dalšími skutky zákona [Ga 2,16; 3,2.10; R 3,20.27 a j.]. Tím by však takový člověk ve skutečnosti dal najevo, že mu Kristus nestačí, že dosti nedůvěřuje jeho moci, čili vyjádřil by nedověru v něho. Proto se Pavel proti thesi křesťanských farizeů nespokojuje pouhým důkazem, že obřízka není nezbytná, nýbrž hlásá naprostý protiklad, že totiž pohan, který uvěřil v Krista a dal se pokřtít, nesmí vyhovět onomu naléhání křesťanských farizeů, nesmí se dát obřezat, nechce-li se od Krista odloučit a vypadnout z jeho milosti [Ga 5,2-4]. Jinak tomu arci bylo u rodilých Židů, kteří jsou obřezáni od malička - ti se zase nemají nijak pokoušet, aby svou obřezanost odstranili nebo zakryli [1K 7,18]. Podobně by byl Pavel asi sotva bránil tomu, aby své děti dali obřezat křesťané židovského původu - vždyť Sk 16, 1-3 dokonce vypravují, že Pavel sám obřezal Timotea, který byl z otce pohana, ale matky židovky. Nezáleželo mu na obřezanosti či neobřezanosti samé o sobě, nýbrž na víře, v jejímž jménu kdo obřízku na sebe bral.

V této thesi, že bývali pohané, kteří uvěřili v Krista a přijali křest, nesmějí doplňkem přijímat obřízku, máme před sebou konkrétní zdroj a jakousi základní podobu Pavlova učení o ospravedlnění. Je zřejmé, že tato základní podoba úzce souvisí s Pavlovým pojetím *církve. V Ježíši Kristu dochází pohan, který v něho uvěřil, přímo a bez jakýchkoli dalších doplňků účasti na pravém lidu Božím, je zařazen do semene Abrahamova [Ga 3,29], a na tomto základě má i jistotu, že bude na soudu Božím uznán za spravedlivého: je ospravedlněn v Kristu [Ga 2,17]. Protože pak se účasti na Kristu dochází vírou, je možno a nutno mluvit o spravedlnosti nebo ospravedlnění z víry [Ga 3,8.11.24; 5,5; R 3,30; 4,11.13; 5,1; 9,30; 10,6], po příp. skrze víru [Ga 2,16; R 3,22.30]. A dále: protože je milost Kristova konkrétně nabízena a víra závazně vyznávána ve křtu, může být Ga 3,27 proti obřízce jako cestě k spravedlnosti postaven

křest. S jistým zjednodušením lze říci, že podle Pavla je člověk ospravedlňován, t. j. do řádného, souladného vztahu k Bohu uváděn nikoli obřizkou, nýbrž křtem, který ovšem není chápán jako samočinně působící obřad, nýbrž jako akt, v němž člověk osobně a závazně přijímá Kristovu milost, vstupuje do jeho lidu, obléká Krista [Ga 3,27], srůstá s jeho smrtí a vzkříšením [R 6,3-5; sr. Ko 2,12]. Ospravedlnění není tedy pouhým osobním, subjektivním prožitkem, nýbrž je vstípením v objektivní skutečnost Kristova lidu, jímž je církev.

b) Má-li Pavlovo učení o ospravedlnění konkrétní podnět a rámec v jeho pojetí církve a v jeho starosti o jednotu pokřtěného lidu Kristova z Židů i pohanů, je věcné jádro tohoto učení v Pavlově víře v Ježíše Krista a v jeho pojetí Kristovy osoby i díla, tedy v jeho christologii. Víme už, že základním motivem Pavlova zápasu o spravedlnost z víry bylo úsilí jasně a důrazně vyjádřit, že Ježíš Kristus sám stačí na zjednání pravé spravedlnosti a že jeho dílo nelze znevažovat tím, že bychom je chtěli čímkoli doplňovat. Nejjasněji je to vyjádřeno Ga 2,21; kdyby spravedlnost byla ze Zákona, nebylo by díla Kristova vskutku nezbytně zapotřebí, jeho smrt by byla nadbytečná a tedy zbytečná. Ale Kristus, pravý Mesiáš Izraele, ve skutečnosti zemřel, což nemohlo být nadarmo. Z toho plyne, že spravedlnost nemůže být ze Zákona, nýbrž toliko z Kristovy smrti. Podobně je s ústředními činy Kristovými, s jeho smrtí a vzkříšením, naše ospravedlnění spojeno R 4,25. Doslova je tu ovšem ke smrti vztaženo zahlazení hříchů [sr. 1K 15,3], kdežto ospravedlnění je spojováno teprve se vzkříšením. Zjistěte nesmíme toto rozvržení chápat jako strohé, nehybné schéma. Přesto spojitost ospravedlnění právě se vzkříšením má nepochybně zvláštní význam. Předně pro Ježíše samého: byl-li ukřižováním potupen, zdanlivě zavržen a opuštěn [Mk 15,34], dostalo se mu vzkříšením zadostiučinění a potvrzení jeho mesiášské hodnosti. To je základní, ještě předpavlovská myšlenka, ozývající se z Petrových řečí podle Skutků [2,36, ale i 2,23-28; 3,14-15; 4,10; 10,40-42], i z Pavlova výroku, snad převzatého od starší církve, podle něhož byl Synem Božím prokázán svým zmrtvýchvstáním [Ř 1,4]. Na základě 1Tm 3,16 je možno tuto myšlenku vyjádřit tak, že svým vzkříšením byl ospravedlněn především Ježíš Kristus sám. Uplatňuje se tu původní sz náplň pojmu, podle níž ospravedlniti znamená zjednatí právo, vysvoboditi [viz nahoře oddíl 1]. Ospravedlnění věřících je s tohoto hlediska účastí na tomto základním ospravedlnění Kristově. Zvláště zřetelně je tento vztah ke vzkříšení vyjádřen F 3,9-11. Zde je ovšem také patrné [zejména v souvislosti s F 3,12-16], že plná účast na vzkříšení Kristově je pro věřícího teprve věcí nadějně očekávané budoucnosti: na spojení se vzkříšením se tedy zakládá budoucnostní, eschatologická stránka ospravedlnění [viz dole odst. c].

Ospravedlnění [561]

Jeho přítomná stránka je založena obzvláště v Kristově smrti, která, jak víme, je Ga 2,21 i jinde těsně spojena s ospravedlněním. Tuto spojitost apoštol vykládá rozličným způsobem. Nejobsáhleji R 3,24-26. Základní myšlenkou tohoto složitého a obtížného oddílu jest, že Kristus svou krvavou smrtí jednou pro vždy naplnil, dovršil a nahradil smířící obětí, kterou každoročně ve velký den smíření přinášel izraelský velekněz, kropě krví volka a kozla *slitovnici, t. j. víko truhly smlouvy, uložené v nejsvětější svatyni. Kristus svou krví nastupuje na místo krve obětíních zvířat, ano, on sám vstupuje na místo »slitovnice«, sám se stává tím místem, kde se děje smíření a navazuje pravý vztah mezi člověkem a Bohem. To je naznačeno tím, že týmž řeckým slovem [*hilastérion*] je označena smířící obětí R 3,25 i »slitovnice« v řeckém překladu Lv 16, 13-15. [K celé myšlence sr. ještě Zd 9,12-15]. Toto vylíčení *krve Kristovy bylo podle R 3, 25-26 nutné proto, aby se ukázalo, že odpuštění hříchů, jež Bůh chystá, není slabošským prominutím, znevažujícím svatost vůle Boží a smazávajícím rozdíl dobrého a zlého, nýbrž projevem pravé Boží spravedlnosti. Vždyť trest byl vykonán, krev byla vylita — krev pravého Mesiáše a Syna. Kristus zemřel za bezbožné R 5,6; proto věta, že Bůh ospravedlňuje bezbožného [R 4,5], formálně popírající výroky Ex 23,7; 34,7 není rouháním ani popřením řádu Božího, nýbrž jeho uplatněním. Ona věta Pavlova nepopírá totiž abstraktně platnost Ex 23,7, nýbrž naopak tuto platnost předpokládá: ospravedlnění bezbožného je možné jen tak, že bezhříšný Mesiáš vstupuje na jeho místo a nese jeho trest. Ozývá se tu zřetelně motiv zástupné smrti, známý ostatně i z jiných výroků [za hříchy naše 1K 15,3; Ga 1,4; 2,20; za nás 1K 1,13; 2K 5,21 a j.], i když ovšem není vypracován ve strohou právníckou formuli. - S poněkud jiným důrazem je v podstatě stejná myšlenka vyslovena 2K 5,14-21: v Kristu, v jeho zástupné smrti i v jeho vzkříšení se udalo *smíření a nové stvoření, jinak řečeno, byl tím změněn celý vztah Boží k člověku a otevřena cesta k novému životu. Vždyť nastala velká výměna a záměna mezi námi a Kristem: on, který hříchu nepoznal, postavil se na naše místo, ano byl přímo za nás učiněn hříchem a vytrpěl trest pro hřích stanovený; tím nám hříšným umožnil, abychom se postavili na jeho místo, abychom před Bohem stáli jako spravedliví. Zde je obzvláště jasně vysloveno, jak ospravedlnění je skutečností toliko v Kristu, a to obzvláště v jeho smrti. - To je řečeno i Ga 2,20-21; v následující kapitole Ga 3 je tato souvislost vyložena novým, poněkud jiným způsobem: Kristus na sebe vzal zlořečenství, vyslovené v *Zákoně nad tím, kdo je pověšen na dřevě [Dt 21,23], a tím zrušil platnost Zákona [Ga 3,13]. Stejnou myšlenku vyjadřuje Ko 2,14 obrazem přibití dlužního úpisu na kříž, a dále

[562] Ospravedlnění

Ř 7,1—6 někud nedůsledně uplatněným obrazem osvobození ženy od manželského závazku smrti manželovou. Prozatímnost Zákona, jeho přípravná funkce jako »pěstouna ke Kristu« i jeho zrušení skutkem Kristovým je předmětem výkladu Ga 3,17-25, kde je souvislost s učením o ospravedlnění velice zřejmá: právě pro toto zrušení Zákona smíme říci, že člověk není ospravedlněn ze skutků Zákona, nýbrž z milosti Kristovy a z víry v něho. Je ovšem nutno pamatovat, že Zákon je zrušen jakožto cesta k spravedlnosti, nikoli však po stránce svého obsahu, který je pravým vystižením Boží vůle. Tento dobrý, spravedlivý a svatý obsah Zákona [Ř 7,12] je smrtí Kristovou potvrzen, a proto apoštol smí říci, že zvěsti ospravedlnění Zákon neruší, nýbrž utvrzuje [Ř 3,31].

Christologický základ mají i apoštolovy výpovědi o tom, jak jsme účastní ospravedlněného činu Kristovy smrti a vzkříšení. Vždyť přece církev, starost o její jednotu byla konkrétním podnětem podrobného vypracování tohoto Pavlova učení, je lidem, ano tělem Kristovým. Kristus je pravým semenem Abrahamovým [Ga 3,16-17]. Důrazem na jednotné číslo se tu naznačuje, že celá šíře Izraele byla redukována na tohoto jednoho pravého Izraelce. V něho vešly, v něm jsou soustředěny všechny dary, přívlastky a zaslíbení starého lidu Božího, a skrze Krista tyto dary nyní přecházejí na nový lid Boží, který je založen v Kristově smrti a vzkříšení, ve víře v něho, ve křtu na jeho jméno. Proto je právě v Kristu přímo dááno synovství Abrahamovo [Ga 3,29], a je tu zahrnut i dar pravé spravedlnosti. I na závěr druhého hlavního výkladu o ospravedlnění je rozvinut christologický základ způsobu, jímž docházíme účasti na ospravedlněném činu Kristově: Ř 5,12-21 se o Kristu mluví jako o druhém Adamovi, tedy jako o počátku a průkopníkovi nového člověčenstva. Protože Kristus je takovouto souhrnnou osobou, proto mají ti, kteří jsou vírou do něho zapojeni, přístup k jeho daru spravedlnosti [17], podíl na jeho ospravedlnění života [18], ujištění, že budou postaveni a učiněni spravedlivými [19]. Nejen objektivní základ spravedlnosti, nýbrž i způsob, jímž máme na této spravedlnosti podíl, je tedy založen christologicky.

c) Jako v SZ [odd. 1] má ospravedlnění i u Pavla prvotní vztah k Božímu *soudu. Budoucí přicházející *Den, v němž Bůh bude souditi skryté věci lidské, je pro apoštola základním obzorem, který určuje jeho nadějně očekávání a v němž se pohybuje jeho myšlení [Ř 2,16; 1K 4,5; 2K 5,10-11]. Na tomto soudu všichni staneme. Jsme-li však Kristovi, nebudeme na něm stát osamoceni. Když na nás bude vznesena žaloba, bude při nás stát Kristus, který se nás zastane, ano postaví se na naše místo jako ten, kdo za nás zemřel i z mrtvých vstal, a to všechno z pověření a vůle Boží [vždyť Bůh byl v Kristu 2K 5,19], takže lze

říci: Bůh jest, kterýž ospravedlňuje [Ř 8,31-34]. V této zvláštní soudní scéně, při níž soudce, Bůh v Kristu jednající, je zároveň obhájcem, dovršuje se a konkrétně provádí to, co Pavel rozumí ospravedlněním. Toto konečné vyhlášení ospravedlněujícího rozsudku je věci očekávaného budoucího Dne: proto právě apoštol mluví o ospravedlnění jako o budoucí, eschatologické skutečnosti. Nejzřetelněji Ga 5,5: spravedlnost je předmětem naší naděje, očekáváme ji teprve, ari v plné jistotě, neboť v nás Duch působí pevnou vírou, onu vítěznou jistotu triumfující nade všemi úzkostmi a bolestmi, jak o tom mluví i velký hymnus Ř 8, 35-39. K okamžiku budoucího soudu je ospravedlnění zřetelně vztaženo i 1K 4,3-5. Podobně i Ř 5 je ospravedlnění spojováno s nadějí budoucí slávy [2] a s budoucím spasením [9] a ve v. 19 se o něm mluví ve futuru, které není pouhým vyjádřením logické souslednosti [sr. Ř 2,13]. - Základní činy, jimiž Kristus při budoucím soudu uplatní naše konečné ospravedlnění, totiž jeho smrt a vzkříšení, jsou však již hotové, dané skutečnosti. Proto je možno a nutno o ospravedlnění mluvit také v přítomném, po př. i minulém čase. Tento způsob je pro Pavla nejpříznačnější: Kristus se stal od Boha naší moudrostí, spravedlností, posvěcením i vykopením [1K 1,31]; ospravedlnění jste byli [1K 6,11]; ospravedlnění tedy byvše z víry [Ř 5,1.9]. Jindy se o ospravedlnění mluví jako o něčem, co prostě před Bohem platí, aniž je nějak zdůrazněn časový vztah: usuzujeme, že člověk bývá ospravedlněn vírou [Ř 3,28]; člověk nebývá ospravedlněn ze skutků zákona Ga 2,16; 3,11; Bůh z víry ospravedlňuje pohany Ga 3,8. I v těchto na pohled mimočasových výpovědech se ari předpokládá, že ospravedlnění je zakotveno v smrti a vzkříšení Kristově, a proto je zvěstováno a přijímáno jako přítomná jistota. Tato přítomnost ospravedlnění pro víru je jádrem toho zpřítomnění *eschatologické skutečnosti, které je pro celý NZ tak významné a které zvláště u Pavla je přímo perspektivním rámcem jeho celého myšlení. Není však pouhou bezvýznamnou setrvačností, jestliže apoštol přesto setrvává také při výhledu na konečné vyhlášení naší spravedlnosti v budoucím dni soudu: podtrhuje tím, že spravedlnost není z nás, že nejen není zjednána našimi záslužnými skutky, nýbrž není ani uskutečňována našim niterným prožíváním: jest položena v Kristu přišlém i přicházejícím, a proto k nám vždy znovu přichází a musí námi být vždy znovu vírou přijímána a poslušností života osvědčována.

d) Apoštol velice zdůrazňuje, že naše spravedlnost je dána v Kristu, že ji máme jen v podobě účasti na jeho smrti, vzkříšení a budoucím vítězství, že ji nemůžeme dojit jen každý sám pro sebe, nýbrž toliko vstípením do jeho lidu, do jeho těla, jímž jest církev. Otázka však jest: jak, jakým způsobem docházíme této účasti na Kristu a na jeho díle? Na to apoštol Ř 4 odpovídá: tak, že je nám spravedlnost Kristova připočítávána. To je vy-

raz převzatý ze sz citátu [Gn 15,6, viz též Ga 3,6], ale je jím dobře vyjádřena podstatná složka apoštolovy myšlenky: spravedlnost je mimo nás, v Kristu, a je nám přivlastňována rozhodnutím Božím, které předchází jakýkoli náš počin. Tato prvotnost Božího připočtení je založena v prvotnosti a činu Kristově, který umřel za nás, za bezbožné, když jsme ještě hříšníci byli [Ř 5,6.8]. Tato prvotní, předcházející, nám bez nějakých v nás daných předpokladů připočítávaná spravedlnost přichází tím způsobem, zeje nám zvěstována. Spravedlnost Boží se zjevuje skrze evangelium, které není pouhým lidským slovem, nýbrž mocí Boží ke spasení [Ř 1,16-17]. Tato podstatná funkce zvěstovaného *slova při ospravedlnění je rozvedena Ř 10,5-17 i 2K 5,18-21 a je podkladem vysokého hodnocení apoštolské zvěsti, které nalézáme 1Te 2,13 i v celém listu 2K. Se spravedlností Kristovou se nesetkáváme nikde jinde než ve slovu, jímž jsou nám zvěstovány jeho skutky a jímž jsme zváni, abychom je vírou přijali a tak se smířili s Bohem. Jedinou přiměřenou odpovědí na tuto zvěst evangelia, jež jest mocí Boží, je totiž právě *víra. Nerozlučnou souvislost a souvztáznost slova a víry jasně vyjadřuje Ř 1,16-17 i Ř 10,17. Proto a v tomto smyslu je možno i nutno o pravé spravedlnosti, jež je spravedlností v Kristu, mluvit také jako o spravedlnosti či ospravedlnění z víry. Víra tu ovšem není chápána jako nějaký svéprávný výkon lidský, nýbrž je založena jen na slovu zvěsti a je k němu bytostně vztažena. Věřit znamená nehledět na sebe ani do sebe ani na vnější okolnosti, nýbrž zcela se upnout k mocí Boží, která byla uplatněna v díle Kristově a která k nám přichází ve slovu zvěsti. Vzorem takové víry je Abraham, který nedbal na stáří své ani Sářino, ale v naději proti naději uvěřil y zaslíbení, že bude otcem mnohých národů [Ř 4,18-19]. Tato víra je ve své podstatě vždy vírou v moc Božího stvoření z ničeho, v moc Božího vzkříšení [Ř 4,17]. Takovou vírou člověk, který při sobě nevidí žádné spravedlnosti, nýbrž jen známky toho, že je bezbožník, odhlíží od toho, co u sebe vidí, a přijímá ujištění, že v Kristu jest spravedliv. O této víře lze pak říci, že je připočtena za spravedlnost [Ř 4,3-24]: kdo takto věří, jest spravedlivý. Tato spravedlnost z víry je v bytostném protikladu proti pokusu dojít spravedlnosti ze skutků Zákona [Ř 3,20.27.28; 4,2.6; 9,12.32; 11,6; Ga 2,16; 3,2.5.10]. Pokus dojít spravedlnosti ze skutků není však pravým smyslem staré smlouvy, Starého Zákona. Naopak: Ř 4 i Ga 3 Pavel dokazuje, že vlastním smyslem sz svědectví, ano i samého Zákona Mojžíšova, bylo připravit cestu pro zjevení pravé spravedlnosti v Kristu, z víry, bez skutků Zákona. Kdo však podniká onen pokus, kdo se chce ospravedlnit ze *skutků - ať už je to obřízka nebo jiné záslužné činy - neupírá nerozděleně pohled jen na Krista samého, nýbrž hledí sám na sebe a do sebe, aby nashromáždil své výkony a přednosti, jimiž byse mohl před Bohem vykázat čili pochlubit [Ř 4,2, sr.

Ospravedlnění [563]

Ř 2,17.23; 1K 1,29]. Právě toto úsilí vystavět svou vlastní spravedlnost se však mívá s pravou spravedlností Boží [Ř 10,3], přichází o jedinou oprávněnou chloubu, jež je chloubou v kříži Kristově [Ga 6,14], chloubou v naději slávy Boží v tomto kříži založené [Ř 5,2], chloubou, jež je jen jiným jménem vítězné víry v milost Kristovu.

Neporozuměl by dobře Pavlově zvěsti, kdo by se domníval, že tato připočtená, zvěstovaná, mimo nás v Kristu položená spravedlnost je nějak méně skutečná než domněle hmatatelná spravedlnost ze skutků. Kdo by takto usuzoval, ukázal by tím, že spoléhá jen na *tělo [sarx, sr. Člověk 6, str. 108; sr. F 3,3; Ga 3,3] a že nechápe pravou skutečnost Ducha. To, co Bůh připočte a co svým slovem zvěstuje, je přece nejskutečnější skutečností. Vždyť jeho slovo není pouhým lidským mluvením [1K 4, 19-20], nýbrž slovem stvořitelské všemohoucnosti [2K 4,6]. Jestliže nás tedy Bůh vyhlásí za spravedlivé a jestliže toto jeho slovo vírou přijmeme, jsme skutečně spravedliví. To se ukazuje i na tom, že víra je dávana Božím *Duchem [Ga 5,5], jež jsme přijali, když jsme uvěřili [Ř 8,15-16 sr. Ga 3,2-3]. V oddílu Ř 8,29-30 se pak ospravedlnění, a tedy i ospravedlňující víra, zařazuje do řetězu, jehož počátkem je Boží předzvědění a předzřízení čili předurčení. Tím je výrazně řečeno, že víra není libovolným lidským počinem, nýbrž je zakotvena ve svrchovaném rozhodnutí věčného Boha. Proto však víra nenabývá ještě povahy jakési příhody, již by člověk pasivně podléhal, bez vlastní odpovědné účasti. Naopak, víra je svou nejvlastnější podstatou odpovědí na Boží slovo, a je tedy vždy také odpovědným lidským rozhodnutím a stále novým rozhodováním - rozhodováním pro to, co k nám přichází od Boha, co je nám dáno v Kristu. Život v Duchu, o němž svědčí Ř 8, není něco odtrženého od víry přijímající ospravedlnění. Nevstupujeme do jiného světa, když z Ř 3-5 přecházíme k Ř 6-8. Naopak, život v Duchu je totožný se životem z víry; v Ř 8 se jen zřetelně ukazuje, který je poslední základ a jaká je životní podoba víry.

e) Na základě tohoto poznání lze teprve správně řešit otázku, jaký vztah má ospravedlnění k životu křesťanovu. Některé formulace Pavlovy, z polemické potřeby velice vyostřené, mohou budít dojem, že nikterak nezáleží na tom, jak žijeme, co v životě děláme, když přece jsme ospravedlněni z milosti a z víry, nikoli ze skutků. Z některých slov apoštolových, zejména Ř 6,1, je patrné, že už u některých jeho současníků vzniklo podobné nedorozumění. Je to však skutečně jen nedorozumění, či lépe: úplné nepochopení toho, co apoštol má na mysli. Ptáme-li se, na kterém základě obстоjíme před Bohem, musíme zcela odhlédnout ode všeho, co je v nás a při nás, a držet se toliko milosrdenství Božího v Ježíši Kristu. Jistota tohoto milosrdenství není však určena jen pro

[564] Ospravedlnění

naše myšlení, nýbrž z tohoto milosrdenství můžeme a proto máme žít. Celý život, všechny vztahy k lidem i ke všem otázkám lidského jednání jsou od kořene proměněny tím, že do našeho života vstoupila Boží milost v Kristu, že nám v něm byla připočtena Boží spravedlnost. Znamená to proměnění mysli i života, zřetelný odstup od dřívějšího způsobu myšlení i od cest tohoto věku, zasvěcení života službě Bohu i bližnímu, založené v Božím slovu. O tom apoštol mluví nejen Ř 12,1-2, nýbrž v celém dlouhém oddílu Ř 12-15 i na mnoha jiných místech. Přijmout Boží spravedlnost zavazuje. Dar spravedlnosti, který je založen v účasti na smrti Kristově [Ř 6,7], nás spojuje s cestou Ježíše Krista skrze smrt ke vzkříšení a tím nás s vnitřní nutností uvádí do pohybu poslušné služby spravedlnosti [Ř 6,4.16]. Charakteristické je, jak se tu střídá přítomný a budoucí čas [na př. Ř 6,5], a ještě výrazněji: indikativ a imperativ, oznamovací a rozkazovací způsob: pohřbeni jsme s ním v smrt, abychom v novotě života chodili [Ř 6,4]. Podobně: Duchu, který nám byl dán, jsme zavázáni, jsme mu dlužníky [Ř 8,12; sr. Ga 5,16.25]. Tato jazyková forma přiměřeně vyjadřuje, že milostivý dar spravedlnosti se s vnitřní nutností hned stává závazkem. S tím souvisí, že víra není nějakým pasivním podléháním neosobním vlivům, nýbrž odpovědným osobním rozhodnutím [viz nahoře odd. d]. Jen v takové osobní víře opravdu přijímáme ospravedlnění - ale tato víra není možná jinak než jako víra zavazující. Žít z víry znamená povolovat milosrdenství Božím, dát se vésti Duchem [Ga 5,18; 6,8; Ř 8,14]. Duch však nemůže být bez svého přiměřeného *ovoce [Ga 5,22]. Kdo to nechápe, kdo si myslí, že může z milosrdenství Božího žít bez jakéhokoli závazku, kdo se dokonce domnívá, že slávu nezasloužené milosti Boží ještě zvelebí, jestliže se bude bezstarostně poddávat svému hříchu [Ř 6,1], ten si musí dát líbit tyrdé slovo: jichž spravedlivé jest odsouzení [Ř 3,8]. Ten totiž ještě vůbec nepochopil, co je to milost Boží, co víra a co Duch svatý. A ten musí počítat s tím, že za toto své ovoce, či za to, že nenesl žádné ovoce Ducha, bude souzen a odsouzen [Ga 6,7-8; 2K 5,9-11 sr. Ř 8,5-6; 14,10b; Ef 6,8]. Na tomto místě se tedy i u Pavla objevuje poukaz na budoucí soud, který se bude dít podle »skutků« [sr. ještě Ř 2,6-16], t. j. podle toho, zda kdo žil či nežil z pravé, odpovědné, poslušné, ovoce nesoucí víry v spravedlnost Boží v Ježíši Kristu.

Na druhé straně nezná apoštol jiný druh dobrého života než je ten, který je založen v této odpovědné víře v milosrdenství Boží. Jeho výrok »cožkoli není z víry, hřích jest« [Ř 14,23] není náhodným, mimochodným rčením, nýbrž vskutku vyjadřuje základní zásadu jeho ethiky. Jejím srdcem je přece stejně jako u Ježíše *lásky [Ř 13,8-10; Ga 5,13-15; 1K 13]. Tato láska však má své

konkrétní místo v pospolitosti lidu Kristova, a spočívá v tom, že v církvi jedni druhé přijímají [Ř 15,7], ano jedni druhé vidí a chápou [2K 5,14-16] tak, jak jsou v Ježíši Kristu. To znamená, že si navzájem odpouštějí a jeden druhého snášejí, tak jako Kristus odpustil nám [Ko 3,13; Ef 5,2], že se vystříhají ukvapeného posuzování a odsuzování [Ř 14,4.10.13; 1K 4,5] a ovšem, že si odpírají všecko, i to, co by samo o sobě bylo nezávadné, čím by mohli bratra zarmoutit, zmást, pohoršit [Ř 14,13.15.21; 1K 8,9-13; 10,28-29]. Souvislost, v níž jsou tyto výroky řečeny [zejména Ř 14,4.10-12; 1K 4,3-5] zřetelně ukazuje, že pozadím, které jim jediné dodává pravého smyslu, je ospravedlnění z milosti Kristovy. Nelze vskutku žít v lásce a plnit tak vůli Boží, nežijeme-li z darované a připočtené spravedlnosti Kristovy a nedáme-li této skutečnosti proniknout všechny své vztahy k bližním. Ospravedlnění přece není toliko soukromou věcí, i když je darem osobně přijatým. Církev je obecenstvím ospravedlněných hříšníků; proto má všechny vzájemné vztahy jejich údů ovládnout živé vědomí, že za nás za všechny, i za nejslabšího z bratří, Kristus umřel [Ř 14,15]. Ano, i vůči protivníkům se má uplatnit pokojnost a trpělivost, vyplývající z přijatého Božího milosrdenství [Ř 12,14]. Ne pomsta, nýbrž vyhledávání pokoje a přemáhání zlého v dobrém je pravým uplatněním poznání víry, že poslední soud, a tedy i vlastní trest [*»pomsta«] nenáleží nám, nýbrž Bohu, tomu Bohu, který v Kristu zjevuje svou milostivou, zardarmo dávanou spravedlnost [Ř 12,17-21].

Takovým způsobem apoštol rozvíjí svou základní větu, že spravedlivý z víry živ bude [Ř 1,17; Ga 3,11]. Tuto větu, převzatou z Abk 2,4, chápe Pavel zajisté předně v tom smyslu, že pravá spravedlnost pochází toliko z víry, nikoli ze skutků. Je tu však zahrnut také opačný důraz, že totiž z víry v ospravedlnění v Kristu je možno a proto je nutno skutečně žít, že veškerý život Kristova lidu i každého jeho jednotlivého úda má v této víře zdroj, sílu a pravidlo, že tato zcela určitá víra v ospravedlňující milosrdenství Kristovo je srdcem a tajemstvím křesťanského života.

f) Souhrnem lze říci, že učení o ospravedlnění z milosti a z víry, podrobně vypracované z potřeby jasného vymezení proti farijskému pojetí církve [viz svrchu odd. a], není přes tento zvláštní a do jisté míry náhodný podnět pouhou vedlejší nebo dokonce náhodnou linií Pavlova myšlení, nýbrž že se v něm se zvláštní výrazností vyjadřuje, jakou povahu má milost Boží i křesťanův život. Je to milost založená v osobě a díle Ježíše Krista, která nesnese žádného doplňku ani rozdělení srdce. Přichází k nám ve slovu zvěsti, která žádá celé a odpovědné rozhodnutí víry. Toto rozhodnutí se prvotně děje při křtu, jímž jsme zasazováni do obecenství Kristova lidu a zavazováni k chození v novotě života, k poslušnosti spravedlnosti Boží. V tomto svém celku a v této plnosti je učení o ospravedlnění nej-

zřetelnějším a nejzákladnějším theologickým vyjádřením Pavlova evangelia.

Svědectvím toho také jest, že u Pavla je ospravedlnění v živé vnitřní souvislosti s několika jinými důležitými pojmy. Jak ukazuje Ř 5,1.10-11 i 2K 5,18-21, je ospravedlnění těsně spojeno se *smířením. Formálně řečeno je tu smíření pojímáno jako důsledek ospravedlnění. Přiměřenější však je říci, že smíření vyjadřuje, jaká je vlastní, vnitřní náplň pojmu ospravedlnění, který je sám o sobě poněkud formální, takřka právnícký. Celý náš vztah k Bohu se změnil, na místo nepřátelství nastoupil *pokoj, a to ovšem ne naší zásluhou, nýbrž zcela z iniciativy Boží v Ježíši Kristu. — S jiného hlediska lze tentýž stav věci vyjádřit větou, že se nám v ospravedlnění skrze Krista dostává Božího *odpuštění. Viděli jsme již, že se apoštol R 3,25 snaží vyložit, jak je vylití krve Kristovy nutné, má-li být odpuštění našich přestupků projevem Boží spravedlnosti a nikoli smazáním jeho věčného řádu. Podobně Ř 4,6-8 je odpuštění hříchů citátem ze Ž 32,2 ukázáno jako podstata toho blahoslavenství, kterého se nám dostává v přivlastnění spravedlnosti bez skutků. Lze takřka říci, že ospravedlnění a odpuštění jsou pojmy synonymní [souznačné], jenže ospravedlnění zřetelněji upozorňuje na vztah odpuštění k Boží spravedlnosti, která se projevila v oběti Kristově. Tato souznačnost obou pojmů vysvětluje, proč Pavel o odpuštění hříchů mluví poměrně zřídka, užívaje přitom několika řeckých slov [*afesis*, po př. *afienai* Ř 4,7; Ko 1,14; Ef 1,7; **paresis* Ř 3,25; *charizesthai* Ř 8,32; Ko 2,13; 3,13; Ef 4,32; o odpuštění mezi lidmi 2K 2,7.10; 12,13; toto poslední slovo vlastně znamená »z milosti udělití«, »darovati« a může být užito i o jiných darech než je odpuštění, tak 1K 2,12; Ga 3,18; F 1,29; 2,9; Fm 22]. Pojem odpuštění je u Pavla jinde zastoupen pojmem ospravedlnění. - V některých výrocích je ospravedlnění spojeno s *posvěcením, tak 1K 1,30; 6,11; Ř 6,19.22. Jím se vyjadřuje účinek ospravedlnění: jsme jím odlišeni a odděleni od dosavadního nepravého života a určení i odevzdání službě Boží spravedlnosti. - Ve výroku, který je jakýmsi programatickým záhlavím Pavlova výkladu o spravedlnosti v Kristu [Ř 1,16], je tento pojem spjat se *spasením, podobně i Ř 10,10. Z Ř 5, 9-10 vychází najevo, že spasení po výtce označuje budoucí, eschatologické odhalení a dovršení toho, co je předjímkou již dáno v přítomném ospravedlnění a smíření. Nebylo by však správné, tento rozdíl v důrazu chápati jako protiklad obou pojmů: vždyť Ř 8,24 praví, že jsme byli spaseni, arci naději, a Ef 2,5.8 je slova spasiti užito jako souznačné náhrady za ospravedlnění.

5. Učení o ospravedlnění z milosti a z víry je příznačné pro apoštola Pavla. V ostatních typech novozákonních není vypracováno se stejnou výslovností a přesností, přesto však i tam má buď zřetelný ohlas nebo důležité věcné paralely. Není divu, že se ozývá v epišto-

Ospravedlnění [565]

lách pastorálních, které pokračují na linii Pavlově a snad i zpracovávají některé zlomky jeho původních listů. Jejich pozornost je sice zaostřena na zachování pokladu učení přesně formulovaného, na bedlivé zachování církevního řádu a na životní praxi, drženu v mezích spolehlivě ustálených mravních příkazů, přesto však se tu neztrácí základní Pavlův poznatek o ospravedlnění z milosti, nikoli ze skutků. Nejzřetelněji je vysloven Tt 3,5-7, ale je také v pozadí výroku 1Tm 1,9, podle něhož Zákon není určen spravedlivému [sr. Ga 5,23] a není tedy ani základem pravé spravedlnosti, nýbrž jen hrází proti výstřelkům lidské bezbožnosti. - Podobně aspoň heslovitě zachycení základní these Pavlovy nalézáme ve zprávě Skutků O jeho řeči [Sk 13,38-39]. - Také v epištole k Židům, jejíž autor patří do kruhu pokračovatelů Pavlových, ozývá se učení o ospravedlnění. Citát z Abk 2,4 přináší Žd 10,38 arci s poněkud jiným akcentem než Pavel: jde tu spíše o vytrvalost víry než o její upnutí k ospravedlňujícímu činu smrti Ježíše Krista. Ale Žd 11,4.7.33, ano kapitola Žd 11 jako celek jasně ukazuje, že autor této epištoly dobře věděl, že pravé spravedlnosti docházíme jen z víry a že víra je proto způsobem, jímž se ustavuje a projevuje naše spravedlnost. - Již jsme ukázali [nahore odd. 3], že ve zvěsti Ježíšově podle synoptiků je učení o ospravedlnění připraveno dvojí myšlenkou: jednak důrazem na svrchovaně, Ježíšem udílené odpuštění jako na základ pravého vztahu k Bohu, jednak zvěstí, že v den soudu obstojí ten, ke komu se přizná Ježíš. - Evangelium podle Jana se otázkou spravedlnosti nezabývá soustavně. Zdůrazňuje však velice, že eschatologické skutečnosti jsou již předjímkou přítomny v osobě Ježíšově. V této souvislosti prohlašuje: kdo věří v Ježíše, na soud nepřijde [po př.: nebude odsouzen], ale přešel ze smrti do života; kdo však nevěří, již jest odsouzen [J 3,18.36; 5,24]. Stejný základní smysl mají i slova J 16,8-9, jejichž výklad je v podrobnostech ovšem obtížný. V těchto výrocih J je jinými slovy řečeno totéž, co miní Pavel svým učěním o ospravedlnění v Kristu, přijímaném vírou. Je to patrné i 1J 1,9-2,2 kde odpuštění hříchů je spojováno právě se spravedlností Boží a odvozováno z přímlyvy Ježíše Krista, pravého Spravedlivého. U J není ovšem výslovně uváděn protiklad proti skutkům zákona, i když J 1,17 je milost a pravda v Kristu stavěna proti Zákonu Mojžíšovu. Jan však stejně jako Pavel ukazuje, že věřit znamená: vzdát se každé falešné jistoty založené v člověku a ve *světě, a žít ve *světle pravdy Boží, která se s námi setkává v Ježíši. - V prvním listu, nadepsaném jménem Petrovým, ozývá se zvěst, že Ježíš Kristus zemřel za hříchy naše, spravedlivý za nespravedlivé [1Pt 2,22-25; 3,18], abychom ustali od hříchu a byli živi spravedlnosti [2,24; 4,1-2]. Není tu příznačného pavlovského protikladu proti skutkům — naopak, o skut-

[566] Osrdí Ostatek

cích se tu vždy mluví jen v kladném smyslu: 1Pt 1,17; 2,12 — a ožívá se tu motiv nového zrození [1Pt 1,23], ve vlastních listech Pavlových v této podobě neznámý. Přes tyto nepochybné rozdíly je však i v 1Pt táž základní zvěst o spasení, založeném v zástupné smrti Kristově a přijímaném vírou [1,9].

Zvláštní místo má epištola, nadepsaná jménem Jakubovým, neboť zde jsou výslovně popírány některé formulace známé z Pavla. Jde hlavně o známý oddíl 2, 14-26. Tam se ve v. 23-24 citát z Gn 15,6, jímž Pavel Ř 4, 3-23; Ga 3,6 opírá učení o spravedlnosti z víry, vykládá v ten smysl, že Abraham byl ospravedlněn ze skutků, ne z víry toliko. Nemá smysl popírat protikladnost Pavlových a Jakubových formulací. Tím však ještě není řečeno, že je v nesmířitelném rozporu věc, kterou oba mají na mysli. Je zřejmé, že Jk míří na jiné pojetí víry než je Pavlovo. Viděli jsme, že Pavlovo učení o spravedlnosti z víry má pravý smysl jen tehdy, je-li viděno v živé souvislosti s celým dílem Kristovým, s obecnstvím církve a s odpovědnou poslušností spravedlnosti Boží, čili: není-li pohled upírán na osamocenu víru, na víru jako lidský výkon nebo stav myslí. Mohlo se však stát, že tato živá souvislost byla porušena a že víra byla chápána jen jako theoretické přesvědčení o jistém stavu věci nebo o správnosti jistých výpovědí. Patrně už za života Pavlova docházelo k podobnému nepochopení [viz Ř 3,3-6; 6,1 a svrchu odd. 4 d]. Takovouto jen na teorii omezenou víru chápat jako »náhradu« skutků a připisovat jí ospravedlňující moc by nutně vedlo k nebezpečným důsledkům. Proti podobné jen theoretické víře se obrací Jk 2,19, ji prohlašuje za mrtvou 2,26. Jeho důraz na víru poslušnou, v životě osvědčenou je zcela ve shodě s vlastním míněním Pavlovým. Bylo však patrně potřeba vyjádřit jej velice jasně a ostře proti některým Pavlovým žákům a pokračovatelům - je nejpravděpodobnější, že Jk je spis popavlovský - a podnes je »jakubovského« důrazu velice zapotřebí proti nebezpečí podobného skreslení. Jen je třeba pamatovat, že existuje nejen mrtvá víra, nýbrž také mrtvé skutky [Žd 9,14], t. j. skutky konané v domnění, že si jimi ze své moci, bez potřeby naprosté milosti Kristovy, získáme spravedlnost před Bohem. S.

Osrdí, lat. *pericardium*, vak srdeční. Jr 4,19 v doslovném překladu: »Stěny mého srdce«.

Ostatek, to, co [po]zůstalo, co uniklo zkáze, bylo zachráněno, přečkalo zkázu, zbytek [Lv 2,3; 2Kr 4,7; Ž 76,11; Iz 44,17 a j.], konec [Kaz 10,13]. Výraz o. ve spojení s lidmi může být také označením potomstva [Gn 45,7; 2Š 14,7; Iz 14,22. U Mi 4,7 překládají Kral. přímo »potomky«, ač právě zde jde o theol. výraz »ostatek«]. Hebrejščina má pro označení o-u čtyři různé hebr. kořeny s různými odstíny, které čeština naznačuje různými překlady. Do podrobností však se nemůžeme pouštět.

O. má v bibli také význam theologický. Jde tu většinou o překlad *š'ér* [sr. Iz 7,3] a *š'érít*. Podle Jl 2,32 povolá Hospodin ostatky, které přežijí den soudu [sr. Ez 6,8], a usadí je na hoře Siónu a v Jerusalemě. Myšlenka o. byla živá zvláště v době, kdy žili lidé, kteří přečkali katastrofu a unikli zajetí [2Kr 19,4, 30n; Iz 37,4,31n; 2Pa 30,6], ale záhy nabývá toto jméno eschatologického zabarvení [sr. Am 5,15; Mi 2,12; Jr 6,9; 8,3; Ez 11,13; Ezd 9,8], i když snad nikdy nezmizelo poněti, že o. je také současně veličinou, jíž prorok zvěstuje příchod Boží [Am 5,15]. Pojem o. může mít ze samé své podstaty dvojí funkci. Může být hrozbou: nezůstane nic než o., malý zbytek; ale může být též zaslíbením: přes přisnost soudů Hospodinových nebude s Izraelem ještě konec, zůstane o. jako počátek a jádro nového ustavení lidu Hospodinova. Tento základní význam je v různých vrstvách SZA rozmanitě rozváděn a zpracováván. Zvláště v okruhu Izaiášově se stává o. odborným theologickým výrazem, jenž tvoří stálý prvek v očekávaní soudu a spásy [sr. Iz 1,8n; 7,3n; 10,20 n; 11,11 n; 46,3; Jr 23,3; 31,7; Mi 5,7; Sof 2,9; 3,12n]. Bude to aspoň ve srovnání s odsouzenými a zahynulými »maličký počet«, který pozůstane z celého Izraele [Dt 4,27; 28,62; Iz 46,3], i když půjde o zárodek, jenž se má rozlišovat [Jr 23,3]. Jednou je tak označen severní Izrael [2Kr 21,14; Iz 10,28; 28,5; Am 5,15; 7,2,5], jednou jen jižní Izrael [2Kr 19, 30; Ž 78,67n; Iz 37,31; Jr 40,11,15; 42,15,19; 43,5; Oz 1,7], jindy jen Juda nebo Jerusalems [2Kr 19,4; Iz 37,4; Jr 8,3; 24,8; 38,4; 52,15; Ez 5,10; Neh 1,2n], nebo Sión [Iz 1,8; 49, 14-21; Ez 9,4,8] nebo jen Masfa [Jr 41,10,16]. Je patrné, že představa o-u se stále zužuje, až se soustředí na pouhý »výstřelek [Iz 4,2; 37, 31], Mesiáše [Mi 5,1nn; Iz 9,6], kolem něhož se ovšem shromáždí vyvolení jako zárodek lidu Božího.

SZ je plný myšlenky o o-u, zachráněného ze všeobecné zkázy jako následku hříchu: Noé [Gn 7,23], Abraham [Gn 11,8; 12,1nn], Josef [Gn 45,7], Mojžíš [sr. Ex 32,10n] byli vyvolení Bohem, aby se stali zakladateli nového pokolení; podobně Kálef, Jozue, Samuel, sedm tisíc těch, kteří se neskláněli před Bálem [1Kr 19,18], a proroci, zvláště Izaiáš, který se svou rodinou [se svými žáky-dítkami Iz 8,18] měl vytvořit zárodek, ostatek, jehož vůdcem měl být sám Immanuel [Iz 6-8]. Podobným ostatkem měl být Služebník Hospodinův a danielovský Syn člověka. Při tom nejde o nějaký náhodný zbytek po katastrofě, který ji přečkal — Bůh hrozí přece úplným zničením Izraele [Ez 7,16,24n; Jl 2,3; Am 3,12; 5,1n; 6,9n; 8,1nn; 9,1nn; Pl 2,22] ! —, nýbrž o něco, co Bůh dá [Iz 8,18], povolá [Jl 2,32], co pěstuje a nosí od života matky [Iz 46,3n], nad čím se snad slituje [Am 5,15], co »shledá a zběře a sežene dohromady« [Iz 11,11; Mi 2,12], co spadne jako rosa od Hospodina [Mi 5,7], co Bůh zanechá [Iz 1,9], kdo byl zapsán v knize života [Iz 4,3]. Bůh sám položí základní ká-

men na Siónu [Iz 28,16] pro o., který pozůstává [Sof 3,12n], stvoří, třeba se to mnohým bude zdát neuvěřitelné [Za 8,6]; učini to ze své horlivosti [2Kr 19,31; Iz 37,32], milosti [Jr 31,2; Am 5,15], lásky [Iz 46,3n] a z ochoty vysvobozovat [Jr 31,7]. Jde zkratka o svrchané *vyvolení Boží. Tím už je vyloučena myšlenka zásluhy nebo mravních a náboženských předpokladů se strany člověka. Člověk se sice smí modlit za uchování o-u [Z 79,11; Iz 37,4; Jr 42,2], ale Bůh sám vyvoluje za o., koho chce. Nejde o »svatě« lidi »ostatky z rodiny této neslechetné« Jr 8,3], které Bůh prohlásí za o. Vždyť musí o. nejdříve zachránit, odpustit mu hříchy [Mi 7,18; Jr 50,20], musí sám v »ten den« vyhladit jména model a ducha nečistoty ze země [Za 13,2] a prohnat ostatek ohněm jako zlatník stříbro a zlato [Za 13,8n], musí mu dát dar Ducha [Ez 36, 24-27; 37,23n; 39,29; Jl 2,28n], aby se navrátil k němu, obrátil se, zaujal správný postoj k němu Iz 10,20nn]. Víra není podmínkou toho, aby se stal někdo ostatek, ale ovšem, kdo byl Bohem vyvolen za ostatek, ten věří [Iz 10,20 sr. 28,16], očekává na Hospodina [Iz 8,16-18], bude slouti svatý [Iz 4,3], ne učini nepravosti a nebude lhát [Sof 3,12n]. S myšlenkou o. je tedy samozřejmě spojena představa oddělenosti [Ex 33,16] a úzkého spojení s Bohem [Iz 28,5; Mi 2,12n; 4,7]. Přesto však bude tento o. žít »uprostřed národů mnohých« [Mi 5,7], ale nezávislý na nich. Bude jim »jako rosa od Hospodina, jako tiší dešťové, skrápějící bylinu« [sr. Sof 3,12], ale také jako »lev mezi zvěří divokou« [Mi 5,8 sr. Sof 2,7,9]; národové se pohnou k Siónu, aby se naučili chodit po Hospodinových stezkách [Iz 2,2-4; Mi 4,1-5]. Neboť i »ostatkové z pohanů« dojdou spásy [Iz 45,20nn; sr. Za 9,7; 14,16; Ez 36,3.5.36]. Těmto o-ům vzbudí Bůh pastýře z rodu Davidova [Ez 34,23nn; 37,23n; Jr 23,3nn]. K němu, reku udatnému [Iz 9,6], se o. obrátí [Iz 10,21] a navrátí [Mi 5,2nn].

V NZ navazuje na myšlenku o-u zvláště apoštol Pavel, který řeší otázku vyvolení a zavržení Izraele podle těla [Ř 9-11]. Ostatkové »podle vyvolení milosti« [Ř 11,5] jsou mu ti, kteří uvěřili v Krista, onen kámen na Siónu, předpověděný od proroka [Iz 8,14; Ř 9,33]. V Krista uvěřili ovšem jen vyvolení [Ř 11,7], a to jak ze Židů [Pavel sám je mezi nimi], tak z pohanů. Pravda, Židů je mezi věřícími zatím málo, ale jsou příslibem, že »zatvrdilost z částky« je jen dočasná [Ř 11,25]. O., který existuje nyní, je jen začátkem Božího smilování nade všemi [Ř 11,32 sr. 11,11.23]. Zatím co ve SZ vedla linie od mnohých k nepočtenému o-u, vede v NZ od nepatrného o-u, představovaného Kristem, k vyhlídce, že všichni národové budou hledat Pána [Sk 15,16n; sr. L 13,19], i když stále platí výstraha Mt 7,13n.

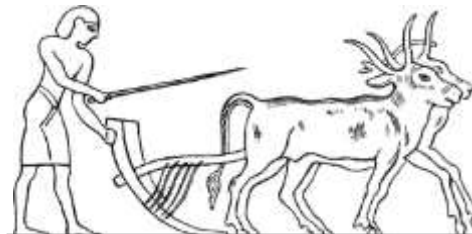
Ostáti, stč. = obstáti, vydržeti, udržeti se, odolati [Lv 26,37; Joz 1,5; 1S 6,20; Ž 1,5; 27,13; Př 19,21; Iz 4,7; Am 2,15; Mal 3,2; Zj 6,17 aj.].

Ostáti-Ostrov [567]

Ostáti se, stč. = udržeti se [2S 23,10, hebr. = přilnouti].

Ostaviti má v bibli dvoji význam: a) Odstaviti [dítě od prsu], přestat s kojením [Gn 21,8; Ž 131,2; Iz 11,8; 28,9; Oz 1,8]. Palestinské matky kojily a dodnes kojí dva až tři roky. Odstavení bývalo spojeno s rodinnou slavností [Gn 21,8] a obětmi [1S 1,24]. - b) Zůstaviti, zanechat [Mal 4,1; Mk 13,2].

Osten, stč. = špičatý prut, bodlo k pohánění dobytka. Kral. tak překládají ve SZ dvě hebr. slova, z nichž jedno znamená trn, trní [Nu 33,55 sr. Joz 23,13; Jb 5,5; Př 22,5], druhé zaostřený nebo okovaný dlouhý bodec

Egyptský orač pohání spřežení krav zašpičatělou holí, ostnem. Malba z královských hrobů v Thebách.

na pohánění dobytka. Když Filištinští zakázali Izraelcům živnost kovářskou, nastala nesnáz i se zaostříváním ostnů [1S 13,21]. Sagmar, syn Anatův, pobil »ostnem volů« 600 Filištinských [Sd 3,31]. V přeneseném smyslu jsou přirovnávána k ostnům slova moudrých [Kaz 12,1]: působí sice bolest, ale pobízejí k činnosti duševní i mravní. »Zpěčovati se proti ostnům« bylo úsloví, známé v řecké literatuře, zvláště dramatické; označovalo marný a škodlivý pokus vzpírat se silnější moci, ať už lidské nebo božské. Je zajímavé, že Pavel v podání Lukášovu užil tohoto přísloví, když mluvil před hellenisticky vzdělaným Agrippou, aby mu vyložil, co mu řekl Kristus před Damaškem »židovským jazykem« [Sk 26,14]. V 1K 15, 55n [sr. Iz 25,8; Oz 13,14] je přirovnáván hřích k [otrávenému?] ostnu, jehož užívá smrt za svůj nástroj, takže se stává tyranem člověka. Poněvadž však Kristus přemohl hřích, zbavil současně smrt její moci tak, jako když někdo vytrhne žihadlo [sr. Zj 9,10] nebezpečnému hmyzu nebo zbaví poháněče dobytka jeho bodce. Proto může Pavel vítězně jásat: 1K 15,57 [sr. Ř 8,1nn]. O poměru Zákonhřích-smrt viz Ř 7,7nn.

Ostrov, hebr. 'i, znamená někdy obyvatelnou pevninu v protikladu k vodě [Iz 42, 15], ale zpravidla o. v našem slova smyslu nebo přímořský kraj [tak Palestina a Fénicie jsou nazývány o-em, Iz 20,6; 23,2,6, rovněž pobřeží Malé Asie a Řecka, Gn 10,5]. »O-y mořské«

[568] Ostřici-Osvěcovati

[Est 10,1; Ez 26,18] jsou označením o-ů ve Středozezemním moři; v Ž 72,10; Iz 42,10 jsou o-y prostě označením západu proti východu. Je-li Tyrus oslovován jako o. [Iz 23,2], je to snad myšleno doslovně, neboť Tyrus ve starověku byl skutečně o-em. O. Citim je nejspíše Cypr [Jr 2,10; Ez 27,6], Kaftor se tradičně pokládá za Krétu [Jr 47,4]. »Ostrovové národů« [Iz 41,5; Sof 2,11] označují nejbudnější končiny země a její obyvatele. Jde tu buď o o-y Středozezemního moře, tehdy sotva známé, anebo o běžné tehdy přesvědčení, že svět je obklopen vodami, takže nejbudnější kraje jsou břehy světového moře.

V NZ máme zmínku o pěti o-ech: Cypru [Sk 4,36; 11,19n; 13,4; 15,39; 21,3,16; 27,4], Krétě [Sk 27,7.12n.21], Klauďě [Sk 27,16], Malitě [Sk 28,1] a Patmu [Zj 1,9].

Ostřici, stč. = ochrániti, uchrániti, býti strážným, ostříhati [Ž 41,3].

Ostříhati má ve stč. dvojný význam: a) hlídati, opatrovati, býti strážným [Gn 2,15; 3,24; 28,15; 30,31; Ex 23,20; Nu 3,8; 6,24; Dt 4,9; 32,10; 1S 7,1; 26,15n; 2Kr 12,9; Ž 12,8 a Př 23,26; Pís 1,6; L 4,10; 8,29; 11,21; Sk 12,4; 25,4; Ga 3,23; 1Pt 1,5 a j.], dáti si pozor [Př 21,23; Kaz 5,1; Iz 56,2; Mí 7,5]; b) zachovati, zachovávat [Ex 12,17; 20,6; Dt 5,1,12; 7,11; 12,32; Sd 13,14; 2S 22,22; 2Pa 13,11; Ž 105,45; 119,44; Př 3,1; 7,1n; Kaz 12,13; Iz 56,1; Mal 2,7; Mt 19,17.20; L 11,28; J 9,16; 14,15; 1J 2,3n; Zj 1,3; 3,8 a j.]. Ostříhati se = zachovati si, zachovávat se, uchovávat se, zachovati se [1Tm 5,22; Jk 1,27]. - Ostříhati *vlasy [Ez 44,20; 1K 11,6].

Ostýchati se, stč. = báti se, styděti se, štítiti se [1S 3,15; Jb 6,7; 32,6; Ž 90,11; Mk 6,20; 9,32; 2Pt 2,10]. »Bez ostýchání se« = bez ostychu, bez studu [Př 1,11].

Osudí, stč. = nádoba [sr. Sk 9,15; Žd 9,21], urna. U Iz 13,5 je tak překládáno hebr. *k'li* = nástroj, nádobí, zbraň. V 1Te 4,4 jde o obraz vlastního těla [sr. 2K 4,7; 1S 21,5] snad jako schránky duše. Apoštol žádá, aby křesťané měli své vlastní tělo v kázni [sr. Ř. 6, 19]. V 1Pt 3,7 jsou ženy označeny za »mdlejší osudí« ve srovnání s muži. Muži i ženy jsou nádobami, zhotovenými ke službě Bohu [sr. Iz 64,8; Jr 18,6; 1Te 4,4n], ženy však jsou slabší. Proto mají být muži ohleduplní, tím více, že jsou spoludědkami milosti věčného života. Každá neohleduplnost narušuje modlitební život. Hejčl-Sýkora překládá: »Muži, žijte rozumně se svými ženami, jakožto se slabším pohlavím«.

Osušiti = vysušiti [Ž 74,15; Oz 13,15].

Osutý = vrchovatě nasycený, vrchovatý [L 6,38].

Osvěcovati, osvítiti má ve stč. mnohonásobný význam: zapuditi tmu, osvětliti, rozsvítiti, svítiti; objasniti, vykládati, vyučovati, vyjasniti; slavným učiniti; učiniti, aby někdo lépe viděl; o. rozum, mysl = poučiti, zbaviti temnoty a p. Jde tedy o původní i pře-

nesený smysl slova. Podobně je tomu v bibli. V původním smyslu na př. Gn 1,15; Ex 14, 20; Jb 37,14; Ž 105,39; sr. Neh 9,12.19; L 2,9; 11,36. V přeneseném smyslu na př. Ž 18,29 [2S 22,29]: Bůh osvěcuje temnotu mé = Bůh mne vede; Kaz 8,1: moudrost osvěcuje obličej = činí jasným, rozjasňuje; Ž 19,9: přikázání Hospodinova osvěcuje oči, t. j. působí, že oči vidí, jsou nástrojem poznání [sr. Ežd 9,8; Ž 119,130]. Modlí-li se žalmista [Ž 13,4] o osvětlení očí, aby neusnul snem smrti, prosí za to, aby se dočkal spásy. Spása tu může být příčinou nebo následkem osvětlení. Osvícený duch [Jb 20,3] = hebr. duch rozumnosti, pochopení, chápavosti, tedy chápavost, rozumnost. U Dn 5,11.14 stojí vedle sebe osvícenost, rozumnost a moudrost. V původním textu je »světlo«. Je těžko odlišit tyto tři duševní schopnosti. Důležité je, že jsou spojovány s »duchem bohů«. »Osvítiti tvář nad někým« [Nu 6,25; Ž 31,17] = obrátiti se tvář k někomu, a to v přátelství a přízni [sr. Ž 44,4; opak: skrývati tvář Dt 31,17n; Jb 13,24; postaviti tvář proti komu Lv 17,10; Ž 34,16n]. Boží přízeň je duši totéž co sluneční záře tělu [sr. Zj 21,23; 22,5]. »Osvítiti to, co je skrytého« [1K 4,5] = vrhnouti světlo na tajemství, objasniti tajemství.

V NZ jsou pojmy osvětlení, osvícování spojovány s Kristem, jenž je pravé, skutečné *světlo. Jde tu o spasitelné světlo, které nejen ozařuje, ale i světlem naplňuje každého člověka, jenž Krista přijal vírou [J 1,12 sr. 1,9; správnější překlad tohoto místa je: »To pravé světlo, jež osvěcuje každého člověka, přišlo na svět«]. Není jiného zdroje spasitelného světla než Slovo, vtělené v Ježíši Kristu. V 2K 4,1-6 snad vzpomíná Pavel na událost damašskou [Sk 26,18 sr. 2K 4,6], ale vykládá ji tak, že on, farizeus, spatřil spasitelnou slávu Kristovu [»tenť se osvítil v srdcích našich«], »světlo evangelium slávy Kristovy«, zatím co jiným »bůh tohoto světa [= satan] oslepil mysl, takže se jim nezasvítilo světlo evangelia o velebnosti Kristově. Jen ten, jemuž se rozednilo v srdci působením světla Kristova, je schopen kázat tak, že poznání Boží slávy na tváři Kristově je účinné, t. j. vede k poznání této spasitelné slávy, [»k osvětlení známosti slávy Boží v tváři Ježíše Krista,« v. 6]. Kdo takto poznal Ježíše Krista, může dospět ještě k důkladnějšímu poznání, takže má osvětlené oči myslí i pro naději budoucího bohatství slavného dědictví, jehož se věřícím dostane [Ef 1,18]. Podle Žd 6,4 je toto osvětlení myslí [sr. Žd 10,32], jež umožňuje spatřiti spasitelnou slávu Kristovu, dílem Ducha sv. Právě proto je nemožné *osvíceným, kdyby odpadli, obnoviti se k pokání.

Pojem osvětlení [*illuminatio*] měl významné místo v reformačním učení o řádu spásy [*ordo salutis*], jenž se týkal jednak spasitelného díla Kristova [znovuzrození, ospravedlnění, mystické spojení], jednak prostředků milosti [povolání, osvětlení] a konečně duchovního vývoje křesťana [obrácení, posvěcení, obnovení],

Illuminatio je označení činnosti Ducha sv. jež se netýká jen intelektu, ale i vůle. Poznání, k němuž vede Duch sv., není totiž jen poznání rozumové, ale vnitřní poznání, kořenící v srdci, tedy víra, vázaná vždy na Slovo Boží, zjevené v Kristu.

Osvědčení = svědectví, doklad [Iz 8,16]. »Nenechat sebe bez osvědčení« = vydávat o sobě svědectví, projevat se [Sk 14,17]. V 1Tm 2,5n se mluví o tom, že Ježíš Kristus je prostředníkem mezi Bohem a lidmi. Tato skutečnost byla dosvědčena, vyhlášena v pravý čas [Kral. poněkud nesrozumitelně: »Na osvědčení časem svým.« Hejčl-Sýkora: »To bylo v svůj čas zjeveno.«]. »Na osvědčení« [Žd 3,5] = k dosvědčení, na svědectví. »K osvědčování evangelium milosti« [Sk 20,24] = abych vydával svědectví o evangeliu, abych podal svědectví evangeliu o milosti Boží. »S osvědčováním vypravoval o království Božím« [Sk 28,23] — vykládal svědectví o království Božím. »Připomínej s osvědčováním« [2Tm 2,14] = zapřísahaj lidí před Bohem! *Svědectví.

Osvědčený = dosvědčený [R 3,21].

Osvědčiti [se] *Osvědčovati [se].

Osvědčování *Osvědčení. *Osvědčovati [se].

Osvědčovati [se], stč. = dotvrditi [Jb 15,5; 16,8; L 11,48], dokázati, svědectví o čem vydávati [Sk 2,40; 8,25; R 2,15; 8,16], *svědčiti [Mt 23,31], ujistiti [Sk 20,23], prohlásiti [Sk 20,26], dosvědčovati [Sk 18,5; Žj 22,18]; osvědčovati se kým = za svědka koho bráti [Dt 4,26; 30,19; 31,28]; osvědčiti skrze Pána = dovolávati se svědectví Páně, zapřísahati někoho v Pánu [Ef 4,17]; osvědčiti někomu = zapřísahati někoho, zavázati někoho [1Tm 5,21].

Osvícen *Osvěcovati.

Osvícení, osvícený *Osvěcovati.

Osvítiti *Osvěcovati.

Osvítiti se, rozzářiti se, vyjasniti se, o mdlých očích unaveného člověka, který okřál [1S 14,27.29 sr. 1S 30,12]. *Osvěcovati.

Osvoboditi se ve významu vzmužiti se, nabýti nové důvěry v 1Te 2,2. *Svoboda.

Osvobozen, osvobozený *Služebník. *Svoboda.

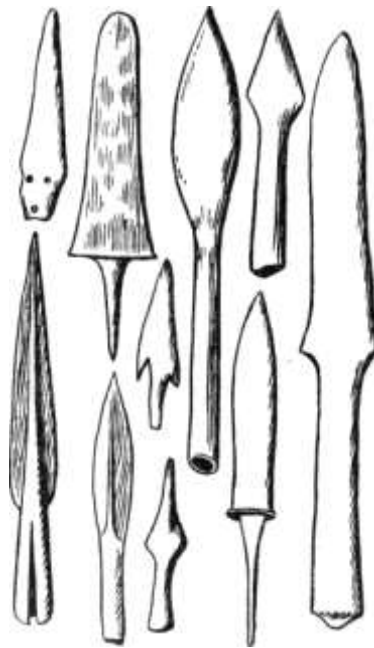
Osýpati, stč. = okolo sypati, zahrnovati, obsypati. Tak překládají Kral. v Ž 68,20 hebr. výraz *'amas* = nositi, nésti [Iz 46,3], zdvíhati [Ža 12,3], naložiti [Gn 44,13; Neh 13,15]. Kral. museli vložiti »dary« a poznamenávají, že jiní překládají: »Každého dne na nás břemeno vzkládá, avšak jest Bohem spasení našeho.« Dalo by se také překládat: »Každého dne nás zdvíhá, nese.«

Ošemetnost, ošemetný, stč. úskočnost, úskočný, neupřímnost, podvodnost, opak upřímnosti, sprostnosti [sr. 1Tm 1,5]. Kral. tak překládají pět hebr. kořenů: *šáv'* = nicota, lež, faleš [Jb 35,13; liché nářky]; *mirmá* = podvod, klam [Ž 17,1; 52,6], *cháněf, chonef* = ruhač, svůdce; pokrytec, pokrytecký [Iz 10,6; 32,6]; *bágad* — býti nevěrný, odpadlík [Př 21,18; 22,12], a *šeker* = lež, klam [Př 26,28].

Osvědčení-Otče náš... [569]

Ošitka, stč. = ošatka, ošitá mísa neb nádoba ze síti, proutí nebo slámy, slaměnka, kosatka. Ex 2,3.5.

Oštíp = oštěp, kopí. Vedle meče, štítu a luku obvyklá součást výzbroje. Byly dvojího, druhu: bodné a vrhací. U Iz 2,4; Mi 4,3.

Bronzové špice oštěpů nalezených Macalisterem v Gezeru.

[hebr. *chⁿnít*] šlo snad o krátké kopí s okovanou špičkou, určené k probodávání. Mohlo však být i vrháno. U Jl 3,10 [hebr. *rómach*] jde snad o dlouhé kopí, určené k probodávání, ne k házení.

Otaflovati, z něm. = obložiti, obkládati [1Kr 6,15].

Otaviti se, stč. = zmoci se, k síle přijíti, sebrati se, zotaviti se [2Pa 14,13].

Otázati se *Tázati se.

Otázka *Hádati se, hádka.

Otče náš... [modlitba Páně], vzorná *modlitba, kterou dal Ježíš svým učedníkům, je dochována ve dvou verzích a pokaždě v jiné souvislosti: L 11,2-4; Mt 6,9-13. Původní text Matoušův se končí slovy »vysvobod' nás od zlého.« Chybí obvyklý u nás závěr: »Neboť tvé jest království, moc i sláva na věky. Amen.« Tomuto konci říkáme doxologie, chvalořeč, chvalo zpěv. To je pozdější církevní, liturgické zakončení, kterým snad po slovech mluvčích v modlitbě celý sbor shromážděných, mlčky modlitbu sledujících anebo v duchu tiše opakujících, pak hlasitě uzavíral každou modlitbu.

[570]Otcovský-Otec [člověk]

Tuto doxologii si někteří opisovači NZa patrně poznamenali na okraj a později tato vložka vnikla do většiny rukopisů NZ [viz *Nový Zákon 4]. Původní text L má „Otče náš“ ještě kratší: oslovení zní jen »Otče«; chybí prosba »buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi«; •další prosba zní: »chléb náš vezdejší dávej nám denně«. V kralickém textu těchto rozdílů nevidět. Tradice dosti dlouho si nebyla jista o původním znění [»Učení dvanácti apoštolů« již má doxologii, ale zkrácenou]; na konec v textu receptu všechny odlišnosti vyrovnala přizpůsobením. Jak vznikly rozdíly? Ani Matouš ani Lukáš neměnil; bezpochyby ani nepřekládal, nýbrž převzal, co v tradici a praxi shledal. Na různých místech byl text dáván dál různě zpaměti. Co je původní znění, o tom z nynějších pramenů nenabudeme jistoty. Lukáš ví o podnětu, který přiměl Ježíše k tomu, aby dal svůj vzor modlitby: učedníci se na něj obrátili se žádostí, aby je poučil, jak se mají modlit, když Jan Křtitel dal svým učedníkům takový návod [L 11,1]. Je možno, že Matouš do kázání na hoře po kritice farizejské modlitby vložil z jiné souvislosti příklad modlitby v novém duchu. Učenci upozorňují, že v modlitbě není ani jediné prosby, která by neměla analogii v starších modlitbách synagogálních; síla této modlitby není v původnosti, ale ve výběru, zhuštěnosti velkých duchovních zájmů [podle F. Žilky, Ježíšovo kázání na hoře, 1931]. Žilka přehledně podává i různé výklady slov »chléb vezdejší«: »V řečtině je slovo temného původu i smyslu *epiúsios*, v češtině stejně nám již záhadné „vezdejší“. Výklad slova *epiúsios* má celou historii. Jedni v něm spatřují kmen *usia* - bytí, podstata, a vykládají: Chléb k bytí náležející a tedy potřebný; asi jako v Př 30,8; jiní při tom myslí na božskou podstatu a vykládají chléb „nadpřirozený“ [*super-substantialis* u Hieronyma, *spiritualis* u Marciona]. Jiní odvozují slovo to od *epiúsa* [*héméra*], přicházející den, a myslí na chléb náležející zítřku, potřebný pro zítřek; tak hebrejské evangelium *crastinus* zítřejší. Vulgáta překládá *quotidianus* každodenní, denní, podle toho v němčině *täglich*, v angličtině *daily*, ve francouzštině *quotidien*. Blahoslav zachoval starší slovo, vyskytující se již jen ve spojení s chlebem a životem [vezdejší]. Slovo to původně znělo *vezdajší*; je to příd. jméno odvozené od příslovce *vezdy*, vždy, a znamenalo zjev, který se vždy, stále opakuje nebo stále trvá. Časem, když příslovce *vezdy* upadlo v zapomenutí, se tvar *vezdajší* podle příslovce *zde* změnil ve *vezdejší*; ve spojení se životem má podle toho také význam: »Život vezdejší je život zdejší, obyčejný, pozemský« [Žilka, Ježíšovo kázání na hoře, str. 139n]. A. Schweitzer tvrdí, že prosbu o chléb nutno překládati: »Chléb náš, ten, který přichází, dejž nám dnes.« Pak se tato prosba prý hodí do celku modlitby, v němž jde o přicházející království Boží. Ježíš učí modliti se za pokrm

Božího království: Dejž nám dnes nám určený budoucí pokrm, to jest pokrm království Božího. Jinými slovy: Dej, aby tvoje království už dnes zapustilo kořeny. Je to eschatologická protiva mezi »dnes« a »zítra«. Na tento význam prosby za chléb prý se záhy zapomenulo, když příchod Kristův dal na se čekati a církev se usadila trvale na této zemi. Jisto je, že v modlitbě Páně jde o Boží věci na prvním místě — první tři prosby se soustřeďují na slávu a dílo Boží, ostatní prosby vyslovují potřeby lidské od konkrétních hmotných potřeb [Ježíšovo uzdravování i syčení je jistě dokladem toho, že pomoc lidem i v jejich tělesných potřebách patří do vykoupení, přinášeného královstvím Božím] až na pomoc proti pokušení. Mezi vykladači není jednoty, zda »zlé« v prosbě »zbav nás od zlého« znamená »zlo vůbec« anebo »toho zlého« [= ďáb- la; Mt 13,19; sr. J 17,15; 1J 2,13n; 5,18; 2Te 3,3]. První křesťanská literatura svědčí spíše pro druhé pojetí. I z tohoto pojetí je vidět, že v této modlitbě nejde o pouhé osobní potřeby, nýbrž že je všecko podřízeno cíli království Božího.

Je jistě pozoruhodné, že v NZ nemáme jediného dokladu o tom, že by učedníci této modlitby užívali. 2Tm 4,18 snad je ozvěnou poslední prosby a doxologie. Podobné ozvěny snad jsou i v R 8,15; Ga 4,6. Tradice však a první křesťanská liturgická literatura dokládají tuto modlitbu jako pevnou součást křesťanských bohoslužeb.

Otcovský = pocházející od otců [nebo předků], zděděný, tradicí přejatý [Sk 22,3; 28,17; Ga 1,14].

Otec [člověk]. V nejstarších dobách, jejichž stopy můžeme sledovat i ve SZ, byl nikoli o., nýbrž matka základem rodiny. Dítě náleželo především matce; ona mu dávala jméno, původ po ní rozhodoval; po sňatku muž následoval ženu, nikoli obráceně [sr. Gn 2,24; 24,5]. Žena byla vládkyní stanu. Bylo to t. zv. zřízení pomléčné [matriarchální, polyandrické]. Ale v době praotců toto zřízení už dávno bylo překonáno a jen určité zvyklosti je připomínaly. O. byl hlavou rodiny [zřízení patriarchální, polygamické] a měl zvláštní postavení a autoritu [Gn 3,16] jako pán rodiny [otcovského domu]. Je příznačné, že jako pán rodiny není nikdy označen jako *ádón* [= absolutní pán, na př. otroků nebo poražených nepřátel Ex 21,4nn], nýbrž vždycky jen jako *ba'al* [= majitel a pán]. Podle Pedersena [Israel I., 63] to znamená, že v rodině nejde o osamělého despotu, nýbrž o autoritu v duchovní pospolitosti, v níž se soustřeďuje síla a vůle rodinné autority. Je-li někdo nazýván svými otroky o-em, je to výraz zvláštního a mimořádného poměru [2Kr 5,13], který nebyl obvyklý mezi pánem a otrokem. O. je tak spjat s příslušníky své rodiny, že jeho hřích spočine někdy jako kletba i na vzdáleném potomstvu [Ex 20,5 sr. 2Kr 5,27] právě tak, jako jeho požeňnanost od Hospodina se přenáší na všechny příslušníky rodiny. Jeho požeňnaní právě tak

jako zlořečení má bezpečný účinek [Gn 9,25-27; 27,27-40; 48,15,20; 49]. Děti nesou charakter otcův [Mt 23,31 sr. Mt 5,44n; J 8,38-44]. O. byl obětí rodiny [Gn 8,20; 13,18 a j.] a vzpoura proti němu byla přímo vzpourou proti Bohu. S tím snad souvisí přísnost trestů za neúctu k otci a rodičům vůbec [Ex 21,15-17; Př 30,17; sr. 1Tm 1,9]. V nejstarších patriarchálních dobách otec snad sám rozhodoval o životě a smrti svých dětí [Gn 24,4; 38,24; Ex 21,7; Sd 11,37-40]. Podle Zákona mohl být syn i ukamenován na stížnost obou rodičů [Dt 21,18-23]. Příkázání úcty k rodičům je pokládáno za nejpřednější příkázání [Ex 20,12; Mal 16; sr. Ef 6,2]. NZ ovšem napomíná o-e, aby své děti nedráždili k hněvu upřílišenou přísností a tak jim neztěžovali poslušnost a úctu. Doporučuje jim za vzor počínání nebeského Otce [Ef 6,4; Ko 3,21; sr. Iz 50,5] a cvičení [kážeň] a napomínání Páně, t. j. takové napomínání, k němuž se dají ponoukat Duchem Ježíše Krista. N.

Nerozuměli bychom biblickému stanovisku dobře, kdybychom si neuvědomovali, že svazky rodinné jsou především určovány slovem Božím. Rodina bude vypadat podle toho, jak čistě a opravdově budou umět její členové naslouchat slovu Božimu. Proto, jak už výše uvedeno, v určitých případech pokrevní svazky musí úplně ustoupit stranou. Tak když »syna zpurného a protivného« jeho vlastní rodiče vydají na smrt [Dt 21,18-21]. Tento syn je v hebr. textu charakterisován tímž výrazem jako oni *»ožralí« z pouště [Ez 23,42] a tím už cejchován jako odbojník proti samému Bohu. Jako takový přirozeně nebyl způsobit státi se jednou své rodině obětí, ba naopak byl by jejím svědkem a jen by přivolal trest Boží do třetího i čtvrtého pokolení [Ex 20,5]. Neměl proto místa v lidu Božím. - Odtud také teprve plně pochopíme páté příkázání [Ex 20,12]. Vyjděme ze stvořitelské zprávy, podle níž »stvořil Bůh člověka k obrazu svému« [Gn 1,27], t. zn. k obecenství se sebou jako zvláštní předmět své spasitelné péče a lásky. Toto obecenství však předpokládá narození a tu rodiče vystupují jako prostředníci a pomocníci Boží. Plyne tudíž úcta k rodičům především z vděčnosti, že jimi [že nás zplodili] se můžeme stát účastní věčné blaženosti. Neobsahuje tedy páté příkázání jen ethické připomínky, nýbrž i tu je posledním činitelem Bůh sám a cílem — jeho spása. Proto apoštol [viz výše] tak důtklivě otcům připomíná jejich úkol! — Rodina s tohoto hlediska ovšem začíná dostávat rysy lidu Božího a vskutku vidíme ve SZ, jak se rozrůstá do rozměrů nadčasových, ano věčných. »Neboť jak horizontálně v současnosti, tak i vertikálně ve sledu minula a budoucna, náleží člověk s jinými k jednotě a společenství. Umře-li, je připojen ke svému lidu [Gn 25,8], je připojen ke svým otcům [Sd 2,10], usne s otci svými a jest s nimi pochován [1Kr 14,31]« [Köhler'36 148]. Snadno pak v takovém duchovním svazku nalezneme přijetí i otrok, cizinec, modlíci se k »Hospodinu,

Bohu svého pána« [Gn 24,12]; sr. ještě i slova Ježíšova [Mt 12,47-50]!

B.
O-em může být nazýván i děd [Gn 28,13] anebo vzdálený předek [Gn 17,4]. Také zakladatel a původce povolání je nazýván o-em [Gn 4,20; sr. J 8,44, kde ďábel je označen jako o. = zdroj, původce lži] stejně jako náčelník nebo hlava čeledi, obyvatel města nebo příslušník cechu [1Pa 2,51; 4,14,18]. Také kněz bývá označován jako o. bohoslužebné pospolitosti [Sd 17,10; 18,19]; prorok je o-em svých učedníků [1S 10,12; 2Kr 2,12; sr. Iz 8,18], poradce je nazýván o-em královským [Gn 45,8]. Všecky tyto případy ukazují, že přirozená úcta k o. byla přenášena na úctyhodné osoby. I starší Izraelští byli nazýváni o-i [Sk 7,2; 22,1]. N.

Otec [Bůh]. V semitských náboženstvích starověku lidé a jejich božstva tvořili sociální, politickou a náboženskou jednotku, t. j. rodinu, jejímž otcem čistě ve fyzickém smyslu bylo právě božstvo [stopa tohoto názoru máme v Gn 6,2nn. »Synové Boží« jako označení nadpřirozených bytostí, sr. Jb 1,6; 2,1; 38,7]. Pohané nazývali i své modly o-em [Jr 2,27]. Ale v duchovním náboženství Izraelců je pojem Božího otcovství [obyčejně ve smyslu autority] naprosto odlišen od fyzického otcovství. Člověk byl stvořen, nikoli zplozen, k obrazu Božimu. Býti synem Božím není věc přírody, ale milosti. Bůh se stal Otcem Izraelovým řadou historických událostí [Dt 32,6; Oz 11,1], ale toto označení se vztahuje na Izraele jako celek [Dt 14,1]; jednotlivec neměl práva nazývat se synem Božím. Výjimku tu tvoří mesiášský král [2S 7,14; Ž 2,7; 89,26nn].

Ježíš navazuje pojmově na SZ, když učí znát Boha jako Otce, ale jde o O-e, který se v Ježíši Kristu obrací na každého jednotlivce [sr. Ef 4,6]. Tento O. je vzorem dokonalosti [Mt 5,48], odpouští hříchy [Mt 6,12,14; 7,11; L 15,11-32], vyslyší prosby [Mt 6,6,18; L 11,5-13; 18,2-8] a pečuje o své děti, dobré i zlé [Mt 5,48], tak, že není třeba, aby byly naplněny úzkostlivou starostí [Mt 6,8,25-34; 10,29; L 12,22-31]. Ale tento O., který vyžaduje na svých dětech, aby mu byly podobny [Mt 5,48; L 6,35], také soudí ty, kteří se neřídí příkladem jeho dokonalosti [Mt 10,28n; 18,35]. Víra v nebeského O-e není ovšem něco samozřejmého, dostižitelného rozumovým uvážováním, nýbrž je darem Ježíše Krista: »Všecky věci dány jsou mi od Otce mého, a žádnýť nezná Syna, jedině Otec, aniž Otce kdo zná, jedině Syn, a komuž by chtěl Syn zjevití« [Mt 11,25-27; L 10,17-21]. Otec pozná jedině syn. Synem však se stává jen ten, kdo přijal Ježíše Krista a věří v jeho jméno [J 1, 12n sr. Mt 10,32n; 16,17; Ef 2,18; Ko 3,17; 1J 2,23; 2J 9]. V tom smyslu je Bůh O-em učedníků Ježíšových [Mt 6,9; 1Pt 1,17]. Lze to vyjádřit také tak, že jen účastníci království Božího, přinášeného Synem, mohou mít plnou radost z otcovství Božího [sr. Mt 5,9]. Podle

[572] Otec-Otrok

L 20,36 je synovství Boží darem vzkříšení, tedy oné eschatologické skutečnosti, jež se Kristem vlomila do tohoto věku. Podle Ř 8,15n je synovství darem Ducha sv., jenž dosvědčuje našemu duchu, že jsme synové Boží [sr. Ga 4,6].

Ve zvláštním smyslu je Bůh O-em Ježíše Krista. Ježíšův vztah k nebeskému O-i byl jedinečný [Mk 1,11; 9,7; L 2,49]. Proto Ježíš nikde nemluví s učedníky o Bohu jako o »našem O-i«, nýbrž vždycky jen o svém O-i [Mt 18,19.35; 20,23] nebo o O-i svém a O-i vašem [J 20,17]. Tento jedinečný vztah je vyjádřen zvláště ve slovech J 3,16n; 1J 4,9 [a vůbec v janovských spisech] a v citovaném už Mt 11,27. *Syn Boží.

Otec [= hrob]. U Jb 17,14 máme zajímavé úsloví: »Jámu nazovu otcem svým, matkou a sestrou jsou červy.« Smysl verše je ten, že Job ochotně přijme i smrt a nebude reptat, nýbrž uvítá ji jako svou rodinu.

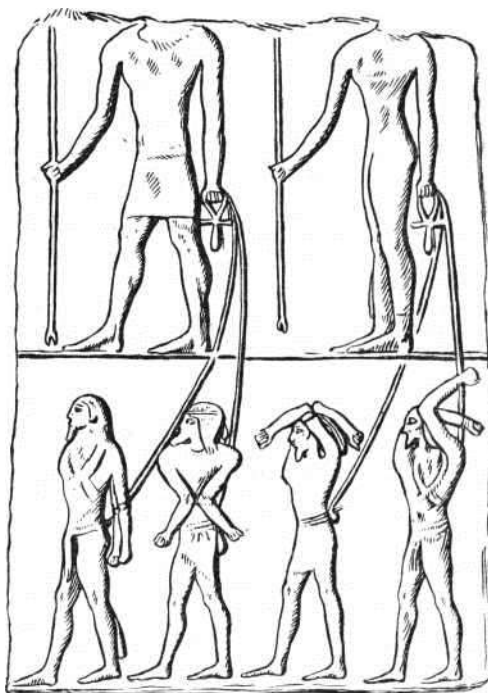
Otni [zkrácenina z Otniel, *Otoniel], syn Semaiášův, vrátný stánku úmluvy v době Davidově [1Pa 26,7].

Otočiti, stč. = obtočiti, obvinouti [Jb 31,36; Ž 73,6; Iz 49,18], obklopiti, obklíčiti [1Š 26,5.7; Ez 5,5]. Jb 31,36 chce říci, že by ochotně vzal knihu žalobní na své rameno [čestné místo, sr. Iz 9,6; 22,22] a ozdobil se jí jako členkou. Tak si byl jist bezpodstatností žalob.

Otoniel, syn Ceneza, mladšího bratra Kalefova [Sd 1,13; 1Pa 4,13], manžel dcery Kalefovy Axy, kterou obdržel za dobytí Dabiru [Joz 15,15-17]; bylo mu tehdy asi 30 let. Mezi izraelskými soudci je jmenován Otoniel na prvním místě jako osvoboditel z poroby Chusana Rizataimského, krále syrského v Mesopotamii [Sd 3,8-11].

Otrok [hebr. *'ebed*, překládané až na Jr 2,14 vesměs výrazem služebník]. Otroctví bylo ve starověku všeobecným zjevem zvláště tam, kde se nežilo způsobem nomádkým, ale městským. Také u Izraelců došlo k otroctví po okupaci Palestiny jako plod pokananejšťení života a v důsledku monarchie [sr. 1Š 8,11-18]. Neboť král [i v Izraeli byl božného typu] pokládal všechny poddané za otroky. I jeho ministři a pobočníci měli titul *'ebed*. Izraelec se mohl stát otrokem — a) následkem chudoby, když sám nemohla uživit rodinu, prodal se jinému Izraelci do otroctví [Lv 25,25.39.47; sr. 2Kr 4,1; Neh 5,5.8; Am 2,6; Mt 18,25]; - b) dopustil-li se zlodějství a neměl, čím by nahradil loupež [Ex 22,1.3]; - c) otec měl právo prodati dcery za otrokyně [Ex 21,7]. Doba služby pro izraelského otroka byla mojžišskými zákony omezena velmi pečlivě: - a) byla-li navracena pohledávka nebo jinak odčiněn nárok, musel být otrok propuštěn na svobodu; - b) rok jubilejní znamenal i propuštění otroků [Lv 25,40]; - c) šestiletí služby stačilo k propuštění otroka na svobodu [Ex 21,2; Dt 15,12]. K tomu přidali rabíni jako čtvrtý důvod úmrtí pána,

který nezanechal syna. Nechtěl-li otrok po vypršení své závaznosti odejít, musel si dáti úředně probodnouti ucho a tak se stal otrokem na věky, t. j. až do léta jubilejního [Ex 21,6; Dt 15,17]. Židovský otrok měl být považován spíše za služebníka, nájemníka nebo podruha než za o-a. Tvrdé, pánovité zacházení s ním bylo zakázáno [Lv 25,39.40.43]. Po vypršení otrocké služby neměl být propuštěn s holýma rukama [Dt 15,13n]. Rozumělo se samo sebou,

Egyptští bohové odvádějí zajaté nepřátele (krále?) do otroctví. Reliéf z Theb asi kolem 2600 př. Kr.

že izraelští otroci u »příchozích a hostí« měli být vykupováni příbuznými [Lv 25,47-55]. Cizí otroci u Izraele byli většinou váleční zajatci [Nu 31,26n sr. 2Kr 5,2]. Otroci byli také kupováni [Gn 17,27; 37,28.36; Lv 25,44.45; Ez 27,13; sr. Jl 3,6.8]. Tito neizraelští otroci byli považováni za osobní majetek pánův, s nímž mohl zacházeti podle své libosti jako se zbožím. Děti neizraelských otroků zůstaly otroky, t. j. patřily pánu [Gn 14,14; 17,12]. Cena otroka byla kolem 30 šekelů [Ex 21,32]. Sedmnáctiletý Jozef byl prodán za 20 šekelů [Gn 37,28]. Ale i o neizraelské o-y pečoval mojžišský zákoník na tehdejší dobu velmi lidsky. Pán směl sice o-a trestati, nikoli však zmrazčiti. Vyrázil-li pán svému otrokovi oko nebo zub, měl ho za to propustiti na svobodu [Ex 21,20-27; Lv 24,17-22]. Byla-li otrokyně pojata za manželku, nabyla nových práv

[Dt 21,10-14]. Zákon bral v ochranu i uprchlého o-a. Nesměl býti vydán [Dt 23,15n]. Nebylo •dovoleno pod trestem smrti krást lidi za otroky a prodávat je [Ex 21,16; Dt 24,7]. Není dokladů, že by měli Izraelci trhy na otroky. O. se mohl stát dokonce »starším v domě« [Gn 24,2], mohl dědit majetek pánův [Gn 15,2n] a býval třeba i přijat do rodiny [1Pa 2,34n] jako zeť. Nežidovští otroci bývali podrobena obřizce a pak se stali členy náboženské pospolitosti jako ostatní Izraelci a směli se zúčastňovat slavností a obětí [Gn 17,10-14; Ex 12,44; Lv 22,11; Dt 12,12,18; 16,11,14]. I pro ně platily předpisy o dni odpočinku [Ex 20,10; 23,12]. Jl 2,29 dokonce prorokuje, že i otroci izraelští se stanou účastníky náboženského prouzení při vylití Ducha Božího na všeliké tělo. Je zřejmé, že starozákonní Izrael usiloval pod vedením Božím o usnadnění života otrokům. Zvláště proroci dbali na zachování příkazů Zákona a vystupovali proti otroctví aspoň příslušníků izraelského lidu [Jr 34,8-22]. Snad by bylo možno najít ve Starém Zákoně i určitá období vývoje v nazírání na otroctví. Stačí poukázat na Dt a Jb 31,13-15, kde všude nutno klásti místo českého »služebník« králického textu slovo otrok. N.

V Novém Zákoně užívá Ježíš poměru pána a otroka k ilustraci svých kázání [Mk 12,2-4; Mt 24,45; J 8,35; Mt 18,21-35; L 17,7 atd.]. Nikde nevystupuje přímo proti otroctví. Je ovšem přiznací, že otroci považovali křesťanství za osvobozující sílu. Houfně se přidávali ke křesťanským sborům, takže otázka otroctví a křesťanství se stala záhy palčivou [Ř 16,10n; 1K 1,11; F 4,22, kde »domáci« jsou otroci]. Pavel v duchu Kristově prohlašuje všechny rozdíl mezi svobodným a otrokem za překonané [1K 12,13; Ga 3,28; Ko 3,11], pokud jde o ty, kdo jsou v Kristu Ježíši. Nikde však nevystupuje obecně proti instituci otrocké. Naopak, otrokům, kteří se stali křesťany jako otroci, říká, že nemají ve změně tohoto svého postavení vidět podmínku svého účastenství v Kristu, a proto že se nemají domáhat svého propuštění z otroctví [1K 7,21-23]. Rozhodující věta tohoto odstavce, v. 21b, je ovšem jazykově nejasná. Může být přeložena: »I kdyby ses mohl stát svobodným, raději zůstaň tak,« ale také: »Kdyby ses však mohl stát svobodným, použij toho.« - Jinde otrokům přikazuje, aby své povinnosti konali svědomitě [Ef 6,5-9; Ko 3,32-4,1]. Na druhé straně ovšem napomíná i pány, aby se křesťansky chovali k svým otrokům. V epištole Filemonovi je stanovisko Pavlovo k otroctví vyjádřeno nejjasněji: Pavel nežádá, aby Filemon propustil svého otroka Onezima, nýbrž aby jej přijal jako bratra v Kristu [Fm v. 10-16]. Z 1Tm 6,1n; 1Pt 2,18-21 vyplývá, že otroctví v první křesťanské církvi bylo pokládáno za věc prostě danou. Snad působilo i to, že byl očekáván brzký příchod Kristův. Také je nutno uvážit, že v obecných společenských a technických poměrech starověku nebylo odstranění instituce otroctví v mezích praktických a představitel-

ných možností. V těchto poměrech bylo nejdůležitější i pro budoucnost, že tu uprostřed starého světa byla pospolitost — právě církev věřících v Ježíše Krista —, v jejímž středu neměl rozdíl otroka a pána žádného významu, takže instituce otroctví tu byla jakoby zvnitřku podhodána. Jevilo se to tím, že otroci měli od počátku přístup ke všem funkcím; mnohých bylo mezi nejstaršími biskupy. Tato skutečnost v neposlední řadě přispěla k misijní působivosti starého křesťanství. x X

Pavel a první křesťané vůbec, jak je patrné jednak z epištol, jednak z nápisů v katakombách, velmi rádi se označovali jako otroci Boží nebo Ježíše Krista. Vždyť i Mesiáš měl čestný titul *'ebed Jahve* — otrok Hospodinův. V králíckém textu je tato skutečnost zastřena tím, že původní hebr. a řecké slovo otrok je překládáno »služebník«.

Otvíratí život [Ex 13,2,12; Nu 3,12; 18,15; Iz 66,9; L 2,23] = rozevřítí, uvolnění dělohu. »Což otvírá život« = prvorozenec, který musel být zasvěcen Bohu [Nu 8,16].

Oud [novočesky: úd], v bibli vesměs o údech těla, ve SZ zvláště o údech obětního zvířete [Lv 22,23], ale také o údech lidského těla [Lv 21,18; Jb 17,7; 18,13], při čemž je v hebr. užito po každé jiného výrazu. Rabínská theologie rozeznávala 248 údů lidského těla [podle toho i 248 příkazů v Zákoně], jež se snaží ovládnout »zlý pud«. Mezi tyto údy je počítána hlava, okončetiny, ale také srdce a ledviny. Tři z těchto údů [ruce, nohy, jazyk] jsou v moci člověka, tři však [oči, uši, čich] nikoli. Lidské tělo přirovnávají rabini k malému městu, nikdy však nedospěli k myšlence živého organismu, která byla běžná v řeckém myšlení. Úvažovali jen o tom, který úd v těle je nejdůležitější. Při výkladu Nu 15,39 poznamenávají, že oko vidí, srdce touží, tělo vykonává hřích. Židovské myšlení bylo konkrétní: lokalisovalo pudy do různých údů, které podle těchto pudů jednají [sr. Mt 5,28; 15,19]. Tak i Ježíš žádá, aby se člověk, jemuž oko nebo ruka [dokonce pravá, t. j. ta, jíž se dává přednost, »šťastná ruka«] nebo noha překáží v rozhodnutí pro království Boží a tudíž pro Krista [Kral. »pohoršuje«. Žilka: »svádí«], raději těchto údů zbavil, než aby byl uvržen do věčného ohně [Mt 18,7-9; Mk 9,43nn]. U Mt 5,29-30 spojuje toto pohoršení se smilným pohledem na ženu. Tak jako Ježíš žádá, aby se člověk bezpodmínečně odvrátil od majetku [Mk 10,21nn], rodinných svazků [Mk 10,37nn; L 14,26n], ano, aby se vzdal i své »duše« [= života Mk 8,34nn], jestliže jsou překážkou v následování do království Božího, tak žádá nepodmínečně i odvrát od hříšné činnosti údů těla. Nejde tu o svévolné zkomolení těla [Ježíš sám uzdravoval jednotlivé údy Mk 3,1,5; 7,33; Mt 9,29], ale o radikální rozhodnost, o opravdové pokání, jež uvádí na cestu ke spáse i těla a jeho údů.

V tom smyslu mluví Pavel o člověku, jenž

[574] Outek-Ovčinec

nepřijal Krista, jako o tom, kdo »vydává oudy své v otroctví nečistotě a nepravosti« [Ř 6,19] a kdo je propůjčuje hříchu za nástroje nepravosti [Ř 6,13], kdežto toho, jenž přijal Krista, popisuje jako toho, jenž své údy vydal Bohu v službu a za nástroj spravedlnosti [Ř 6,13.19] a tak k novému cíli, totiž *posvěcení. Jde tu v podstatě o zlomení strašné moci hřícha, jenž využíval údů těla za svůj nástroj, aby člověka podrobil různým žádostem a tak vedl k smrti přesto, že »zákon myslí« poukazuje na zhoubnost takového stavu [Ř 7,23]. Zasažením Kristovým byly však údy těla z tohoto otroctví vysvobozeny [Ř 7,5n] a dostaly nového Pána. Nebezpečí však stále ještě hrozí, pokud žijeme v tomto věku. Proto Pavel znovu a znovu varuje, aby křesťan nevydával své údy za nástroje hříchu, nýbrž aby je dal v službu Bohu [Ř 6,13.19; Ko 3,5 sr. Ř 8,13]. Nejde tu o umrtvování těla, ale skutků těla, tělesnosti [sr. Ko 3,1.8nn]. Na podobně nebezpečí ukazuje i epištola Jakubova, která různice ve sboru odvozuje z libosti, rytěřujících v oudech těla [Jk 4,1], zvláště v jazyku [Jk 3,5], poměrně malém údu, který, pokud je ve službě hříchu, zapalován pekelným plamenem, může strhnout celý běh života směrem k pecku [Jk 3,2—13]. V Ř 12,4nn a 1K 12,12nn užívá Pavel *těla a jeho údů za obraz křesťanského sboru [*církev, 3]. Tak jako Bůh různé údy spojil podle své vůle v jednotu těla a každému v této jednotě vymezil určitou úlohu, takže žádný z nich nemůže o sobě říci, že nenáleží k tělu [1K 12,18.15nn], tak i Kristus [1K 12,12] shromáždil v jednotu [jedno tělo sboru] různé údy [Židy i Reky, svobodné i otroky], přičemž každému svěřil jinou úlohu, podle charakteru Darů Ducha, 1K 12,4n.28nn]. Duch sv. pak působí, že v této sborové jednotce není roztržek, ale vzájemná péče jedněch o druhé [1K 12,25], vzájemné utrpení a vzájemná radost [1K 12,26]. Tato jednotka je tělem, jež patří Kristu. Jednotlivci pak s hlediska celku jsou »údobé z částky« [1K 12,27]. Je tedy protismyslné, jestliže se někdo domnívá, že má důležitější úlohu než ostatní a tvoří-li s některými zvláštní skupinu [Ř 12,3n]. Při těle sboru jde o jednotu v rozmanitosti, kterou působí Kristus svým Duchem. Jsme jedno tělo, a to v Kristu [Ř 12,5], neboť Kristus jím vládne, a jednotlivě jsme údy jeden druhého [Ef 4,16.25; 5,30], pokřtěni skrze Ducha v jedno tělo [1K 12,13]. V tom smyslu může říci Pavel, že naše *těla, t. j. celá naše osobní, tělesná i duševní skutečnost vykoupená Kristem a určená ke zmrtvýchvstání [1K 6,13n], jsou údy Kristovými [1K 6,15]. Jimi uvádí v činnost svou vůli v církvi. Proto také nesmí křesťan dělat se svým tělem [řecky: *sóma*], co chce. Jeho tělo patří Kristu. Nesmí se proto sjednocovat s nevěstkou. Tim by okrádal Krista o to, co mu patří [1K 6,15n; sr. Gn 2,24] mocí jednoho Ducha. *Hlava. *Tělo.

Outek, v tkalcovství: příze, která se člunkem vetkává do osnovy [Lv 13,48]. *Tkadlec, tkáči.

Ovce patřila do pradávných dob k nejoblíbenějšímu bravu na východě [Gn 4,2]. Patriarchové byli chovatelé o-í [Gn 12,16], stejně jejich potomci nejdříve v Egyptě [Gn 47,3; Ex 10,9; 12,32.38] a později v Palestině [1S 16,11; 25,2; 1Pa 27,31; L 2,8], jež oplývala pastvinami [Nu 32,1]. Pěstovaly se tam dva druhy o-í: *Ovis aries* s krátkým, ale širokým ocasem, a *Ovis laticaudata* [tučnoocasá] s tučným ocasem tak dlouhým, že musel být přivazován na malý vozíček, aby se příliš neotřel. Byl považován za mimofádnou pochoutku. O. patřila mezi kulticky nezávadná zvířata, jejichž maso smělo být obětováno [Ex 20,24; Lv 1,10; 4,32; 5,15; 6,6; 22,21; J 2,14n] i požíváno [1S 14,32; 25,18; 2S 17,29; 1K 4,23]. Mléko poskytovalo osvěžující nápoj [Dt 32,14; Iz 7,21n; 1K 9,7]. Její kůže sloužila k zhotovování hrubého oděvu [Mt 7,15; Žd 11,37] nebo k přikrývání stanů [Ex 26,14]. Z vlny byly tkány látky [Lv 13,48; Jb 31,20; Př 27,26; Ez 34,3]. Není divu, že ovčí vlna je vypočítána mezi poplatky podrobených králů [2K 3,4]. Stříž o-í byla dvakrát do roka spojována s veselím [Gn 38,12; 1S 25,4.11.36; 2S 13,23]. Část vlny dostávali kněží [Dt 18,4]. Z rohů beranů byly zhotovovány nádoby a zvučné trouby [Joz 6,4; 1S 16,1]. Palestinské ovce byly většinou bílé [Ž 147,16; Iz 1,18; Ez 27,18], málokdy černé nebo různobarevné [Gn 30,32n]. O. je známa svou přítulností [2S 12,3], takže dostávaly od pastýřů jména [J 10,3], ovladatelnosti [J 10,3n], trpělivosti a poddajnosti [Iz 53,7; Jr 11,19], ale také bezmocnosti, je-li ponechána sama sobě [Nu 27,17; Ž 44,12; Ez 34,5; Mi 5,8; Mt 9,36; 10,16.26.31; 1Pt 2,25]. Ovce je proto v SZ dosti častým obrazem pro předmět Boží péče, po př. pro Boží lid Ž 78,52; 79,13; 100,3. Jiný pro bezbrannost Ž 44,12; Iz 53,7 nebo opuštěnost lidu, zanedbávaného nevěrnými vladaři a duchovními vůdci Ez 34,8.10-23. N.

Na to navazuje NZ, mluvě o ovčích rozptýlených, bez pastýře Mt 9,36; Mk 6,34, sr. 1Pt 2,25, o ztracených ovčích domu Izraelova Mt 10,6; 15,24; sr. 18,12; L 15,4.6. Na druhé straně jsou údobé nového lidu Božího, příslušníci Ježíše Krista, nazýváni ovci, opatrovanými dobrým *pastýřem J 10,1-29, sr. Žd 13,20. - Obrazem ovci uprostřed vlků Mt 10,16; L 10,3 sr. Mt 7,15 se vyjadřuje protiklad pravých učedníků a povahy starého nevykoupeného světa. Gn 33,19 překládají Kral. hebr. *k'sitá* výrazem ovce, ač tentýž výraz u Joz 24,32; Jb 42,11 překládají správněji »peníz«. Šlo o určité závaží, snad podoby o., jehož se ve starověku užívalo jako peněz. XX

Ovčinec. Ohrada, v níž byly ovce shromáždovány na noc [2S 7,8; 1Pa 17,7; Jr 23,3; Ez 34,14; Sof 2,6]. Stálé o-e bývaly ohrazeny zdí [Kral.: stáje Nu 32,16], obyejně jen s jedním vchodem, ale bez dveří, protože pastýř sám ležel ve vchodu na stráži, takže byl

dveřmi ovčince [J 10,1,9]. Zdi byly chráněny trní. Za teplých nocí ležely ovce v nádvoří o-e pod širým nebem, za studených nocí byly shromažďovány v jakýchsi stájích, postavených na závětrné straně vnitřních zdí. O-e bývaly zřizovány obvykle pro několik stád, hlídanych v noci »správcem« o-e, který znal dobře pastýře těchto stád. Ráno vypustil pastýře, kteří vyvolali a vyvedli své ovce [J 10,2-5]. Za o-e sloužily i chatrnější ohrady, zhotovené z trní. Také jeskyni a jiných přírodních přístřeší bývalo používáno za o-e. Někdy bývaly u o-ů vztyčovány i ochranné věže proti nájezdům loupeživých kmenů [2Pa 26,10; Mi 4,8]. »Veselý o.« [Ez 34,14], hebr. »dobrý o.«, je obrazem blahoslaveného života vykoupeného Izraele [sr. Ž 23], který po dlouhém bloudění na duchovných a nebezpečných pustinách konečně najde bezpečné a duchovně bohaté bydliště. »Krajina pomorská místo ovčinců [= bude sloužit za ovčince], jam [= jeskyni] pastýřských a stájí dobytka« [Sof 2,6]. Zimní mořské přílivy, jež s sebou přinášejí úrodnou prst, vyhlodaly na pobřeží mezi Gázou a Aškalonem v pískových březích velké jeskyně, jež dodnes slouží za o-e. Tato krajina měla být Filištinským vzata a dána Izraelcům, vrátivším se ze zajetí. Kral. nesprávně překládají J 10,16: »Jeden ovčinec a jeden pastýř«. Nutno překládat: »Jedno stádo a jeden pastýř«. Kristus jako dobrý pastýř odstraňuje závoru mezi Židy a pohany a chce mít všechny ve svém stáde, t. j. v církvi.

Ovečka *Ovoce.

Ovoce různého druhu mělo značný význam pro výživu i náboženský život Izraelců v Palestině. Proto pro dobývání země platil zákon, že při obléhání města nesměly být zničeny ovocné stromy [Dt 20,19]. Porazit ovocné stromy při nájezdu na nepřátele mimo oblast, obsazenou Izraelci, znamenalo odnětí nepřístupnějšího prostředku výživy a tudíž naprosté zničení protivníka [2Kr 3,19-25]. Jak záleželo Izraelcům na každém ovocném stromu, vysvítá i z podobenství Ježíšova [L 13,6-9; J 15,2] a zvláště z rabínské literatury. Mezi palestinským ovocem vypočítává Dt 8,8 víno, figy, zrnatá jablka a olivu, J1 1,12 přidává palmu a jablkoň [tappúach], rabínská literatura rozšiřuje seznam ovoce, z něhož měly být odváděny desátky, o datle, broskve, ořechy, *mandle [Gn 43,11; Nu 17,8; Kaz 12,5; Jr 1,11], svatojanský chléb [L 15,16], hrušky, kdouli a mišpulí. O mladých stromků bylo po tři první léta pokládáno za nečisté [»neobřezané« Lv 19,23]. Proto bylo ulamováno. O čtvrtého roku bylo zasvěceno Hospodinu [a kněžím Lv 18,13] a teprve o. pátého roku smělo být požíváno [Lv 19,23-25 sr. Dt 20,6].

Vinné hrozny byly většinou zpracovány na hroznovou šťávu [Gn 40,11] nebo víno, ale byly také osvěžující pochoutkou, tvořící část obchodu [sr. Dt 23,24; Neh 13,15], avšak také potravou chudých a příchozích [Lv 19,10]. Jen Nazareové se měli zdržovat jak vína, tak šťávy z hroznů [Nu 6,2nn] a dokonce

i hroznů [»suché hrozny« Nu 6,3; 2S 16,1; »sušené hrozny 1Pa 12,40; sr. 1S 25,18; 30,12]. Sušené hrozny byly také dávány do koláčů z mouky, oleje a medu [»šísá, který Kral. překládají jednou kádě Oz 3,1; dvakrát lahvice 2S 6,19; 1Pa 16,3; jednou *flaše Pís 2,5 a jednou grunt Iz 16,7].

*Fík patřil také k nejužívanější stravě starých Izraelců už od dob egyptských [Nu 20,5] pro svou výživnost a sladkost [Sd 9,11]. Byl prodáván na trzích [Neh 13,15] v Jerusalemě a v podobě lisovaných hrud uchovávan [1S-25,18; 30,12]. Snad patřily k denní potravě vojáků [sr. 1Pa 12,38nn]. Byly rozeznávány rané [Oz 9,10; Iz 28,4; Jr 24,2] a letní figy. O užívání fiků v lékařství viz Iz 38,21; 2Kr 20,7.

Také *olivy byly požívány, ač o tom není zmínky ve SZ, který připomíná jen olivový olej [Dt 8,8] jako produkt olivek, jež byly otrhávány rukou nebo střásány [Dt 24,20] anebo pozorně otloukány dlouhou tyčí, aby strom nebyl poškozen.

Ve 2Pa 31,5 se mluví o o. palmovém. Myslí se tu na *datle, které podnes někdy po celé týdny spolu s mlékem tvoří jedinou potravu arabských beduinů. Jsou sušeny a lisovány v jakési koláče.

Zrnatá *jablka, jež znali Izraelci už z Egypta [Nu 20,5], byla požívána čerstvá nebo sušená. Byl z nich vyráběn sladký mošt [Pís 8,2] Mnohem obecnější byla v Palestině *»jablkoň« [tappúach], snad širší pojem pro jablkoň, kdouli, jablko granátové a p. Jde o sladké o. [Pís 2,3], příjemné vůně [Pís 7,8] a osvěžujícího účinku [Pís 2,5]. Jablečná šťáva byla velmi oblíbena na východě.

Hebr. p^{eri}, které Kral. překládají obvykle o. [Nu 13,27; Dt 1,25; Ez 36,8], překládají jinde úrody [Dt 11,17; sr. Mk 4,29], kde nejde o o. určitého druhu, nebo užitek [Ž 107,37; Př 8,19; Iz 37,31; sr. Mt 13,8,26; 21,41], nebo plod [Gn 30,2; Ž 127,3; 132,11], kde jde o dítě [sr. L 1,42; Sk 2,30]. V přeneseném slova smyslu se mluví o o-i jako o výsledku, výtěžku, zisku [o. rukou Př 31,31; o. úst Př 12,14; o. spravedlnosti Am 6,12], následku [Př 1,31; Oz 10,13; Jr 17,10; Ž 104,13]. Činy člověka jsou i v NZ nazývány jeho o-em, jež prozrazuje vnitřní jeho jakost [Mt 7,16n]. Bůh soudí podle tohoto ovoce [Mt 3,10; 7,19; L 13,6] nebo užitek [Mt 21,41]. I pokání musí být patrné na jeho o-i [Mt 3,8]. Bůh od těch, kteří byli vsazeni do jeho vinice [království], očekává o. [Mt 41,43; Ko 1,10; Ř 7,4n].

Vnitřní síla, která v křesťanu vede k plodnému životu, je podle Jana obecností s Kristem [J 15,2nn], podle Pavla Duch svatý [Ga 5,22; Ef 5,9], jež vyvolává lásku, radost, pokoj, tichost, dobrotivost, dobrotu, věrnost, krotkost, střídmost, spravedlnost, pravdu [viz jednotlivá hesla v tomto slovníku]. V Ko 1,6 je to evangelium, jež nese o. Toto o. Ducha

[576] Ozdoba-Ozeáš

[*užitek] vede k posvěcení života [Ř 6,22], zatím co »užitek« [= ovoce] hříchu byla smrt [Ř 6,20n]. Někdy i Boží kázeň [trestání] vyvolává o., jež záleží ve spravedlnosti [Žd 12, 5-11] právě tak, jako to činí moudrost shůry [Jk 3,17n], jež dává sklizeň pokoj.

Ozdoba tvoří zvláštní rys krojů na východě do dnešního dne. Na sochách a kresbách starého Egypta vidíme na rukou osob prsteny, na uších náušnice velkých rozměrů, náčelníky, náramky, pásky různých tvarů, bohatě ozdobené náhrdelníky (v bibli: halže), a řetězy a řetízků různých druhů. Iz 3,18—23 podrobně líčí přepychové ozdoby, jimiž se zdobily ženy. Eliezer ozdobil Rebečku náušnicemi půl lotu těžkými a dvěma zlatými náramenicemi deset lotu těžkými [Gn 24,22]. Z Gn 35,4 vysvítá se vši pravděpodobnosti, že ženy Jákobovy nosily náušnice jako výraz modlářské náboženské úcty. Patriarcha Juda nosil jako okrasu pečetní prsten, zavěšený na dlouhé tkanici jako náhrdelníku [halže] okolo krku. Gn 38,18 se zmiňuje i o jeho ozdobné holi. Josef jako egyptský správce měl faraónův prsten jako odznak své úřední hodnosti [Gn 41,42]. Daniel byl z téhož důvodu ozdoben zlatým řetězem [Dn 5,29]. O množství okras žen egyptských svědčí poznámka v Ex 3,22; 11,2 sr. 32,2; Nu 31,50. O ozdobách izraelských žen najdeme četné údaje v Pis 1,10—11; 7,1. Ale i muži nosili náramky [zápony 2S 1,10], Izmaelci pak měli dokonce i náušnice [Sd 8,25n, sr. Ex 32,2]. V době zármutku však byly o-y odkládány [Ex 33,4-6].

Mnohé z těchto ozdob měly význam ochranných amuletů s prvky astrologickými a magickými.

V Ž 29,2 jsou vyzývány vyšší bytosti, aby se skláněly před Hospodinem v o-ě svatosti. Snad se původně myslelo na posvátná roucha, jakých se užívalo při bohoslužbě. Někteří však tomuto výrazu rozumějí tak, že *svatost sama je ozdobou [sr. Ž 110,3], právě tak jako ostříhání zdravého naučení a prozřetelnosti je o-ou hrdlu [Př 3,21n], síla o-ou mláďenců [Př 20, 29], slavní otcové o-ou synů [Př 17,6 sr. 1Kr 11,13; 15,4]; spasení je o-ou pokorných [Z 149,4]; lid Boží má být Hospodinu k o-ě [Jr 13,11]. 1Pt 3,3n zdůrazňuje, že o. křesťanské manželky nezáleží ve vnějšnostech, nýbrž v »povaze s nesmrtelným darem ducha mírnosti a skromnosti« [Žilka]. Hejčl-Sýkora překládá: »Člověk do sebe ponořený se svým neproměnlivým, mírným a tichým duchem« [sr. 1Pt 5,5; 1Tm 2,9]. 1Pt 3,5 připomíná, že se tak krásily kdysi svaté ženy, jako na př. Sára. »Stádce ozdoby tvé« = ozdobné tvé stádo [Jr 13,20].

Praví-li se v Ko 4,6, že řeč křesťana má být ozdobena [= okořeněna] solí, myslí se tu [tak jako v obecné řečtině] spíš na myšlenkovou zdatnost řeči než na jakost mravní, zatím co »přijemnost« označuje její přitažlivost, laskavost [sr. Ef 4,29.31; 5,3n; Tt 2,8; Mt 12,34-37;

L 4,22; Ž 45,2]. Tt 2,10 napomíná otroky, aby byli »o-ou učení svého Spasitele Boha ve všem« [Hejčl-Sýkora: »Aby po všech stránkách činili čest učení Boha, Spasitele našeho«]. *Okrasa.

»Ozdobiti lampy« [Mt 25,7] = přichystati, upravit [knot], dáti do pořádku.

Ozdobený, ozdobití (se). *Ozdoba.

Ozdobný, stč. = krásný, ušlechtilý, výtečný, pěkný [Ž 73,6; 147,1; Př 16,31; Iz 62,3; Za 10,3].

Ozdobovati (se). *Ozdoba.

Ozé [Ř 9,25] == *Ozeáš.

Ozeáš. 1. Jméno O., hebr. *Hóšéa'* je odvozeno patrně od téhož slovesa jako jméno Izaiáš a znamená též »Hospodin pomáhá« nebo »Hospodin vysvobozuje«.

2. O proroku O-ovi nevíme nic jiného, než co je v knize, mající jeho jméno. Působil [1,1] za vlády izraelského krále Jeroboáma II. [784-744] a judských králů Uzaiše [780-737], Jotama [736-733], Achasa [733-718] a Ezechiáše [718-689]. Uvedení králové judští jsou též v nadpisu knihy Izaiášovy [1,1]. Tím se chce O. datovat jako současník Izaiášův.

O. působil v severním království izraelském [sr. 7,5 a 7,1], jeho proroctví jsou zaměřena většinou proti Izraeli, jen málo - a to ještě některá asi teprve dodatečně - proti Judovi. Izraelský původ je dosud patrný na jazyku O-ově: jeho proroctví byla přednesena v nářečí severoizraelském, které se poněkud lišilo od nářečí jerusalemského. V nářečí jerusalemském byly sepsány nejrozsáhlejší části sz písemnictví. Ostatní knihy a části, jako na př. některé oddíly knih Mojžišových, vyprávění o Elizeovi v knihách Královských i kniha proroka O. byly tomuto nářečí přizpůsobeny, což nebylo nikterak obtížné vzhledem k tomu, že se psaly v hebrejštině jen souhlásky a souhláskový text snadno připouštěl různou výslovnost.

3. Doba, v níž žil O., byla velmi neklidná: vnitřní spory a bezkráloví v říši izraelské, útoky Assyřanů, kteří ničili zemi a její obyvatelé odvlékali do zajetí - mnozí raději utíkali do Egypta -, společné i jednotlivé vzpoury proti assyrské nadvládě, krutě potlačované, to vše mělo neblahý vliv na život severního Izraele. Není jisto, zda O. působil ještě po zkáze království Izraelského [r. 722].

4. Osobnost O-ova. O. byl patrně prorokem »z povolání«. Nasvědčovaly by tomu verše 8. a 9. v 7. kap., ale není zcela jasné, zda jimi míní O. sebe sama. Velmi ostře kára proroky i kněze. Ačkoliv tedy máme o Ozeášovi jen zprávy v prvních třech kapitolách jeho knihy, jež si můžeme poněkud doplnit z rázu jeho proroctví, přece jen postava a povaha Ozeášova se jeví jasně a výrazně. V tom je určitá shoda s prorokem Jeremiášem, jemuž je O. příbuzný i hloubkou svých citů. Z proroctví O-ova je patrná jeho rozhodnost, ba vášnivost. Prožil hloubku lidské lásky i hloubku zrady. Proto mu bylo dáno i hlouběji porozumět propastnosti hříchu i nesmírnosti odpouštějící lásky Hospodinovy.

Tato citovost se projevuje i v slohu, hojnými básnickými obrazy z různých oborů [na př. 7,12; 9,6; 13,3,7n], jež jsou někdy něžné [2,16.19n; 11,3n], jindy zas až drastické [2, 2-7; 9,16].

Pro O-e bylo rozhodujícím obratem v jeho životě jeho manželství. Zprávu o něm, psanou ve třetí osobě, čteme v 1. kap. jeho knihy. Ve 3. kap. podává O. jeho vyličení sám. V obou těchto kapitolách je připojen výklad smyslu jednání O-ova, proč si vzal ženu smilnou. V 1. kap. je i výklad symbolických jmen, jež dal svým dětem: Jezreel [v. 4], Lorucháma [v. 6n], Loammí [v. 8-9].

Znění těchto kapitol je celkem jasné, avšak jejich výklad velmi obtížný. Staří vykladači křesťanští i židovští považovali je za pouhé prorocké vidění. Jiní v nich viděli uměleckou alegorii, avšak symbolická jména se dávala častěji [na př. Sear Jašub, syn proroka Izaiáše, Iz 7,3]. Mnozí novější vykladači považují obě kapitoly za vyličení skutečnosti. V Lv 21,7 je zakázáno kněžím brát si za manželky ženy smilné a porušené, zatím co, jak patrně z tohoto *zákazu*, nekněžím to bylo dovoleno. V tehdejší době byly při mnohých pohanských chrámech ženy, jež se oddávaly kultické prostitutci. Takového původu byla patrně i žena, kterou si vzal O. Někteří vykladači sice považují za nemožné, že by si muž tak přísných zásad vzal ženu, o jejíž nemravnosti byl přesvědčen, avšak na druhé straně tím spíše pochopíme, proč O. tak ostře tuto nemravnost, skrytou pod rouškou náboženství, potíral. Další otázkou je, zda třetí kap. líčí děj, jenž je pokračování děje kap. 1, či zda obě tyto kapitoly podávají zprávu o téže události. První kap. podává zprávu jiné osoby, zatím co ve třetí kap. líčí své manželství O. sám, je tedy pravděpodobné, že obojí je jenom různým vyličením téže události, jež bylo dodatečně změněno vsunutím slůvka »ještě« v 3,1. Podobné souběžné zprávy o stejné události nalézáme i v jiných prorockých knihách, tak sr. Jr 27 s 28. Jestliže však obě kapitoly líčí děje různé, pak se vynořuje nová otázka, zda žena z kap. 3 je táž jako v kap. první. I když na tyto otázky nemůžeme s jistotou odpovědět, je patrné, že pro O-e to, co je v nich líčeno, bylo životním otřesem, jenž jej připravil k jeho prorockému úkolu. Tak i nejstarší židovští vykladači v Talmudu soudí, že tyto těžké zkušenosti dal prožít O-ovi Hospodin jen proto, aby mu ukázal svou nesmírnou lásku k hříšnému lidu izraelskému.

5. Obsah. O. svědčí o této lásce Boží krásnými obrazy [2,19; 9,10; 11,1-4; 14,4n]. Ba dokonce líčí tuto lásku jako svazek nebeského Boha se zemí. Avšak Izrael se této lásce zpronevěřil, zrovna tak jako nehodná žena O-ova; místo toho, aby lásku Hospodinovu oplácel poslušností a důvěrou, vyráběl si raději modly, a ctil Baale [2,8.13.16n; 9,10; 11,2]. Smilstvo není zde jen obrazem náboženské nevěry, nýbrž konkrétní skutečnosti: po vzoru kananejského obyvatelstva i příchozí Izraelci

se oddávali nemravnostem při různých náboženských obřadech [2, 2-5; 4,10-18; 5,3n; 9,1]. Právě pro tyto věci měl O. pozornost zbystřenou vlastní trpkou zkušeností, a proto je tak ostře a vášnivě odsuzoval. Obrací se proti tehdy běžnému způsobu bohoslužby s oltáři, posvátnými kameny, posvátnými místy na výšinách a chrámy [4,12n.17; 8,4nn. 11-14; 10,1n.5.8; 11,2; 13,2], při tom zvláště odsuzuje ctění Hospodina v souvislosti se sochou býka, či, jak on pohrdavě v souhlase s jinými místy sz říká, telete. O. cítí, že všecko to pohanství přijal Izrael, když přišel s čistotou vírou v Hospodina z pouště, od usedlého kananejského obyvatelstva, a proto žádá radikální odvrát od tohoto pohanství: návrat od pohodlného života v zemi prosáklé pohanstvím do pouště, jež sice neposkytuje tak hojné obživy, ale také nespádá tolikerým pokušením.

Důsledně potírá O. zařízení království [4, 4-10; 5,1; 7,4; 8,4.10; 9,9; 10,7.15; 13,10n], jež vzniklo z odporu proti Boží vůli a stále svádělo k nefestem, jako na př. k vraždění, jehož se dopustil Jehu na rodu Amriho [1,4]. O. kárá jako bezbožnost i jiná bezpráví [4,1n], zvláště svémocné spoléhání odpovědných lidí na vlastní síly [8,14; 10,14; 14,3] a na pomoc pohanských Assyřanů a Egyptanů [5,13; 7,11; 8,9n; 14,3].

Všemi těmito hříchy si Izrael plně zasluhuje Boží hněv [2,9-13], O. jej mnohokrátě důrazně zvěstuje, jménem Božím hrozí lidu izraelskému i judskému zánikem [1,4; 3,4; 4,3; 5,14; 7,8; 10,2.14.15; 11,6] nebo zajetím [9,3.6; 10,6; 11,5]. Avšak Hospodin stále váhá se svým hněvem [6,4-7; 11,8n], jeho láska převýší odůvodněný hněv [11,9] a přece jen svému lidu, byť nehodnému, ze své milosti odpustí a vyzývá jej ku pokání [6,1-3; 14,1-8].

6. Rozdělení. Kniha prorocství O-ových je prvá v pořadí dvanácti t. zv. malých proroků, jednak pro svůj rozsah, jednak proto, že stará tradice pokládala podle 1,3 O-e za počátek proroků.

Kniha O. se dělí výrazně na dvě části: 1.) Kap. 1-3, v nichž je podána dvojí zpráva o nešťastném O-ově manželství, a mezi nimi v kap. 2 prorocství s tím souvisící. — 2.) Kap. 4-14, obsahují různá prorocství, většinou kratší bez přímých zpráv o osobě prorokově. Kap. 9-13 navazuje na historickou tradici, která byla rozšířena o izraelském dávnověku v sev. království a která se poněkud liší od toho, co máme z pramenů spíše judských v Pentateuchu [= pěti knihách Mojžíšových]. Tak na př. o Jákobovi Oz 12,3-5. Zdá se, že k prorocstvím O-ovým byly někde připojeny zmínky, týkající se Judy, a některá zaslíbení.

Text kap. 4-14 je místy velmi těžko srozumitelný. Jedním z důvodů je patrně to, že O. užíval svého severoizraelského nářečí, kterému pak opisovači a vykladači v mnohém dobře nerozuměli. O částečně vysvětlení temných míst se s tohoto hlediska velmi za-

[578] Ozeáš-Ožralý

sloužil upsalský filolog Nyberg, ale ještě velmi mnoho zůstává nejasného a sporného.

7. Obsah knihy Ozeášovy v nynější podobě.

Nadpis 1,1.

1. *Ozeášova zkušenost v manželství kap. 1-3.*

1. Zpráva o Ozeášově manželství v 3. osobě. Jezreel, Loruchama [nemilovaná] a Loami [ne lid můj], symbolická jména dětí Ozeášových, naznačující pád královského domu a říše 1,2-9. -

2. Budoucí jména, vyjadřující štěstí 2, 1-3. - Zpustošení země, způsobené znesvěcením kulturou kananejskou 2,4-15. - Omilostnění národa, zavedeného na poušť 2,16-25 *zasnoubím tě sobě na věčnost« 2,19]. -

3. Totéž jako v kap. 1., podáno Ozeášem v 1. osobě. »Zamiluj ženu, tak jako miluje Hospodin syny Izraelské« 3,1. - »Za mnohé dny budou synové Izraelští bez krále« 3,4. - »Potom pak obrátí se synové Izraelští« 3,5.

// *Izraelovo odpadnutí od Hospodina kap. 4-14.*

A. V přítomnosti 4-9,7a.

a) Zvrácená bohoslužba 4-5,7.

4. Kněží 4,1-11. - Laici 4,12-19.

5. Masfa a Tábor 5,1-7.

b) Zvrácená vnitřní a zahraniční politika 5,8-9,9. - Bratrovražedná válka s Judou 7,35/4; 5,8-14. - Efraimovo a Judovo úsilí o cizí pomoc 5,13.

6. Žalm kající 5,15-6,3. - Izraelova nenapravitelnost 6,4-6. - Vnitřní neklid. Galád, Sichem, Betel 6,7-11.

7. Vraždy králů 7,1-7.

8. Efraim a pohané 7,8-8,3.

Království a kult jsou proti Hospodinu 8, 4-14.

9. Výhružné kázání při podzimní slavnosti 9,1-7a.

B. V minulosti 9,7b-14,1.

Srážka proroka a lidu 9,7b-15. Hřích v Belfezor 9,10-14. - Trest za tento hřích 9,12. - Hřích v Galgala 9,15-17.

10. Modloslužba v Kananejské zemi 10,1-8. Hřích v Gabaa 10,9-10. - Vliv kultury na znepravění národa 10,11-15.

11. Hospodinova láska a nevděčnost Izraelova 11,1-7. - Vyvedení do Egypta, zatím co se Assur stane pánem země Kananejské 11,5. - Zaslíbení 11,8-11.

12. Dnešní Izrael je věrným obrazem praotce Jákoba 12.

13. Zavedení modloslužby telat v Bethelu 13,1-4. - Hospodinova trpělivost s Izraelem je vyčerpána 13,5-11. - Závěrečná výstraha 13,12-14,1. Samaří bude zničeno.

14. Závěrečná zaslíbení. Izraelovo obrácení a budoucí rozkvět 14,2-9.

V Novém Zákoně je O. citován na těchto místech: Mt 9,13 [Oz 6,6]; 12,7 [Oz 6,6]; L 23,30; Zj 6,16 [Oz 10,8]; Mt 2,15 [Oz 11,1]; Ř 9,25-26; 1Pt 2,10 [Oz 1,10; 2,23]; 1K 15,4 [Oz 6,2]; Žd 13,15 [Oz 14,2]. Sgt.

Ozeáš. 1. syn Nun, původní jméno *Jo-

zuovo [Nu 13,9,17]. - 2. Syn Azaziášův, kníže nad Efraimem v době Davidově [1Pa 27,20]. - 3. Jeden z těch, kteří stvrdili smlouvu s Hospodinem [Neh 10,23] v době Nehemiášově.

Ozee [v hebr. stejně psáno jako Ozeáš], syn Elův, devatenáctý a poslední král izraelský, vražedník a nástupce Pekachův, žijící z milosti assyrského krále Tiglatfalasara [2Kr 15,30] v zemi ochuzené a okleštěné o Zajordání a severní část Galileje [2Kr 15,29]. Značná část obyvatelstva byla zavedena do zajetí assyrského spolu s 10 centněří zlata a 1000 centněří stříbra. - Záhy pocítil Ozee bídu svého poddanství Assyrii. Přes výstrahy proroka Ozeáše hledal pomoc v Egyptě. Když Tiglatfalasar umřel, vypověděl O. poddanství Assyrským, ale Salmanasar, syn a nástupce Tiglatfalasarův, přitáhl r. 725, oblehl Samaří [2Kr 18,19]. O. byl po několikaleté vládě [731-725?] svázán a uvržen do žaláře [2Kr 17,4]. Jaký byl jeho další osud, není nám známo. Dobyť Samaří dokončil syn Salmanasara-rův Sargon r. 722 př. Kr. po třiletém obléhání.

Ozem. 1. Šestý syn Izai [1Pa 2,15], bratr Davidův. - 2. Syn Jerachmeelův [1Pa 2,25].

Oziáš [Mt 1,8n]. *Uziáš. *Azariáš.

Oziel [snad staženina z *Jachaziel = Bůh vidí], syn Semeiův, levita z pokolení Gersonova [1Pa 23,9].

Oznámíti, stč. = patrným učiniti, známost o kom učiniti, prozraditi, vyložiti, vyhlásiti, sděliti. »Oznámení pohádek« [Dn 5,12] = výklad záhad. Bůh oznamuje [= zjevuje] hned při počátku dění jeho výsledek [Iz 46,10, sr. Iz 5,5], což pohanští bohové učiniti nemohou a nedovedou [Iz 44,7, sr. Iz 19,12; 41,21-24], ale také prorok oznamuje [= vyhlašuje], co slyšel od Hospodina [Lv 24,12; Dt 5,5; Iz 21,10; 58,1; Jr 42,4; Ez 23,36]. Bůh oznamuje [= zjevuje] i jednotlivému člověku jeho myšlení [Am 4,13] a ovšem i svou vůli [Mi 6,8; Ž 143,8; Jr 42,3]. Kral. hebr. výrazy, které mají kultický význam, překládají většinou slovesy vypravovatí [= rozhlašovatí ve shromáždění, na př. Ž 22,32; 71,15; 70,17; 101,22], zvěstovatí [Ž 30,10; 51,17; 92,3,16], ohlašovatí [Ž 64,10]. *Kázati. *Zjevovatí.

Podobně v náb. smyslu máme oznamování v NZ [Sk 20,20n], ale i tu Kral. raději překládají: vypravovatí [Sk 14,27], zvěstovatí [J 16, 13-15; Sk 15,4; 20,27; Ř 15,21; 1Pt 1,12; 1J 1,5]. Jde o oznamování skutků Božích, někdy o *kázání evangelia. *Zvěstovatí.

Ožni [= Hospodin(?) slyšel]. Syn Gádův, zakladatel čeledi [Nu 26,16], snad totožný s Esebonem [Gn 46,16] anebo po jeho smrti nastoupil na jeho místo.

Oženiti se, *Ženiti se. *Manželství.

Ožiti, stč. = zase k životu přijít; k sobě přijít, okřátí. Ve smyslu okřátí na př. Sd 15, 19; Ž 69,33; Ez 47,9; Oz 14,7. Ve smyslu znovu ožiti [o mrtvých]: L 15,24; Ř 14,9; Zj 2,8; 20,4. Podle Pavla hřích ožil, t. j. stal se aktuální příchodem Zákona [Ř 7,9].

Ožralý z pouště, Ez 23,42. Někteří vykla-

dači tu vidí *Sabejské, ježto toto slovo mohlo býti psáno v hebr. stejně jako »ožralý« [Iz 45,14]. Avšak už jejich bydliště bylo příliš vzdáleno, nehledě k tomu, že by se zmínka o nich do textu vůbec nehodila. Daleko závažnější je okolnost, že hebrejský výraz pro o., zde užitý, totiž sá'bá', ve SŽ vyskytuje se poměrně zřídka a přitom vždy v souvislosti se zvrácenostmi, ne-li až orgiemi kultickými, sr. Oz 4,18. Výraz pak vede až ke starokrétskému božstvu Sabasovi nebo thrácko-fryžskému Sabaziovi a tím do dionysských kultů vyznaču-

Ožralý [579]

její se nezřízenými pitkami, kultickou prostitucí a pod. Zmínka o mužích z obecného lidu [Ez 23,42] pak připomíná neřádné kněžstvo, jak je ustanovil Jeroboám I. ve svých vzdorosvatyních [1Kr 12,31], při čemž z rozdílných výrazů v hebr. originálu zřetelně vyplývá, že v našem případě šlo o cizince, jimž se Izrael až příliš ochotně poddával k modloslužbě, opouštěje Hospodina jako nevěrná žena svého muže. B.